Национален план за възстановяване и устойчивост

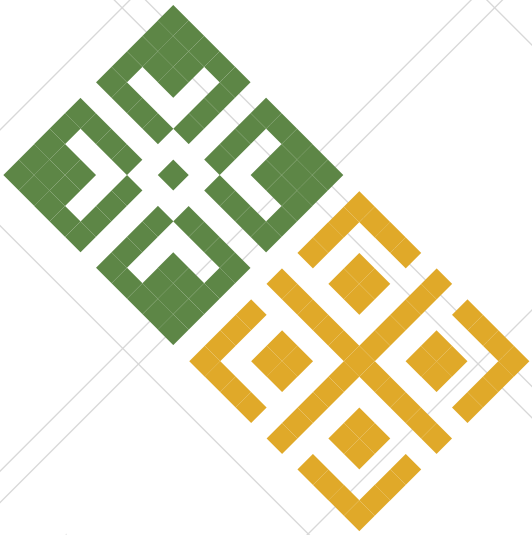

НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Планът за възстановяване превръща огромното предизвикателство, пред което сме изправени, във възможност не само чрез оказването на подкрепа за възстановяването, но и чрез инвестиране в нашето бъдеще: Европейската зелена сделка и цифровизацията ще стимулират заетостта и растежа, устойчивостта на нашите общества и доброто състояние на околната ни среда. Това е часът на Европа. Нашата воля за предприемане на действия трябва да е на нивото на предизвикателствата, пред които всички ние сме изправени.

Урсула фон дер Лайен,
Председател на Европейската комисия

ВЪВЕДЕНИЕ

Основните цели на Плана за възстановяване и устойчивост са да способства икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от пандемията от COVID-19 както и да създаде една по-устойчива, справедлива и успешна икономика. В преследването на тези цели правителството изработи набор от мерки и реформи, които не само да възстановят потенциала за растеж на икономиката, но и да го развият и повишат. Това от своя страна ще позволи в дългосрочен план да бъде постигната стратегическата цел за конвергенция на българската икономика и нивата на доходите със средноевропейските. Същевременно, Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката в контекста на амбициозните цели на Европейския зелен пакт.

В условията на висока степен на несигурност, породена от пандемията от COVID-19, основни задачи на правителството са ограничаването и контролът на нейното разпространение и преодоляването на последици от нея. Настоящата ситуация изисква целенасочени мерки, чието ефективно изпълнение е от ключово значение за запазване на икономическия потенциал и конкурентоспособността на икономиката. В краткосрочен план правителствената политика е насочена към повишаване на устойчивостта на националната здравна система и смекчаване на социално-икономическите последици чрез мерки за подкрепа на предприятията и заетостта, както и за гарантиране на подходящи безопасни условия на труд с оглед възобновяването на икономическата дейност. В средносрочен план, стратегията за възстановяване на страната се основава на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Документът, обхващащ националните решения за растеж и развитие, определя три стратегически цели (ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата), за чието изпълнение издига 13 национални приоритета. Макар че БЪЛГАРИЯ 2030 е приета от правителството в началото на 2020 г., непосредствено преди разразяването на пандемията и съпътстващите я икономически турбуленции, стратегическият избор на цели и приоритети е напълно актуален на проявилите се уязвимости във функционирането на социално-икономическите системи. Същевременно, остротата на някои от нововъзникналите проблеми налага както търсене на допълнителни краткосрочни решения, така и изместване напред във времето на някои от предвидените политики.

Планът за възстановяване и устойчивост представя вижданията на правителството и обществото за начина, по който трябва да бъдат адресирани структурни проблеми в икономиката. Планът предвижда комплекс от реформи и инвестиции, които осигуряват необходимото ниво на съгласуваност с успоредно планираните мерки в рамките на Кохезионната политика на ЕС – както по линия на допълнителното финансиране за програмния период 2014-2020 г. (REACT EU), така и в пакета от стратегически документи за следващия програмен период. Допълнителните усилия за преход към неутрална по

отношение на климата икономика в контекста на амбициозните цели на Европейския зелен пакт, които ще бъдат финансирани през Механизма за справедлив преход на базата на Планове за справедлив преход, също следва да бъдат взети предвид.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ 3

СЪДЪРЖАНИЕ 5

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 6

ЧАСТ 1: ОБЩИ ЦЕЛИ И СЪГЛАСУВАНОСТ 13

ЧАСТ 2: РЕФОРМИ И ИНВЕСТИЦИИ 42

ИНОВАТИВНА БЪЛГАРИЯ 1

2.А.1 Образование и умения 51

2.А.2 Научни изследвания и иновации 68

2.А.3 Интелигентна индустрия 81

ЗЕЛЕНА БЪЛГАРИЯ 89

2.Б.1 Нисковъглеродна икономика 90

2.Б.2 Биоразнообразие 120

2.Б.3 Устойчиво селско стопанство 127

2.В.1 Цифрова свързаност 134

2.В.2 Транспортна свързаност 147

2.В.2 Местно развитие 169

СПРАВЕДЛИВА БЪЛГАРИЯ 177

2.Г.1 Бизнес среда 178

2.Г.2 Социално включване 212

2.Г.3 Здравеопазване 225

ЧАСТ 3: ДОПЪЛНЯЕМОСТ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА 255

ЧАСТ 4: ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО 309

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

Съкращение	Описание
АМС	Администрация на Министерския съвет
АОП	Агенция по обществени поръчки
АУЕР	Агенция за устойчиво енергийно развитие
АФКОС	Anti-fraud coordination service
БАН	Българска академия на науките
БВП	брутен вътрешен продукт
БДЖ	Български държавни железници
БНР	Българско национално радио
БНТ	Българска национална телевизия
БНФ	Българска национална филмотека
БТА	Българска телеграфна агенция
БФП	безвъзмездна финансова помощ
В(Е)И	възобновяеми (енергийни) източници
ВиК	водопровод и канализация
ВСС	Висш съдебен съвет
ГПОД	Генералните планове за организация на движението
ДДС	данък върху добавената стойност
ДОС	държавен образователен стандарт
ДФЕС	Договор за функционирането на Европейския съюз

Съкращение	Описание
е.ж.	еквивалентни жители
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕИП	Европейско икономическо пространство
ЕИСС	Единна информационна система на съдилищата
ЕК	Европейска комисия
ЕООД	Еднолично дружество с ограничена отговорност
ЕПАЛЕ	Електронна платформа за учене на възрастни в Европа
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСО	Електроенергиен системен оператор
ЕСП	Европейска сметна палата
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗДвП	Закон за движение по пътищата
ЗЕС	Закон за електронните съобщения
ЗЖТ	Закон за железопътния транспорт
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗМСМА	Закон за местното самоуправление и местната администрация
ЗОП	Закон за обществените поръчки
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ЗПКОНПИ	Закон за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество

Съкращение	Описание
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗУСЕСИФ	Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове
И(К)Т	Информационни (и комуникационни) технологии
И(Н)ПЕК	Интегриран (национален) план енергетика-климат
ИАОСЕС	Изпълнителна агенция *„Одит на средствата от ЕС“*
ИС	Информационна система
ИС-МВУ	Информационната система за Механизма за възстановяване и устойчивост
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции
ИТС(Р)	Интегрирани териториални стратегии (за развитие)
КЛ	Контролен лист
КП	Краен получател
КПКОНПИ	Комисия за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество
КФ	Кохезионен фонд
КФН	Комисия за финансов надзор
МВР	Министерство на вътрешните работи
МВУ	Механизъм за възстановяване и устойчивост
МЕ	Министерство на енергетиката
МЗ	Междинно звено
МИИ	Министерство на икономиката и индустрията

Съкращение	Описание
МИР	Министерство на иновациите и растежа
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Метростанция
МСП	Малки и средни предприятия
МФ	Министерство на финансите
НЗИС	Национална здравно информационна система
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НКЖИ	Национална компания "*Железопътна инфраструктура*"
НПЕЕМЖС	Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
ОГРДВ	Образование и грижи в ранна детска възраст
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОЛАФ, OLAF	Европейска служба за борба с измамите
ООН	Организация на обединените нации
ОРГО	Общ регламент за групово освобождаване
ПГ	Парникови газове
ПИРО	Планове за интегрирано развитие на общините
ПМС	Постановление на Министерския съвет

Съкращение	Описание
ПОО	Професионално образование и обучение
ППСР	Програма за подкрепа на структурните реформи
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
РБ	Република България
РМ	Ресорно министерство
СЕБРА	Система за електронни бюджетни разплащания
СИМ	Строително-информационно моделиране
СКФ	Структурни фондове и Кохезионен фонд
СН(Д)	Структури за наблюдение (и докладване)
СП	Специфична препоръка на Съвета
СППОО	Списък на професиите за професионално образование и обучение
СПС	Стандарт на покупателната способност
ССА	Селскостопанска академия
СУК	Системи за управление и контрол
ТЕЦ	Топло електрическа централа
УО	Управляващ орган
УЦЖ	Учене през целия живот
ФУК	Финансово управление и контрол
ФСП	Фонд за справедлив преход
ЦВП	Център за върхови постижения
ЦК	Център за компетенции

Съкращение	Описание
ЦКЗ	(дирекция) Централно координационно звено
ЦСМП	Център за спешна медицинска помощ
(Д)НФ	(дирекция) Национален фонд
(Н)ПВУ	(Национален) План за възстановяване и устойчивост
(ПП)ЗОП	(Правилник за прилагане на) Закон за обществените поръчки
(ПП)ЗРР	(Правилник за прилагане на) Закон за регионално развитие
API	Application Programming Interfaces
CA	Concerted Action
CO2	Carbon dioxide
COFOG	Classification of the Functions of Government
DESI	Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото
EED	Energy Efficiency Directive
e-ID	Електронна идентичност
EPBD	Energy Performance of Buildings Directive
ERTMS	European Rail Traffic Management System
FTE	Еквивалент на пълен работен ден
FTTP	Fibre to the Premises
HEMS	Хеликоптерна спешна медицинска служба
IGB	Интерконектор *„Гърция-България“*
JESSICA	Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas
JRC	Joint Research Centre

Съкращение	Описание
LED	light-emitting diode
MHz, GHz	мегахерца, гигахерца
MW, GW, kW	мегават, гигават, киловат
NEET	Not in Education, Employment, or Training
NUTS-3, NUTS-2	Район от трето (второ) йерархично ниво
PISA	Programme for International Student Assessment
PSAP	Public Service Answering Point
SCADA	Supervisory control and data acquisition
STEM	Science, technology, engineering, and mathematics
TEN-T	Trans-European Transport Network
VHCN	Very High Capacity Networks

ЧАСТ 1:
ОБЩИ ЦЕЛИ И СЪГЛАСУВАНОСТ

1. Общи цели

Пандемията от COVID-19 доведе до дълбока рецесия в целия свят. Предварителните макроикономически данни сочат, че през 2020 г. икономиката на целия Европейски съюз се е свила с 6.2%[1], докато нивото на безработица е достигнало 7.7%. Българската икономика също пострада тежко, с намаление на БВП от 4.2% и средногодишно намаление на заетостта от 2.3%. В този контекст оценките са, че ЕС успя да реагира отговорно и единно на кризата. Настоящата икономическа криза не е съпоставима на никоя друга – тя следва различни тенденции. На първо място, държавите-членки приеха мерки с различен интензитет на национално ниво за запазване на работните места и предоставяне на безвъзмездна помощ на бизнеса и домакинствата. Европейските институции и държавите членки достигнаха обаче и до важно съгласие, че е необходим решителен общ европейски отговор на кризата и набиране на общ дълг за нейното преодоляване. Това общо съгласие показа решителността и готовността на ЕС да бъде направено каквото е необходимо, за да се гарантират солидарността и ефективния отговор на кризата. Избухването на пандемията промени икономическите перспективи в ЕС за следващите няколко години.

Механизмът „*Следващо поколение ЕС*“ беше приет с цел да се гарантира пълното възстановяване в следващите години и предотвратяване на сценарий, при който тази криза да прерасне в трайна дивергенция между държавите-членки. Механизмът цели да бъдат адресирани икономическите и социалните щети от пандемичната криза, да се адресират някои от структурните проблеми на българската икономика и да се постигне по-бързо зелена и дигитална трансформация. Той се базира и отчасти на дългогодишни дискусии за нуждата от по-добри инструменти за преодоляване на икономически кризи в Европейския съюз и за нуждата от надграждане и оптимизиране на архитектурата на Европейския паричен съюз, от който България е индиректно част, като член на валутен борд, както и с оглед на присъединяването към Валутно-курсов механизъм II през юли 2020 г.

Именно тази безпрецедентна ситуация, комбинираща здравна и икономическа криза, със сходни ефекти върху всички държави членки на ЕС, мотивира изготвянето на координиран отговор на ниво Европейски съюз за справяне с и възстановяване от неблагоприятните ефекти вследствие на пандемичната обстановка.

[1] *Източник: Евростат*

Основна част от стратегията е програмата „*Следващо поколение ЕС*“, която стартира през месец юли 2020 г. Това е първият по рода си инструмент в ЕС, който цели да се справи не само с настоящата здравна и икономическа криза, но да трансформира икономиките така, че да се адаптират към глобалните предизвикателства, пред които сме изправени, и да се постигне екологична и социална устойчивост.

Централна инициатива в тази програма е Механизмът за възстановяване и устойчивост, който цели да способства икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от пандемията от COVID-19 и да направи европейските икономики и общества по-устойчиви и по-добре подготвени за справяне с предизвикателствата и възможностите на предстоящите зелени и цифрови преходи. Освен двата основни стълба Планът за възстановяване и устойчивост предвижда още 4 приоритета: интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж; социална и териториална кохезия; здравна, икономическа и институционална устойчивост; политики за следващото поколение, децата и младежите. В тази връзка финансовият ресурс по този механизъм ще способства тези трансформации чрез залагане на структурни инвестиции и реформи в Националните планове за възстановяване и устойчивост на държавите-членки, обвързани с конкретни етапи и цели за изпълнение.

Публичната инвестиционна политика на България е характеризирана с особена проциклична, което в контекста на малките автоматични стабилизатори и относително слабото покритие на социалната закрила не способства за смекчаването на ефектите от икономическите кризи, като финансовата криза от 2008-2009 г., както и кризата породена от пандемията. Например, дори едно десетилетие след финансовата криза от 2008-2009 г., българската икономика не успя да се възстанови до нивото на потенциалния БВП, определено от траекторията на растежа преди финансовата криза. Същевременно, ръстът на БВП перманентно се е понижил вследствие на финансовата криза от 2008 г., докато инвестициите в основен капитал намаляха значително до нива под средните за ЕС (18.4% от БВП за периода 2016-2020 г. спрямо 21.3% от БВП за ЕС), както и за други сходни държави от Централна и Източна Европа (22.7% от БВП за същия период в Румъния и 20.7% в Хърватия). Друга съществена промяна в българската икономика, настъпила след финансовата криза от 2008-2009 г., е трайният спад в бизнес динамиката свързан с навлизането на нови фирми и особено на нови малки и средни фирми. По-конкретно, в годините след 2009 г., средният годишен брой нови малки и средни фирми е с около 50% по-нисък в сравнение с годините преди финансовата криза. По отношение на възстановяването от кризата, породена от пандемията от COVID-19, прогнозите при непроменени национални политики сочат, че икономиката ще възстанови загубените си позиции едва през втората половина на 2022 г., а заетостта ще достигне предкризисните си нива едва през 2023 г.

Всички тези неблагоприятни ефекти поставят под риск конвергенцията на българската икономика и нивата на доходите със средноевропейските в дългосрочен план. Именно поради тези причини ресурсът от МВУ представлява една изключително ценна възможност за България да се върне на по-висока траектория на устойчив растеж, компенсирайки и надграждайки средствата, отпуснати за справяне с директните здравни и икономически последици от кризата, породена от пандемията от COVID-19. В

този случай акцентът е насочен по-скоро към последващи действия за дълбоко структурно усъвършенстване на икономиката.

В преследването на тази цел правителството групира набор от мерки и реформи в Плана за възстановяване и устойчивост, които не просто да възстановят потенциала за растеж на икономиката, но и да го развият и повишат, което да позволи в дългосрочен план постигането на стратегическата цел на правителството за конвергенция на икономиката и доходите до средноевропейските. Същевременно, Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка.

Показател	Целева стойност
Кумулативен растеж на БВП за периода 2021-2025 г.	21.7%[2]
БВП на глава от населението в СПС за 2025 г.	62% от средния за ЕС
Коефициент на безработица през 2025 г.	3.5%

Зеленият преход е сред основните амбиции на ЕС за справяне с глобалното предизвикателство да се ограничат неблагоприятните ефекти на климатичните промени. Затова и през месец декември 2019 г. председателят на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен представи Европейската зелена сделка, която има за цел да превърне Европа в първия климатично неутрален континент до 2050 г. Ресурсът на програмата „*Следващо поколение ЕС*" предоставя възможност да бъдат насочени инвестиции към „*позеленяването*" на икономиките.

Зеленият преход заема водещо място в българския План за възстановяване и устойчивост, като концентрира 53.66% от общите предвидени разходи, при заложен минимум от 37% от регламента на Европейската комисия. По този начин България допринася за изпълнение на общоевропейските цели за постепенна декарбонизация. При това, усилията са насочени в три основни направления: (i) създаване на условия за ускорено внедряване на възобновяеми енергийни източници и водород; (ii) засилени действия за повишаване на енергийната ефективност на икономиката; (iii) устойчива мобилност.

[2] При определянето на степента на амбиция на целите следва специално да бъдат подчертани два ограничаващи фактора: от една страна, за пълното проявление на очакваните ефекти както от реформаторските намерения, така и от инвестиционните проекти е необходим поне средносрочен хоризонт; същевременно, дизайнът на Механизма за възстановяване и устойчивост е такъв, че постигането на целите трябва да е информационно и статистически обезпечено към средата на 2026 г., което предполага докладване на резултати, наблюдавани в най-добрия случай към края на 2025 г. Тези ограничения означават, че посочените целеви стойности подценяват значително пълните ефекти от предложените мерки, които ще бъдат наблюдавани в средносрочен и дългосрочен хоризонт.

Делът на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия възлиза на 21.6% през 2019 г., като по този показател страната продължава да се представя по-добре от ЕС (18.9% средна стойност за ЕС през 2019 г.), надхвърляйки значително и националната цел по стратегия „*Европа 2020*“ (16% за 2020 г.). Стремежът за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. обаче предполага значителни допълнителни усилия за повишаване на дела на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия.

Паралелните усилия за повишаване на енергийната ефективност са също толкова необходими предвид високите нива на енергийна интензивност на икономиката, надвишаващи 3.5 пъти енергийния разход за производство на единица БВП средно в ЕС, както и предвид изключително неблагоприятните енергийни характеристики на сградния фонд в страната с преобладаващи класове на енергопотребление E, F и G. Усилията за обновяване на сградния фонд ще бъдат от съществено значение за подпомагане на икономическото възстановяване чрез създаване на работни места в строителния сектор, икономии на енергия, по-здравословни условия на живот и намаляване на енергийната бедност.

Въглеродната интензивност на транспортния сектор в страната е 3.5 пъти по-висока от средната стойност в ЕС, достигайки 2.8 кг парникови газове за 1 евро брутна добавена стойност през 2019 г. Секторът е един от основните емитенти на парникови газове и се свързва с 26% от общото им количество. Ето защо в контекста на усилията за декарбонизация на икономиката е налице необходимост от интензифициране на инвестициите в устойчив транспорт за намаляване на въглеродния отпечатък на сектора.

В допълнение към усилията за декарбонизация на икономиката, в контекста на целите на Зелената сделка ключови ще бъдат и усилията в областта на управлението на водите и опазването и възстановяването на биологичното разнообразие.

Освен предвидените от регламента на Плана за възстановяване и устойчивост минимални инвестиции в подкрепа на климатичните цели, всички инвестиции и реформи в Плана трябва да отговарят на принципа „Да не се нанася значителна вреда“ на околната среда.

Показател	Целева стойност
Дял на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия през 2024 г.	26%
Кумулативно намаление на енергийната интензивност на икономиката за периода 2021-2024 г.	10%
Кумулативно намаление на въглеродната интензивност на икономиката за периода 2021-2024 г.	10%

Планът за възстановяване и устойчивост поставя високо равнище на амбиция и по отношение на цифровия преход. Националният план за възстановяване и устойчивост, концентрира в тази област почти 1/4 (23.6%) от общите предвидени инвестиции. При

това, усилията са насочени в четири основни направления: (i) разгръщане на широколентова инфраструктура; (ii) повишаване на цифровите умения на населението; (iii) ускоряване внедряването на цифрови технологии в предприятията; (iv) разгръщане на електронното управление и електронни услуги.

Цифровият преход е добра възможност за повишаване на производителността, иновациите и заетостта. Той предразполага към благоприятни резултати в намаляването на неравенствата, съществуващи в обществото, като осигурява по-широк достъп до образование и култура и намалява териториалните различия.

Разгръщането на мрежи с много голям капацитет, което да гарантира, че никоя част от страната или група в обществото няма да остане без адекватна цифрова свързаност, е в основата на развитието на динамична и иновативна икономика и осигурява по-добър достъп на предприятията до разнообразни, висококачествени и иновативни цифрови услуги. Към 2020 г., едва 58% от домакинствата имат абонамент за широколентов достъп до интернет (при 78% средно за ЕС), а разпространението на фиксиран широколентов достъп до интернет със скорост поне 100 Mbps е само 11% (26% за ЕС). В допълнение, страната изостава по отношение на показателя за готовност за навлизане на 5G, като по данни на DESI 2020 е разпределила само 14% от спектъра за безжична широколентова връзка.

Една от основните причини за забавянето на цифровизацията в България (наред с недостатъчните инвестиции в цифровата инфраструктура и недостига на ИКТ специалисти) е ниското ниво на цифрови умения сред населението. Едва 11% притежават умения над основните, а повече от 2/3 нямат дори и основни цифрови умения. Заедно с фактите, че когнитивните способности на българските ученици поставят България на последно място в ЕС в проучването PISA на ОИСР, че само един университет в страната попада в първите 1000 на класацията QS Global World Rankings, както и че това илюстрира сравнително ниския капацитет на човешкия ресурс в страната за развитие на съвременни проекти и предприятия с интензивно използване на знания и с висока добавена стойност. В тази връзка Планът предвижда значителни, в т.ч. реформаторски, усилия в системите на основното и висшето образование, ученето през целия живот, както и в активните мерки на пазара на труда за адресиране на това структурно предизвикателство предвид ключовата роля на този аспект по отношение на цифровия преход.

Специални усилия ще бъдат положени за подкрепа на българския бизнес в процеса на цифрова трансформация. Компаниите се затрудняват да се възползват пълноценно от възможностите, предлагани от новите цифрови технологии — едва 6% от МСП продават онлайн (средната стойност за ЕС е 17%), 3% от МСП продават зад граница и едва 2% от техния оборот идва от търговията онлайн.

Принудителното физическо дистанциране в резултат от разпространението на COVID-19 подчерта важността от изграждане на информационно общество, активно възползващо се от възможностите, които цифровите технологии предоставят, като изведе на преден план нуждата от ускорение и финализиране на цифровизацията на публичните услуги. Преобразуването на публичната администрация, включително цифровизацията на

правосъдните системи, чрез използването на нови поколения цифрови инструменти ще подобри административните процеси и ще улесни онлайн взаимодействието с гражданите и предприятията.

Показател	Целева стойност
Дял от домакинствата с достъп до високоскоростна цифрова свързаност през 2025 г.	100%
Дял от населението с поне основни умения в областта на цифровите технологии през 2025 г.	50%
Внедряване на цифрови технологии в предприятията (DESI) през 2025 г.	35%

2. Връзка с Европейския семестър

В таблица 1 по-долу е илюстрирана връзката на отделните елементи на Плана със Специфичните препоръки на Съвета от последните два цикъла на Европейския семестър.

Табл. 1: Специфични препоръки на Съвета (2019-2020 г.) и План за възстановяване и устойчивост

Специфични препоръки на Съвета	**Част от Специфична препоръка**	**План за възстановяване и устойчивост**
2019		
1. Да подобри събирането на данъците чрез целенасочени мерки в области като данъците върху горивата и труда. Да модернизира корпоративното управление на държавните предприятия чрез приемането и привеждането в действие на бъдещото законодателство.	Да подобри събирането на данъците чрез целенасочени мерки в области като данъците върху горивата и труда.	-
	Да модернизира корпоративното управление на държавните предприятия чрез приемането и привеждането в действие на бъдещото законодателство.	Компонент 10: Бизнес среда, РЕФОРМА 7: Подобряване на рамката за управление на държавните предприятия
2. Да гарантира стабилността на банковия сектор чрез засилване на надзора, насърчаване на адекватната оценка на активите, включително банковите обезпечения, и насърчаване на функциониращ вторичен пазар за необслужваните заеми. Да гарантира ефективен надзор и прилагане на нормативната уредба за борба с изпирането на пари. Да укрепи небанковия финансов сектор чрез ефективно прилагане на основан на риска надзор, изпълнение на приетите наскоро насоки за оценка и осъществяване на надзор на групово равнище. Да изпълни предстоящата пътна карта за справяне с установените пропуски в нормативната уредба за обявяване в несъстоятелност. Да	Да гарантира стабилността на банковия сектор чрез засилване на надзора	-
	насърчаване на адекватната оценка на активите, включително банковите обезпечения	-
	насърчаване на функциониращ вторичен пазар за необслужваните заеми	-
	Да гарантира ефективен надзор и прилагане на нормативната уредба за борба с изпирането на пари	Компонент 10: Бизнес среда, РЕФОРМА 8: Рамка за борба с изпирането на пари
	Да укрепи небанковия финансов сектор чрез ефективно прилагане на основан на риска надзор	-

Специфични препоръки на Съвета	Част от Специфична препоръка	План за възстановяване и устойчивост
насърчава стабилността на сектора на автомобилното застраховане чрез преодоляване на пазарните предизвикателства и оставащите структурни слабости.	изпълнение на приетите наскоро насоки за оценка	-
	осъществяване на надзор на групово равнище	-
	Да изпълни предстоящата пътна карта за справяне с установените пропуски в нормативната уредба за обявяване в несъстоятелност	Компонент 10: Бизнес среда, РЕФОРМА 4: Укрепване на процедурата по несъстоятелност
	Да насърчава стабилността на сектора на автомобилното застраховане чрез преодоляване на пазарните предизвикателства и оставащите структурни слабости	-
3. Да насочи икономическата политика, свързана с инвестициите, към научните изследвания и иновациите, транспорта, по-специално към неговата устойчивост, водите, отпадъците и енергийната инфраструктура и енергийната ефективност, като отчита регионалните различия и подобрява бизнес средата.	Да насочи икономическата политика, свързана с инвестициите, към научните изследвания и иновациите	Компонент 2: Научни изследвания и иновации
	транспорта, по-специално към неговата устойчивост	Компонент 8: Транспортна свързаност
	водите, отпадъците и енергийната инфраструктура и енергийната ефективност, като отчита регионалните различия	Компонент 4: Нисковъглеродна икономика; Компонент 9: Местно развитие
	и подобрява бизнес средата	Компонент 10: Бизнес среда
4. Да подобри пригодността за заетост чрез засилване на уменията, включително на цифровите умения. Да повиши качеството, приложимостта на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението, по-специално за ромите и другите групи в неравностойно положение. Да предприеме мерки за социално приобщаване чрез подобряване на достъпа до интегрирани социални услуги и услуги по заетостта и по-ефективно подпомагане на минималните доходи. Да подобри достъпа до здравни услуги, включително чрез намаляване на преките плащания от страна на пациентите и справяне с недостига на медицински специалисти.	Да подобри пригодността за заетост чрез засилване на уменията, включително на цифровите умения	Компонент 1: Образование и умения; Компонент 6: Устойчиво селско стопанство, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Дигитализация на процесите от фермата до трапезата; Компонент 11: Социално включване, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Предоставяне на помощни средства за лица с трайни увреждания, ИНВЕСТИЦИЯ 3: Развитие на социалната икономика, ИНВЕСТИЦИЯ 5: Модернизиране на Агенция по заетостта
	Да повиши качеството, приложимостта на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението, по-специално за ромите и другите групи в неравностойно положение	Компонент 1: Образование и умения
	Да предприеме мерки за социално приобщаване чрез подобряване на достъпа до интегрирани социални услуги и услуги по заетостта	Компонент 11: Социално включване
	по-ефективно подпомагане на минималните доходи	Компонент 11: Социално включване, РЕФОРМА 1: Реформа в сферата на минималните доходи

Специфични препоръки на Съвета	Част от Специфична препоръка	План за възстановяване и устойчивост
	Да подобри достъпа до здравни услуги, включително чрез намаляване на преките плащания от страна на пациентите и справяне с недостига на медицински специалисти	Компонент 12: Здравеопазване
2020		
1. В съответствие с общата клауза за дерогация, да предприеме всички необходими мерки за ефективно справяне с пандемията, поддържане на икономиката и подпомагане на последващото възстановяване. Когато икономическите условия позволяват това, да провежда фискални политики, насочени към постигане на благоразумни средносрочни фискални позиции и гарантиране на устойчивостта на дълга, като същевременно засили инвестициите. Да мобилизира достатъчно финансови ресурси за укрепване на устойчивостта, достъпността и капацитета на здравната система и да гарантира балансирано географско разпределение на здравните работници.	В съответствие с общата клауза за дерогация, да предприеме всички необходими мерки за ефективно справяне с пандемията, поддържане на икономиката и подпомагане на последващото възстановяване	Всички компоненти
	Когато икономическите условия позволяват това, да провежда фискални политики, насочени към постигане на благоразумни средносрочни фискални позиции и гарантиране на устойчивостта на дълга, като същевременно засили инвестициите	Всички инвестиции
	Да мобилизира достатъчно финансови ресурси за укрепване на устойчивостта, достъпността и капацитета на здравната система и да гарантира балансирано географско разпределение на здравните работници	Компонент 12: Здравеопазване
2. Да осигури подходяща социална закрила и основни услуги за всички и да засили активните политики по отношение на пазара на труда. Да подобри достъпа до работа от разстояние и да насърчи цифровите умения и равния достъп до образование. Да отстрани недостатъците по отношение на адекватността на схемата за минимален доход.	Да осигури подходяща социална закрила и основни услуги за всички	Компонент 11: Социално включване
	да засили активните политики по отношение на пазара на труда	Компонент 1: Образование и умения, ИНВЕСТИЦИЯ 3: Предоставяне на обучения за дигитални умения и създаване на платформа за обучение на възрастни; Компонент 11: Социално включване, ИНВЕСТИЦИЯ 5: Модернизиране на Агенция по заетостта
	Да подобри достъпа до работа от разстояние	Компонент 7: Цифрова свързаност; Компонент 10: Бизнес среда, РЕФОРМА 11: Разрастване България
	да насърчи цифровите умения	Компонент 1: Образование и умения
	да насърчи равния достъп до образование	Компонент 1: Образование и умения
	Да отстрани недостатъците по отношение на адекватността на схемата за минимален доход	Компонент 11: Социално включване, РЕФОРМА 1: Реформа в сферата на минималните доходи
3. Да рационализира и да ускори процедурите за предоставяне на ефективна подкрепа за малките и средните предприятия и самостоятелно заетите лица,	Да рационализира и да ускори процедурите за предоставяне на ефективна подкрепа за малките и средните предприятия и самостоятелно заетите лица	Компонент 3: Интелигентна индустрия, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Програма за икономическа трансформация

Специфични препоръки на Съвета	Част от Специфична препоръка	План за възстановяване и устойчивост
като гарантира също така, че те имат непрекъснат достъп до финансиране и гъвкави условия за плащане. Да даде приоритет на готови за изпълнение публични инвестиционни проекти и да стимулира частните инвестиции, за да се ускори икономическото възстановяване. Да съсредоточи инвестициите в областта на зеления и цифровия преход, по-специално в областта на чистото и ефективно производство и използване на енергията и ресурсите, екологичната инфраструктура и устойчивия транспорт, като допринася за постепенната декарбонизация на икономиката, включително във въгледобивните региони.	гарантира също така, че те имат непрекъснат достъп до финансиране и гъвкави условия за плащане	-
	Да даде приоритет на готови за изпълнение публични инвестиционни проекти и да стимулира частните инвестиции, за да се ускори икономическото възстановяване	Всички инвестиции
	Да съсредоточи инвестициите в областта зеления и цифровия преход, по-специално в областта на чистото и ефективно производство	Компонент 2: Научни изследвания и иновации, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките в сферата на зелените и цифровите технологии; Компонент 4: Нисковъглеродна икономика, РЕФОРМА 1: Създаване на Национален фонд за декарбонизация, РЕФОРМА 4: Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия, РЕФОРМА 6: Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ и подпомагане на процеса по декарбонизация и намаляване на административната тежест при присъединяването и оперирането на ВЕИ, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Програма за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни сгради и многофамилни сгради, ИНВЕСТИЦИЯ 4: Дигитална трансформация и развитие на информационните системи и системите реално време на Електроенергийния системен оператор в условията на нисковъглеродна икономика, РЕФОРМА 7: Изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород, ИНВЕСТИЦИЯ 5: Схема за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз, ИНВЕСТИЦИЯ 6: Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4 GW ВЕИ и батерии, ИНВЕСТИЦИЯ 7: Развитие на използването на геотермална енергия в България за производство на електрическа и топлинна енергия; ИНВЕСТИЦИЯ 8: Национална инфраструктура за съхранение на електрическа енергия от ВЕИ (АБРЕВИАТУРА: RESTORE), РЕФОРМА 9: Развитие на нисковъглеродна икономика и създаване на Комисия за енергиен преход и изработване на Пътна карта към климатична неутралност; РЕФОРМА 10: Декарбонизация на енергийния сектор; създаване на държавно предприятие „Конверсия на въглищни региони"[3], РЕФОРМА 11: Подобряване на корпоративното управление на държавните компании в енергийния сектор
	ефективно използване на енергията и ресурсите	Компонент 2: Научни изследвания и иновации, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките в

[3] По настояване на Службите на ЕК тази реформа не е включена като част от Milestones and Targets по НПВУ. Това не представлява пречка пред реализирането ѝ извън ангажиментите по плана, като следва да се отбележи, че тя не е предвиждала финансиране от МВУ.

Специфични препоръки на Съвета	Част от Специфична препоръка	План за възстановяване и устойчивост
		сферата на зелените и цифровите технологии; Компонент 3: Интелигентна индустрия, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Програма за икономическа трансформация; Компонент 4: Нисковъглеродна икономика, РЕФОРМА 1: Създаване на Национален фонд за декарбонизация, РЕФОРМА 2: Улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради; РЕФОРМА 3: Разработване на дефиниция и критерии за "енергийна бедност" за домакинствата в Закона за енергетиката за целите на либерализацията на пазара и финансирането на проекти за енергийна ефективност; ИНВЕСТИЦИЯ 1: Енергийна ефективност в сграден фонд, ИНВЕСТИЦИЯ 3: Енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление, РЕФОРМА 4: Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия, РЕФОРМА 5: Обслужване на едно гише; РЕФОРМА 8: Либерализация на пазара на електрическа енергия; Компонент 5: Биоразнообразие
	инвестиции в екологичната инфраструктура	Компонент 9: Местно развитие
	инвестиции в устойчивия транспорт	Компонент 8: Транспортна свързаност
	постепенна декарбонизация на икономиката, включително във въгледобивните региони	Компонент 1: Образование и умения, ИНВЕСТИЦИЯ 2: Модернизиране на образователните институции за по-привлекателна и качествена среда за учене и иновации, Компонент 2: Научни изследвания и иновации; Компонент 3: Интелигентна индустрия; Компонент 4: Нисковъглеродна икономика; Компонент 8: Транспортна свързаност; Компонент 11: Социално включване, ИНВЕСТИЦИЯ 1: Модернизиране на дългосрочната грижа; Компонент 12: Здравеопазване, ИНВЕСТИЦИЯ 3: Модернизация на психиатричната помощ,
	Да сведе до минимум административната тежест за предприятията	Компонент 10: Бизнес среда
4. Да сведе до минимум административната тежест за предприятията чрез подобряване на ефективността на публичната администрация и укрепване на електронното управление. Да гарантира ефективното функциониране на рамката за несъстоятелност. Да увеличи усилията за осигуряване на адекватна оценка и намаляване на риска, ефективен надзор и прилагане на рамката за борба с изпирането на пари.	Да сведе до минимум административната тежест за предприятията	Компонент 10: Бизнес среда
	подобряване на ефективността на публичната администрация	Компонент 10: Бизнес среда
	укрепване на електронното управление	Компонент 10: Бизнес среда
	Да гарантира ефективното функциониране на рамката за несъстоятелност	Компонент 10: Бизнес среда, РЕФОРМА 4: Укрепване на процедурата по несъстоятелност
	Да увеличи усилията за осигуряване на адекватна оценка и намаляване на риска, ефективен надзор и прилагане на рамката за борба с изпирането на пари	Компонент 10: Бизнес среда, РЕФОРМА 8: Рамка за борба с изпирането на пари

Общи предизвикателства: Знакови европейски инициативи

Европейска инициатива

УСКОРЯВАНЕ

Национална стратегическа рамка

Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 – 2030 г. (ИПЕК):

- В ИПЕК са определени основните цели на страната за стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката, развитие на конкурентоспособна и сигурна енергетика и намаляване зависимостта от внос на горива и енергия.
- За изпълнение на целите заложени в ИПЕК са необходими комплексни действия във всички области на обществено-икономическите отношения. С особена сила това се отнася до икономическите сектори, където трябва да се използва оптимално потенциала на съществуващите производства за навлизане на нови технологии, осигуряващи плавен и справедлив преход към неутрална по отношение на климата кръгова икономика, каквато е водородната икономика.

В тази връзка в ИПЕК е предвидено потребление на зелен водород, произведен чрез използването на енергия от ВИ, в т.ч. електрическа енергия, произведена от вятърна и слънчева енергия. Като основа за развитието на водородните мощности в България в ИПЕК е поставена цел до 2030 г. да се разработи пилотен проект за производство на водород с обща инсталирана мощност от 20 MW.

Определената национална цел за дял на енергията от възобновяеми източници (ВИ) в брутното крайно потребление на енергия до 2030 г. е 27.09%. За сектор електроенергия е определен 30.33% дял за постигане на тази цел. Прогнозите са този дял да бъде постигнат чрез увеличаване на инсталираните мощности на ВЕИ централи с до 3 000 MW, като към 2030 г. се прогнозира към електроенергийната система да са присъединени 6 973 MW ВЕИ централи. За постигане на националната цел е посочена необходимостта от целенасочени инвестиции в преносната електроенергийна мрежа на страната, които да позволят техническото присъединяване и интегриране на тази енергия в електроенергийната система при запазване критериите за сигурност.

Заложена е национална цел от 15% за електроенергийна свързаност до 2030 г. Изпълнението на тази цел също изисква съществени инвестиции както в междусистемна и вътрешна преносна инфраструктура (включително 5 проекта от Общ интерес, увеличаващи капацитета за пренос на електроенергия на границите между България и Румъния и между България и Гърция), така и в модернизация и дигитализация на процесите по управление на електроенергийната система с оглед максимално използване на съществуващия мрежови ресурс.

Инвестиции

- Схема за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз;
- Програма за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни сгради и многофамилни сгради
- Дигитална трансформация и развитие на информационните системи и системите реално време на ЕСО в условията на нисковъглеродна икономика;
- Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4GW ВЕИ и заедно с поне 350 MW батерии;
- Развитие на използването на геотермална енергия в България за производство на електрическа и топлинна енергия;
- Национална инфраструктура за съхранение на електрическа енергия от ВЕИ (АБРЕВИАТУРА: RESTORE)
- Програма за икономическа трансформация.

Реформи

- Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ;
- Изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород;
- Либерализация на пазара на електрическа енергия;
- Развитие на нисковъглеродна икономика и създаване на Комисия за енергиен преход и изработване на Пътна карта към климатична неутралност;
- Създаване на държавно предприятие „Конверсия на въглищни региони"[4];
- Подобряване на корпоративното управление на държавните компании в енергийния сектор.

Очакван принос за постигане на европейската цел

Изпълнението на проектите предвижда изграждането на 55 MW електролизьори, производството на 7 800 т зелен водород годишно, изграждането на инфраструктура, пригодна за пренос на водород и нисковъглеродни газообразни горива. Планираните инвестиции допринасят за постигането на целите на ЕС за инсталирането на капацитет от 6 GW електролизьори и производството и транспортирането на 1 милион тона

[4] По настояване на Службите на ЕК тази реформа не е включена като част от Milestones and Targets по НПВУ. Това не представлява пречка пред реализирането ѝ извън ангажиментите по плана, като следва да се отбележи, че тя не е предвиждала финансиране от МВУ.

възобновяем водород, определени в европейската водеща инициатива „*Ускоряване*“ до 2025 г.

Националната пътна карта ще предостави анализ на текущата ситуация и бариерите, пред които е изправено развитието на зелен водород в България, включително мерки в различни области (регулиране, стимули и др.) Развитието на производството на зелен водород ще допринесе за изпълнение на целите, поставени във водещата инициатива „*Ускоряване*“ за разработването и използването на възобновяеми енергийни източници, за увеличаване на инсталираните мощности на електролизьори и полагане на основите за развитие на пазара на водород и свързаната с това инфраструктура.

Европейска инициатива

ОБНОВЯВАНЕ

Национална стратегическа рамка

- Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г. Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България включва разработен интегриран модел за прогнозиране в областта на енергетиката и климата и разработване на Дългосрочна стратегия в областта на климата.
- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата, която очертава стратегическата рамка и приоритетите по отношение на адаптацията към изменението на климата до 2030 г.
- Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г. Документът определя стратегическата визия и приоритети на страната за постигане на енергийно-ефективен и декарбонизиран сграден фонд до 2050 г. В съответствие с Директива (ЕС) 2018/844 в стратегията е разработена пътна карта с индикативните етапни цели за 2030 г., 2040 г. и 2050 г. по отношение на обновяването на жилищните и нежилищните сгради в Република България. Индикативната цел за периода 2021-2030 г. е обновяване на жилищни и нежилищни сгради с обща площ над 22 млн. м2, като очакваните спестявания на потребна енергия се оценяват на 2 917 GWh/годишно, а на въглеродни емисии – 1 306 ktCO2/годишно. В стратегията са предвидените политики и мерки за дългосрочно развитие по отношение на повишаване на енергийната ефективност на сградния фонд в страната.
- Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030.
- Допълнителни действащи мерки за повишаване на енергийната ефективност в жилищния сграден фонд:
- През 2015 г. е стартирана Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради (НПЕЕМЖС), която се изпълнява децентрализирано и със 100% административно управление на процеса и публичен ресурс. Ползите от Програмата са безспорни от гледна точка на подобряване на енергийните

характеристики и цялостното състояние на жилищния сграден фонд, като същевременно тя допринася за опазване чистотата на въздуха, намаляване на емисиите парникови газове и се явява катализатор на целенасочена дългосрочна жилищна политика. Към 31.12.2020 г. по НПЕЕМЖС са завършени и въведени в експлоатация 1921 сгради с обща разгъната застроена площ 10 855 018 m2.

Инвестиции

- Енергийна ефективност в сграден фонд;
- Модернизиране на образователните институции за по-привлекателна и качествена среда за учене и иновации;
- Модернизиране на дългосрочната грижа.

Реформи

- Създаване на Национален фонд за декарбонизация;
- Улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради;
- Разработване на дефиниция и критерии за "енергийна бедност" за домакинствата в Закона за енергетиката за целите на либерализацията на пазара и финансирането на проекти за енергийна ефективност;
- Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия;
- Обслужване на едно гише на потребители, с цел улесняване на реализацията на проекти за енергийно обновяване в сградния фонд;
- Нов регионален подход с пряко въвличане на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти.

Очакван принос за постигане на европейската цел

Очакванията, свързани с изпълнението на програмата за енергийна ефективност в сграден фонд са до 2026 г. да бъдат обновени жилищни сгради с разгъната застроена площ над 3.6 млн. м2. Програмата ще повиши информираността на потребителите и собствениците за ефекта от подобряване на енергийната ефективност и ползите в по-широк смисъл и ще активизира търсенето на енергийно-ефективни услуги.

Моделът за обслужване на принципа на *„едно гише“* чрез изпълнението на реформата ще осигури засилено търсене на енергийно-ефективни услуги чрез увеличаване на осведомеността за ползите, доверието и мотивацията сред собствениците на сгради и предоставяне на структуриран механизъм за получаване на цялостна информация.

Допълващи мерки за повишаване на енергийната ефективност в сграден фонд, извън НПВУ, които предстои да бъдат изпълнени:

Предвидените за подкрепа мерки по Програмата за енергийна ефективност в сграден фонд ще допълнят и надградят постигнатите резултати от реализираните мерки по Оперативна програма *„Иновации и конкурентоспособност“*, Оперативна програма

„*Околна среда*" и Оперативна програма „*Региони в растеж*" през програмен период 2014-2020 г.

Програмата ще допълва мерките по Програма за развитие на регионите 2021-2027 г., включващи мерки за енергийна ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради, както и мерките, включени в Програмата Конкурентоспособност и иновации в предприятията 2021-2027 г., насочени към подобряване на енергийната ефективност в предприятията и насърчаване нарастването на дела на енергията от възобновяеми източници.

Европейска инициатива

ЗАРЕЖДАНЕ И ПРЕЗАРЕЖДАНЕ

Национална стратегическа рамка

- Национална рамка за политика за развитие на пазара на алтернативни горива в транспортния сектор и за разгръщането на съответната инфраструктура – предложени са прогнозни цели, възможности и потенциални мерки по отношение на зарядната инфраструктура за превозните средства с електрическо и водородно задвижване.
- Интегрирана транспортна стратегия в периода до 2030 г. – към стратегически приоритет 5 „*Намаляване на потреблението на горива и повишаване на енергийната ефективност на транспорта*" е набелязана цел „*Насърчаване на използването на алтернативни горива*" с предвидени мерки за нейното постигане.
- Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 – в Приоритет 7 „*Транспортна свързаност*" е включена област на въздействие „*Въздействие на транспорта върху околната среда и здравето на хората*", към която ще бъдат набелязани мерки за насърчаване употребата на горива и енергия от алтернативни и възобновяеми енергийни източници.
- Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 – 2030 г. – заложен е прогнозен 14.2% дял на енергията от възобновяеми източници в сектор „*Транспорт*", за чието постигане ще се насърчава навлизането на водорода и възобновяемата електрическа енергия. Усилията ще бъдат насочени към разгръщане на електрическата мобилност, развитие и стимулиране използването на обществения електрически транспорт, както и на зарядната инфраструктура в градските райони. Предвижда се да бъде регламентирана отговорността на местните власти да въвеждат в своите краткосрочни и дългосрочни програми специфични мерки за стимулиране на електрическата мобилност.
- Наредба № РД-02-20-2 от 28.09.2020 г. за условията и реда за проектиране, изграждане, въвеждане в експлоатация и контрол на станции за зареждане на автомобили, задвижвани с гориво водород – разработена съгласно препоръки от анализ в Националната рамка.

Инвестиции

- "*Зелена мобилност*“ – пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи.

Реформи

- Реформа за устойчива градска мобилност;
- Електрическа мобилност.

Очакван принос за постигане на европейската цел

В изпълнение на европейските цели реализацията на пилотната схема за подкрепа за устойчива градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи ще допринесе за изграждане на 27 бр. зарядни станции за превозни средства на публичния транспорт, доставка на 68 бр. превозни средства (автобуси и/или тролейбуси) за градския и междуселищния обществен транспорт с нулеви емисии, разработването на ИТС и интегрирани цифрови решения за подобряване на ефикасността на обществения транспорт, както и за изпълнение на националните цели за декарбонизация и енергийна ефективност.

Допълващи мерки, извън НПВУ, които предстои да бъдат изпълнени:

- Оперативна програма „*Околна среда*“ – сключени са 12 договори с 10 общини за доставка на електробуси и монтаж на зарядни станции за тях. Размер на БФП – 500 милиона лева, срок за изпълнение: 2023 г.
- Оперативна програма „*Региони в растеж*“ – 4 общини изпълняват проекти за доставка на електробуси и монтаж на зарядни станции, срок за изпълнение: 2021-2022 г.
- Инициатива JESSICA и Оперативна програма „*Региони в растеж*“ 2014-2020: Изпълнените зарядни станции към 31.12.2020 г. по четири проекта с финансиране чрез финансови инструменти и/или по линия на инструмента JESSICA, са общо 128 броя. Очаква се след приключване на проектите (към края на 2022 г.) да бъдат изградени общо 199 бр. зарядни станции.
- Програма „*Транспортна свързаност*“ – изграждане на инфраструктура за алтернативни горива по основни направления на републиканската пътна мрежа и в пристанища с национално значение с индикативен бюджет от 40 млн. евро.
- Програма „*Развитие на регионите*“ – ще се финансира изграждането на инфраструктура за алтернативни горива, но за нуждите на обществения градски транспорт. Индикативният бюджет за зарядна инфраструктура е 24 млн. евро.

Европейска инициатива

СВЪРЗВАНЕ

Национална стратегическа рамка

- Актуализиран национален план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение „Свързана България“ – очертава националните цели и приоритети и е обвързан с целите на европейско ниво до и след 2025 г., мерки в тази област, които са концентрирани в подобряване на достъпа до високоскоростен интернет в по-слабо населените региони и неговото активно използване от населението и бизнеса, както и в развитието на високоскоростния мобилен интернет в страната. От ключово значение за цифровизацията на българската икономика и обществените услуги ще бъдат инвестициите за въвеждане на 5G мобилни мрежи в страната.
- Приоритет 8 „Цифрова свързаност“ на Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 – включени са цели за изграждане на високоскоростна свързаност и осигуряване на улеснени възможности за изграждане на 5G мрежи и тяхното разпространение чрез въвеждане на политики за споделяне на инфраструктура и насърчаване на съвместното ползване на инфраструктура, както и спомагане на изграждането на допълваща инфраструктура.
- Национален стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 – 2030“, в който е включена като приоритет адекватната цифрова свързаност. Разгръщането на мрежи с много голям капацитет, което да гарантира, че никоя част от страната или група в обществото няма да остане без адекватна цифрова свързаност е в основата на развитието на динамична и иновативна икономика и осигурява по-добър достъп на предприятията до разнообразни, висококачествени и иновативни цифрови услуги.
- Закон за изменение и допълнение на Закона за електронните съобщения – въвеждащ в българското законодателство изискванията на Европейския кодекс за електронни съобщения, с което ще се постигне:
  - осигуряване на по-ефективно, ефикасно и координирано използване на радиочестотния спектър;
  - развитие на пазара на електронните съобщения;
  - създаване на условия за изграждане и развитие на мрежи с много голям капацитет, включително 5G мрежи.

Инвестиции

- Широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура
- Изграждане, развитие и оптимизация на цифровата TETRA система и радиорелейна мрежа

Реформи

- Разработване и прилагане на ефективна политическа и регулаторна рамка
- Ефективно използване на радиочестотния спектър
- Създаване на благоприятна инвестиционна среда

Очакван принос за постигане на европейската цел

С проекта по НПВУ ще се допринесе за изпълнението на следните европейски стратегически цели:

- Осигуряване на киберустойчивост, технологичен суверенитет и лидерство в мрежовата и информационна сигурност, като основен приоритет на новата Стратегия на ЕС за киберсигурност за цифровото десетилетие, ключов компонент от плана за възстановяване NextGenerationEU;
- Осигуряване на свързаност с гигабитови скорости, защитена от дистрибутирани кибератаки за отказ на услугите (DDoS) за всички основни средища, движещи социално-икономическото развитие, като например доставчици на съществени услуги, стратегическа и критична инфраструктура, доставчици на обществени услуги, университети и училища;
- Разгръщане на мрежи с много голям капацитет (VHCN), осигуряващи достъп до Интернет с гигабитови скорости на изтегляне:
    - Проектът ще подпомогне преодоляването на цифровото разделение чрез разгръщане на цифрова свързаност в отдалечените и слабо населени райони и повишаване на достъпа до цифрови решения за населението, чрез осигуряване на достатъчен преносен капацитет за постигане на скорости от 1 Gbps и повече за крайни клиенти, посредством различни технологии за достъп, като оптични мрежи и 5G свързаност.
    - Специфична цел на проекта е подпомагане на разгръщането на мрежи с много голям капацитет (ММГК) / Very High Capacity Networks (VHCN), свързващи общински центрове с по-слабонаселени и отдалечени райони, в които вече има изградени мрежи за достъп и/или обхващане на изградени кули на мобилни оператори с оптична свързаност, която би осигурила необходимия капацитет за гигабитова оптична или 5G свързаност;

Европейска инициатива

МОДЕРНИЗИРАНЕ

Национална стратегическа рамка

- Приоритет 10 на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 очертава предизвикателствата пред цифровизацията на публичната администрация и персонализираните електронни административни услуги като особено значими за развитието на икономиката и за държавно управление, фокусирано върху нуждите на гражданите и бизнеса. Поставените цели в НПР БЪЛГАРИЯ 2030 по подприоритет 10.3

„*Електронно управление*" са свързани с подобряване на позициите на Република България по отношение на публичните услуги в Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI). Постигането на целите е предвидено чрез редица мерки за дигитализация и управление на данни, създаване на модели от данни с оглед осигуряване на условия за предоставяне на електронни административни услуги, реализация на ключови услуги от типа „*епизоди от живота/бизнеса*" и проактивни услуги, и др. Особено важен приоритет е и разширяването на алтернативните средства, с които да се предоставя възможност за електронна идентификация, включително чрез мобилни устройства.

- Поставените цели в подприоритет 12.2. „Спешна помощ" са свързани с гарантиране на качеството на предоставяната спешна медицинска помощ, основано на въвеждането на отдалечени консултации и бърз пренос на данни в помощ на спешните екипи чрез изграждане на единна комуникационно-информационна платформа на Националната система за спешни комуникации с Единен европейски номер 112, интегрираща информационните системи на ЦСМП.
- Поставените цели в подприоритет 12.3. „*Електронно здравеопазване*" са свързани с приложението на цифровите технологии за подобряване качеството на здравните услуги и подобряване достъпа до медицински услуги. Изпълнението на целите ще се постигне чрез внедряване на централизирани услуги за електронно здравеопазване, включително здравна информационна система, здравен профил, здравно досие и мониторинг на състоянието, телемедицина, лекарствени предписания и административни услуги.
- Националният стратегически документ „*Цифрова трансформация на България за периода 2020 – 2030 г.*" съдържа две цели, които са насочени към цифровизация и стандартизация на данните в публичния сектор, като основен актив за постигане на цифровизация на публичната администрация и към осигуряване и гарантиране на оперативна съвместимост с оглед използване и преизпълване на цифрови данни за предоставянето на обществени услуги по електронен път.
- Стратегията за развитие на електронното управление в Република България 2019 – 2023 г. предвижда до 2023 г. постигането на необратима цифрова трансформация на държавната администрация в Република България, като част от цели за това са насочени към електронно административно обслужване, ориентирано към потребителя, оптимизация на работните процеси в администрацията и промяна на модела на данни за предоставяне на електронни услуги по подразбиране (Digital by default) и осигуряване на оперативна съвместимост на информационните ресурси по подразбиране.

Инвестиции

- Дигитализиране на информационни масиви в администрацията, съдържащи регистрови данни;

- Надграждане на Центъра за аерокосмически наблюдения (ЦАН) - МВР с цел достигане на национално значение в космическата политика, изпълнение на европейските изисквания и ползите за хората;
- Единна информационна система по устройство на територията инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството;
- Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата;
- Цифровизация на ключови съдопроизводствени процеси в системата на административното правораздаване;
- Трансформация на съществуващата в Прокуратура на Република България информационна и комуникационна инфраструктура;
- Инструмент за по-добро стратегическо планиране и стратегическо управление на изпълнението;
- Осигуряване на адекватна информационна и административна среда за изпълнение на плана за възстановяване и устойчивост;
- Подобряване на националната система за спешни комуникации 112;
- Национална дигитална платформа за медицинска диагностика.

Реформи

- Регистрова реформа за разгръщане потенциала на електронното управление за подобряване на бизнес средата;
- По-високо качество и предсказуемост на законодателния процес в рамките на Народното събрание;
- Обществени поръчки;
- Развитие на електронното здравеопазване и на Националната здравна информационна система.

Очакван принос за постигане на европейската цел

В контекста на Годишната стратегия за устойчив растеж реформата и инвестициите пряко допринасят възловите цифрови обществени услуги да бъдат модернизирани и да са достъпни за всички – оперативно съвместими, персонализирани и лесни за ползване цифрови публични услуги, както и за цифровизация на публичната администрация и обществените услуги, включително правосъдието и здравеопазването

Европейска инициатива

РАЗРАСТВАНЕ

Национална стратегическа рамка

- Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2014-2020

- Информатика и ИКТ формират една от четирите приоритетните тематични области, идентифицирани в Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2014-2020 г. За периода от 2014 до 2020 инвестициите за създаване и развитие на нови технологии, водещи към конкурентни предимства и повишаване на добавена стойност на националните продукти и услуги, се фокусираха върху развитието на иновационния потенциал в приоритетна тематична област Информатика и Информационни и комуникационни технологии.

Текущо положение:

- 8% от предприятията използват облачни технологии;
- 6% използват сложни облачни технологии (за изнасяне на данни и услуги).

Данните показват наличен капацитет за развитие на облачни услуги, насочени към вътрешния пазар. В процес на подготовка е актуализация на Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021-2027.

Дигитализацията в контекста на Индустрия 4.0 ще се включи като хоризонтален приоритет и ще присъства във всички пет тематични области на интелигентна специализация.

- Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030

Дигитализацията на предприятията ще бъде осъществявана чрез въвеждане на водещи технологии, като максимална ефективност ще се търси чрез технологиите от Индустрия 4.0. Свързването на физическите с цифровите системи, използването на индустриален интернет (Интернет на нещата), 3D принтиране, Големи данни (Big Data), изчисления в облак, добавена реалност, използването на изкуствен интелект и системи за киберсигурност, машинното обучение, роботиката и т.н. ще бъдат приоритетно подкрепяни за повишаване конкурентоспособността на българските предприятия и създаваната добавена стойност.

Ще бъде стимулирано устойчивото развитие на иновационни клъстери, Центрове за компетентност, Центрове за върхови постижения, Дигитални иновационни хъбове, на София Тех Парк и други регионални иновационни и високотехнологични инфраструктури. Приоритетна цел на интервенциите е превръщането на България в регионален цифров център, на основата на суперкомпютър с производителност от 6 PFLOPS, разположен в „*София Тех Парк*“, който се финансира в рамките на EuroHPC и е един от петте суперкомпютъра с производителност от порядъка на петафлопс за увеличаване на изчислителната мощ на Европа.

- Концепция за цифрова трансформация на индустрията

Визия: Към 2030г. България да се разпознава като регионален център на цифровата икономика чрез внедряване на продукти, технологии, бизнес модели и процеси от Индустрия 4.0.

Инвестиции

- Програма за икономическа трансформация

Очакван принос за постигане на европейската цел

Обединяване на ресурсите на ЕС и национални ресурси на страните членки в областта на високопроизводителните компютри, с цел развитие на паневропейска суперкомпютърна инфраструктура.

Европейска инициатива

ПРЕКВАЛИФИКАЦИЯ И ПОВИШАВАНЕ НА КВАЛИФИКАЦИЯТА

Национална стратегическа рамка

- Стартирали реформи, вкл. разработени инструменти и механизми
- Приета национална квалификационна рамка;
- Стартирал преход към компетентностен подход (по отношение на учебно съдържание и оценяване на постиженията);
- Разработен и функциониращ механизъм за обхващане и задържане на учениците и други приобщаващи политики;
- Стартирал процес на модернизиране на образователната среда;
- Повишен прием в професионално образование – 56.83% през 2020-21 (51.69 % през 2018-19), като 10.19% от приетите ученици в 8-ми клас се обучават в дуална форма;
- Финансиране на защитени специалности и специалности с недостиг от специалисти;
- Разработен прототип на механизъм за проследяване реализацията на завършилите;
- Стартирали реформи по отношение на квалификацията на педагогическите специалисти;
- Създадени структури, мрежа от организации за учене на възрастни и информационен портал (ЕПАЛЕ), база данни и аналитичен капацитет;
- Провеждане на обучителни програми за възрастни с ниски нива на грамотност, умения и професионална квалификация
- Въведена дуална форма в професионалното образование и обучение;
- Стартирал процес на регулярно проучване на потребностите от работна сила; разработен модел и изготвени средносрочни и дългосрочни прогнози за търсенето и предлагането на труд;
- Разработена национална информационна система за оценка на компетентностите MyCompetence;
- Регламентирани и въведени процедури за валидиране на професионални знания, умения и компетентности
- Краткосрочни, средносрочни и дългосрочни реформени процеси в стратегическата и нормативната рамка на Р България и инструменти и механизми за реализация чрез национален бюджет и ЕСИФ:

- Стратегическа рамка за образованието, обучението и ученето в Република България, 2021-2030 г., приета през 2021 г.
- Стратегия за уменията (в партньорство с ОИСР), 2023 г.;
- Стратегия по заетостта 2021-2030 г., 2021 г.
- Нормативни промени:
- Промени в Закона за насърчаване на заетостта – 2021 г.
- Регламентиране на възможността за съчетаване на обучение за придобиване на професионална квалификация с участие в курс за огрмотяване на лица над 16 години;
- Регламентиране на финансирането със средства за активна политика на пазара на труда на процедури по валидиране на професионални знания, умения и компетентности
- Нов/актуализиран Закон за професионално образование и обучение, 2022 г.
- Приемане на нов Списък на професиите и прием в гимназиален етап по широкоспектърни професии, осигуряващ възможности за надграждане на умения за гъвкав преход към и на пазара на труда, вкл. между професии
- Регламентиране на възможности за различни по продължителност и насоченост образователни пътеки
- Подготовка, насочване и мотивация за включване в професионално обучение, вкл. и за отпаднали от системата и завърнали се след прекъсване;
- Надграждане и разработване на нови инструменти и механизми:
- Създаване на центрове за високи постижения, регионални клъстери и образователни екосистеми на регионален и секторен принцип – 2023-2025;
- Надграждане / разработване на нов / актуализиран инструментариум за УЦЖ (система за качество, система за валидиране, кредитна система и др.) и на координационните механизми в сектора.
- Надграждане и разработване на нови инструменти и механизми:
- Разработване на инструментариум за по-тясно обвързване на образованието и обучението с потребностите на пазара на труда – 2022 г.;
- Създаване на нови формати и инструменти на партньорство с бизнеса относно уменията: Секторни съвети и фондове (DG Reform)-2023 г.;
- Разработване на ДОС и учебното съдържание за новите професии в СППОО и модернизиране на предлагането в ПОО (ЕСФ), вкл. с надграждане на умения за дигитална и зелена трансформация 2022-2023 г.;
- Разработване на унифицирани профили за дигитални умения по ключови професии (ЕСФ)- 2021-2023 г.

Инвестиции

- Модернизация на образователна инфраструктура;
- STEM центрове и иновации в образованието;
- Предоставяне на обучения за дигитални умения и създаване на платформа за обучение на възрастни;
- Младежки центрове.

Реформи

- Реформа на предучилищното, училищното образование и ученето през целия живот.

Очакван принос за постигане на европейската цел

Реформите и предвидените инвестиции се очаква да допринесат за:

- Намаляване дела на учениците във възрастовата група 13-14 г., които имат ниска компютърна грамотност;
- Повишаване на дела на хората на възраст 16-74 години, които притежават основни цифрови умения;
- Повишаване на дела на възрастното население, участващо в обучения всяка година;
- Увеличаване на дела на завършилите ПОО, които са постъпили на работа;
- Увеличаване на дела на включените в обучение чрез работа в професионалното образование и обучение.

3. Равнопоставеност на жените и мъжете и равни възможности за всички

Освен зеления и цифров преход, Планът за възстановяване и устойчивост приоритизира и равнопоставеността между хората и различните групи в обществото. Гарантирането на равнопоставеност на жените и мъжете, и равните възможности за реализиране на потенциала на всички граждани е от ключово за възстановяването на България.

Основен стратегически документ в областта на равнопоставеността на жените и мъжете е „Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2021-2030 г“. В нея като приоритетни области са посочени – равнопоставеността на жените и мъжете на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост; намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите; насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на вземане на решения; борбата с насилието и защита и подкрепа на жертвите; и преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот и на сексизма. За всяка една приоритетна област са посочени ключови действия за постигане на напредък.

Предизвикателствата за постигане на равнопоставеността на жените и мъжете на пазара на труда изискват мерки за повишаване на заетостта; достъп до образование, професионално обучение и различни форми на учене през целия живот; повишаване на професионалната квалификация и ключови компетентности; преодоляване на

сегрегацията по пол в заетостта; повишаване ефективността на контрола за спазване на трудовото законодателство; равно заплащане за равностоен труд; подкрепа за жените, съобразена със специфичните трудности, които те срещат на пазара на труда; преодоляване на стереотипите по пол; предоставяне на специална закрила на определени категории работещи жени; подобряване на качеството на работните места; развиване на възможности за гъвкава заетост, дистанционна работа и професионална мобилност; насърчаване на самостоятелна заетост и предприемачество; повишаване на информираността при заплащането и др. Участието на жените на пазара на труда въздейства положително както върху икономиката, така и върху техния живот. Икономическото овластяване на жените е основна предпоставка за постигане на фактическа равнопоставеност между двата пола и има потенциал да допринесе за напредък в процесите на овластяване на жените и борбата с насилието.

България заема 19-то място в ЕС по индекса за равенството между половете с 59,6%, което е по-ниско от средния показател за ЕС- 67.9% . Резултатите в България са най-високи по отношение на показателите здраве (77.2%) и работа (69%). Заетостта в еквивалент на пълен работен ден (FTE) се е повишила както за жените, така и за мъжете през периода 2010 г.-2018 г. Заетостта при жените от 42% през 2010 г. се покачва до 45% 2018 г., а при мъжете от 51% на 56%. Неравномерна е концентрацията на жените и мъжете в различните сектори на пазара на труда, като жените преобладават сред заетите в сферите образование (79,3%) и хуманно здравеопазване и социална работа (78,6%) по данни на НСИ за 2020 г. Жените посвещават средно два пъти повече време на ден за грижи за домакинството и семейството отколкото мъжете и отделят за почивка, спортни и физически мероприятия, хобита и игри, половината от времето, което мъжете отделят на такива занимания (по данни на НСИ). По-честите прекъсвания в кариерата или отсъствия от работа на жените се отразяват неблагоприятно върху кариерното им развитие. Данните показват, че жените продължават да печелят средно по-малко от мъжете в България, като разликата в заплащането по пол е 14.1% в полза на мъжете за 2019 г. (по предварителни данни на Евростат). Новите предизвикателства пред динамично развиващата се цифровизация на икономиката и обществото правят необходимо привличането на повече студентки по ИКТ.

Разликата между равнището на заетост на жените и мъжете в България през 2020 г. за възрастовата група 20-64 навършени години е 8.9% в полза на мъжете. Жените все още срещат пречки от различно естество в достъпа до пазара на труда и реализацията си. Още по-големи са трудностите пред някои групи жени, като например: самотни майки, бременни, с малки деца, както и жени с увреждания, принадлежащи към етническо малцинство, мигрантски произход и др. Въпреки че на пазара на труда жените с висше образование са повече от мъжете, жените продължават да съставляват по-голям дял от работната сила в по-нископлатени сектори и на по-ниски длъжности, да бъдат по-слабо представени в професии с по-високо заплащане и на позиции, свързани с вземането на решения. Коефициентът на икономическа неактивност е по-висок за жените, като за това най-често се изтъкват лични и семейни причини. Домашното натоварване на жените се увеличи по време на пандемията от COVID-19, наред с тяхната работа на предната линия в системите на здравеопазването, социалните услуги и образованието.

Съвременните процеси на развитие, които се изразяват в динамични технологични и демографски промени, бурен процес на цифровизация, навлизане на изкуствения интелект, нарастване на продължителността на живота и застаряване на населението, засилени миграционни процеси, задълбочаване на социалните неравенства, заплахи и последици от пандемични ситуации, като тази с разпространението на COVID-19 и др., поставят пред нас непознати до сега предизвикателства. Тези промени засягат жените и мъжете по различен начин. Възможно е да бъдат изострени съществуващите проблеми, но и да бъдат създадени възможности за нови посоки на развитие. Затова са необходими адекватни политики в отговор на възникващите предизвикателства и използване на потенциала на новите възможности, които се разкриват пред обществото ни.

Настоящото правителството на Р България определя като свой приоритет нулевата толерантност към корупцията и несправедливостта. Една от най-засегнатите групи от съществуващите порочни практики в България е именно общността на ромите. Необходимо е да се работи целенасочено за преодоляване на забавянето в процеса на тяхното приобщаване и включване. В тази връзка, правителство има ясна дългосрочна визия. Правителството започна анализ на направеното до момента по отношение на политиките за интеграция на населението на български граждани с ромски етнически произход. Предстои Министерският съвет да одобри Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030). Стратегията се вписва в контекста на развитието на европейските интеграционни и приобщаващи политики, като отчита и насоките, дадени в Съобщението на Европейската комисия от 7 октомври 2020 „Съюз на равенството: Стратегическа рамка на Европейския съюз (ЕС) за ромите за равенство, включване и участие“, както и анексите към него. Стратегията ще допринесе за изпълнението на Плана за действие на ЕС за борба с расизма (2021-2025) и Европейския стълб на социалните права (ЕССП). Въпреки че е подготвена още през 2020 г. Националната стратегия не е приета и в момента документът е в процес на актуализация, отчитайки динамичната здравна и икономическа ситуация и предвид желанието на настоящото правителство да реализира по-амбициозни политики и реформи за осигуряване на права на всеки български гражданин, включително и от ромската общност, да създаде механизми за защита от дискриминация, преодоляване речта на омразата както от страна на политици, така и в обществения дебат и да изгради ефективна система за подкрепа за уязвимите групи граждани, включително и от ромската общност. Р България следва да представи на ЕК приетата Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите в срок до края на април 2022 г. По препоръка на Секретариата на Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси към Министерския съвет планът за действие към Стратегията е двугодишен, което позволи гъвкавост в създаването на краткосрочни, но амбициозни, конкретни и измерими мерки в следващите от 6 до 12 месеца. За планирането на средносрочните и дългосрочните, ще бъде реорганизиран процесът за консултиране с всички заинтересовани страни с цел по-голяма ефективност и постигане на конкретни резултати.

В рамките на проектите, включени в Плана за възстановяване и устойчивост ще се насърчават равните възможности за всички лица. Ще се съблюдава осигуряване на равно участие на мъже и жени, когато това е възможно, както и недопускане на дискриминация по пол, раса, етническа принадлежност, религия или убеждения, увреждане, възраст и сексуална ориентация. Отчитането на микроданните и целевите групи по отделните проекти ще се отчита сегрегирано по пол, възраст, увреждане и етнически произход, когато е възможно.

4. Териториална кохезия

Планът за възстановяване и устойчивост е инструмент, който насърчава сближаването на различните региони в държавата. В контекста на България това е от особена важност, защото 5 от 6-те региона на ниво NUTS-2 с най-ниско БВП в Европа са в България, като регионът, включващ столицата София не е един от тях. През годините се наблюдава тенденцията за обезлюдяване на малките населени места и концентрация на населението в големите градове и столицата. Сред причините за нарастващото териториално неравенство е липсата на възможности за професионална реализация, добро образование и достъп до медицински грижи в малките населени места. Това от своя страна допълнително задълбочава обезценяването на човешкия капитал. Затова и множество от инвестициите и реформите в Националния план за възстановяване и устойчивост целят да адресират именно изначалните причини водещи до неравното развитие на страната.

5. Кохерентност

Планът за възстановяване и устойчивост представя вижданията на правителството и обществото за начина, по който трябва да бъдат адресирани структурни проблеми в икономиката чрез вътрешно съгласувана и последователна комбинация от реформи и инвестиции. Планът включва 59 инвестиции и 46 реформи. Концентрацията на реформаторските усилия е най-висока в компонентите „*Бизнес среда*“ и „*Нисковъглеродна икономика*“.

Фокусът върху по-нататъшното подобряване на средата за правене на бизнес в страната е логичен, предвид икономическите турбуленции, свързани с пандемията от COVID-19. Освен прякото подпомагане, което правителството предоставя на бизнеса в хода на икономическата криза, причинена от COVID-19, мощен инструмент за подкрепа е именно облекчаването на условията, при които той оперира. Своевременните усилия и резултати в тази посока са важни и защото имат потенциала да привлекат чуждестранни инвестиции във времена, в които мултинационалният капитал изгражда стратегии за преодоляване на смущенията във веригата на доставките, включително чрез реалокиране на мощности и ресурси. Не на последно място, ползотворните усилия за подобряване на бизнес средата са предпоставка за допълнително нарастване на ефективността на всички останали инвестиции, включени в Плана. Подобни действия, свързани с ефективни и навременни публични инвестиции, са подкрепени и от наблюдаваните неблагоприятни ефекти върху икономиката в резултат на финансовата криза от 2008-2009 г. Повече от десетилетие по-късно производителността на икономиката продължава да е трайно по-ниска в сравнение с потенциалната

производителност, определена от траекторията на растежа преди финансовата криза. Значително влияние върху тази тенденция на растежа на икономиката оказват липсата на икономическа устойчивост и дълбоките и трайни белези, нанесени от рецесията върху бизнеса и работниците. Тези белези върху икономиката могат да бъдат допълнително задълбочени вследствие на недостатъчно мобилизиране на публичните инвестиции по време на кризата и в периода на възстановяване. Освен липсата на пълно възстановяване, след финансовата криза от 2008-2009 г. се отчита и по-нисък темп на растежа на БВП, както и трайно понижена инвестиционна активност и намалена бизнес динамика, което в дългосрочен план оказва силно негативно влияние върху възможността за доближаване на стандарта на живот на българските граждани до средноевропейския. Ето защо, за повишаване на потенциала за растеж на икономиката и подобряване на нейната устойчивост на шокове, структурните предизвикателства, свързани с инвестиционната среда, се разглеждат от правителството като приоритетни за адресиране.

Сериозното присъствие в Плана на темата „*нисковъглеродна икономика*“ дава ясен знак за мястото, което тя заема в йерархията на правителствените приоритети. Усилията за декарбонизация, освен като знак за осъзната отговорност към бъдещите поколения и съпричастност към общоевропейските цели, трябва да бъдат разглеждани и през призмата на националния интерес. Високата зависимост от внос на (изкопаеми) енергийни ресурси предоставя и икономически аргументи за интервенции, насочени към оползотворяване на местния потенциал за „*чисто*“ производство. Същевременно, интензифицирането на усилията за повишаване на енергийната ефективност би довело до нарастване и на икономическата (заради подобрена конкурентоспособност), и на социалната (повишен жизнен стандарт) устойчивост на шокове.

Свързаността (в различните ѝ измерения – цифрова, транспортна) е друга приоритетна тема в Плана за възстановяване. При това, гореспоменатите два приоритета са втъкани в стратегическия подход към свързаността – интервенциите в транспортна свързаност са планирани така, че да допринасят за декарбонизацията на сектора, а реформаторските и инвестиционни намерения както по отношение на цифрова, така и за транспортна свързаност, имат за опосредствана цел подобряването на бизнес средата.

Подобряването на свързаността, освен пряк ефект по отношение на устойчивостта на шокове (на икономиката и обществото), има значим ефект и по отношение на териториалното сближаване – тема, която на пръв поглед не присъства значимо в Плана за възстановяване и устойчивост, но всъщност е вплетена хоризонтално във всички негови компоненти и стълбове: транспортните връзки са с акцент върху Северна България, предвид изоставането ѝ в инфраструктурен план; основна цел на цифровата свързаност е преодоляването на териториалните дисбаланси, свързани с разпространението на широколентовия достъп; привидно секторният компонент „*Устойчиво селско стопанство*“ интервенира и в посока намаляване на различията по оста градски-селски райони; една от реформите на компонент „*Здравеопазване*“ е насочена към елиминиране на небалансираното географско разпределение на здравните работници и т.н. Икономическата теория и практика са доказали, че инвестициите в териториално сближаване, освен очевидната връзка със социалната

устойчивост, имат позитивен ефект и в икономически план – при това, не само в изоставащите райони, предмет на интервенциите.

Човешкият фактор е друг, хоризонтално втъкан във всички компоненти на Плана елемент, като заема централно място в поне три от тях. Основен принцип при изготвянето на документа и стремеж при разработването на политиките е осигуряването на равен достъп на всички членове на обществото до обществени блага (образование, здравеопазване, и т.н.). Нарочни усилия са посветени на уязвимите групи, които са застрашени от социално изключване и които поради социалния си статус имат най-ниска социална устойчивост към шокове.

Ясно изразен в документа е и фокусът към двойния преход. При това, този фокус е обусловен не толкова от наложената в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост тематична концентрация, колкото от стремежа да се отговори на предизвикателствата на кризата. Аргумент в тази посока е фактът, че поставените в Регламента цели са надхвърлени, като зелените и цифровите измерения на Плана достигат, съответно, 53.66% и 22.60% от общите ресурси. Освен усилията за намаляване на въглеродния отпечатък, Планът отделя внимание и на други аспекти от зеления преход, като управлението на водите и борбата с климатичните промени, съхранението на биологичното разнообразие, фокусиране на научно-изследователската дейност върху климатичните и екологични предизвикателства и др. От друга страна, в контекста на цифровия преход, планираните интервенции в почти всички области на политиката предвиждат елементи, опосредстващи цифровата трансформация. Следва специално да бъде споменато, например, усилието за повишаване на цифровите умения на населението, което присъства и като нарочна интервенция, и като налаган реформаторски модел в системата на образованието, и като допълващ нюанс в планираните интервенции в други области на политиката (от култура до земеделие).

ЧАСТ 2:
РЕФОРМИ И ИНВЕСТИЦИИ

Планът е структуриран в четири стълба:

Иновативна България

целящ повишаването на конкурентоспособн
икономиката и трансформирането ѝ в икономика
на знанието и интелигентния растеж чрез мерки в
образованието, цифровите умения, науката, и
технологиите и взаимовръзките между тях.

25.3% от ресурсите по ПВУ

Зелена България

с фокус върху устойчивото управление на п
ресурси, позволяващо задоволяване на текущите
икономиката и обществото, при запазване на ек
устойчивост, така че тези потребности да могат да
да бъдат удовлетворявани и в дългосрочен план.

41.9% от ресурсите по ПВУ

Свързана България

акцентиращ върху повишаването на конкурентосп
и устойчивото развитие на районите на страната,
подобряването на транспортната и цифрова с
както и насърчаването на местното развитие, сп
специфичния местен потенциал.

18.3% от ресурсите по ПВУ

Справедлива България

с фокус върху хората в неравностойно поло
постигане на по-включващ и по-устойчив растеж и
просперитет за всички, както и с акцент върху изг
на ефективни и отговорни публични и
чувствителни към нуждите на бизнеса и потреб
гражданите.
14.6% от ресурсите по ПВУ

Таблица 2.1: Реформи и инвестиции в НПВУ, финансиране в хил. лв.

Мярка (реформа/инвестиция)	МВУ финансиране	дял, %	Национално публично съфинансиране	Частно съфинансиране
Образование и умения				
STEM центрове и иновации в образованието	480 126	3.5%	96 025	0
Модернизация на образователна инфраструктура	569 418	4.2%	110 567	0
Предоставяне на обучения за дигитални умения и създаване на платформа за обучение на възрастни	322 041	2.4%	57 429	0
Младежки центрове	63 082	0.5%	6 918	0
Реформа на предучилищното, училищното образование и ученето през целия живот (Р)[5]				
Реформа във висшето образование (Р)				
Научни изследвания и иновации				
Програма за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез наука и иновации	366 493	2.7%	34 552	0
Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките в сферата на зелените и цифровите технологии	46 749	0.4%	5 673	0
Изпълнение на обща политика за развитие на научните изследвания, иновациите и технологиите в полза на ускорено икономическо и социално развитие на страната (Р)				
Интелигентна индустрия				
Програма за подкрепа за развитие на индустриални зони и паркове и подобряване на инфраструктурната им свързаност с цел привличане на инвестиции (AttractInvestBG)	216 500	1.6%	0	420 000
Програма за икономическа трансформация	1 349 554	10.0%	0	1 645 844
Изграждане на механизъм за привличане на индустриални инвестиции и развитие на индустриални екосистеми (Р)				
Нисковъглеродна икономика				
Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд	1 189 503	8.8%	236 226	70 618

[5] *Реформа*

Мярка (реформа/инвестиция)	МВУ финансиране	дял, %	Национално публично съфинансиране	Частно съфинансиране
Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на нежилищния сграден фонд	617 656	4.6%	123 531	235 200
Програма за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни сгради и многофамилни сгради	139 997	1.0%	10 000	89 998
Енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление	149 277	1.1%	30 575	0
Дигитална трансформация и развитие на информационните системи и системите реално време на Енергийния системен оператор в условията на нисковъглеродна енергетика	370 000	2.7%	0	241 000
Национална инфраструктура за съхраняване на електрическа енергия от ВЕИ (RESTORE)	1 562 815	11.6%	0	0
Схема за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз	68 454	0.5%	0	68 454
Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4GW ВЕИ и батерии	668 894	4.9%	0	1 337 788
Проучвателни дейности и разработване на пилотен проект за комбинирано производство на топлина и електричество от геотермални източници	343 053	2.5%	0	0
Създаване на Национален фонд за декарбонизация (Р)				
Улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради (Р)				
Разработване на дефиниция и критерии за "енергийна бедност" за домакинствата в Закона за енергетиката за целите на либерализацията на пазара и финансирането на проекти за енергийна ефективност (Р)				
Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия (Р)				
Обслужване на едно гише (Р)				
Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ и подпомагане на процеса по декарбонизация и намаляване на административната тежест при присъединяването и оперирането на ВЕИ (Р)				
Изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород (Р)				
Либерализация на пазара на електрическа енергия (Р)				
Създаване на Комисия за енергиен преход за изработването на Пътна карта към климатична неутралност (Р)				
Декарбонизация на енергийния сектор (Р)				

Мярка (реформа/инвестиция)	МВУ финансиране	дял, %	Национално публично съфинансиране	Частно съфинансиране
Създаване на държавно предприятие „Конверсия на въглищни региони"[6] (Р)				
Подобряване на корпоративното управление на държавните компании в енергийния сектор (Р)				
Биоразнообразие				
Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения базирани на природата в опазването на защитените зони от мрежата „Натура 2000“	30 478	0.2%	1 802	0
Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС и целите на Европейския зелен пакт	62 479	0.5%	9 723	0
Изграждане на структура за управление на Националната екологична мрежа (Р)				
Устойчиво земеделие				
Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство	437 383	3.2%	87 477	437 383
Дигитализация на процесите от фермата до трапезата	19 949	0.2%	3 925	0
Актуализиране на стратегическата рамка на аграрния сектор (Р)				
Цифрова свързаност				
Широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура на територията на България	527 271	3.9%	105 454	0
Изграждане, развитие и оптимизация на цифровата TETRA система и радиорелейна мрежа, управлявани от МВР	124 500	0.9%	24 900	0
Дигитална трансформация на Български пощи и предоставяне на комплексни услуги	101 664	0.8%	0	0
Разработване и прилагане на ефективна политическа и регулаторна рамка (Р)				
Ефективно използване на радиочестотния спектър (Р)				
Създаване на благоприятна инвестиционна среда (Р)				

[6] По настояване на Службите на ЕК тази реформа не е включена като част от целите по НПВУ и съответно националните ангажименти по Плана. Това не представлява пречка пред реализирането ѝ извън ангажиментите по плана, като следва да се отбележи, че тя не е предвиждала финансиране от МВУ. Такъв е обаче възможен от Фонда за справедлив преход.

Мярка (реформа/инвестиция)	МВУ финансиране	дял, %	Национално публично съфинансиране	Частно съфинансиране
Транспортна свързаност				
Извършване на реформа в обслужването на пътници с железопътен транспорт в крайградските и междурегионални направления, чрез закупуване на нов подвижен състав	665 900	4.9%	770 900	0
Внедряване на Европейската система за управление на влаковете (ERTMS) на бордово оборудване на магистрални нулевоемисионни електрически локомотиви и нулевоемисионни електрически мотрисни влакове, които оперират по конвенционалната жп мрежа на Р България	63 000	0.5%	0	63 000
Цифровизация по широкообхватната TEN-T мрежа чрез внедряване на ERTMS, ниво 2 в железопътен участък Русе – Каспичан	205 860	1.5%	0	
Изграждане на интермодален терминал в Северен централен район на планиране в България – Русе	44 157	0.3%	7 792	0
Подобряване на безопасността на движение по пътищата в Република България чрез създаване на условия за устойчиво управление на пътната безопасност	10 000	0.1%	2 000	0
Осигуряване на устойчива транспортна свързаност чрез изграждане на Етап 3 от Линия 3 на метрото в София – метростанция „Хаджи Димитър“ – жк „Левски-Г“	217 465	1.6%	0	0
"Зелена мобилност“ - пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи	96 959	0.7%	3 049	0
Актуализиране на стратегическата рамка на транспортния сектор (Р)				
Концептуално ново управление на безопасността на движението по пътищата в единна интегрирана стратегическа рамка за периода 2021-2030 г. (Р)				
Реформа за устойчива градска мобилност (Р)				
Осигуряване на ефективен достъп до интегриран обществен транспорт (Р)				
Електрическа мобилност (Р)				
Местно развитие				
Програма за изграждане/доизграждане/реконструкция на водоснабдителни и канализационни системи, вкл. и пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерациите между 2 000 и 10 000 е.ж.	300 000	2.2	0	92 839
Цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите	112 571	0.8%	22 259	0
Нов регионален подход с пряко въвличане на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти (Р)				

Мярка (реформа/инвестиция)	МВУ финансиране	дял, %	Национално публично съфинансиране	Частно съфинансиране
Продължаване на реформата във водния сектор (Р)				
Бизнес среда				
Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата	19 313	0.1%	4 543	0
Цифровизация на ключови съдопроизводствени процеси в системата на административното правораздаване	7 124	0.05%	1 425	0
Трансформация на съществуващата в Прокуратура на Република България информационна и комуникационна инфраструктура в нов тип - отказоустойчива, резервирана, производителна и защитена	28 778	0.2%	5 690	0
Подобряване на качеството и устойчивостта на услугите в сферата на сигурността	80 207	0.6%	15 954	0
Въвеждане на способи за алтернативно разрешаване на спорове в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способи за разрешаване на спорове	1 616	0.0%	323	0
Подкрепа на пилотна фаза за въвеждане на строително информационното моделиране в инвестиционното проектиране и строителството като основа за цифрова реформа на строителния сектор в България	7 790	0.1%	1 558	0
Единна информационна система по устройство на територията, инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството	2 927	0.0%	585	0
Дигитализиране на информационни масиви в администрацията, съдържащи регистрови данни и е-удостоверяване от регистри	123 700	0.9%	24 740	0
Надграждане на центъра за аерокосмически наблюдения (ЦАН)- МВР с цел достигане на национално значение в космическата политика и изпълнение на европейските изисквания и ползите за хората	110 619	0.8%	22 124	0
Инструмент за по-добро стратегическо планиране и управление на изпълнението на стратегически документи	1 434	0.0%	271	0
Осигуряване на адекватна информационна и административна среда за изпълнение на Плана за възстановяване и устойчивост	12 592	0.1%	1 671	0
Достъпно, ефективно и предвидимо правосъдие (Р)				
Противодействие на корупцията (Р)				
Разширяване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове и въвеждане на медиация, задължителна по някои видове дела (Р)				

Мярка (реформа/инвестиция)	МВУ финансиране	дял, %	Национално публично съфинансиране	Частно съфинансиране
Укрепване на процедурата по несъстоятелност (Р)				
Цифрова реформа на българския строителен сектор (Р)				
Регистрова реформа за разгръщане потенциала на електронното управление за подобряване на бизнес средата (Р)				
Подобряване на рамката за управление на държавните предприятия (Р)				
Подобряване на рамката за борба с изпирането на пари (Р)				
По-високо качество и предсказуемост на законодателния процес в рамките на Народното събрание (Р)				
Обществени поръчки (Р)				
Разрастване България (Р)				
Съвет за икономически анализи (Р)				
Социално включване				
Модернизиране на дългосрочната грижа	643 227	4.7%	109 773	0
Предоставяне на помощни средства за лица с трайни увреждания	20 000	0.15%	4 000	0
Развитие на социалната икономика	24 095	0.2%	2 565	0
Модернизиране на Агенция за социално подпомагане	8 156	0.1%	1 631	0
Модернизиране на Агенция по заетостта	26 622	0.2%	5 324	0
Развитие на културните и творчески сектори	79 693	0.6%	0	17 121
Дигитализация на колекции на музеи, библиотеки и архиви	59 532	0.4%	8 474	0
Реформа в сферата на минималните доходи (Р)				
Реформа в областта на социалните услуги (Р)				
Здравеопазване				
Модернизиране на лечебни заведения за болнична помощ	349 128	2.6%	69 826	0
Центрове за интервенционална диагностика и ендоваскуларно лечение на мозъчно-съдови заболявания	107 115	0.8%	21 423	0
Модернизация на психиатричната помощ в България	23 768	0.2%	4 713	0
Изграждане на система за оказване на спешна медицинска помощ по въздуха	99 318	0.7%	19 864	0

Мярка (реформа/инвестиция)	МВУ финансиране	дял, %	Национално публично съфинансиране	Частно съфинансиране
Национална дигитална платформа за медицинска диагностика	23 567	0.2%	4 713	0
Подобряване на националната система за спешни комуникации 112	46 654	0.4%	9 331	0
Развитие на извънболничната помощ	70 131	0.5%	14 026	0
Актуализиране на стратегическата рамка на сектор „Здравеопазване“(Р)				
Развитие на електронното здравеопазване и на Националната здравна информационна система (Р)				
Подобряване на привлекателността на здравните професии и насърчаване на по-балансирано разпределение на здравните специалисти на територията на цялата страна (Р)				
Подобряване на достъпа до първична и извънболнична помощ (Р)				
Подобряване на достъпа до превантивни скринингови дейности (Р)				
Съвременно здравно образование в българското училище (Р)				
ОБЩО	13 520 565	100.0%	2 123 705	4 719 245

Таблица 2.2: Финансиране по НПВУ компоненти и стълбове, хил. лв.

Стълб/Компонент	МВУ	Дял, %	Национално съфинансиране	
			Публично	Частно
Иновативна България	3 413 963	25.3%	311 163	2 065 844
Образование и умения	1 434 668	10.61%	270 938	0
Научни изследвания и иновации	413 242	3.06%	40 225	0
Интелигентна индустрия	1 566 054	11.58%	0	2 065 844
Зелена България	5 659 939	41.9%	503 258	2 480 440
Ниско-въглеродна икономика	5 109 649	37.79%	400 332	2 043 057
Биоразнообразие	92 957	0.69%	11 525	0
Устойчиво земеделие	457 332	3.38%	91 402	437 383
Свързана България	2 469 348	18.3%	936 354	155 839
Дигитална свързаност	753 435	5.57%	130 354	0
Транспортна свързаност	1 303 342	9.64%	783 741	63 000
Местно развитие	412 571	3.05%	22 259	92 839
Справедлива България	1 978 315	14.6%	348 189	17 517
Бизнес среда	397 292	2.94%	72 482	0
Социално включване	861 325	6.37%	131 768	17 121
Здравеопазване	719 698	5.32%	143 940	0
ОБЩО	13 520 565	100.0%	2 123 705	4 719 245

2.A.

Иновативна България

Компоненти

- Образование и умения;
- Научни изследвания и иновации;
- Интелигентна индустрия.

Реформи

- Реформа на предучилищното, училищното образование и ученето през целия живот;
- Реформа във висшето образование;
- Изпълнение на обща политика за развитие на научните изследвания, иновациите и технологиите в полза на ускорено икономическо и обществено развитие на страната;
- Изграждане на механизъм за привличане на индустриални инвестиции и развитие на индустриални екосистеми.

2.A.1 Образование и умения

а) Описание на компонента

Област на политиката: образование, пазар на труда

Цел: Целта на политиката е повишаване на качеството и обхвата на образованието и обучението с акцент върху придобиване на аналитични умения и развиване на креативна мисъл, увеличавайки способностите на хората за своевременна адаптация към технологичната трансформация и произтичащите промени в пазара на труда. Ускорено модернизиране и цифровизиране на образователните подходи, методи и практики. Повишаване на цифровите умения на работната сила и фокусиране на активните мерки на пазара на труда за повишаване на квалификацията и уменията на работната сила за постигане на по-добро съответствие с развитието на пазара на труда.

Реформи и/или инвестиции:

- Реформа на предучилищното, училищното образование и ученето през целия живот;
- Реформа във висшето образование;
- STEM центрове и иновации в образованието;
- Модернизация на образователна инфраструктура;
- Предоставяне на обучения за дигитални умения и създаване на платформа за обучение на възрастни;

- Младежки центрове.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 1 705.6 милиона лева, от които 1 434.7 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 270.9 милиона лева – национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

COVID-19 пандемията и предприетите мерки за ограничаване на разпространението ѝ поставиха сериозно предизвикателство пред системата на образование и обучение в страната. В условията на извънредно положение и с наложени ограничения за придвижване и социални контакти училищното образование трябваше да премине в дистанционен режим през пролетта на 2020 г. Противоепидемичните мерки наложиха и промени в обучението във висшите училища и в центрове за квалификация и личностно развитие, които също преминаха на дистанционен режим. Това създаде нови предизвикателства при осигуряването на равни възможности за квалификация и професионално развитие. Всички училища въведоха обучение от разстояние чрез облачни платформи или други средства за взаимодействие, комбинирайки синхронно и асинхронно обучение. Беше създадена национална цифрова библиотека, подпомагаща учителите да споделят уроци и учебни материали. За приспособяване на учебния процес към новата действителност бяха закупени и предоставени за ползване преносими компютри, устройства за достъп и предплатени пакети за интернет. Част от учениците в страната не бяха обхванати в обучение от разстояние, т.к. не разполагат с устройства, които да им позволят пълноценно включване в обучителния процес, затова тази дейност остава приоритет за финансиране по REACT-EU. Освен мерките за осигуряване на достъп до учене в онлайн среда, бяха осигурени редица компенсаторни действия за наваксване на пропуските, като подкрепа за всеки нуждаещ се ученик чрез занимания през лятната ваканция, консултации с различни учители и образователни ментори. След отмяната на ограничителните мерки, учебната 2020/2021 г. започна присъствено, но динамиката на разпространението на заразата през месец ноември наложи повторно преминаване на системно ниво към обучение от разстояние. Законодателните промени направиха възможно плавното преминаване от присъствено към обучение в електронна среда, както за отделен ученик, така и на ниво отделна паралелка, училище, цялата система. По отношение на детските градини беше регулирана възможността за обучение от разстояние в електронна среда с участието на родителите. Това позволи да не се губи връзката със семействата и да бъде осигурявана постоянна подкрепа за всяко дете. Бяха предвидени увеличен брой часове за допълнителна подкрепа през неучебното време на 2019/2020 г., както и индивидуална работа с децата със специални образователни потребности.

COVID-19 пандемията при обучението на възрастни се отрази в прекратяване провеждането на присъствени курсове за обучения на безработни и заети лица за времето на извънредното положение и невъзможност за организиране на онлайн обучения поради липсата на единна уеб-платформа, електронни ресурси, учебно

съдържание, инструменти за провеждане и оценка на онлайн обучение в електронна форма, както и инструменти за осъществяване на мониторинг и контрол на качеството на провежданото обучение в електронна среда.

Следващите години са ключови за адаптиране на системата на образование и обучение към индустриалната трансформация и посрещане на редица социално-обществени предизвикателства, породени от COVID-19 кризата. Това налага по-ефективно прилагане на обучението в електронна среда от разстояние, комбинирано с екипна работа в обучаващите институции, както и за истинското разгръщане на заложената в нормативната уредба дистанционна форма на обучение, което налага промяна на модела за учене и придобиване на практически знания и умения и изграждане и развитие на дигитални умения за всички участници в процеса.

В допълнение към срещнатите в кризата трудности, редица социално-икономически фактори също поставят предизвикателства пред системата за образование и обучение, като например:

- Сравнително високият процент на нискоквалифицирани лица и лица с ниско равнище на умения и ниско равнище на участие на населението (25-64г.) в учене през целия живот (по данни на Евростат 2.0% през 2019 г. за България при 11.3% за ЕС-28);
- Ниско равнище на основни умения в областта на цифровите технологии, като според Индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото DESI за 2020 г., делът на лицата с поне основни умения в областта на цифровите технологии е около 29% от българското население на възраст 16-74 г., докато средно за ЕС този дял е 58%. Едва 11% от лицата притежават умения над основните, което представлява една трета от средната стойност за ЕС;
- Липса на съгласуван стратегически подход за развитие на уменията в контекста на ученето през целия живот, вкл. и на сектора за обучение на възрастни, който е в обхвата на дейност на различни министерства и институции и ограничава постигането на по-висока ефективност на прилаганите мерки;
- Демографски и социални предизвикателства – вътрешна миграция към големите градове, която оказва натиск върху съществуващите образователни институции и създава необходимост от допълнителни места в детските градини и училищата в големите градове, както и осигуряването на подготвени педагогически специалисти. Като цяло достъпът до качествено образование за децата от уязвими групи, включително ромите, остава затруднен поради съществуваща на места сегрегация и вторична сегрегация на тези деца;
- Липса на холистичен подход за ранно детско развитие – степента на участие в обучение в ранна детска възраст в България все още е по-ниска от средното за ЕС, което е обусловено и от нуждата от разкриване на допълнителни места в детските градини, както и на мерки като отпадане на таксите за тях. Проблем в системата на образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) е и липсата на индикатори и показатели за качеството на ОГРДВ, както и на различните изисквания към системата, която функционира като разделена между ресорите на здравеопазването и

образованието. В тази връзка в рамките на програмата за подкрепа на структурните реформи на Европейската комисия стартира разработването на Национална рамка за качество на ОГРДВ, чието апробиране предстои през 2022/23 г.

Нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс, както и за възможностите на страната за бърза конвергенция към икономическото и социалното състояние на ЕС и бързото адаптиране и възстановяване на икономиката от кризисни ситуации и шокове. Въпреки продължаващите усилия за модернизиране на системата за образование и обучение, подобряването на нейното качество, приложимост за пазара на труда и приобщаващ характер продължава да бъде предизвикателство в България. През последните години се наблюдава подобряване на образователната структура на населението, при нарастване на дела на завършилите висше образование и намаляване на броя на хората с основно и по-ниско образование, но постигнатият дял на завършилите висше образование сред лицата на възраст 30-34 години остава все още под средното за ЕС (32.5% за 2019 г. за РБ при средно за ЕС 41.6%). Средните резултати на учениците в България по четене, математика и природни науки (PISA) остават значително под средните за ЕС, като страната има един от най-високите дялове на ученици със слаби резултати в трите области. Това налага да се надградят положените усилия, като все повече се ориентира обучението към придобиване на комплекс от ключови компетентности и да се смени фокуса към овладяването на знания и умения и прилагането им в живота.

През 2019 г. процентът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението е 13.9%, което все още е над средното за ЕС равнище от 10.6%. Делът на преждевременно напусналите училище е особено голям в селските райони и сред ромите. За обхващането, включването и предотвратяването на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст бе създаден постоянно действащ механизъм, който регламентира дейността на екипите за обхват и функциите на отделните институции на национално, регионално и общинско ниво в процеса на издирване и включване на необхванатите в образование деца и ученици. В резултат на дейността по Механизма делът на необхванатите ученици на възраст от 5 до 16 години през учебната 2019/2020 година намалява почти два пъти в сравнение с предходната 2018/2019 година (от 8.47% на 4.73%).

Същевременно предизвикателства, свързани с приложимостта на образованието и обучението за реализация на пазара на труда, ниската степен на участие на възрастното население (лицата над 16 г.) в обучения за квалификация и преквалификация, незадоволителното ниво на дигитални умения на работната сила и т.н. възпрепятстват способността на икономиката бързо да се приспособи към новите условия, които са резултат от кризата, както и да се гарантира бързо възстановяване на икономиката. Повишаването на съответствието на учебните планове и програми в областта на професионалното образование и обучение с потребностите на работните места, и прилагането на гъвкави и индивидуализирани пътеки за учене, вкл. улесняване на

процедурата за валидиране на професионални знания, умения и компетентности са предизвикателства, които следва да се адресират през следващите години.

Финансовата грамотност и финансовото образование са друга ключова предпоставка за повишаване на конкурентоспособността на икономиката и благосъстоянието на гражданите. Предлагането на все по-сложни финансови продукти, появата на нови рискове за потребителите на финансови услуги, бързото развитие на финансовия сектор, увеличаването на броя и видовете потребители на финансови услуги и институции налага повишаване на финансовата грамотност и финансово образование във всички сектори на обществото. Ефектите от настоящата пандемия също потвърждават необходимостта от по-добро и по-ефективно управление на личните финанси, което ще бъде насърчавано чрез учебните програми.

Налагащият се извод е, че предизвикателствата, свързани с кризата, заедно със структурните проблеми, демографските тенденции и увеличаващият се недостиг на умения, свързани с дигиталната и зелена трансформация, включително по-слаб фокус на мерките към ограмотяване и преквалификация на възрастни, изискват по-високи и ефективни инвестиции в квалификацията и уменията на настоящата и бъдещата работна сила в България.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 2 от 2020 г., както и СП 4 от 2019 г. Реформа 1 и 2 целят повишаване на качеството на образователната система и приложимостта на образованието за реализация на пазара на труда. Инвестиция 3 предоставя нов инструмент в палитрата на активните мерки на пазара на труда. Същевременно, отделни елементи от реформаторските усилия (ориентацията към STEM и развитието на когнитивните умения в училищното образование, както и избрания модел на реформата на висшето образование) създават предпоставки за разгръщане на научно-изследователска и иновационна дейност, като по този начин адресират косвено и СП 3/2019. Компонентът ще има косвен принос и по изпълнените на други Специфични препоръки на Съвета за страната, напр. повишаване на енергийната ефективност (СП 3/2019, СП 4/2020), като по този начин ще способства постигането на задачите на зеления преход. Хоризонтален елемент, застъпен в почти всички мерки в рамките на компонента, е изграждането на цифрови умения, необходими за посрещане предизвикателствата на цифровия преход.

Инвестициите в образователната система създават условия за едновременно постигане на целите за повишаване на икономическата и социалната устойчивост на шокове. От една страна, те са мощен инструмент за социално включване, а от друга водят до натрупване на човешки капитал и умения, позволяващи както реализация на пазара на труда от гледна точка на индивида, така и растеж на производителността на труда в макроикономически план. При това, планираните инвестиции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните проекти. Повишаването на обхвата в образователната система, което експлицитно или

имплицитно се цели с реформа 1, инвестиция 2 и инвестиция 4, е инвестиция с икономическа и обществена полза.

Компонентът е в унисон с една от общоевропейските знакови инициативи – „*Преквалификация и повишаване на квалификацията*“ (Reskill and Upskill), като основен принос в постигането на целите на ниво ЕС се очаква от инвестиции 1 и 3, както и от изразените реформаторски намерения, докато инвестиция 2 ще има предимно косвен принос в тази посока.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.3% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) нараства до 0.4% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат на 0.1% (както в краткосрочен план – към 2023 г., така и в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Планирани реформи и инвестиции

Реформа 1: Реформа на предучилищното, училищното образование и ученето през целия живот

За подобряване качеството и приложимостта на образованието се изпълнява комплексна и многоаспектна образователна реформа, засилваща фокуса върху изграждане на умения и ключови компетентности от ранна възраст.

1. **Разработване и приемане на изменения и допълнения в Закона за предучилищното и училищното образование (Q4/2020)**

- Приетите изменения в нормативната уредба представляват част от продължаваща комплексна образователна реформа за ориентиране на системата на образование към усвояване на компетентности и прилагането им в практиката, актуализация на учебните програми, създаване, приложение и разпространение на иновациите, разширяване на обхвата на образованието, умения за дистанционно обучение, ориентация към STEM и развитие на когнитивните умения. Въвежда се задължително предучилищно образование от 4-годишна възраст, с което се създават условия за формиране на познавателни и социално-емоционални умения, необходими за училищно обучение и в тази връзка – за превенция на отпадането и повишаване на образователните резултати. Същевременно се създават условия за по-голяма гъвкавост при използването на иновативни методи и на технически средства за различни форми на обучение от разстояние в електронна среда с цел превенция по време на извънредни обстоятелства и възможности за непрекъсваемост на учебния процес;

- Измененията в Наредба № 9 от 2016 г. за институциите в системата на предучилищното и училищното образование разширяват възможностите за създаване на иновативни училища, което позволява подобряване качеството на образованието чрез разработването на нови средства, методи, дейности, организация и среда;
- Актуализацията на Наредба № 10 от 2016 г. за организация на дейностите в училищното образование създава условия за разширяване възможностите за учене в електронна среда, с което подобряват достъпа и качеството на образованието;
- Промените в Наредба № 7 от 2016 г. създават условия за профилираната подготовка;
- Промените в Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка позволяват актуализация на учебно-изпитните програми за държавните зрелостни изпити в съответствие със ЗПУО, които следва да се проведат за първи път през 2022 г., и съдържателното осигуряване на обучението по отделните учебни предмети в синхрон с поетапното въвеждане на комплексната образователна реформа и оптимизиране на очакваните резултати от обучението с цел повишаване на качеството, практическото му ориентиране и насочването му към придобиване на ключови компетентности.
- Наредба № 24 от 2020 г. за физическата среда и информационното и библиотечното осигуряване на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие променя изискванията към физическата среда в образователните институции, като поставя изисквания за осигуряване на качествено и включващо образование.

2. Модернизирана нормативна рамка в сферата на професионалното образование и обучение (Q3/2023)

Новият закон за ПОО ще включва (а) промени в Списъка на професиите за ПОО; (б) обучение в по малко на брой, широкоспектърни професии с цел създаване на условия за заетост в сходни професии, вкл. и проходимост към сходни сектори; (в) подготовка, насочване и мотивация за включване в професионално обучение, вкл. и за отпаднали от системата; (г) определяне и прилагане на гъвкави пътеки и форми за обхващане и обучение на различни групи учащи, вкл. – предлагане на онлайн и дистанционно обучение; (д) реформа в съдържанието и актуализиране на държавни образователни стандарти и планове и програми с включване и надграждане на изисквания за знания и умения за професиите на 21-ви век: дигитални, зелени, преносими, ключови компетентности;

3. Актуализирана нормативна рамка в сферата на насърчаване на заетостта (Q4/2022)

Новата законодателна рамка ще включва регламентиране на възможност за съчетаване на обучение за придобиване на професионална квалификация с участие в курс за огрмотяване на лица над 16 години; предлагане на нов вид комплексни индивидуализирани обучения за лица с ниско образование, съчетаващи придобиване на базови умения и основни практически умения по професия, развитие на дейностите по

признаване и валидиране на професионални умения и ключови компетентности, придобити чрез неформално обучение или самостоятелно учене, с цел осигуряване на по-широк достъп на всички лица до възможности за учене във всеки етап и преход в кариерата и в живота, независимо от възрастта, и осигуряване на гъвкави възможности за обучение, адаптирани към индивидуалните потребности на лицата.

4. Приет План за действие към Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030 г.) (Q4-2022)

Приет План за действие към Стратегическата рамка, съобразно разписаните мерки и дейности. За периода 2022-2024г. чрез дейностите по плана ще се изпълняват заложените в Стратегическата рамка мерки и цели, с което ще се постигне целта на комплексната образователна реформа.

Преди приемането, планът за действие трябва да бъде одобрен от Консултативен съвет, отговорен за наблюдението и отчитането на изпълнението на стратегическата рамка.

Държавна помощ: Настоящата реформа не представлява държавна помощ. Услугите, предоставяни в образователните институции, ще са безплатни за всички ученици и младежи, т.е. ще бъдат общодостъпни за всички ползватели. Дейностите на институциите не носят икономическа изгода на предприятия и се предоставят неизбирателно – безплатно на всички крайни ползватели (ученици и младежи).

Услугите, предоставяни в подкрепа на насърчаване на заетостта, ще са безплатни и със свободен достъп за всички лица и организации, в тази връзка не е налице селективност и основания за прилагане на разпоредбите за държавна помощ. Обученията няма да са свързани с конкретни работни места и няма да доведат до нарушаване на конкуренцията.

Реформа 2: Реформа във висшето образование

Реформата обхваща промени в нормативната и стратегическата рамка на висшето образование:

1. Разработване и приемане на изменения и допълнения в Закона за висшето образование (Q1/2020)

Заложените реформи поставят за цел споделяне на отговорността за развитието на висшето образование и висшите училища между Министерството на образованието и науката, от една страна, и ректорските ръководства – от друга, като стимулират модернизирането на висшите училища и създаването на условия за активна научно-изследователска дейност, трансфер и комерсиализация на знания и технологии, подмладяване на преподавателския състав и привличане и оставане на млади учени, повишаване на качеството на преподаването и увеличаване на изискванията към студентите. В резултат на нормативните промени бяха сключени договори между министъра на образованието и науката и ректорите на всички държавни висши училища, чрез които са утвърдени политики за развитие на съответната институция, съдържащи стратегически цели, задачи, целеви стойности и показатели за изпълнението им.

Нормативно е регламентиран и редът за осъществяване на предвидената в Закона за висшето образование възможност със средства от държавния бюджет да се осигурява напълно или частично заплащането на разходите за обучение на студенти, които имат сключен договор с работодател за осигуряване на стаж на студента за периода на обучението и на работно място след успешното му дипломиране. Това не само ще насърчи сътрудничеството между академичните ръководства, преподавателите, студентите и работодателите, но и ще гарантира кадровото обезпечаване на определени сектори с доказан недостиг на кадри.

2. Национална карта на висшето образование (Q3/2021)

Изготвената Националната карта на висшето образование в Република България (НКВОРБ) след съгласуване с национално представителните синдикални и работодателски организации е разработена в съответствие със Закона за висшето образование и Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021 - 2030 година. С нея се въвеждат националните политики по отношение на развитието на профилната и териториална структура на висшето образование в страната по професионални направления и специалности от регулираните професии в съответствие със социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда. Целта е НКВОРБ да се използва за балансирано развитие на мрежата от висши училища според потребностите на районите и според реалните възможности, както и за допълнително развиване на системата за контролиран от държавата субсидиран прием в държавните ВУ, в съответствие с националните и регионални потребности и с прогнозите за бъдещо развитие на пазара на труда. НКВОРБ е разработена в условията на действащи нормативни актове, обвързващи субсидирания от държавата прием в държавните висши училища, както и тяхното финансиране от държавния бюджет със серия от фактори, включително отчитащи качеството на обучението, реализацията на завършилите на пазара труда, оценката за научната дейност, както и получената оценка за програмна акредитация на професионалните направления.

3. Приет Оперативен план за изпълнение на Стратегията за развитие на висшето образование в Република България (2021-2030) (Q4-2021)

Приет Оперативен план за изпълнение на Стратегията за развитие на висшето образование в Република България (2021-2030), съобразно разписаните в нея мерки и дейности, целящи изпълнението на Стратегията.

Държавна помощ: Настоящата реформа не представлява държавна помощ. Образователните и научноизследователски дейности, изпълнявани от висшите училища, се считат за неикономически дейности. Финансираните висши училища отговарят на определението за научноизследователска организация.

Дейностите, изпълнявани в подкрепа на насърчаване на връзката научни изследвания – иновации не носят икономическа изгода на предприятия и се предоставят неизбирателно – всеки публичен субект може да се ползва от постигнатите резултати. До степента, в която реформата и отделните ѝ компоненти са насочени към структурни, законодателни и политически промени и подобрения в условията и средата за развитие

на научните изследвания и иновациите, няма основания за прилагане на правилата за държавна помощ, при условие, че няма наличие на трансфер на публични ресурси в полза на определени икономически субекти.

Инвестиция 1: STEM центрове и иновации в образованието

Програмата[7] цели изграждане на цялостна образователна STEM среда в българските училища, включваща обновяване, модернизиране и създаване на ново пространство, което позволява качествено образование – лабораторен комплекс и среда за проектна компетентност и работа в екип извън класическата система на класната стая. Програмата надгражда постигнатото след успешния старт на Националната програма *„Изграждане на училищна STEM среда“*. В образователната среда ще се развиват и надграждат лаборатории за придобиване на умения и работа по проекти чрез съвременно оборудване за експериментална работа във всички STEM области и внедряване на дигитални технологии, включително такива, които позволяват да се работи интердисциплинарно, синхронно и асинхронно и основно с цел да се повиши дигиталната грамотност и мотивацията за учене и да насърчи интереса и уменията в дисциплините и областите, свързани с природни и инженерни науки, изкуствен интелект, роботика, ИТ, природни науки, но също така и лингвистични познания, в областта на изкуствата и др. С допълващата подкрепа по Програма „Образование“ 2021-2027 г. (ПО) ще бъде разширен комбинираният метод за преподаване (лице в лице и от дистанция) чрез разработване на иновативни учебни единици и въвеждане на нови методи на преподаване (проектно и проблемно-базирано, изследователско обучение и др.), които позволяват висока ефективност на образователния процес в различни условия на провеждане (синхронно и асинхронно, в комбинация от присъствено, в електронна среда или комбинирано). Повишаването на квалификацията на педагогическите специалисти, насочена към усъвършенстване на дигиталните умения и на уменията за иновативно преподаване в контекста на прилагането на компетентностния подход също ще се подкрепя по Програма „Образование“. Изграденият по НПВУ национален STEM център като централизирано звено на разработване и апробиране на интегрирано съдържание, модели, методики и инструментариум ще изпълнява функциите си в подкрепа на STEM обучението, както за учители, така и за ученици и студенти; осигуряване на съвременна база, включително лабораторна среда за подготовка и обучение на олимпийските отбори на страната, както и създаването на стандарти за качество и повишаване и измервани на резултати от обучението. Целта е с допълващата подкрепа по двата инструмента (НПВУ и ПО) да се постигне придобиване на практически умения с разработване и прилагане на иновативни учебни часове и учебни предмети, въвеждане на нови интегрирани учебни предмети (физико-химия, екология, изкуствен интелект, роботика и др.) и въвеждане на

[7] *Вж. приложение № П1*

нови методи на преподаване (проектно и проблемно-базирано преподаване, изследователско обучение и др.). Програмата ще допринесе за насърчаване на цифровите умения и равния достъп до образование. Общият планиран ресурс е 576.2 милиона лева (480.1 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 96.0 милиона лева – национално съфинансиране) с период на изпълнение 2021-2026 г.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ. Услугите, предоставяни в образователните институции, ще са безплатни за всички ученици и младежи, т.е. ще бъдат общодостъпни за всички ползватели. Дейностите на институциите не носят икономическа изгода на предприятия и се предоставят неизбирателно – безплатно на всички крайни ползватели (ученици и младежи). Дейностите са част от националната образователна система, която има неикономически характер, вкл. че субектите изпълняват публични задачи и са под публичен контрол. Подборът за финансиране ще се извърши чрез конкурсна процедура, следваща добрите практики и нормативната база за получаване на външно финансиране със състезателен характер. Конкретният размер на средствата за всеки проект ще бъде определен на базата на всяко проектно предложение.

Инвестиция 2: Модернизация на образователна инфраструктура

Програмата[8] цели създаване на условия за равен достъп до образование чрез изграждане на благоприятна, включваща, иновативна, подкрепяща и мотивираща образователна среда. За осигуряване на цялостен обновен облик на образователните институции и създаване на по-привлекателни условия за учене, дейности по интереси на учащите ще бъдат осъществени дейности за ремонт, реконструкция, обновяване, изграждане на инсталации за използване на алтернативни източници на енергия, отопление, вентилация и охлаждане на сградния фонд, озеленяване и други. Приоритетно ще бъде финансирано и извършването на цялостни ремонти и изграждане на детски градини, училища и общежития и кампуси за осигуряване на благоприятни условия за живеене, за обучение, възпитание, социализация и развитие на учащите.

Мярката надгражда усилията, които Министерството на образованието и науката полага за превръщането на образователните институции в модерна, безопасна и благоприятна среда, съдействаща за подобряване на образователните резултати и мотивацията за учене и за осъществяване на комплексната образователна реформа в страната, сред които Програмата за изграждане, пристрояване надстрояване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища 2020-2022 г., Националната програма *„Предоставяне на съвременни условия за работа на децата и учениците в центрове за подкрепа на личностно развитие“*, предприетите действия в изпълнение на ПМС №

[8] *Вж. приложение № П2*

219 от 17 август 2020 г. за саниране, ремонт и обзавеждане на студентски общежития и др. Програмата стъпва на извършен анализ на Министерството на образованието и науката на нуждите от модернизация на образователната инфраструктура и картографиране на вече изпълнените в системата ремонти. Програмата планира изграждане на цялостен обновен облик на минимум 140 детски градини и училища, изграждане на не по-малко от 16 нови детски градини и училища, , цялостно обновление на най-малко 23 общежития и изграждане на минимум 3 студентски кампуса. Също така включва цялостно обновяване на образователната среда и оборудване на поне 24 професионални училища, за да ги превърне в интердисциплинарна и сложна учебна среда за осигуряване на обучение в приоритетни икономически сектори в региони с акцент върху дигитализацията и зелените технологии. Акцентът ще бъде поставен върху връзката с интелигентната специализация и надграждането на традиционните индустрии (транспорт, селско стопанство, производство и т.н.) за дигитална и зелена трансформация и подкрепа на нововъзникващите индустрии – напр. включване на *„зелена енергия“*, *„роботика“*, електрически превозни средства и др. Общият планиран ресурс е 680.0 милиона лева (569.4 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 110.6 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2021-2026 г.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ. Услугите, предоставяни в образователните институции, ще са безплатни за всички ученици и младежи, т.е. ще бъдат общодостъпни за всички ползватели. Дейностите на институциите не носят икономическа изгода на предприятия и се предоставят неизбирателно – безплатно на всички крайни ползватели (ученици и младежи). Дейностите са част от националната образователна система, която има неикономически характер, вкл. че субектите изпълняват публични задачи и са под публичен контрол. Подборът за финансиране ще се извърши чрез конкурсна процедура, следваща добрите практики и нормативната база за получаване на външно финансиране със състезателен характер. Конкретният размер на средствата за всеки проект ще бъде определен на базата на всяко проектно предложение.

Инвестиция 3: Предоставяне на обучения за дигитални умения и създаване на платформа за обучение на възрастни

Проектът[9] има за цел разширяване на достъпа и възможностите за качествено обучение на възрастни (лица над 16 г.), използвайки възможностите на цифровите технологии за онлайн обучения, от една страна, и повишаване на общите цифрови умения и компетенции на работната сила за повишаване пригодността за заетост и участие в онлайн обучения – от друга. Проектът ще се реализира в два компонента, включващи

[9] *Вж. приложение № П3*

разработване и внедряване на национална виртуална платформа за онлайн обучение на възрастни и предоставяне на обучения на работната сила за придобиване на базово и на средно равнище на цифрови умения и компетенции.

Изграждането на единна виртуална платформа за онлайн обучение цели предоставяне на гъвкави и достъпни форми на учене като онлайн курсове за обучение от разстояние и електронни ресурси за самостоятелно учене. Виртуалната платформа ще събере на едно място електронните възможности и ресурси за обучение, ще постави критерии за качество на предоставяните онлайн обучения и ще осигури проследимост, мониторинг и контрол на качеството на обучение. Предвидените основни дейности включват: изграждане и развитие на виртуална платформа за онлайн обучение, разработване на методики и електронно учебно съдържание, провеждане на обучения за обучители, изграждане и администриране на системна среда, изграждане и поддръжка на мрежа от 760 дигитални клубове на територия на страната с осигуряване на съвременно компютърно оборудване и друга техника и достъп до интернет, където лицата ще могат да се включат в онлайн обучение, подпомагани от наставници. Дигиталните клубове ще бъдат със свободен безплатен достъп за всички заинтересовани лица, като с предимство ще се ползват от лица в неравностойно положение, вкл. лица, които не притежават собствено оборудване и интернет. Интерактивна карта на дигиталните клубове ще бъде публикувана на виртуалната платформа за онлайн обучение. Ще бъде създадена единна информационна база данни за онлайн курсове за обучение, а платформата ще бъде интегрирана с националната база данни на пазара на труда, информационната система за оценка на компетенциите, платформата за доставчиците на обучение на Агенцията по заетостта, електронния регистър на центровете за професионално обучение на Националната агенция за професионално образование и обучение и др. Общият планиран ресурс за компонента е 87.5 милиона лева с период на изпълнение 2022-2026г.

Предоставянето на безвъзмездно и общодостъпно обучение за лицата от целевата група (регистрирани безработни и заети лица) за придобиване на необходимите цифрови умения и компетенции е мотивирано от изключително ниските понастоящем нива на тези умения в национален план от една страна, и от новите потребности на пазара на труда и навлизането на цифровите технологии в социално-икономическите процеси – от друга. Ще бъдат разработени унифицирани учебни програми за придобиване на базово и на средно равнище на цифрови умения и компетенции, единни ресурси за обучение и инструменти за оценка в съответствие с Европейската рамка за дигитални компетенции DigComp2.1. По този начин ще се осигури прилагане на единен подход в обучението и оценката на цифрови умения и компетенции. Включването в обучение ще става след заявяване на желание от лицето и генериране на *„електронен ваучер“* за обучение, като лицето ще избира обучаващата организация. Предвиждат се и възможности за валидиране на цифрови умения и компетенции, придобити чрез самостоятелно учене, като то ще се осъществява чрез полагане на изпит по разработените единни инструменти за оценка. Изпитите за завършване на обученията за цифрови умения и компетенции и за валидиране на цифрови умения и компетенции ще се осъществяват от сертифициращи центрове. Ще бъде създаден специален електронен модул в рамките на

национална виртуална платформа за онлайн обучение на възрастни, който ще обслужва целия процес по регистриране на лицата за обучение за придобиване на цифрови умения и компетенции, генериране на електронни ваучери за обучение, регистриране и поддържане на списъци на обучаващите и сертифициращите организации, поддържане на електронен архив на издадените сертификати.

В рамките на компонента се предвижда обучение на 500 000 регистрирани безработни и заети лица с ниско равнище или без цифрови умения за придобиване на базово и/или средно равнище на цифрови умения и компетенции, както и валидиране на базово и на средно равнище на цифрови умения и компетенции на поне 100 000 регистрирани безработни и заети лица, придобити в резултат на самостоятелно учене. Общият планиран ресурс за компонента е 292 милиона лева с период на изпълнение 2022-2026 г.

Общият планиран ресурс е 379.4 милиона лева (322 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 57.4 милиона лева – национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Обучението на заети и безработни лица няма да се счита за държавна помощ по смисъла на чл. 107 и 108 от ДФЕС, тъй като тези обучения няма да са свързани с конкретни работни места и няма да доведат до нарушаване на конкуренцията. Списъците на обучаващи организации и на сертифициращи центрове ще бъдат отворени за нови организации, поради което не е налице селективност при вписването на гореизброените организации в списъците и съответно не е налице държавна помощ по смисъла на чл. 107 и 108 от ДФЕС. Платформата ще бъде отворена за ползване от всички лица и организации. В тази връзка не е налице селективност и основания за прилагане на разпоредбите за държавна помощ по смисъла на чл. 107 и 108 от ДФЕС. Инвестициите в реновиране и оборудване на *„дигиталните клубове“* ще представлява помощ *„де минимис“*, в случай че тези клубове извършват икономическа дейност.

Инвестиция 4: Младежки центрове

Мярката[10] ще подкрепя формирането, развитието и реализацията на учениците и младите хора чрез изграждането на мултифункционални центрове, които осигуряват както съвременна материалната база, така и прилагането на иновативни подходи в работата с тези възрастови групи. Ще бъде следван и надграден моделът за изграждане на младежки центрове в градовете Пловдив, Стара Загора, Добрич и Враца с подкрепата на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Ще бъдат разработени и следвани конкретни дейности и политики, насочени към младите хора в посока повишаване на цифровите умения, развитие на предприемаческата грамотност, на общата и финансовата грамотност, развиване на специфични меки умения, които

[10] *Вж. приложение № П4*

подпомагат социалното включване и пригодността за заетост. Поддържането на интереса на учениците и младите хора към образованието и придобиването на нови умения, участие в съвместни инициативи и споделяне на общи ценности с техни връстници, вкл. участие в национални и международни инициативи, ще спомогне не само за интеграцията и социализацията на младежи от уязвими групи, но ще позволи формирането на положителна нагласа сред младите хора за развитие и реализация в България. Проектът предвижда включването на поне 19 500 ученици и младежи в дейностите на центровете, както и поне 4 700 млади хора, преминали през специализирани обучения за повишаване на професионалната им компетентност, включително дигитална, финансова, за предприемачество.

Допълнително тази програма би имала реален ефект върху създаването на нови работни места в общините, като за целия проект се предвижда създаването на 155 нови работни места. Общият планиран ресурс е 70 милиона лева (63.1 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 6.9 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ, тъй като предоставяните дейности и услуги имат неикономически характер, изпълнявани въз основа на държавната политика, пряко контролирана от Министерството на образованието и науката и основани на националната образователна система. Общините са ангажирани с осъществяване на нестопански дейности в случая на създаване на центровете, които попадат в ангажиментите на държавата в областта на образованието и развитието на децата и младежта.

При реализирането на местната политика, общините и районите на общини подпомагат дейността на централната изпълнителна власт при упражняването на публични правомощия и изпълняват функции преди всичко от неикономически характер. При възлагане на изпълнението на някои дейности на други изпълнители общините са длъжни да спазват стриктно процедурите на Закона за обществените поръчки.

Услугите, предоставяни в центровете, ще са безплатни за всички ученици и младежи, т.е. ще бъдат общодостъпни за всички ползватели. Дейностите на центровете не носят икономическа изгода на предприятия и се предоставят неизбирателно – безплатно на всички крайни ползватели (ученици и младежи).

Наличието на места за настаняване и/или за хранене е част от утвърдения на европейско ниво модел (Quality Label for Youth Centres: https://rm.coe.int/quality-label-brochure-en-2015), които се ползват след края на проектното финансиране за подпомагане самоиздръжката на центровете. Приходите не се третират като печалба, а се връщат в планираните бюджети на центровете за ползване при изпълнението на дейностите им.

По отношение на разходите на българските партньори, свързани с изпълнението на дейности по проектното предложение, то те трябва да бъдат с неикономически характер, за да се считат за допустими по процедурата. В случай че партньорът има икономическа и неикономическа дейност, той следва да докаже, че води аналитично

осчетоводяване и разходите от икономическата и неикономическата дейност са разделени, видими и проследими. Неправителствените организации, които участват като партньори по проектите, не следва да имат право да участват в строително-ремонтни дейности или в покупката на материали, оборудване/обзавеждане.

При подбор на партньори с оглед елиминиране на съмнения за наличие на държавна помощ в случаите, когато общините възлагат изпълнението на някои дейности на други изпълнители и/или институции, и/или действат в партньорство с такива, то те спазват стриктно процедурите на Закона за обществените поръчки. Партньорите с икономическа дейност (представители на предприемачи, местен бизнес, предприятия) не участват в разходването на средства по проектите, освен ако не са избрани в съответствие със Закона за обществените поръчки

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

За оказване на трайно въздействие върху реформата в образованието проектите, включени в Плана за възстановяване и устойчивост ще се съчетават с предвидените в Програма *„Образование 2021-2027 г.“* дейности за цифрова трансформация на образованието и насърчаване на образователните иновации в предучилищното и училищното образование.

В по-широк план, проектите допълват целенасочените усилия по Програма *„Образование 2021-2027 г.“* за ранно детско развитие и разширяване на обхвата на образователната система при осигуряване на равен достъп, модернизиране на учебните програми и съдържание, подпомагане на професионалното развитие на учителите. Усилията са насочени към повишаване на приложимостта на училищното образование за постигане на професионална реализация като ще бъдат подкрепени и реформите в професионалното и висшето образование с цел засилване на връзките между тях, с науката и с динамичните нужди на пазара на труда и улесняване на прехода от образование към заетост.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Планираните интервенции ще се придържат към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Проектите, включени в обхвата на компонента, са предвидени за реализация само на територията на страната и нямат експлицитно трансгранично измерение.

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Част от предвидените интервенции (най-вече инвестиция 2) ще имат за пряк ефект от реализацията им повишаване на енергийната ефективност, свързан с обновяването на сградния фонд на учебните заведения. Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията. Като включва 15.1% климатични разходи *(вж. Таблица 2.A.1.1 по-долу)*, този компонент допринася за 37% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Хоризонтален елемент, застъпен в почти всички мерки в рамките на компонента, е изграждането на цифрови умения, необходими за посрещане предизвикателствата на цифровия преход. Това е особено належащо предвид сериозното изоставане на страната в сравнение с другите държави-членки на ЕС. Делът на лицата с поне основни умения в областта на цифровите технологии е около 29% от българското население на възраст 16-74 г., докато средно за ЕС този дял е 58%. Като включва 40,8% цифрови разходи *(вж. Таблица 2.A.1.1 по-долу)*, този компонент допринася и за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.A.1.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 1: Образование и умения	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
STEM центрове и иновации в образованието	480.13	0.0	238.02
Модернизация на образователна инфраструктура	569.41	216.94	0.0
Предоставяне на обучения за дигитални умения и създаване на платформа за обучение на възрастни	322.04	0.0	322.04
Младежки центрове	63.08	0.0	25.23
Реформа на предучилищното, училищното образование и ученето през целия живот	0.0	0.0	0.0
Реформа във висшето образование	0.0	0.0	0.0
ОБЩО	**1 434.7**	**216.94**	**585.30**
ПРИНОС		**15.1%**	**40.8%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.A.2 Научни изследвания и иновации

а) Описание на компонента

Област на политиката: научни изследвания, иновации.

Цел: Основната цел е осигуряването на благоприятна среда за реализиране на нови продукти и процеси и развитие на иновативни предприятия, като необходима предпоставка за създаване на високотехнологична индустриална база, която да изведе икономиката на нова и по-висока траектория на растеж. Приоритет е засилването и стимулирането на научната дейност във висшите училища, както и цялостно подобряване на научноизследователската инфраструктура и капацитет за развиване на критична маса и познания за справяне с двойния преход и подготовка на страната за ускорено развитие.

Реформи и/или инвестиции:

- Изпълнение на обща политика за развитие на научните изследвания, иновациите и технологиите в полза на ускорено икономическо и социално развитие на страната;
- Програма за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез наука и иновации;
- Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките в сферата на зелените и цифровите технологии.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 453.4 милиона лева, от които 413.2 милиона лева – за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 40.2 милиона лева – национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

Потенциалът на научните изследвания и иновациите в подкрепа на производителността остава недостатъчно използван. България трябва да отстрани значителната разлика в сравнение със средната стойност за ЕС по отношение на разходите за научно-изследователска и развойна дейност и способността да се запазят и привличат таланти. Публичното финансиране е недостатъчно, а частните инвестиции в научно-изследователска и развойна дейност са концентрирани основно в големи мултинационални дружества предимно в региона на столицата. Голямата разпокъсаност на системата за научни изследвания, развойна дейност и иновации и амортизираната инфраструктура и оборудване не позволяват на инвестициите в областта на научно-изследователската и развойна дейност да допринесат за производителността и растежа и привличането и задържането на таланти. Освен това в България процентът на хората с предприемаческо мислене все още е ниско. Наличието на не изцяло електронни административни услуги в бизнес сектора, включително за стартиращи и иновативни компании и инвеститори и остарели разпоредби за насърчаване на частните инвестиции в развойна дейност и иновации са сред основните причини за този нисък показател.

Необходими са дейности за улесняване на стартирането и развитието на бизнеса, особено по отношение на създаването на иновативни компании и комерсиализацията на резултатите от научните изследвания.

Страната все още се класира в групата на „*emerging иноватори*“[11], като основен принос за слабия относителен резултат на България имат качеството на научните изследвания в страната, включително публикационната и патентната активност, технологичния трансфер към и в индустрията, предлагането на високотехнологични и иновативни продукти от българския бизнес и – не на последно място – ниската ефективност на координационните усилия между отделните политики, финансиращи структури и участващите организации в процеса. Общото финансиране, което България е получила по Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации „*Хоризонт 2020*“, се равнява едва на 0.26% от целия бюджет на Програмата, като резултатите показват скромно представяне на страната.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 3 от 2019 г., както и СП 3 от 2020 г. Всички предвидени мерки са насочени към научните изследвания и иновациите и разгръщане на потенциала им за ускоряване на икономическия растеж. В този смисъл, макар и да не се асоциира с очаквания за съществена роля в процеса на икономическо възстановяване в краткосрочен и дори средносрочен план, компонентът има заряда да се превърне в двигател на икономическото развитие на страната в дългосрочен план, като повиши конкурентоспособността ѝ, а следователно – и икономическата устойчивост. При това, планираните интервенции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните мерки. Инвестиция 2 има нарочен фокус върху зеления преход и цифровите технологии, като по този начин ще допринася за постигането на съответните национални цели.

Изпълнението на компонента ще допринесе за намаляването на регионалните различия в страната чрез (1) установяване на съвременна правна рамка за бърз и гъвкав трансфер на технологии към бизнеса и достъп на бизнеса до научно познание и научноизследователска инфраструктура и (2) създаване на национален модел за развитие на научноизследователски висши училища като значими участници в иновационната екосистема.

Предвидените мерки в компонента ще окажат скромно въздействие в макроикономически план. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.14% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани)

[11] *EIS 2021*

към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.06% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат на 0.04% в краткосрочен план – към 2023 г., и 0.02% в средносрочен план – към 2026 г. допълнително увеличение на броя на заетите.

г) Планирани реформи и инвестиции

Реформа 1: Изпълнение на обща политика за развитие на научните изследвания, иновациите и технологиите в полза на ускорено икономическо и обществено развитие на страната

Осъществяваната реформа е част от политиката за икономическа трансформация на България и отразява необходимостта от създаване на **доверие и подобряване на връзките между научните среди и бизнеса** с цел ефективен и бърз трансфер на технологии.

Политиката за научни изследвания, иновации и технологии е част от реформаторските усилия, които започнаха през 2017 г. с приемането на Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017 – 2030 г. и обхващат три етапа. Първият етап (2017 – 2022 г.) има за цел възстановяване на научноизследователската система и развитие на научния капацитет, поради установения сериозен и устойчив спад в позициите на страната по отношение на научната продукция – от 44-то място в света през 2000 г. до 59-то място през 2016. През втория етап (2023 – 2025 г.) се предвижда по-съществено развитие на иновационните процеси, а през третия (2026 – 2030 г.) - ускорено развитие на науката в отделните региони. Съответно втори и трети етап съвпадат с новата Иновационна стратегия за интелигента специализация за периода 2022-2027 година, която ще фокусира инвестициите върху трансформацията на икономиката и обществото към Индустрия 4.0 и адресиране на предизвикателствата, свързани с дигиталния и зелен преход, като създаде условия за навлизане на иновации и технологии на регионално ниво и скъсяване на връзката между висшите училища и научноизследователските организации, бизнеса и талантите в и извън България.

В този контекст реформаторските усилия са насочени към развитие на пълноценна научноизследователска и иновационна екосистема, включително на регионално ниво и преминаване на страната в категорията на „умере*ните иноватори*“, както е заложено в Националната програма за реформи България 2030 чрез:

- Постигане на баланс между публичното и частното финансиране (до 2030 г. 3% от БВП – 1.25% (публични) към 1.75% частни инвестиции в НИРД от БВП), както и между подкрепата за фундаментални и приложни научни изследвания;
- Ефективно и резултатно ориентирано публично финансиране;
- Създаване на благоприятни условия за развитие на националния научен и изследователски човешки потенциал с атрактивни условия за връщане на български учени от чужбина и привличане на чуждестранни таланти;

- Повишаване на качеството и продуктивността на научните организации и университетите с принос към икономическото развитие на страната;
- Скъсяване на пътя на научните изследвания до иновациите и новите продукти, услуги и технологии;
- Съгласуваност между търсенето и предлагането и ефективно взаимодействие с бизнеса/индустрията;
- Пълноценно участие в европейското и в международното научно, иновационно и технологично пространство.

Реформата се състои от следните компоненти:

1. Създаване на условия за пълноценна и ефективна координация на политиката във всички фази от подготовката и изпълнението на мерките, свързани с постигането на водещите цели в научните изследвания, иновациите и растежа.

Пресечната политика между научните изследвания, иновациите и технологиите ще се разработва съвместно от Министерство на образованието и науката (МОН) и от Министерство на иновациите и растежа (МИР). Те запазват своята водеща роля по отношение на специфичните сектори и ръководещите ги стратегически документи, а именно Национална стратегия за развитие на научните изследвания 2017-2030 г. (МОН) и Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2021-2027 г. (МИР).

С цел по ефективна координация ще бъде създаден Иновационен борд. Бордът ще е съвещателен орган към министрите на образованието и науката и на иновациите и растежа. Бордът ще бъде съпредседателстван от двамата министри. Негови членове ще бъдат водещи експерти в различните научни направления от страната и чужбина, от публични и частни научни организации, иноватори и бизнес лидери. Представителите на бизнеса ще бъдат поне 1/3 от състава на борда. Те ще бъдат определени след прилагането на прозрачна процедура за избор и ще бъдат назначени за срок от поне 5 години.

Бордът ще бъде постоянно действащ и ще се събира минимум шест пъти в годината. Той ще предлага политики за развитие на иновациите и свързаните с тях научни изследвания. Бордът ще подпомага координацията с други национални или секторни стратегии, като Интегрирания план в областта на енергетиката и климата, Стратегията за висше образование, Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии, Стратегия Индустрия 4.0 и т.н.

Структурата, функциите и правомощията на Иновативния борд ще бъдат регулирани в правилата за работата му, които ще бъдат публични.

2. Разработване и приемане на необходимата законодателна рамка

Правното обезпечаване на политиката за научни изследвания, иновации и технологии ще се осигури чрез разработването и приемането на нов Закон за насърчаване на научните изследвания и иновациите, който ще замени действащия в момента Закон за

насърчаване на научните изследвания. Законът ще определи органите и реда за формиране на националната политика за насърчаване на научните изследвания и иновациите, ще регламентира ролята на всяка от институциите, участващи в процеса на създаване, прилагане, мониторинг и оценка на политиката, ще посочи начините за финансиране на политиката.

По отношение на политиката за трансфер на технологии, Законът ще определи принципите и правилата, които ще регламентират финансирането на технологичния трансфер, ролята на институциите участващи в подготовката, изпълнението, наблюдението и оценката на политиката за технологичен трансфер.

В закона ще бъде регламентирана и политиката за поддържане и засилване на научния капацитет на страната с акцент върху областите, свързани с националните приоритети и стратегическите документи.

Законът изменя и законодателството в областта на правата върху интелектуалната собственост, за да засили съгласуваността на националната рамка за правата върху интелектуалната собственост и трансфера на технологии, като взема предвид относимите препоръки на Световната банка[12], както и тези на Единния изследователски център относно 14-те съфинансирани от ЕФРР центрове за върхови постижения и центрове за компетентност в България

Очаква се промените, въведени със Закона, да доведат до необходимост от изменения в други свързани законови и подзаконови нормативни актове. Необходимите промени ще бъдат описани в доклад, който ще съдържа (1) нормативния акт, който трябва да се измени, (2) необходимите изменения и (3) срок за изменението му, но не по-късно от Q4/2024 г. В същия срок ще бъдат разработени и влезли в сила свързаните със Закона за насърчаване на научните изследвания и иновациите подзаконовите нормативни актове.

Целият процес на подготовка на законопроекта ще бъде основан на принципа на партньорство, взаимодействие и координация с всички заинтересовани страни и институции. Планира се разработването на Закона да бъде обект на създадена междуинституционална работна група с водещата роля на Министерството на образованието и науката.

3. Създаване на **доверие и подобряване на връзките между научните среди и бизнеса** с цел ефективен и бърз трансфер на знания и технологии.

Част от мерките в този компонент на реформата включват повече инвестиции в обучение на студентите, създаване на акселераторски програми заедно с бизнеса и допълнително обучение на научния състав, увеличаване на проектно и иновационно-ориентирани показатели в критериите за научно израстване наред с научните

[12] *Bulgaria: Country Needs and STI Policy Mix Assessment; Bulgaria Functional and Governance Analysis and Enhancing the Contribution of Bulgaria's Public Research to Innovation: A Survey-based Diagnostic*

показатели, както и критерии за признаване приноса на изследователите към по-приложни дейности като трансфер на технологии, създаване на стимули за учените за засилване на сътрудничеството с бизнеса, както и стимули за бизнеса, включително данъчни облекчения при инвестиране от страна на бизнеса в научни разработки, подкрепа за общи докторантури наука-бизнес чрез промяна в Закона за висшето образование и др.

4. Повишаване на капацитета на научноизследователските организации и висшите училища за разработване на приложни изследвания и иновации и изпълнение на съвместни проекти с индустрията

Ключово значение за повишаването на капацитета за приложни изследвания и иновации и успеха на реформата в сектора е израстването на ново поколение изследователи, които имат квалификация и умения за осъществяване на приложно-насочени изследвания и проекти. Предвидени са дейности по повишаване на знанията и опита на изследователите в областта на технологичния трансфер и закрила на интелектуалната собственост, както и изграждане на предприемачески умения. В проекта на БАН са планирани мерки за повишаване на квалификацията, които са насочени към различни целеви групи. Предвижда се въвеждането на нови докторантски курсове с предприемаческа насоченост с пряко отношение към разработване и внедряване на зелени и цифрови технологии, свързани с икономическата трансформация на страната. Като лектори, в курсовете ще бъдат включени изявени иноватори от чужбина, както и представители на бизнеса. Успоредно с това ще бъдат организирани квалификационни курсове за изследователи, целящи повишаване на знанията им в различни аспекти, свързани с иновациите (напр. интелектуална собственост, патентно дело, стартиращи компании и др.). За задържане на квалифицирани и обучени кадри са планирани мерки за въвеждане на следдипломни и пост-докторантски програми. Важен елемент на реформаторските усилия е прилагането на междусекторна мобилност, както и обмяна на опит с водещи международни иновационни центрове. Мерките ще обхванат минимум 150 изследователя в различен етап на професионално развитие. Трябва да се отбележи, че тези мерки ще бъдат широко промотирани за стимулиране на жените изследователи да участват активно. В резултат на изпълнението на проекта БАН очаква преориентиране на 25% от изследователския състав на институтите, осъществяващи изследвания в области, свързани с зелените и дигитални технологии, за провеждане на приложно ориентирани изследвания и съвместни проекти с индустрията.

Целева група: Научноизследователски организации, висши учебни заведения, МСП, публични институции

Държавна помощ: До степента, в която реформата и отделните ѝ компоненти са насочени към структурни, законодателни и политически промени и подобрения в условията и средата за развитие на научните изследвания и иновациите, няма основания за прилагане на държавна помощ при условие, че няма наличие на трансфер на публични ресурси в полза на определени икономически оператори.

Инвестиция 1: Програма за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез наука и иновации

Проектът[13] предвижда създаване на механизъм за насърчаване на публичните и частните инвестиции в научни изследвания и иновации чрез координация на държавните усилия и политики за оптимизиране и засилване трансфера на изследователски резултати и технологии. Предвидените инвестиции са в два основни стълба. Първият е насочен към ускоряване на интернационализацията на българската научноизследователска и иновационна система. Вторият стълб акцентира върху създаването и развитието на модел на мрежа от изследователски висши училища в подкрепа на индустрията и обществото.

В рамките на първия стълб са предвидени две операции за финансиране на: (i) проектни предложения на иновативни МСП, получили знака за качество *„Печат за върхови постижения“* в конкурсите на Европейския съвет по иновациите и (ii) проектни предложения в направление *„Разширяване на участието“* на РП *„Хоризонт Европа“* с цел укрепване на научноизследователския и иновационен капацитет на българските държавни висши училища и научноизследователски организации.

Целта на втория стълб е да създаде и пробира национален модел за развитие на изследователските университети, който позволява на висшите училища да преминат на един следващ етап от своето развитие и да се превърнат в пълноценни участници в научноизследователската и иновационната екосистема. Планираните дейности в рамките на стълба ще бъдат опосредствани и от промените в Закона за висшето образование, приети през 2020 г., насочени към възможността висше училище, което дава значим принос за развитието на важни обществени области чрез върхови научни изследвания и има високи резултати от научноизследователска дейност да бъде определено за изследователско висше училище. Планира се в резултат на апробирането на този модел на финансиране да се направят промени във финансирането от бюджета на висшето образование, като изследователските висши училища ще получават субсидия за научна и иновационна дейност в размер на 40% от тази за обучение. Останалите висши училища ще получават до 10% за тази цел. Чрез увеличаване на средствата за научна и иновационна дейност на изследователските висши училища устойчивостта на програмата ще допринесе към общото по-голямо увеличение на публичните разходи за НИРД.

Общият размер на планирания ресурс е 401.0 милиона лева (366.5 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 34.6 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

[13] *Вж. приложение № П5*

Държавна помощ: Предвидените дейности ще се изпълняват чрез безвъзмездна финансова подкрепа, съгласно Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 година за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост, чл. 6, ал. 1, т. а.

В зависимост от спецификата на допустимите дейности и допустимите кандидати ще бъдат прилагани разпоредбите на Рамката за държавни помощи за научни изследвания, развитие и иновации и тези на Регламента за групово освобождаване (Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията от 17 юни 2014 година за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора (OJ L 187, 26.6.2014), изменен с Регламент (ЕС) 2017/1084 на Комисията (ОВ 1_ 156/20.06.2017 г.), и по- специално чл. 25 от него. Конкретните приложими разпоредби на съответните режими ще бъдат определени на ниво операция след съгласуване по реда на Закона за държавните помощи и след получаване на становище за съответствие от министъра на финансите.

Бенефициенти по Програмата са организации, които отговарят на определението за научна организация[14] или на това за научноизследователска инфраструктура[15] съгласно Рамката за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации (2014/C 198/01) (Рамката). Преобладаващата част от дейностите им по програмата са с нестопанска цел, т.е. като такива, публичното им финансиране не попада в приложното поле на член 107, параграф 1 от Договора за функциониране на ЕС. В допълнение счетоводните системи на организациите разграничават стопанските и нестопанските

---

[14] „организация за научни изследвания и разпространение на знания“ или „научноизследователска организация“ означава субект (като например университети или научноизследователски институти, агенции за технологичен трансфер, иновационни посредници, ориентирани към изследователска дейност, физически или виртуални организации за сътрудничество), независимо от неговия правен статут (дали е учреден съгласно публичното или частното право) или начин на финансиране, чиято основна цел е да извършва независими фундаментални научни изследвания, индустриални научни изследвания или експериментално развитие и/или да разпространява в широк мащаб резултатите от тези дейности посредством преподаване, публикации или трансфер на знания. Когато тези субекти упражняват и стопански дейности, финансирането, разходите и приходите от тези стопански дейности трябва да се отчитат отделно. Предприятия, които могат да окажат решаващо влияние върху такъв субект, например в качеството на акционери или членове, не могат да се ползват от преференциален достъп до постигнатите от него резултати;

[15] „научноизследователска инфраструктура“ означава съоръжения, ресурси и свързани с тях услуги, използвани от научната общност за провеждане на научни изследвания в съответните области, и обхваща научно оборудване или набори от инструменти, ресурси, основани на знанието, като колекции, архиви или структурирана научна информация, помощни инфраструктури, базирани на информационни и телекомуникационни технологии, като мрежи, компютърна техника, софтуер и средства за комуникация, както и всички останали средства с уникален характер, позволяващ провеждането на научни изследвания. Тези инфраструктури могат да бъдат съсредоточени в един субект или „разпръснати“ (организирана мрежа от ресурси)

дейности, техните разходи, финансиране и приходи, така че да се избегне ефективно кръстосаното субсидиране.

Към неикономическите дейности спадат основни дейности, свързани с обучение и повишаване на квалификацията, независими научни изследвания, включително съвместни научни изследвания, при които организацията за научни изследвания и разпространение на знания участва в ефективно сътрудничество, широко разпространение на резултатите от научните изследвания при неизключителни и недискриминационни условия. Реинвестирането на приходите от дейностите по трансфер на знания, извършени от организациите за научни изследвания и разпространение на знания, финансирани по програмата, в основните им дейности с нестопанска цел, определя дейностите по трансфер на знания като нестопански.

Когато разработките се извършват чрез ефективно сътрудничество с предприятия, ще бъдат спазени условията на т. 27 и т. 28 от Рамката. Редът и условията на проекта за сътрудничество, по-специално по отношение на приноса за неговите разходи, споделянето на рисковете и резултатите, разпространението на резултатите, достъпа до и правилата за разпределението на правата върху интелектуалната собственост (ПИС), ще бъдат договорени преди началото на дейностите и включени в съответния проект или дейност. При изпълнение на някои от условията на т. 28, резултатите от сътрудничеството, които не пораждат ПИС, ще бъдат широко разпространени и всички ПИС, произтичащи от дейността на организациите за научни изследвания и разпространение на знания, се предоставят изцяло на тях, или всички ПИС, произтичащи от проекта за съответната разработка, както и свързаните с тях права на достъп, се разпределят между сътрудничещите си партньори по начин, който отразява адекватно техните работни пакети, вноски и съответни интереси, се приема, че научната организация не предоставя непряка държавна помощ.

Предвижда се паралелно с неикономическите дейности организация за научни изследвания и разпространение на знания да извършва и съпътстващи икономически дейности, в рамките на допустимия праг от 20% съгласно т. 20 от Рамката, в т.ч.: отдаване под наем на съоръжения и лаборатории на предприятия, предоставяне на услуги на предприятия или извършване на възложени по силата на договор научни изследвания.

Финансирането по програмата ще се извърши при спазване на условията на Раздел 2.1. от Рамката за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации, при спазване на допустимия праг, отпускан всяка година за съпътстващи икономически дейности, не се предвижда да надвишава 20 % от съответния общ годишен капацитет на организацията, а икономическите дейности ще потребяват точно същите ресурси (като материали, оборудване, труд и постоянен капитал) като неикономическите дейности на организацията.

За изчисление на % икономическа дейност ще се извършва аналитично отчитане на разходите по всеки един проект, осъществяван в организацията. В края на всяка година от икономическия живот на финансираната инфраструктура ще се изчислява процента

на съпътстващите икономически дейности в общия годишен капацитет, като отношение на разходите за икономически дейности към всички разходи, осъществени в организацията.

В случай, че прагът от 20% за икономически дейности бъде надвишен, предвижда се да се възползваме от чл. 26 на Регламента за групово освобождаване (Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията от 17 юни 2014 година за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора (OJ L 187, 26.6.2014), изменен с Регламент (ЕС) 2017/1084 на Комисията (ОВ 1_ 156/20.06.2017 г.), като за целта ще се предвиди съответният механизъм за контрол и възстановяване по чл. 26, ал. 7 от Регламент (ЕС) № 651/2014. В случай, че ОРГО не е приложимо 100% от финансирането ще бъде възстановено със съответната лихва.

Безвъзмездната финансова подкрепа по настоящата Програма за научноизследователска и развойна дейност в секторите на селското и горското стопанство ще бъдат в съгласие със съображение 59 от Преамбюла на Регламент (ЕС) № 702/2014 на Комисията от 25 юни 2014 г.

Инвестиция 2: Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките в сферата на зелените и цифровите технологии

Инвестицията[16] е насочена към засилване на иновационния капацитет на Българската академия на науките (БАН) и активно участие в националната научноизследователска и иновационна екосистема за подпомагане и ускоряване на икономическата трансформация на страната при основен тематичен фокус в областите, свързани с двойния преход. Проектът предвижда създаване на инструменти за ефективна връзка между БАН и бизнеса с оглед ускорено прилагане на иновации в икономиката и трансформацията ѝ в икономика на знанието; разгръщане на изследователския потенциал на БАН посредством повишаване на уменията и квалификацията в областта на иновациите и утвърждаване на интердисциплинарен, междусекторен и интернационален подход; модернизиране на инфраструктурата, свързана с трансфер на зелени и цифрови технологии; създаване на иновационни продукти и решения от научни колективи на БАН в отговор на конкретни заявки от страна на бизнеса, свързани със зеления преход; създаване на устойчиви дългосрочни връзки с бизнеса в областта на зелените и цифрови технологии посредством съвместни докторантури; засилване на участието на страната в конкурси, свързани с НИРД, обявени от европейски и други институции; защита на интелектуалната собственост на БАН в областта на зелените и цифровите технологии с оглед улесняване на комерсиализацията на научните резултати и задълбочаване на интернационализацията на НИРД системата на БАН в областта на зелените технологии. Същевременно проектът е насочен и към

[16] *Вж. приложение № П6*

консолидация на човешките ресурси и споделено използване на научната инфраструктура в БАН от страна на студенти и преподаватели от висшите училища. Общият размер на планирания ресурс е 52.4 милиона лева (46.7 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 5.7 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2021-2026 г.

Държавна помощ: Финансирането по проекта ще се извърши при спазване на условията на Раздел 2.1. от Рамката за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации (2014/C 198/01) (Рамката), при спазване на допустимия праг, отпускан всяка година за съпътстващи икономически дейности, т.е. не се предвижда да надвишава 20 % от съответния общ годишен капацитет на научната организация (НО), а икономическите дейности ще потребяват точно същите ресурси (като материали, оборудване, труд и постоянен капитал) като неикономическите дейности на НО.

Изчислението на капацитета ще бъде на ниво институт тъй като на това ниво се изпълнява съответна дейност с организационна структура, капитал, материали и работна сила, с които институтът разполага.

За целта ще се извършва аналитично отчитане на разходите по всеки един проект, осъществяван в НО. В края на всяка година от икономическия живот на финансираната НО ще се изчислява процентът на съпътстващите икономически дейности в общия годишен капацитет, като отношение на разходите за икономически дейности към всички разходи осъществени в НО.

Бенефициенти по проекта са БАН и институти на БАН, които извършват НИРД в областта на зелените и цифровите/квантовите технологии, т.е. те са организации, които отговарят на определението за научна организация[17] (НО) съгласно Рамката за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации. Преобладаващата част от дейностите на тези институти, вкл. и по проекта, са с нестопанска цел, т.е. като такива, публичното им финансиране не попада в приложното поле на член 107, параграф 1 от Договора за функциониране на ЕС. В допълнение счетоводните системи на организациите разграничават стопанските и нестопанските дейности, техните разходи, финансиране и приходи, така че да се избегне ефективно кръстосаното субсидиране.

---

[17] „Организация за научни изследвания и разпространение на знания“ или „научноизследователска организация“ означава субект (като например университети или научноизследователски институти, агенции за технологичен трансфер, иновационни посредници, ориентирани към изследователска дейност, физически или виртуални организации за сътрудничество), независимо от неговия правен статут (дали е учреден съгласно публичното или частното право) или начин на финансиране, чиято основна цел е да извършва независими фундаментални научни изследвания, индустриални научни изследвания или експериментално развитие и/или да разпространява в широк мащаб резултатите от тези дейности посредством преподаване, публикации или трансфер на знания. Когато тези субекти упражняват и стопански дейности, финансирането, разходите и приходите от тези стопански дейности трябва да се отчитат отделно. Предприятия, които могат да окажат решаващо влияние върху такъв субект, например в качеството на акционери или членове, не могат да се ползват от преференциален достъп до постигнатите от него резултати.

Към дейностите с нестопанска цел спадат определените от Рамката и осъществявани от институтите основни дейности свързани с обучение и повишаване на квалификацията, независими НИРД, включително съвместни НИРД, при които научноизследователската организация участва в ефективно сътрудничество, широко разпространение на резултатите от научните изследвания, при неизключителни и недискриминационни условия. Реинвестирането на приходите от дейностите по трансфер на знания, извършени от институтите, в основните им дейности с нестопанска цел, определя дейностите по трансфер на знания като нестопански.

Когато разработките се извършват чрез ефективно сътрудничество с предприятия, ще бъдат спазени условията на т. 27 и т. 28 от Рамката. Редът и условията на проекта за сътрудничество, по-специално по отношение на приноса за неговите разходи, споделянето на рисковете и резултатите, разпространението на резултатите, достъпът до и правилата за разпределението на правата върху интелектуалната собственост (ПИС), ще бъдат договорени преди началото на дейностите и включени в съответния проект. При изпълнение на някои от условията на т. 28, а в конкретния случай на проекта на БАН, прилагането на т. б) и т. в) (т.е. резултатите от сътрудничеството, които не пораждат ПИС, могат да бъдат широко разпространени и всички ПИС, произтичащи от дейността на научноизследователските организации, се предоставят изцяло на тях, или всички ПИС, произтичащи от проекта за съответната разработка, както и свързаните с тях права на достъп, се разпределят между сътрудничещите си партньори по начин, който отразява адекватно техните работни пакети, вноски и съответни интереси), се приема, че научната организация не предоставя непряка държавна помощ.

Паралелно с неикономическите дейности, институтите на БАН извършват и съпътстващи икономически дейности (предоставяне на експертни услуги на предприятия или извършване на възложени по силата на договор научни изследвания) в рамките на допустимия праг от 20% съгласно т. 20 от Рамката. Затова ще бъде проследявана частта на използвания капацитет към общия такъв на годишна база и на ниво институт.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Проектите ще допълват усилията за развитие на иновациите и научните изследвания като решаващ фактор за излизане от кризи, икономическо възстановяване и преход към кръгова и зелена икономика. Ще се търси преодоляване на фрагментацията в развитието на научните изследвания и иновациите чрез засилване на взаимодействието между двете сфери и намаляване на регионалните различия чрез изграждане и надграждане на национална научно-изследователска и иновационна екосистема, способстваща за възникването и развитието на пълноценни партньорства на научно-изследователските организации и университетите с индустрията и предприятията на територията на цялата страна. Ще се инвестира в изграждане на капацитет и развитие на човешките ресурси, подкрепа за създаване на стартиращи предприятия от интензивни на знание сектори, насърчаване на интернационализацията на предприятията и на българската изследователска и иновационна екосистема.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Компонентът има потенциал да увеличи стратегическата автономност на страната като ефект от целеното интензифициране на научно-изследователската и иновационна дейност. Инвестициите, например, в разработването на зелени и цифрови технологии (възобновяема енергия, съхранение на енергия, високо ниво на киберсигурност), ще спомогнат за повишаване на енергийната независимост и конкурентоспособността на страната, а следователно и на Европейския съюз.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Мерките, включени в обхвата на компонента са предвидени за реализация само на територията на страната, но въпреки това имат трансгранично измерение предвид насърчаването на интернационализацията на предприятията и на българската изследователска и иновационна екосистема.

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията. Като включва 7.4% цифрови и 3.7% климатични разходи (вж. Таблица 2.A.2.1 по-долу), този компонент допринася за 20% цел за цифровите измерения на Плана и 37% цел за зелените му измерения, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.A.2.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 2: Научни изследвания и иновации	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Програма за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез наука и иновации	366.5	0.0	21.4
Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките в сферата на зелените и цифровите технологии	46.7	16.0	9.3
Изпълнение на обща политика за развитие на научните изследвания, иновациите и технологиите в полза на по-доброто икономическо и обществено развитие на страната	0.0	0.0	0.0
ОБЩО	**413.2**	**16.0**	**30.7**
ПРИНОС		**3.7%**	**7.4%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.A.3 Интелигентна индустрия

а) Описание на компонента

Област на политиката: Индустрия 4.0.

Цел: Компонентът цели подпомагане на индустриалния сектор в двойния преход и осигуряването на благоприятна среда за реализиране на нови инвестиции с висока добавена стойност. Очакваните ефекти от интервенциите предвиждат нарастване на производителността на българските предприятия и внедряване на нови технологии, което да рефлектира в по-висок темп на икономически растеж, по-висока заетост и доходи от труд.

Реформи и/или инвестиции:

1. Изграждане на механизъм за привличане на индустриални инвестиции с висока добавена стойност и развитие на индустриални екосистеми за растеж на регионите;
2. Програма за публична подкрепа за развитие на индустриални зони, паркове и сходни територии и привличане на инвестиции (AttractInvestBG) , изпълнявана от Министерство на иновациите и растежа;
3. Програма за икономическа трансформация, изпълнявана от Министерство на иновациите и растежа.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за инвестициите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 3 631.9 милиона лева, от които 1 566.05 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 2 065.8 милиона лева – национално (частно) съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

Предприетите ограничителни мерки за овладяване на пандемията доведоха до свиване на икономическата дейност в повечето сектори на икономиката. През второто тримесечие на 2020 г., когато бяха в сила най-рестриктивните ограничителни мерки, инвестициите в икономиката отчетоха 28.3% срив спрямо година по-рано. БВП се сви с 8.5% на годишна база, като секторът на строителството отбеляза 7.4% спад, а промишлеността загуби 10.6% от добавената стойност спрямо година по-рано.

За адресиране на ликвидните трудности на бизнеса в условията на пандемията правителството увеличи капитала на държавната Българска банка за развитие със 700 милиона лева с предвидени 500 милиона лева за портфейлни гаранции на търговски банки за отпускане на корпоративни заеми и 200 милиона лева за безлихвени заеми на служители в неплатен отпуск. Чрез препрограмиране на средства от европейските структурни и инвестиционни фондове бяха предоставени 765 милиона лева за пряка безвъзмездна подкрепа на МСП, засегнати от кризата, както и 166 милиона лева за гаранционен инструмент, с които ще се осигури близо 0.5 млрд. лева за допълнително кредитиране на бизнеса чрез Фонд мениджър на финансовите инструменти в България (Фонд на фондовете).

Остава идентифицирана необходимост от продължаваща ликвидна подкрепа за бизнеса. Паралелно с това обаче в средносрочен план правителството следва да ориентира подкрепата си за възстановяване на икономиката към преодоляване на съществуващите структурни предизвикателства пред малките и средните предприятия. Прилагането на законодателния акт за малкия бизнес (Small Business Act) показва изоставане на страната спрямо ЕС, особено в областите „*предприемачество*“ и „*умения и иновации*“. Българските предприятия се затрудняват да се възползват пълноценно от възможностите, предлагани от новите цифрови технологии — едва 6% от МСП продават онлайн (средната стойност за ЕС е 17%), 3% от МСП продават зад граница и едва 2% от техния оборот идва от търговията онлайн.

Друг съществен проблем на българските предприятия е ниското ниво на производителността на ресурсите — през 2019 г. производителността на ресурсите в България възлиза на 0.3288 евро/кг., при 2.1 евро/кг. средно за ЕС. Същевременно, интензитетът на емисиите на парникови газове в икономиката е повече от 4 пъти по-висок от средното за ЕС ниво, при минимално скъсяване на изоставането в това отношение за последните десет и повече години. При декомпозиране на въглеродната интензивност по сектори на икономиката се вижда, че високи стойности се наблюдават в производството на електрическа енергия (повече от три пъти над средното за ЕС), транспорта (повече от три пъти над средното за ЕС) и преработващата промишленост (повече от 2.5 пъти над средното за ЕС).

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 3 от 2020 г., както и СП 3 от 2019 г. Всички предложени мерки са в посока стимулиране на частните инвестиции (СП 3/2020). Предложената програма за икономическа трансформация цели експлицитно оказване на подкрепа на предприятията в двойния преход (СП 3/2020) и ще способства декарбонизацията на икономиката. Реформаторските намерения за изграждане на механизъм за привличане на индустриални инвестиции с висока добавена стойност и развитие на индустриални екосистеми, както и съпътстващия ги инвестиционен проект за публична подкрепа за развитие на индустриални паркове и подобряване на инфраструктурната им свързаност ще доведат до подобряване на бизнес средата, като отчитат и регионалните различия (СП 3/2019). Някои от елементите на програмата за икономическа трансформация имат пряко отношение към постигането на целите на Интегрирания национален план „*Климат-енергетика*“. Всички предложени мерки ще способстват повишаването на икономическата устойчивост на шокове. При това, техният ефект няма да изчезне непосредствено след приключването на съответните проекти, т.е. мерките са с трайно въздействие. .

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.8% по-високо спрямо

базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.5% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат съответно на 0.2% допълнителен ръст в броя на заетите, както в краткосрочен така и в средносрочен план.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Изграждане на механизъм за привличане на индустриални инвестиции и развитие на индустриални екосистеми

Реформата предвижда промени в нормативната рамка на страната, като се актуализира държавната подкрепа за привличане на инвестиции и развитие на индустриални екосистеми:

1. Закон за индустриалните паркове (Q1/2021)

Целите в областта са няколко – въвеждане на институционални условия за по-бързо реализиране на инвестиции в промишлеността; по-благоприятни условия за развитие на индустриални екосистеми; повече възможности за партньорство на индустриалните инвеститори с местните власти, с образователни, научни, научно-изследователски и социални организации. Законът предвижда амбициозно съкращаване на необходимите процедури за индустриални инвестиции и дава минимални необходими стандарти на работа в индустриални екосистеми, за да се ползват те с подкрепа от държавата. Доколкото този регулаторен инструмент не засяга пряко възможността за публична подкрепа на индустриални паркове и зони, страната ще се стреми да води политика на подкрепа там, където тя не би изтласкала вече развиваща се частна инициатива. Наред с това, държавата разглежда индустриалната си политика и през призмата на балансираното развитие на регионите. Интервенциите за подпомагане на индустрията в изоставащи региони ще бъдат част от инструментариума на държавата и общините за противодействие на икономическите дисбаланси по региони.

Държавна помощ: Доколкото този регулаторен инструмент не засяга пряко възможността за публична подкрепа за промишлени паркове и зони, тя не следва да представлява държавна помощ.

Инвестиция 1: Програма за публична подкрепа за развитие на индустриални зони, паркове и сходни територии и привличане на инвестиции (AttractInvestBG)

Инвестицията[18] е допълваща реформаторското усилие, свързано с изграждането на механизъм за привличане на индустриални инвестиции и развитие на индустриални екосистеми. Настоящата програма, която ще се изпълнява от Министерството на иновациите и растежа, предвижда създаване на условия по привличане и установяване на стратегически инвеститори в индустрията (anchor investors) посредством подготовка на терени за инвестиции, изграждане на довеждаща, зелена, специализирана и/или социална инфраструктура, осигуряване на мерки съгласно Закона за индустриалните паркове и подпомагане на инвестиционни проекти във връзка с приоритетите на МВУ по отношение на климатичните промени и дигитализацията, които да подпомогнат развитието на икономически обосновани зони и паркове.

Като резултат от горепосочените дейности се очаква да се повиши икономическият растеж, да се създадат нови работни места и да се увеличи експортният капацитет на страната. В допълнение към очакваните позитивни ефекти по отношение на инвестиционната активност в страната и модернизацията на индустриалния сектор, изпълнението на проекта ще даде възможност за намаляване на регионалните различия в страната. За идентифицирането на стратегически инвеститор ще бъде предложен пакет от административни и финансови мерки в зависимост от специфичните нужди на дадения инвеститор.

Общият планиран ресурс е 636.5 милиона лева (216.5 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост, 420 очаквано частно съфинансиране, като към това е възможно да се добави съфинансиране от международно финансова институция), с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Програмата предвижда изграждането на елементи на довеждаща техническата инфраструктура – публична държавна или публична общинска собственост до границите на всяка от индустриалните зони, паркове и сходни територии. Инфраструктурата ще бъде достъпна за всички съществуващи и потенциални ползватели. По тази причина финансирането следва да е в режим „*непомощ*“. По отношение на предвидената специализирана и социална инфраструктура финансирането също ще бъде в режим „*непомощ*“, тъй като ще бъде достъпна за всички съществуващи и потенциални ползватели. Що се отнася до предвидения пакет административни и финансови мерки, съобразно нуждите на специфичния инвеститор или оператор на зона, ще бъде приложена или регионална помощ съгласно ЗНИ или схема за държавна помощ за големи предприятия съгласно

[18] *Вж. приложение № П7*

Насоките за регионална помощ, в процес на разработване, която предстои да бъде нотифицирана пред ЕС.

Инвестиция 2: Програма за икономическа трансформация

Програмата[19] предвижда предоставяне на целева подкрепа под формата на грантове и финансови инструменти на българските предприятия за улесняване на прехода им към цифрова, нисковъглеродна и ресурсно ефективна икономика. Програмата ще се изпълнява от главната дирекция „Европейски фондове за конкурентоспособност“ в Министерството на иновациите и растежа, която е и Управляващ орган на Програмата за конкурентоспособност и иновации в предприятията с цел постигане на синергия между различните инструменти в подкрепа развитието на българската икономика. Освен инструмент за насърчаване на икономическата трансформация, своевременното изпълнение на програмата ще е и катализатор на икономическото възстановяване на българските предприятия от негативните последици от икономическата криза, породена от COVID-19 пандемията. Програмата се състои от три фонда: Фонд 1 – *„Растеж и иновации“*, Фонд 2 – *„Зелен преход и кръгова икономика“* и фонд 3 *„Инвестиции в климатичен неутралитет и цифрова трансформация“*.

Две допълващи се направления са предвидени в рамките на Фонд 1: *„Възстановяване и растеж“* и *„Иновации“*. Първото направление предвижда структурирането на два финансови инструмента (гаранционен и дялов), които ще бъдат реализирани от Европейския инвестиционен фонд. В допълнение направлението предвижда обособяването на една мащабна грантова процедура на конкурентен подбор за технологична модернизация (260 млн. лв.) и една грантова схема за ИКТ решения и киберсигурност в МСП (30.6 млн. лв.). Грантовата схема за технологична модернизация цели повишаване на ефективността на производствените процеси, постигане на по-висока производителност, намаляване на производствените разходи и оптимизиране на производствената верига и ще финансира закупуване на ново технологично оборудване, включително с акцент върху дигитализацията на производствените процеси. Грантовата схема за ИКТ решения ще подпомага внедряване на цифрови технологии в предприятията, постигайки първо ниво *„Компютризация“* и второ ниво *„Свързаност“* на дигитализация на МСП, както и въвеждане на мерки за осигуряване на киберсигурност на предприятията. Второто направление предвижда структурирането на дялови инструменти за иновации (реализация чрез Европейския инвестиционен фонд), целящо повишаване на иновационния капацитет на предприятията, ускоряване на подобряването на продуктивността им и прехода към икономика на знанието, с което да се подобри настоящата позиция на България като скромен иноватор в ЕС.

[19] *Вж. приложение № П8*

Фонд 2 „Зелен преход и кръгова икономика“ също е структуриран в две направления. Първото цели подкрепа на прехода към климатична неутралност чрез подобряване на енергийната ефективност и независимост на ниво предприятие. За тази цел е предвидена грантова схема в подкрепа на МСП в размер на 200 млн. лв. (включително малки дружества със средна пазарна капитализация и дружества със средна пазарна капитализация) за изграждане на нови ВЕИ за собствено потребление в комбинация с локални съоръжения за съхранение на енергия, както и допълнителен гаранционен финансов инструмент за енергийна ефективност и възобновяема енергия. Второто направление в рамките на фонда се фокусира върху достъпа до финансови ресурси за МСП и големи предприятия в подкрепа на прехода към кръгова икономика чрез въвеждане на кръгови модели на производство и потребление, стандартизиране в областта на околната среда и насърчаване на технологии, свързани с рециклиране и повторна употреба на отпадъци, ремонт и използване на продукти на биологична основа. Подкрепата е под формата на грантове в размер на 180 млн. лв.

Основната цел на фонд 3 е да подпомогне прехода към дигитална и с нулеви емисии икономика, подкрепяйки структурирането на дялови инструменти за реализирането на инфраструктурни проекти (чрез проектно финансиране) в тази област. Посоченото включва, без да се ограничава до, инфраструктурни активи за производство и съхранение на зелена енергия (възобновяеми енергийни източници, биомаса, съхранение, инфраструктура за зареждане на електромобили, водород), цифрова инфраструктура (ИКТ, оптична инфраструктура, центрове за данни, 5G), градско възстановяване, енергийна ефективност и социална инфраструктура.

Общият планиран ресурс по Програмата за икономическа трансформация е 2 936.7 милиона лева (1 349.6 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост и 1 645.8 милиона лева частни инвестиции) с период на изпълнение 2021-2026 г.

Държавна помощ: Програмата е свързана с предоставяне на държавни помощи. Отделните предвидени интервенции по така структурираните направления могат да бъдат изпълнявани при прилагане на различни режими на държавната помощ, в съответствие със законодателството на национално и европейско ниво (вж. подробната самооценка на държавната помощ, предоставена в приложение П8).

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Интервенции в рамките на две програми през следващия програмен период също ще подкрепят изграждането и устойчивото развитие на индустриалните паркове, като част от усилията за изграждане на модерна индустриална инфраструктура в цялата страна с оглед преодоляване на териториалните дисбаланси в инвестиционната активност – подкрепа за партньорства между общини и инвеститори за изграждане и развитие на индустриални паркове (Програма „*Развитие на регионите*“) и мерки за подкрепа на предприятията в парковете (Програма за иновации и конкурентоспособност в предприятията).

Съществена подкрепа ще бъде насочена и към развитието на Индустрия 4.0 в България чрез въвеждане на цифрови технологии и решения, насърчаване въвеждането на технологии от Индустрия 4.0 в предприятията и изграждане на необходимия човешки, научен и институционален капацитет.

За постигане на устойчиво използване и управление на ресурсите като условие за трансформиране на икономиката от линейна в кръгова и намаляване на ресурсната и енергийна интензивност предприятията ще получат подкрепа за въвеждане на нисковъглеродни, ресурсно и енергоефективни технологии, насърчаване на ефективното използване на ресурсите по време на целия жизнен цикъл на продуктите.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Предвидените в компонента мерки допринасят за постигане на стратегическа автономност в рамките на страната, а потенциално и в ЕС, доколкото създаването на условия за развитие на индустрията и скъсяването на веригите на доставка предоставя възможности за европейските инвеститори да останат в ЕС и да се задълбочи процеса на интегриране на българската икономика в европейската. Същевременно, някои от намеренията, включени в инвестиция 2, допринасят пряко за постигане на стратегическа автономност на ЕС по отношение на такъв ключов ресурс, какъвто е енергията. Осигурявайки на предприятията собствени мощности за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници за собствено потребление, в допълнение към създаването на условия за съхранение на тази енергия, прави предприятията по-енергийно независими като по този начин подпомага процесите за осигуряване на автономност по отношение на източниците на доставка на енергия на ниво ЕС.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Предвид спецификата на повечето направления за подкрепа по компонента и доколкото те не предполагат партньорски инициативи с други държави членки, не се предвижда изпълнението им на наднационално ниво. По отношение изпълнението на дяловите инструменти следва да се има предвид, че екипите, управляващи фондовете, а и самите фондове, могат да бъдат базирани навсякъде в Европа, като изискването от страна на Инструмента за възстановяване и устойчивост за финансиране е стратегията им да покрива частично или основно България, така че размерът на инвестицията, направена от Инструмента за възстановяване и устойчивост, да бъде инвестирана в компании, регистрирани или опериращи в България.

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Предизвикателствата пред индустриалния сектор в контекста на целите на двойния преход са значителни предвид незадоволителните изходни позиции (ниски нива на цифровизация и ресурсна производителност, много високи нива на въглеродоинтензивност). Значителна част от финансовия ресурс по компонента е посветен точно на тези направления, като направените разчети (вж. Таблица 2.А.3.1 по-долу) показват 2.0% цифрови разходи и 22.6% климатични разходи, демонстрирайки

приноса на компонента за постигане на търсената от Регламента на Механизма за възстановяване и устойчивост тематична концентрация. Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията.

Табл. 2.A.3.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 3: Интелигентна индустрия	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Програма за подкрепа за развитие на индустриални зони и паркове и подобряване на инфраструктурната им свързаност с цел привличане на инвестиции (AttractInvestBG)	216.5	0.0	0.0
Програма за икономическа трансформация	1 349.5	354.2	30.6
Изграждане на механизъм за привличане на индустриални инвестиции и развитие на индустриални екосистеми	0.0	0.0	0.0
ОБЩО	**1 566.0**	**354.2**	**30.6**
ПРИНОС		**22.6%**	**2.0%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа „за ненанасяне на значителни вреди*“ по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852. В приложение DNSH са дадени самооценки за спазването на принципа на ниво отделна мярка.*

2.Б.

Зелена България

Компоненти

- Нисковъглеродна икономика;
- Биоразнообразие;
- Устойчиво селско стопанство.

Реформи

- Създаване на Национален фонд за декарбонизация;
- Улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради;
- Разработване на дефиниция и критерии за "*енергийна бедност*" за домакинствата в Закона за енергетиката;
- Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия;
- Обслужване на едно гише;
- Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ;
- Изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород;
- Либерализация на пазара на електрическа енергия;
- Развитие на нисковъглеродна икономика и създаване на Комисия за енергиен преход и изработване на Пътна карта към климатична неутралност;
- Създаване на държавно предприятие „Конверсия на въглищни региони"[20];
- Декарбонизация на енергийния сектор;
- Подобряване на корпоративното управление на държавните компании в енергийния сектор;
- Изграждане на структура за управление на Националната екологична мрежа;

---

[20] По настояване на Службите на ЕК тази реформа не е включена като част от Milestones and Targets по НПВУ. Това не представлява пречка пред реализирането ѝ извън ангажиментите по плана, като следва да се отбележи, че тя не е предвиждала финансиране от МВУ.

- Актуализиране на стратегическата рамка на аграрния сектор.

2.Б.1 Нисковъглеродна икономика

а) Описание на компонента

Област на политиката: енергетика, енергийна ефективност, социална политика

Цел: Основната цел на този компонент е намаляването на въглеродния отпечатък и енергийната интензивност на икономиката и спомагането на зеления преход посредством предприемането на мерки за повишаване на енергийната ефективност на жилищните, публичните и бизнес сгради, както и чрез насърчаване на производството на енергия от възобновяеми източници. От ключово значение ще е модернизирането на дейностите по планиране, управление и поддръжка на електропреносната мрежа на страната, както и завършването на осъществяваната реформа на пазара на електрическа енергия в посока пълна либерализация. Изследването и пилотното развитие на слабо развити на този етап в България нисковъглеродни енергийни решения е друга приоритетна област в посока декарбонизация за страната. Проучването и изграждането на геотермални източници на енергия както и на съоръжения за съхранява ще направят възможно плавната декарбонизация на българската енергетика чрез намаляване на емисии, а не чрез затваряне на въглищни мощности в следващите години.

Реформи и/или инвестиции:

- Създаване на Национален фонд за декарбонизация;
- Улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради;
- Разработване на дефиниция и критерии за "*енергийна бедност*" за домакинствата в Закона за енергетиката;
- Енергийна ефективност в сграден фонд;
- Програма за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни сгради и многофамилни сгради;
- Енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление;
- Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия;
- Обслужване на едно гише;
- Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ;
- Дигитална трансформация и развитие на информационните системи и системите реално време на Електроенергийния системен оператор в условията на нисковъглеродна икономика;

- Изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород;
- Схема за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз;
- Либерализация на пазара на електрическа енергия;
- Развитие на нисковъглеродна икономика и създаване на Комисия за енергиен преход и изработване на Пътна карта към климатична неутралност;
- Декарбонизация на енергийния сектор;
- Създаване на държавно предприятие „Конверсия на въглищни региони"[21];
- Подобряване на корпоративното управление на държавните компании в енергийния сектор;
- Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4GW ВЕИ и батерии;
- Развитие на използването на геотермална енергия в България за производство на електрическа и топлинна енергия;
- Национална инфраструктура за съхранение на електрическа енергия от ВЕИ (RESTORE).

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 7 553 милиона лева, от които 5 109.6 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 2 443.4 милиона лева национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

Българската икономика е една от най-ресурсоемките в ЕС, изоставайки от държавите членки на общността по отношение на прилагането на принципа на кръгова икономика и по внедряване на екоиновационни дейности. Икономиката изразходва средно 3.5 пъти повече енергийни ресурси за производство на единица БВП от средния енергиен разход в ЕС. В сектор индустрия не се наблюдава съществено подобряване на енергийна ефективност, като причините за това включват липсата на значими промени в индустриалната структура, както и на съществено подобрение по отношение на използваните технологии и производствени процеси. В резултат на това енергийната интензивност на българската промишленост остава най-висока в ЕС, при почти тройно

[21] По настояване на Службите на ЕК тази реформа не е включена като част от Milestones and Targets по НПВУ. Това не представлява пречка пред реализирането ѝ извън ангажиментите по плана, като следва да се отбележи, че тя не е предвиждала финансиране от МВУ.

по-високо ниво спрямо средното за ЕС. До голяма степен същото се отнася и за сектора на услугите, където обаче изоставането спрямо ЕС е по-малко (2.5 пъти).

Секторът на домакинствата също се характеризира с висока енергийна интензивност, като 93% от сградния жилищен фонд в страната не отговаря на изискванията за енергийна ефективност. При това, според извършения преглед на необновените жилищни сгради по енергийни характеристики и потребление на енергия[22], 90% от необновените сгради се характеризират с най-лоши енергийни характеристики – с класове на енергопотребление E, F и G. Необходимите инвестиции за повишаване на енергийната ефективност и обновяването на сградния фонд съгласно Дългосрочната национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради само за периода 2021-2030 г. надхвърлят 4.6 млрд. лева.

Наред със значителните инвестиционни нужди, пречка пред по-интензивното разгръщане на дейности за повишаване на енергийната ефективност е административната тежест (както за домакинствата, така и за фирмите), съпровождаща процеса на обновяване при предприемане на мерки за повишаване на енергийната ефективност. Налице е необходимост от предприемане на действия за улесняване на процеса на обновяване и подпомагане на гражданите и бизнеса с информация, техническа помощ и съвети относно нормативни, технически и финансови въпроси, свързани с проектите им за повишаване на енергийната ефективност.

През последните дванадесет години се регистрира значително увеличаване на дела на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия, като през 2019 г. постигнатият дял (21.6%) е повече от два пъти в сравнение с 2008 г. (10.3%). По този показател страната продължава да се представя по-добре от ЕС (средно за ЕС постигната стойност през 2019 г. възлиза на 18.9%), като нивото на показателя остава значително над националната цел по стратегия „*Европа 2020*“ (16% през 2020 г.). Амбициозните цели на Зелената сделка за постепенна декарбонизация, както и тяхната проекция в националните стратегически документи (Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 и Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на Република България) предполагат значителни допълнителни усилия за повишаване на дела на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия. Същевременно, все по-голямото развитие на възобновяеми източници и свързаното с тях непостоянство в производството на електрическа енергия, изискват повишаване адаптивността на оперативното управление на електроенергийната система за осигуряване на необходимата гъвкавост, сигурност и бързо действие при управлението ѝ.

---

[22] Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г.

Емисиите на парникови газове на човек от населението намаляват от 9.1 тона CO_2-екв. през 2007 г. до 8.3 тона CO_2-екв. през 2018 г., като стойността за страната е по-ниска от средната стойност в ЕС (8.6 тона CO_2-екв.). Въпреки това България остава най-въглеродно интензивната държава-членка на ЕС, като интензитетът на емисиите на парникови газове в българската икономика е повече от 4 пъти по-висок от средното за ЕС ниво при формирана положителна, но скромна тенденция на скъсяване на изоставането в това отношение през последните години.

Сектор „*Енергетика*“ е най-големият източник на емисии на парникови газове в страната с над 70% от общите емисии в страната. Топлоелектрическите централи, произвеждащи електроенергия от въглища, формират почти половината от емисиите в сектора. Стремежът за декарбонизация на икономиката налага необходимост от широкомащабно реформиране на енергийния сектор в страната, което от своя страна, е свързано със значителни инвестиционни нужди.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 3 от 2020 г., както и СП 3 от 2019 г. Инвестиции 1 и 3 са директно насочени към повишаване на енергийната ефективност. Реформа 1 ще създаде устойчив механизъм за подкрепа на мерки за енергийна ефективност отвъд хоризонта на Плана за възстановяване и устойчивост. Реформа 2 ще създаде предпоставки за повишаване на ефективността на инвестициите в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради. Реформа 3 ще предложи трайно решение на проблема, свързан с подкрепа на финансирането на проекти за повишаването на енергийна ефективност на енергийно уязвимите домакинства. Реформа 4 ще разшири възможностите за реализиране на мерки и проекти за повишаване на енергийната ефективност. Реформа 5 е насочена към намаляване на административната тежест за бизнеса и домакинствата, съпровождаща процеса на обновяването при предприемане на мерки за повишаване на енергийната ефективност. В тяхната цялост, тези инвестиции и реформи ще доведат до намаление на енергийното потребление на страната, както и до редуциране на емисиите на парникови газове, следователно инвестициите и реформите допринасят значително за целите на зеления преход и на Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на Република България. В допълнение, споменатите инвестиции и реформи пряко ще допринесат за постигане целите на общоевропейската знакова инициатива „*Обновяване*“. От друга страна, инвестиции 2, 4, 5, 6, 7, 8 и 9 както и реформи 4, 6, 7, 8, 9 и 10 ще способстват ефективното адресиране на структурните предизвикателства, идентифицирани в СП 3/2019 и СП 3/2020, препоръчващи инвестиции в енергийна инфраструктура и чисто производство на енергия. Така групирани, тези реформаторски усилия и инвестиционни намерения ще допринесат пряко и за изпълнение на знаковата инициатива „*Ускоряване*“. Всички предложени проекти и реформи имат своето важно място в процеса на декарбонизация на икономиката и намаляване на въглеродния ѝ отпечатък. Същевременно, пакетът от мерки ще способства икономическото възстановяване като генерира временна заетост в строителния сектор, но създавайки

също така предпоставки за нова и трайна заетост във водородната икономика. При това, планираните интервенции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните мерки. Компонентът ще повиши и социалната устойчивост в много аспекти: адресирайки нискодоходните членове на обществото, подобрявайки условията на живот на домакинствата с обновени жилища, повишавайки качеството на живот на цялото население и бъдещите поколения във връзка с намалелите емисии на парникови газове и т.н.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 1.9% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 1.4% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат съответно на 0.6% (в краткосрочен план – към 2023 г.) и 0.4% (в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Създаване на Национален фонд за декарбонизация

Създаването на Национален фонд за декарбонизация цели подпомагането на инвестициите в нисковъглеродно развитие чрез устойчиво и целенасочено финансиране на широка група бенефициенти – крайни потребители на енергия – с оглед максимално постигане на целите за декарбонизация на българската икономика. За създаването на фонда ще се използват съществуващи фондове, като структурирането му ще бъде подпомогнато от текущо изпълняван проект за техническа помощ от ГД Реформи в ЕК с очаквано приключване в края на 2022 г. Фондът ще се използва за предлагане на безвъзмездна финансова и техническа помощ, съчетана с финансови инструменти, включващи кредитни линии и гаранции и/или комбинация от тях. Към фонда се предвижда създаването на единна точка за техническата помощ на кандидатите чрез обслужване на едно гише или подобни механизми. Участието на местните банки/финансови институции в тази финансова схема ще е ключов елемент за успеха на Фонда, тъй като в ролята им на финансов посредник, тяхното участие ще допринесе не само към осигуряването на *„лостов ефект“* от инвестициите под формата на съфинансиране, но би следвало и значително да опрости процеса на финансиране на проекти.

1. Предварителна фаза – Техническа подкрепа за консултации относно създаването на Фонда, ГД Реформи в ЕК (Q3/2022)

Ще бъде изготвен анализ на бариерите пред инвестициите в енергийна ефективност и направени съответни препоръки за промени в националната регулаторна рамка; ще бъде изготвено предложение за структуриране на фонда; ще бъде разработен проект на инвестиционна стратегия и модели на финансиране на фонда;

2. Изготвяне на предложения за регламенти, въвеждащи правилата за структуриране и функциониране на фонда (Q1/2023)

Нарочна работна група ще изготви предложения за регламенти относно функционирането на фонда, определящи точната структура, управлението и правилата на фонда. Те ще включват инвестиционна стратегия, договорености за изпълнение, финансови продукти, крайни получатели, комбинация от финансови инструменти и безвъзмездни средства, както и допустимите за финансиране проекти, насърчаване на енергийната ефективност, използването на възобновяеми източници и намаляване на замърсяването. Внасяне на предложенията за решение в Министерския съвет, а впоследствие – и в Народното събрание;

3. Институционализиране на фонда (Q3/2024)

В рамките на етапа ще бъде назначен управител на фонда, ще бъде създаден консултативен съвет, както и подфондове и ще бъде стартирана обществена поръчка за избор на управители на фондове на отделните подфондове – публичен сектор, корпоративни клиенти и жилищни сгради;

4. Провеждане на информационна кампания за популяризиране на фонда (Q4/2024)

Създаване на презентационни материали, които да бъдат публикувани на интернет страниците на всички участващи институции и участници. Създаване на съдържание в социалните медии, което може да се споделя чрез популярни канали. Създаване на интерес в медиите за създадения фонд.

Държавна помощ: Националният фонд за декарбонизация ще бъде структуриран по начин, определен в резултат на допълнителен анализ в рамките на проект, финансиран по Програмата за структурни реформи на ЕК. На този етап не могат да бъдат конкретно дефинирани всички получатели на средства от фонда, нито конкретните схеми за подпомагане, поради което не може да се определи приложим режим на държавна помощ. При структуриране и въвеждане в действие на фонда, за всяка от мерките за подпомагане ще бъде извършван отделен анализ относно приложимия режим на държавна помощ и при необходимост ще бъде уведомявана Комисията.

Реформа 2: Улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради

Мярката ще се реализира чрез изменението на Закона за управление на етажната собственост (ЗУЕС) и има за цел:

- да разреши пречките в инвестициите за енергийна ефективност в многофамилните жилищни сгради, като например необходимостта да се улесни вземането на решения от собствениците на самостоятелни обекти в многофамилни жилищни сгради;
- да регламентира професионалното управление на етажната собственост в многофамилните жилищни сгради, като по този начин ще се подобри контрола върху компаниите, извършващи тази дейност и да се гарантира по-голяма отговорност спрямо потребителите;

- да създаде законова възможност за учредяване на банкова сметка на етажната собственост - за средствата, събирани за управление и текуща поддръжка, не само за поддържането на фонд „*Ремонт и обновяване*“; банковата сметка да е на името на етажната собственост, не на физическо лице и да улесни кандидатстването за колективни кредити.

Изпълнението на мярката е ключово за осигуряване на ефективност на инвестиция 1 (Енергийна ефективност в сграден фонд).

1. Влизане в сила на промени в ЗУЕС за улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради (Q3/2022)

Реформата предвижда изменението на ЗУЕС да стъпва върху действащия в момента закон за управление на етажната собственост, като неговият обхват се разширява с регламентиране на професионалното управление на етажната собственост в многофамилни жилищни сгради, което до този момент не са били обект на нормативна регулация. Законодателният акт има за цел да очертае нормативните параметри на националната политика за поддържане и управление на многофамилните жилищни сгради в режим на етажна собственост, като регулира ролята на всяка една от заинтересованите страни в процеса на управление, поддържане и обновяване на многофамилните жилищни сгради; стимулира професионалното управление; регулиране на дейността на лицата предоставящи услуги по професионално управление; създаване на възможност за учредяване на банкова сметка на етажната собственост - за средствата, събирани за управление и текуща поддръжка, не само за фонд „*Ремонт и обновяване*“, която да е на името на етажната собственост, не на физическо лице и да улесни кандидатстването на собствениците на многофамилната жилищна сграда за колективни кредити пред различни финансови институции.

Промените въведени чрез закона ще доведат до промяна и в други свързани закони и в подзаконови нормативни актове, в т.ч.: Наредба № рд-02-20-8 от 11 май 2012 г. за създаване и поддържане на публичен регистър на сдруженията на собствениците в сгради в режим на етажна собственост и др. Подготовката на тези текстове ще бъде част от цялостната подготовка на законопроекта. При разработване на законопроекта ще бъде използвана експертната подкрепа на различни организации с опит и експертиза в нормотворчеството в тази сфера. Задачата е да бъдат изследвани различни модели на регламентиране и урегулиране на общата политика за управление, поддържане и обновяване на многофамилните жилищни сгради и да бъдат предоставяни препоръки, спрямо специфичния национален контекст, които да подпомогнат процеса на разработване на законодателството.

В началото на процеса ще бъдат проведени и необходимите консултации с различните публични институции, с евентуална роля в процесите на разработване и изпълнение на общата жилищна политика.

Целева група: Собственици на самостоятелни обекти в сгради в режим на етажна собственост, общини, бизнес - компании, предоставящи услуги по професионално управление на сгради, банков сектор.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ. Няма основания за прилагане на правилата за държавна помощ, при условие, че няма наличие на трансфер на публични ресурси в полза на определени икономически субекти.

Реформа 3: Разработване на дефиниция и критерии за „енергийна бедност" за домакинствата в Закона за енергетиката за целите на либерализацията на пазара и финансирането на проекти за енергийна ефективност

Целта на реформата е да отговори на препоръката на ЕК за нормативно регламентиране на феномена „*енергийна бедност*“, както и за използването на дефиницията за целите на приоритетно третиране на попадащите в обхвата на дефиницията домакинства при реализацията на мерки и проекти за повишаване на енергийната ефективност.

1. Създаване на работна група за изготвяне на предложение за нормативни промени (Q2/2022)

Ще бъде създадена работна група с представители от Министерството на енергетиката, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на регионалното развитие и благоустройството и Агенцията за устойчиво енергийно развитие, натоварена със задачата за изготвяне на съответните нормативни промени, регламентиращ „*енергийната бедност*“. Ще бъде обследвано развитието на определението за „*енергийна бедност*“ в Европа, включително информация и практики от CA EED, CA EPBD, инструмента за допълнителните ползи на Odyssee-Mure, Европейска енергийна мрежа, Обсерватория за енергийна бедност и др. Ще бъде анализиран българският контекст и социалните показатели, наблюдавани от Националния статистически институт. Ще бъде изготвено предложение за възможни показатели, които да бъдат включени в определението и критерии за определяне на целевата група на определението;

2. Консултации със заинтересованите страни (Q2/2022)

Ще бъдат организирани 3 кръгли маси за обсъждане предложенията на работната група с представители на заинтересованите страни, като ще бъде търсен компромисен вариант при наличие на различни мнения;

3. Изготвяне на проект на дефиниция на „*енергийна бедност*“ и проект на нормативни промени (Q3/2022)

На базата на обратната връзка от проведените консултации работната група ще предложи проект на дефиниция на „*енергийна бедност*“ и ще изготви проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката. Законопроектът ще бъде предложен за одобрение от Министерския съвет;

4. Приемане на Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката от Народното събрание (Q4/2022)

Законопроектът ще бъде внесен за разглеждане и приемане от Народното събрание. След издаването на Указ от Президента на Република България ще бъде обнародван Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката, регламентиращи

„енергийната бедност“ за целите на приоритетно третиране на попадащите в обхвата на дефиницията домакинства при реализацията на мерки и проекти за повишаване на енергийната ефективност, в Държавен вестник.

Държавна помощ: Въвеждането на дефиниция в законодателството не представлява държавна помощ.

Инвестиция 1: Енергийна ефективност в сграден фонд

Мярката предвижда изпълнението на три компонента за повишаване на енергийната ефективност. Задължително изискване след изпълнение на мерките по всички компоненти е да се постигнат икономии на първична енергия от 30% за всеки обект, като постигнатите енергийни параметри се оценяват въз основа на изготвен доклад за одит на енергийната ефективност.

В рамките на първия компонент[23] се предвижда да бъдат финансирани мерки за повишаване на енергийната ефективност в жилищния сграден фонд на страната. Обновяването на жилищните сгради ще бъде изпълнявано в съответствие с целите на Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради с хоризонт до 2050 г., като ще се финансират предвидените мерки за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради.

Жилищните сгради, финансирани по този компонент, са разделенив две групи в зависимост от момента на кандидатстване на сдруженията на собствениците: група 1 при кандидатстване на сдруженията до март 2023 г., предвиждащ 100% проектно финансиране от схемата и група 2 – за сдружения, кандидатстващи от април 2023 г. до декември 2023 г., при предвидено 80% проектно финансиране от схемата и 20% самоучастие на сдруженията. За група 2 е предвидена възможност, при желание от страна на сдруженията на собствениците на сградите, за осигуряване на техния финансов дял от обновителните дейности чрез договор за енергийно спестяване (ЕСКО компонент) или друг финансов механизъм. Подходът предполага, че спестените разходи в бъдеще ще бъдат трансформирани в предварителна инвестиция. За целта ще бъде избрана междинна организация (Българската банка за развитие, Фондът за енергийна ефективност или друга финансова институция), която да поеме обслужването на ЕСКО компонента и да осигури предварителната инвестиция, след което да получава в определен период заплащания от собственика или обитателя на сградата. Ще бъдат поканени електроразпределителните дружества или други дружества за комунални услуги, чрез които да става разсроченото във времето изплащане на първоначалната инвестиция на компонента. Ще се търси подход, при който вноските да бъдат изчислени така, че заедно с разходите за отопление да са под равнищата на сегашните средни

[23] *Вж. приложение № П9а*

разходи за отопление. Така вноските няма да доведат до допълнителна финансова тежест за домакинствата, но ще доведат до подобрен температурен комфорт и по-здравословна среда.

Планираният ресурс за този компонент е 1 496.4 милиона лева. Преобладаващата част от ресурса (1 189.5 милиона лева) е за сметка на МВУ, а националното съфинансиране (306.9 милиона лева) следва да бъде осигурено от сдруженията на собствениците (70.6 милиона лева) и държавния бюджет (236.3 милиона лева).

Вторият и третият компонент[24] предвиждат мерки за финансиране за енергийно обновяване на нежилищни сгради, включително обществени сгради и сгради в областта на производството, търговията и услугите, както и сгради от сектор туризъм. Допустимите бенефициенти по третия компонент обхващат микро/малки, средни и големи предприятия на територията на цялата страна при най-много 50% интензитет на предоставената безвъзмездна финансова помощ. Планираният ресурс е 617.7 милиона за сметка на МВУ, което е допълнено от национално и частно съфинансиране.

Енергийната ефективност се разглежда като приоритет от първостепенно значение, предвид значението ѝ за подобряване на енергийната сигурност на страната чрез намаляване на зависимостта от внос на енергия, намаляване на разходите за енергия на бизнеса, домакинствата и администрацията, създаване на повече работни места, подобряване качеството на въздуха и намаляване емисиите на парникови газове и повишаване качеството на живот на гражданите. Спестяването на енергия е един от най-бързите и разходно-ефективни начини за постигане на стратегическите цели за борба с климатичните промени, гарантиране на енергийната сигурност и постигане на устойчиво икономическо и социално развитие.

Общият планиран ресурс за жилищни и нежилищни сгради е 2 475.4 милиона лева (от които 1 807.2 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: При изпълнението на мярката – в зависимост от това дали съответните сгради се използват за икономическа дейност или не – са възможни различни режими на държавна помощ[25] (непомощ, минимална помощ, а в някои случаи подкрепата ще представлява помощ, за която ще се използват чл. 38 и чл. 39 от Общия регламент за групово освобождаване (Регламент (ЕС) № 651/2014 за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора).

[24] Вж. приложение № П9б

[25] Вж. включените самооценки за държавна помощ в приложения № П9а и П9б

Инвестиция 2: Програма за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни сгради и многофамилни сгради

Програмата[26] цели да повиши използването на енергия от възобновяеми източници при крайното потребление на енергия в сектор домакинства чрез финансиране закупуването на нови слънчеви системи за битово горещо водоснабдяване и фотоволтаични системи. Предвидено е финансирането на два вида мерки за използване на възобновяема енергия от домакинствата:

- Изграждане на слънчеви системи за битово горещо водоснабдяване. Максималният размер на безвъзмездното финансиране на отделно домакинство се предвижда да е 100% от стойността на системата, но не повече от 1 960.83 лева;
- Изграждане на фотоволтаични системи до 10 kW. Максималният размер на безвъзмездното финансиране на отделно домакинство се предвижда да е до 70% от стойността на системата, но не повече от 15 000,00 лева. Енергийно бедни домакинства, могат да кандидатстват за безвъзмездното финансиране до 100% от стойността на системата, но не повече от 15 000 лв. В случай на техническа възможност за използване на акумулатори домакинствата могат да ги включат в проекта за фотоволтаична система, доколкото не се надхвърля прага от 15 000 лв. Домакинствата могат да инсталират фотоволтаични инсталации, чиято мощност надхвърля 10 кW и стойност от 15 000 лв., но безвъзмездното финансиране е ограничено до 15 000 лв.

Общият планиран ресурс е 240.0 милиона лева (140.0 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 100.0 милиона лева национално и частно съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Крайни бенефициенти по дейностите от проекта са домакинства и не се прилага режим на държавна помощ.

Инвестиция 3: Енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление

Целта на проекта[27] е повишаване на енергийната ефективност, намаляване на разходите на енергия за външно изкуствено осветление и подобряване условията на живот на населението в страната чрез технологично обновление и модернизиране на системите за външно изкуствено осветление. Проектът, с крайни получатели на помощта общините на Република България, е продължение на процедура *„Рехабилитация и модернизация на общинската инфраструктура – системи за външно изкуствено осветление на*

[26] *Вж. приложение № П10*

[27] *Вж. приложение № П11*

общините“ по Програма „*Възобновяема енергия, енергийна ефективност, енергийна сигурност*", финансирана по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021 г., която приключи през 2020 г. Предвидените дейности по проекта включват демонтаж на съществуващи осветители, проводници и кабели; доставка и монтаж на нови осветители, проводници и кабели; доставка и монтаж на съоръжение/я за производство и съхранение на електрическа енергия от възобновяеми източници за собствено потребление в системата за външно изкуствено осветление; извършване на строително монтажни работи, пряко свързани с реконструкцията на системата/ите за външно изкуствено осветление; демонтаж на съществуващи средства за управление, доставка и монтаж на нови средства за управление, измерване и контрол, с възможност за надграждане и разширение, в т.ч. въвеждане или свързване към съществуваща система за автоматизация и управление на системата за външно изкуствено осветление; изготвяне на технически/работен проект; строителен надзор; авторски надзор; управление на проекта и публичност. Предвидено е общият размер на помощта, предоставяна на крайните получатели, да възлиза на 50% от стойността на проекта, като останалите 50% ще бъдат предоставяни по проекта под формата на безлихвен заем, който трябва да бъде погасен в 5-годишен период на вноски в Националния фонд за декарбонизация, след неговото институционализиране. Общият планиран ресурс е 180.0 милиона лева, от които 149.0 млн. лв. от Механизма за възстановяване и устойчивост и 31 млн. лв. национално съфинансиране под формата на разходи за ДДС, с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Публичното финансиране на инфраструктура, която не е предназначена за търговска експлоатация, по принцип е изключено от прилагането на правилата за държавна помощ. Безвъзмездната финансова помощ в рамките на проекта ще се предоставя на общините бенефициенти, в качеството им на органи на публичната власт и собственици на публична инфраструктура, които са длъжни да осигурят предоставянето на основни услуги за населението на тяхната територия и да осигурят поддържането на инфраструктурата.

Реформа 4: Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия

Предвидената реформа цели да разшири възможностите за реализиране на мерки и проекти за повишаване на енергийната ефективност и използване на енергия от възобновяеми източници в условията на ограничени финансови ресурси. За целта ще бъдат проучени добри практики и ще бъдат изготвени съответни промени в нормативната уредба.

1. Създаване на работна група за изготвяне на предложение за нормативни промени (Q2/2022)

Ще бъде създадена работна група за разработване на механизма и изготвяне на съответните нормативни промени. Ще бъде проучен наличният опит на държавите-членки на ЕС, който да бъде адаптиран за прилагане в страната. На базата на адаптирания модел ще бъдат подготвени изискуемите промени в нормативната уредба;

2. Консултации със заинтересованите страни (Q2/2022)

Ще бъдат организирани кръгли маси за обсъждане предложенията на работната група с представители на заинтересованите страни (организации на търговци с енергия, асоциации на крайни потребители, финансови посредници, банки и др.), като ще бъде търсен компромисен вариант при наличие на различни мнения;

3. Изготвяне на проект на механизъм и проект на нормативни промени (Q3/2022)

На базата на обратната връзка от проведените консултации работната група ще предложи проект на механизъм и ще изготви проект на нормативни промени, които ще бъдат входирани в Министерския съвет за вземане на решение;

4. Приемане на предлаганите нормативни промени от Народното събрание (Q4/2022)

Обнародване на промените в нормативната уредба, регламентиращи механизма в Държавен вестник;

5. Провеждане на информационна кампания за запознаване на крайните потребители и търговците на енергия с възможностите на механизма (Q1/2023)

Създаване на презентационни материали, които да бъдат публикувани на интернет страниците на МЕ и АУЕР. Създаване на съдържание в социалните медии, което може да се споделя чрез популярни канали. Създаване на интерес в медиите за създадения механизъм.

Държавна помощ: Реформата не създава условия за облагодетелстване и преимущество на някои икономически оператори спрямо други. С нея се създава улеснена процедура за собственици на имоти да подобрят енергийната ефективност на имотите си като се избягва финансовата пречка – липсата на свободни средства, които да бъдат инвестирани накуп в тези дейности. Изпълнителите на мерките за енергийна ефективност ще бъдат свободно избирани от собствениците. Предвид, че механизмът предстои тепърва да се детайлизира, като не са посочени източниците на финансиране, не може да бъде направена цялостна оценка.

На този етап считаме, че мярката не представлява държавна помощ. След изясняване на механизма и преди въвеждането му ще бъде извършена детайлна оценка на приложимия режим на държавна помощ и при необходимост Европейската комисия ще бъде уведомена.

Реформа 5: Обслужване на едно гише

Предвидената реформа цели да намали административната тежест (както за домакинствата, така и за фирмите), съпровождаща процеса на обновяването при предприемане на мерки за повишаване на енергийната ефективност, както и да подпомогне гражданите и бизнеса с информация, техническа помощ и съвети относно нормативни, технически и финансови въпроси, свързани с проектите им за повишаване на енергийната ефективност. За целта ще бъдат създадени пилотно 6 териториални звена, предоставящи услуги на принципа „*обслужване на едно гише*“, а в 24-месечен

хоризонт дейността ще бъда разгърната, като бъдат покрити всички 28 области на територията на страната.

1. Създаване на работна група с представители на всички заинтересовани страни (Q2/2022)

Ще бъде създадена работна група с представители на всички заинтересовани страни (МЕ, МРРБ, АУЕР, МФ, НСОРБ, финансови институции, проектанти, консултанти, представители на бизнеса и др.), натоварена със следните задачи: изготвяне на конкретни препоръки за рационализиране и намаляване на административните бариери по време на целия цикъл на проектите; идентифициране на услугите, които ще се предлагат (дигитални/физически); определяне на необходимите ресурси за предоставяне на услугите; съгласуване и утвърждаване на структура за „*Звено за обслужване на едно гише*“; определяне на местата, където ще се структурират звената;

2. Създаване на пилотно „*обслужване на едно гише*“ (Q4/2022)

Шест пилотни звена „*обслужване на едно гише*“ ще бъдат създадени на регионален принцип в цялата страна, за да тестват изискванията, свързани с изграждането и функционирането на центровете/офисите. Целта е да се управляват пилотните структури в продължение на пробен период от време и след това да се анализират обстоятелствата (спомагащи/възпрепятстващи) при въвеждането на обслужване на едно гише. След извършения анализ ще се предложи създаване на идентични структури във всички региони на ниво NUTS-3 (или съответните функционални области). Финансирането за изграждането и функционирането на звената за обслужване на едно гише ще бъде осигурено от централния бюджет.

3. Разгръщане/създаване на „*обслужване на едно гише*“ във всички региони NUTS-3 (или съответната функционална област) (Q4/2023)

Във всички региони NUTS-3 (или съответната функционална област) ще бъдат създадени центрове за обслужване на едно гише. Финансирането за създаването и функционирането на звената за обслужване на едно гише ще бъде осигурено от централния бюджет;

4. Извършване на периодични оценки за дейността на звената за „*обслужване на едно гише*“ (Q4/2023)

Периодичността на проверките и органът за контрол ще бъдат уточнени допълнително. Констатациите от извършените проверки и дадените въз основа на тях препоръки ще бъдат публикувани. Ще бъдат заложени срокове за изпълнение на препоръките в т.ч. срокове за отстраняване на констатирани несъответствия.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ, т.к. няма да наруши или да застраши свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на някои икономически оператори спрямо други.

Реформа 6: Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ

Целта на тази реформа е намаляване на административната тежест за инвестициите от възобновяеми източници по отношение на инсталирането, свързването и експлоатацията на мощностите.

Изменения в съответното първично и/или вторично законодателство, включително актовете на националния регулатор, трябва:

- да опростят процедурите за лицензиране и издаване на разрешителни за ВЕИ (т.е. слънчеви и вятърни мощности), включително съоръжения за съхранение на енергия, да гарантират кратък и обвързващ административен отговор и избягване на ненужни закъснения, намаляване на сроковете за присъединяване към мрежата;
- да дадат възможност за специално предназначени зони, където вятърните паркове биха били в съответствие със законодателството в областта на околната среда;
- да опростят процедурата за възобновяеми енергийни инсталации за собствена употреба до 1 MW (напр. покривни фотоволтаични инсталации за домакинства и МСП), като се изключи от процедурата техническото одобрение от оператора на разпределителната мрежа и поетапно се премахне задължението за деклариране на акциз.

В допълнение, измененията в съответното първично и/или вторично законодателство ще премахнат бариерите и ще въведат специфична регулаторна и подкрепяща рамка за изграждане, свързване и експлоатация на съоръжения за съхранение на електроенергия. Очаква се този елемент от реформата да подпомогне изпълнението на инвестиция 8.

В резултат на тези действия най-малко 3 500 MW нови ВЕИ мощности (вятърни и слънчеви) в сравнение със съществуващите ще бъдат въведени в експлоатация и свързани към мрежата до 30 юни 2026 г.

Изпълнението на реформата ще приключи до 30 юни 2026 г.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ, т.к. няма да наруши или да застраши свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на някои икономически оператори спрямо други.

Инвестиция 4: Дигитална трансформация и развитие на информационните системи и системите реално време на Енергийния системен оператор в условията на нисковъглеродна икономика

Целта на проекта[28] е цялостно модернизиране на дейностите по планиране, управление и поддръжка на електропреносната мрежа на страната чрез въвеждането на съвременни цифрови средства и методи, които да осигурят необходимата маневреност, сигурност, надеждност и бързо действие при управлението на електроенергийната система в условията на нисковъглеродно производство, все по-голямо проникване на възобновяеми източници и непостоянна генерация, повишаване гъвкавостта на оперативното управление и мониторинга на електроенергийната система. Проектът включва широкообхватна програма за цялостна дигитална трансформация на системите и процесите в Електроенергийния системен оператор и включва следните подпроекти:

- система за автоматизирано управление на подстанции;
- модернизация на SCADA в опорен пункт с въвеждане на възможност за далечно резервиране;
- разширение и модернизация на телекомуникационната мрежа с нови устройства за дистанционното управление на подстанции;
- цялостна система за киберсигурност;
- допълване на функционалности в резервен център за управление на електроенергийната система;
- дисплейни стени;
- изграждане на виртуална работна среда;
- модернизация на системата за администриране на пазара на електрическа енергия и балансиращия пазар;
- система за динамично наблюдение на преносните възможности.

Общият планиран ресурс е 611.0 милиона лева (370.0 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост и 241.0 милиона лева собствено съфинансиране) с период на изпълнение 2021-2026 г.

Държавна помощ: Финансирането на проекта със средства от Инструмента за възстановяване и устойчивост не представлява държавна помощ. Тази оценка е потвърдена от Европейската комисия (писмо COMP.B.3/ZT/LV/ajn*2021/035894 от 31/03/2021).

[28] *Вж. приложение № П12*

Реформа 7: Изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород

Предвидената реформа е ключова предпоставка за изпълнение на целите на Зелената сделка и декарбонизацията на икономиката, предвид потенциала на водорода да замени изкопаемите енергоизточници в икономиката на бъдещето. Предвидените стъпки за нейната реализация са:

1. Създаване на работна група (Q2/2022)

Създава се работна група, натоварена със задачата за изготвянето на Националната пътна карта. В състава на работната група, освен представители на държавната администрация са привлечени и представители на частния сектор и научните среди, идентифицирани въз основа на критерии, подкрепени от европейския и националния опит;

2. Изготвяне на доклад, оценяващ потенциала за развитие на водородни технологии (Q3/2022)

Въз основа на анализ на опита на други страни работната група ще изготви оценка на потенциала за развитие на водородни технологии. Ще бъдат идентифицирани пречките пред развитието и внедряването на тези технологии, като се разработят и предложения за промени в нормативната рамка за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород;

3. Изготвяне на Национална пътна карта (Q1/2023)

Ще бъдат организирани дискусионни форуми за обсъждане като в резултат от проведените консултации, работната група ще предложи проект на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии, включително зелен водород и механизмите за производство и доставка на водород, който ще бъде внесен за решение в Министерския съвет; Изменения в нормативната уредба, прилагащи Националната пътна карта. Измененията ще премахнат ключовите пречки, идентифицирани в пътната карта за развитието на технологията за зелен водород, и ще прилагат мерки, необходими за развитието на цялата верига на стойността на зеления водород.

Държавна помощ: Предвидената реформа ще бъде осъществена от министъра на иновациите и растежа, в координация с министъра на икономиката и индустрията, министъра на енергетиката, министъра на транспорта и съобщенията, министъра на образованието и науката и други. Съгласно т. 17 от Съобщение на Комисията "*Известие на Комисията за понятието за държавна помощ съгласно чл. 107 параграф 1 от ДФЕС*", чл. 107, параграф 1 от ДФЕС не се прилага когато държавата действа при упражняване на „*публични правомощия*" или когато публично – правни субекти действат в „*качеството си на публични органи*". За предвидената реформа не е налице

предоставяне на публични ресурси от страна на държавните органи, вкл. европейски или донорски ресурси, които се управляват от държавен орган.

Инвестиция 5: Схема за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз

Основната цел на мярката[29] е предоставяне на подкрепа за разработване на пилотни проекти, позволяващи въвеждането на зелен водород и биогаз с приложение в индустриални производства, както и с цел бъдещото им използване в транспорта и за производство на електрическа и топлинна енергия. Отчитайки технологичното ниво, съществуващите практики и все още неразвитата комерсиализация на водородните технологични решения, усилията ще бъдат насочени към стартирането на проекти, които могат да бъдат реализирани при тясно сътрудничество между научни изследвания и индустрия. По същество това са едни по-развити демонстрационни проекти, имащи индустриална стойност, макар и в по-ограничен мащаб, но явяващи се надеждна основа за натрупване на експлоатационен опит и развитие на следващи мащабни проекти. Общият планиран ресурс е 136.9 милиона лева (68.5 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост и 68.5 милиона лева частно съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: По схемата ще се предоставят инвестиционни помощи за нови инсталации за производство на водород от възобновяема енергия и за нови инсталации за производство на биогаз (произведен от продукти и отпадъци от биологичен произход от селското и горското стопанство, както и от биоразградими фракции от отпадъци от промишлеността и битови отпадъци от биологичен произход) при спазване на общите разпоредби на Глава I и на специалните условия по чл. 41 на Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията от 17 юни 2014 за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора.

Към настоящия момент в страната няма изградени инсталации за производство на зелен водород и предоставената инвестиционната помощ ще е само за нови машини, съоръжения и оборудване. По отношение на изграждането на инсталации за производство на биогаз ще се предоставя инвестиционна подкрепа само за нови машини, съоръжения и оборудване, като няма да се предоставя инвестиционна помощ за модернизиране и разширяване на съществуващо производство на биогаз. Няма да се предоставя помощ за научно-изследователска и развойна дейност, за присъединяване към електрически и газови мрежи на инсталациите за производство на водород от възобновяема енергия и за инсталации за производство на биогаз. За разходите за консултантски услуги от инженерно-технически характер ще се прилагат правилата за помощ „*de minimis*" съгласно Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18 декември

[29] *Вж. приложение № П14*

2013 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта de minimis (Регламент (ЕС) № 1407/2013), като се проследяват съответствията с изискванията на регламента и натрупването на минимална помощ на територията на Република България.

Реформа 8: Либерализация на пазара на електрическа енергия

Реформаторските усилия са насочени в посока продължаване на процеса на либерализиране на пазара на електрическа енергия, в т.ч. на сегментите на едро и дребно. Предвидените стъпки за нейната реализация са:

1. Либерализация на пазара на едро (Q3/2022)

Пълната либерализация на пазара на електроенергия на едро се предвижда през 2022 г. Този процес изисква законодателни промени, свързани с премахването на ролята на НЕК като обществен доставчик и премахване на квотите за регулирания пазар. Договорите за закупуване на електроенергия за Марица Изток 1 (AES) и Марица Изток 3 (Contour Global) изтичат съответно през 2024 и 2026 г. Тези договори не се предвижда да бъдат продължени. (Q32022)

Съгласно приложимото законодателство всички производители на електроенергия с инсталирана мощност над 0,5 MW са задължени да продават произведената от тях електроенергия на организиран борсов пазар на електроенергия, с изключение на двете топлоелектрически централи, които имат сключени дългосрочни споразумения за изкупуване на електроенергия с обществения доставчик и електроцентралите, които имат квоти, определени от националния регулаторен орган за количествата електроенергия, които общественият доставчик закупува за гарантиране на нуждите на регулирания пазар.

В процеса на либерализация на пазара ще се премахне (с промени в Закона за енергетиката) наличието на квоти за регулиран пазар и ролята на обществения доставчик (Q3/2022);

2. Реформи на балансиращия пазар (Q4/2022)

В този сегмент от реформата са включени няколко отделни стъпки:

- 40% от всички балансиращи мощности ще бъдат закупувани ежедневно;
- прилагане на възможност за актуализиране на цената на доставчиците на балансираща енергия до два часа преди затварянето на пазара за сделки в рамките на деня;
- въвеждане на единична балансираща цена за периоди без активация на балансиращата енергия;
- въвеждане на 15-минутен период за разрешаване на дисбаланс;
- премахване на ценовите ограничения за активация на балансиращата енергия, както и тези при недостиг и излишък. След стартирането на платформите (проекти TERRE,

MARI и PICASSO), ценовите ограничения за активиране на балансиращата енергия ще бъдат премахнати.

3. Интеграция на пазара на електроенергия (Q4/2022)

- Пазарните обединения (market coupling) в рамките на пазара за ден напред на границата с Румъния, както и на границата с Гърция се реализираха през 2021 г., като следващата стъпка в процеса на пазарна интеграция е реализиране на проект за пазарно обединение "*в рамките на деня*" на българо-гръцка граница, изпълняващ се в рамката на Локален проект 14 (Local Implementation Project 14 – LIP 14): предвижда се реализиране на проекта в края на 2022 г., паралелно с пазарното обединение в рамките на деня на границите на Словакия, осъществяващо се в рамката на Локален проект 17 (LIP 17). Съвместните тестове на двата проекта се предвижда да стартират през м. април/май 2022 г. (Q4/2022).

4. Либерализация на пазара на дребно (Q4/2025)

В този сегмент от реформата са включени 2 отделни стъпки:

- с транспонирането на разпоредбите на Директива 2019/944 в националното законодателство България планира да определи критерии за идентифициране на домакинствата в положение на енергийна бедност и уязвимите потребители, вземайки предвид критериите в Директивата, като ниски доходи, високи енергийни разходи като дял от наличните доходи и ниска енергийна ефективност. Тази стъпка ще се осъществява като част от Реформа 2 (Q4/2022);

- постепенен и поетапен преход към либерализиран пазар на електроенергия до 31 декември 2025 г., чрез постепенно премахване на регулираните цени за битови клиенти, в условията на либерализиран пазар на електроенергия на едро в два последователни етапа (през 2023 г. и 2025 г.) и прекратяване на определянето на енергийни квоти за доставка на регулиран пазар от КЕВР. През преходния период КЕВР ще определя регулирани цени за крайните снабдители, които ще купуват електроенергията на свободния пазар, в съответствие с изискванията на чл. 5 от Директива (ЕС) 2019/944. (Q4/2025).

- Дигитализация на мрежата/Достъп до данни (Q2/2022), нетно измерване *(Q1/2022)* и „Интелигентно измерване“ (Q4/2024)

- предоставяне на възможност един и същ електромер да доставя, продава и потребява електроенергия, като данните за консумираната мощност остават собственост на крайния потребител, а не на съответното разпределително дружество чрез законодателни изменения в Закона за енергетиката и Правилата за измерване на количеството електрическа енергия.

- създаване на предпоставки със законодателни промени в Закона за енергетиката за навлизане сред масовите потребители на възможност за обратна връзка, като се предостави възможност за преминаване към почасово измерване на енергията / "интелигентно измерване";

- създаване на изискване със законодателни промени в Закона за енергетиката мрежовите оператори да предоставят постоянен свободен достъп до единна база данни с измервания на производството / потреблението на електроенергия в рамките на до 15 минути след всеки изтекъл период на сетълмент. Изискване и към мрежовите оператори да използват единен формат за обмен на данни между участниците на пазара.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ, т.к. няма да наруши или да застраши свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на някои икономически оператори спрямо други.

Инвестиция 6: Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4 GW ВЕИ и батерии

Целта на схемата[30] е интегрирането на по-висок процент ВЕИ с минимум 1.4GW в мрежата в комбинация с минималния изискуем капацитет за съхранение. Изпълнението на схемата е част от амбициозната цел за въвеждане в експлоатация на минимум 3.5 GW нови мощности за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници до 2026 г.

Механизмът за финансиране е планиран с пет тръжни процедури, инициирани от бенефициента на всеки шест месеца (считано от Q4/2022), всяка за предоставянето на поне 285 MW капацитет ВЕИ за всеки период. Изискването за инвеститорите при всеки времеви период ще бъде да изградят ВЕИ мощности със съоръжение за съхранение, което да балансира производството на възобновяема енергия. Съоръжението за съхранение следва да има капацитет за продължителност от поне 4 часа и мощност поне 30% от общия инсталиран капацитет на ВЕИ съоръжението, т.е. минималното изискване за съображение за производство на 100MWp би било а 30MW/120MWh литиево-йонна батерия. Това е ключов елемент от предложения проект, тъй като инвестициите в съоръжения за съхранение в подкрепа на ВЕИ електроцентралите са жизненоважни за цялата система. Те способстват за балансирането на произведената енергия, тъй като един от недостатъците на енергията от възобновяемите енергийни източници е, че не може да бъде постоянна. До края на 2026 г. е планирано изграждането на общо 1.4 GW ВЕИ с батерии. Изграждането на първите 285 MW ВЕИ капацитет може да започне през Q2/2023. Общият планиран ресурс е 2 006.7 милиона лева (668.9 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 1 337.8 милиона лева частно финансиране) с период за изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Преди влизането в сила на схемата за подпомагане на капиталовите инвестиции на предприятията, схемата предварително ще бъде приведена в съответствие с правилата за държавна помощ.

[30] *Вж. приложение № H2*

Реформа 9: Развитие на нисковъглеродна икономика и създаване на Комисия за енергиен преход и изработване на Пътна карта към климатична неутралност

Чрез Реформата ще се преструктурира Консултативния съвет за Европейската зелена сделка (КСЕЗС) към Министерски съвет и ще се позволи създаването на секторни комисии свързани с целите за декарбонизация на ЕС, включително заложените и в Националния план за възстановяване и устойчивост.

Целта на КСЕЗС и на ресорните комисии е да консултират и подпомагат Министерски съвет в контекста на съвместяването на националните приоритети в областта на енергийната сигурност, ускореното устойчиво икономическо развитие, социалната справедливост и защитата на околната среда и разработването на планове и стратегически документи, произтичащи от Съобщението на ЕК относно Европейския зелен пакт и целите на ЕС за декарбонизация за 2030 и 2050 г.

Предложената реформа цели да осигури ясен процес на актуализиране на стратегическата рамка за декарбонизация на икономиката разглеждайки процесите на оценка на сценариите за декарбонизация и да очертае възможни пътища със съответните финансови, екологични и социално-икономически последствия на мерките при различните сценарии, да ги представи на правителството, което да вземе информирано решение и да се обедини около дадена посока на преход на българската икономика с одобрение от парламента.

Реформата ще даде възможност ускорено да се:

- Създаде Комисия за енергиен преход, която да разгледа сценариите за декарбонизация на енергийния сектор;
- Да се изготви пътна карта за климатична неутралност на икономиката на България.

С реформата за развитие на нисковъглеродните икономика ще се даде възможност да се организира добре функциониращ Консултативен съвет, който заедно със секторните Комисии, ще могат да развият консултативният процес и да се дискутират предложенията за решения и изготвяне на детайлни анализи и модели по отношение на постигане на европейските цели за климатична неутралност за 2030 и 2050 г. и свързаните с това промени в законодателството вземайки предвид законодателния пакет „Подготвени за цел 55“ и активно въвличайки и заинтересованите страни.

Активизирането на заинтересованите страни разполагащи с доказан опит и капацитет за идентифициране и прилагане на решенията свързани с декарбонизацията на икономиката и постигане целите за климатична неутралност и тяхното включване в ресорните комисии ще доведе до:

- Изготвяне на значително по-ясни политически позиции по широкия спектър на целите за декарбонизация в областта на изготвянето и актуализирането на стратегии и законодателни инициативи, част от постигане целите на Европейската зелена сделка (ЕЗС) на ниво ЕК, ЕП, ОИСР и ООН;

- Подпомагане и защитата на българските икономически и социални интереси, в контекста за постигане целите за устойчиво развитие на страната;
- Осигуряване на крайно необходимата координация и колаборация между ведомствата и заинтересованите страни имащи пряко и/или косвено отношение по отношение на Европейската зелена сделка (ЕЗС);
- Демонстриране на промяната в политиките и стратегическите цели на България в лицето на европейските и международните ни партньори, което ще позволи страната ни да бъде възприемана надеждно като желан и предпочитан стратегически и бизнес партньор, иноватор в тази част на Балканите.

Председател на КСЕЗС е заместник министър-председателят по климатични политики и министър на околната среда и водите, определен със заповед на министър-председателя. Заместник-председател на КСЕЗС е министърът на енергетиката или определен от него заместник-министър на енергетиката.

КСЕЗС и Комисията за енергиен преход трябва да основават своите обсъждания и предложения на факти и надеждни прогнози, за да се даде възможност за вземане на решения, основани на факти и данни. Ролята на Комисията е да очертае възможни сценарии и пътища за декарбонизация на българския енергиен сектор, както и възможни мерки за справедлив преход, да идентифицира нуждите от финансиране, оценка на въздействието върху околната среда и социално-икономическото въздействие.

Функциите на КСЕЗС и ресорните Комисия по енергиен преход ще бъдат следните:

- Да осигури реално участие на заинтересованите страни. Въпреки че големите групи способстват за включването на максимален брой заинтересовани страни, трансформационна промяна е малко вероятна при наличие на блокиращи малцинствата. Същото важи за необходимостта от постигане на консенсус в поляризирана политическа констелация.
- Мандатът на Комисията ще включва разработване на няколко възможни сценария на политиката. По този начин тя ще насочи обществения дебат и ще улесни взимането на политически решения. Правителството е органът, който носи отговорността да избере конкретен път. Графикът при различните сценарии е от решаващо значение за разработването на варианти на политиката и за създаване на предсказуема среда за всички засегнати и за разгръщане на пълния положителен потенциал на прехода, защото промяната може да донесе обществени ползи. Графикът ще включва опции за това кога е най-добре да се оттегли даден капацитет и как той да бъде заменен в енергийната система.
- Комисията ще се нуждае от силен регионален компонент. За да се разработят бързи и справедливи стратегии за преход за засегнатите региони, трябва да бъдат привлечени регионалните заинтересовани страни.
- Ефективното финансиране на прехода е ключово предизвикателство: Финансирането на регионалните стратегии за преход е уникална възможност за създаване на

иновативни нисковъглеродни икономики. Оценката и мониторингът на проектите обаче са от ключово значение, за да се гарантира, че това са устойчиви инвестиции за засегнатите общности в съответствие с Парижкото споразумение и целите за устойчиво развитие.

- Резултатите от работата на Комисията по енергиен преход не могат да бъдат строго фиксирани: В средно- и дългосрочен план постигнатото съгласие може да бъде повлияно от фактори като публична подкрепа, промени в правителството, вътрешни и международни тенденции в икономическата и климатична политика.
- Включване на външна експертиза (ЕС): Комисията за енергиен преход трябва да включи чуждестранна експертиза, за да укрепи вътрешния капацитет.
- Преценка на възможността за междуинституционално сътрудничество и принос от други държавни органи, за да осигури коректен анализ на възможностите и пропуските при финансирането, както и социално-икономическото въздействие на различни сценарии (например местна заетост, отраслови и секторни въздействия, въздействие върху околната среда и др.).

1. Изработване на техническо задание на Комисията (Q2/2022)

Техническото задание следва да включва ясен мандат, задачи и срокове за работа. Следва да дефинира формата на участие, както и да дава възможност за експертен принос от страна на различните заинтересовани страни, вкл. бизнеса, министерства и представители на гражданското общество. Следва да дефинира крайния продукт и какво следва да включва. Техническото задание следва да бъде одобрено с Решение на Министерския съвет.

2. Сформиране на Комисията (Q2/2022)

Ще стартира прозрачна процедура за набиране на участници и назначаване членове в Консултативния съвет за Европейската зелена сделка (КСЕЗС) към Министерски съвет и ще се структурират създаване на секторни комисии. Ще се търси широко представителство на заинтересовани страни.

3. Изготвяне на доклад със сценарии (Q4/2022)

След преструктурирането и свикване Комисия по енергиен преход ще се приеме работен план. Ще направи анализ на текущата ситуация и ангажименти в рамките на различни европейски и международни рамки – национално определените приноси по Парижкото споразумение, ИНПЕК в рамките на Енергийния съюз на ЕС, инициативите в рамките на Европейската зелена сделка и др. Планът за постепенно прекратяване на използването на въглища ще включва стъпки до 2024, 2026, 2030, 2035 и 2038. Тези дати се отнасят до ангажиментите на ниво ЕС за 2030 г., 2035 г. като дата, предложена от бизнес организациите и 2038 г. като крайна дата.

Комисията ще консултира със заинтересованите страни и обществеността сценариите за декарбонизация успоредно с работния процес, което ще гарантира участието на заинтересованите страни, прозрачността и приемливостта на сценариите, пътната карта и стратегиите.

Териториалните планове за справедлив преход, разработвани въз основа на сценариите за декарбонизация, динамично ще отразяват и взаимодействат с работата на КСЕЗС и Комисията по енергиен преход.

Ще се работи по няколко сценария за енергиен преход, включително варианти на енергийния микс на страната и различни производствени мощности, възможни дати за извеждане на въглищата, анализ на въздействието върху работната сила, оценка на околната среда, цели и пътища за намаляване на емисиите, нужди и пропуски във финансирането, други съответни местни и регионални, социални икономически въздействия.

Ще бъдат провеждани консултации със заинтересованите страни и обществеността, включително с органи на ЕС и регионални власти. Ще се гарантира и безпристрастен, научно и доказателствено-обоснован процес и резултат при различните сценарии. Комисията ще изготви доклад с различни сценарии за енергиен преход и последиците от тях, който да бъде приет с Решение на Министерския съвет, представен на Народното събрание и публикуван от Министерския съвет.

Пътната карта за неутралност на климата ще стъпи на изготвянето на специализиран доклад с ясни препоръки, които ще се изпращат до правителството и ще се оповестяват публично. Разработените сценарии и препоръки в доклада на пътната карта ще включва стъпки за постепенното премахване на лигнитните въглища възможно най-скоро и не по-късно от 2038 г.

Реформа 10: Декарбонизация на енергийния сектор

Декарбонизацията на енергийния сектор ще е с акцент върху намаляването на въглеродните емисии от производството на електроенергия с 40% вземайки изходните нива от 2019 г. Целта за намаляване на емисиите трябва да бъде постигната през 2025 г. (измерено и потвърдено с данните за 2026 г.) и ще се затвърди с актуализиране на националното законодателството в Закона за ограничаване изменение на климата, с който ще се създаде и ясен план за постепенно премахване на централите на въглища до 2038 г. и ще има регулаторен таван за техните емисии на въглероден диоксид, приложим от 1 януари 2026 г. Законът също ще предвиди мерки във връзка със социално-икономическите последствия, което ще се финансират и ще са в съответствие с мерките предвидени под Фонда за справедлив преход

Намаляването на емисиите на въглероден диоксид ще обхваща централите работещи на въглища, а именно ТЕЦ Марица 3 ЕАД, ТЕЦ Марица Изток 2 ЕАД, ТЕЦ Бобов дол ЕАД, AES-3C Марица Изток 1, ТЕЦ Контур Глобал Марица Изток 3, ТЕЦ БРИКЕЛ ЕАД, ТЕЦ Република, ТЕЦ Русе Изток и Топлофикация Сливен.

При изпълнението на целите за декарбонизация, ще се отчетат и цялостното екологично представяне на съответните инсталации по отношение на емисиите на атмосферните замърсители на прах и серен диоксид, както и съответствието с ЕС стандарти за качество на атмосферния въздух във всички зони с индикатори и норми за качеството на въздуха, където са разположени инсталациите.

Постигането на тези цели ще трябва да приключат до 30 юни 2026 г. и ще бъде интегрирано към Закона за ограничаване изменение на климата.

***Държавна помощ*:** Мярката не представлява държавна помощ, т.к. няма да наруши или да застраши свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на някои икономически оператори спрямо други.

Създаване на държавно предприятие *„Конверсия на въглищни региони*

По настояване на Службите на ЕК тази реформа не е включена като част от целите по НПВУ и съответно националните ангажименти по Плана. Това не представлява пречка пред реализирането ѝ извън ангажиментите по плана, като следва да се отбележи, че тя не е предвиждала финансиране от МВУ. Такъв е обаче възможен от Фонда за справедлив преход.

Предприятието ще е към Министерството на енергетиката, като на него се предоставят съществуващите терени и съоръжения на въгледобивни или енергийни дружества - държавна собственост, заедно с прилежащата инфраструктура и земята към тях, за осъществяване на дейностите по рекултивация. Предприятието планира ландшафтното и инфраструктурно развитие, подготвя терените и модернизация на инфраструктурата, така че да съответстват на нуждите за нови дейности в контекста на създаване на икономическа зона в комплекса Марица Изток. За осъществяване на дейностите, предприятието наема работници и служители, чиито договори се прекратяват във връзка с прекратяване на минната дейност.

Инвестиция 7: Развитие на използването на геотермална енергия в България за производство на електрическа и топлинна енергия

Проектът[31] се състои в актуализиране на информацията за геотермалния потенциал в страната и изготвяне на проектно решение за пилотна система за използване на геотермална енергия за комбинирано производство на 10MW електричество и 30MW топлина. С цел обучение на специалисти и разпространение на знания за съвременни икономически ефективни и екологични технологии за производство и използване на чиста енергия, проектът предвижда и изграждането на специализирана лаборатория в университет за изследвания и обучение на тема комбинирани системи за геотермална енергия.

Интегрираният национален план Енергетика-Климат на Република България 2021-2030 г. поставя за цел страната да увеличи своя дял на енергия, произведена от възобновяеми енергийни източници, до поне 27%. При изпълнението на тези амбициозни цели този проект ще създаде възможност за изучаване на неизползвания към момента

[31] *Вж. приложение № НЗ*

възобновяем източник – геотермалната енергия, и ще създаде условия за ефективно бъдещо използване на неговия потенциал за производство на топлинна и електрическа енергия чрез иновативни системи, осигуряващи чиста енергия за дома, индустрията, селско стопанство, балнеология и туризъм.

Анализът на потенциала за развитие на геотермална енергия на територията на цялата страна ще даде възможност за намиране на решения на съществуващите проблеми, като преодоляване на лошото техническо състояние на повечето от 12-те топлофикационни компании в страната. Развитието на тази технология ще помогне за преодоляване на проблемите, свързани с енергийната бедност и замърсяването на въздуха поради изгарянето на твърди горива, и ще улесни търсенето и прилагането на решения за икономическа диверсификация на местно ниво според геотермалния потенциал в страната. Освен това, създаването на лаборатория за съвременни изследвания, разработки и приложни дейности ще развие експертиза, ще разшири обхвата на изследванията и ще осигури основа за придобиване на качествени знания, умения и компетенции на студенти, изследователи и специалисти в областта на съвременните технологии за производство на електричество, топлина и охлаждане от геотермална и слънчева енергия.

Общият планиран ресурс е 343 милиона лева, изцяло за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ, т.к. няма да наруши или да застраши свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на някои икономически оператори спрямо други.

Инвестиция 8: Национална инфраструктура за съхранение на електрическа енергия от ВЕИ (RESTORE)

Целта на проекта RESTORE е да допринесе значително за решаването на проблемите с невъзможността на възобновяемите енергийни източници да участват пълноценно в балансирането на електроенергийната система, покриването на върховите товари и предоставянето на пазарен принцип на услуги за гъвкавост и допълнителни услуги чрез закупуване, инсталиране и въвеждане в експлоатация на национална инфраструктура от съоръжения за съхранение на електрическа енергия с общ заряден енергиен капацитет от 6000 MWh. Съоръженията (състоящи се от акумулатори, инвертори, трансформатори, силова електроника/интелигентни електронни устройства и управляваща автоматика) ще бъдат стратегически разпределени равномерно на територията на Р България, разположени в близост до инсталираните и предстоящите да бъдат разгърнати възобновяеми генериращи мощности. По този начин проектът цели в частност да осигури значителен принос за максималното оползотворяване на произвежданата от налични и бъдещи ВЕИ електроенергия и нейното пренасяне до основните центрове на потребление с минимални загуби и според действителния товар в реално време, включително на децентрализирано равнище. Нещо повече, чрез тези съоръжения проектът ще способства значително за комплексната реализация на концепцията за интелигентни мрежи, осигурявайки висока степен на наблюдаемост, точност на

оперативното планиране, маневреност и бързодействие на ЕЕС, включително за предотвратяване и/или овладяване на аварийни събития.

Операторът/Операторите на предвидените по проекта съоръжения за съхранение няма да участват на енергийния и балансиращия пазари, а единствено и само ще осигуряват равнопоставена и недискриминационна възможност на търговски участник/производител и производителите на възобновяема електроенергия на съхраняват генерираната от тях енергия и да участват пълноценно и пълноправно на тези пазари, катализирайки както пазарната конкурентоспособност, ефективност и степен на предлагане, така и сигурността и адаптивността на електроенергийната система, а оттам и на електроснабдяването като цяло. Операторът/Операторите ще предоставят недискриминационен достъп до инфраструктурата за различни видове услуги като напр. съхранение на енергия от трети страни чрез договори за стандартен достъп за съхранение на енергия, с възможно приложение на смарт договори (smart contracts), като ще предоставят своята инфраструктура за „наем“ по стандартизирани търговски условия и графици, като в тези системи се може да се съхранява енергия от излишъци или други услуги по желание на търговски участник и производители на електрическа енергия, разчитайки на пазарни сигнали и стимули за участниците. Чрез предвидените по проекта съоръжения за съхранение националният преносен оператор и операторите на разпределителни мрежи на територията на Р България ще могат да интегрират по максимално ефективен, икономичен и климатично неутрален начин присъединените и планираните за присъединяване към мрежите им ВЕИ.

Общият планиран ресурс е 1 562.8 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Проектът ще бъде нотифициран съгласно Насоките на ЕК относно държавната помощ в областта на климата, опазването на околната среда и енергетиката от 2022г.

Реформа 11: Подобряване на корпоративното управление на държавните компании в енергийния сектор

Целта на реформата е да се подобри прозрачността и конкурентоспособността на държавните компании в енергийния сектор. Мярката ще се състои в отделяне на собствеността на двата оператора на преносни системи за природен газ и електроенергия (т.е. „Булгартрансгаз” ЕАД и ЕСО ЕАД) от корпоративната структура на „Български енергиен холдинг” ЕАД и обособяването им като отделни публични предприятия, със 100% държавна собственост на капитала и принципал Министерство на енергетиката. В допълнение на Европейската комисия ще се представя независим одитен доклад, представящ подробна оценка на пазарното съответствие относно кръстосаното субсидиране между държавни или контролирани от държавата енергийни предприятия по отношение на производството на електроенергия от въглища, ако има такива, включително всякакви трансфери на капитал между отделни дейности и между предприятия от една и съща група във връзка с производството на електроенергия от въглища. Отчетът се представя ежегодно спрямо предходната календарна година.

Изпълнението на реформата ще приключи до 30 септември 2024 г.

Държавна помощ: Мярката не представлява държавна помощ, т.к. няма да наруши или да застраши свободната конкуренция чрез поставяне в по-благоприятно положение на някои икономически оператори спрямо други.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Проектите от Плана се допълват с интервенциите на Кохезионната политика за устойчиво управление и използване на природните ресурси, позволяващо задоволяване на нуждите на икономиката при запазване на екологичната устойчивост. Ще се подкрепя въвеждането на нисковъглеродни, ресурсно и енергоефективни технологии в предприятията, разработване и внедряване на иновации в областта на кръговата икономика, мерки за енергийна ефективност, използване на енергия от възобновяеми източници за собствено потребление в предприятията.

Предвиждат се мерки за енергийна ефективност в жилищните и обществени сгради на територията на градски общини в страната в съответствие с Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г. Тези мерки ще се съчетават с интервенции, приоритетно в енергийно ефективни сгради, за подмяна на индивидуални отоплителни устройства на твърдо гориво с екологосъобразни и енергийно ефективни уреди/системи като фокусът ще бъде в общините с нарушено качество на атмосферния въздух. Ще се насърчава електромобилността и използването на екологосъобразни МПС както и ще се изграждат зарядни станции за електромобили. Тези мерки имат директен принос както за повишаване на енергийната ефективност на домакинствата, така и за и намаляване на емисиите парникови газове.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Компонентът отговаря на виждането за стратегическа автономност и сигурност, като ще допринесе за намаляване на енергийната и ресурсната зависимост на икономиката. В тази посока ще се наблюдава принос както от мерките, насочени към повишаване на енергийната ефективност, така и от интервенциите, предвиждащи и/или опосредстващи инвестиции във възобновяеми енергийни източници. Мерките свързани с изграждането на допълнителни ВЕИ мощности със системи за съхранение ще спомогнат за децентрализацията на енергийната система, което е ключов елемент за постигане на високо ниво на устойчивост и автономност.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Мерките, включени в обхвата на компонента, са предвидени за реализация само на територията на страната. Въпреки това следва да се отбележи, че отделни проекти и техни елементи имат определено трансгранично измерение. Реформа 6 предвижда присъединяване на Агенцията за устойчиво енергийно развитие към Асоциацията на

издаващите органи, което ще улесни международната търговия с гаранции за произход за всички производители на енергия от ВЕИ. Инвестиция 4 и реформа 8 имат отношение към свързаността на националната електроенергийна система с европейския пазар.

3) Зелени и цифрови измерения на компонента

Енергийният сектор е най-значителният емитент на парникови газове в страната, формиращ над 70% от всички парникови газове на национално ниво. Предвидените интервенции в компонента ще доведат до редуцирането им, като по този начин компонентът ще има значителен принос за постигането на 37% цел за климатичните измерения на Плана, посочена в Регламента за механизма за възстановяване и устойчивост, като включва 100% климатични разходи (вж. Таблица 2.Б.1.1 по-долу). Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията.

Като включва 15.1% цифрови разходи (вж. Таблица 2.Б.1.1 по-долу), този компонент допринася и за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.Б.1.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 4: Нисковъглеродна икономика	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд	1 189.5	1 189.5	0.0
Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на нежилищния сграден фонд	617.7	617.6	0.0
Програма за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни сгради и многофамилни сгради	139.9	139.9	0.0
Енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление	149.3	149.3	0.0
Дигитална трансформация и развитие на информационните системи и системите реално време на Енергийния системен оператор в условията на нисковъглеродна енергетика	370.0	370.0	148.0
Национална инфраструктура за съхраняване на електрическа енергия от ВЕИ (RESTORE)	1 562.8	1 562.8	625.1
Схема за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз	68.5	68.5	0.0
Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4GW ВЕИ и батерии	668.9	668.9	0.0
Проучвателни дейности и разработване на пилотен проект за комбинирано производство на топлина и	343.1	343.1	0.0

Компонент 4: Нисковъглеродна икономика	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
електричество от геотермални източници			
Създаване на Национален фонд за декарбонизация (Р)	0.0	0.0	0.0
Улесняване и повишаване ефективността на инвестиции в енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради (Р)	0.0	0.0	0.0
Разработване на дефиниция и критерии за "енергийна бедност" за домакинствата в Закона за енергетиката за целите на либерализацията на пазара и финансирането на проекти за енергийна ефективност (Р)	0.0	0.0	0.0
Механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия (Р)	0.0	0.0	0.0
Обслужване на едно гише (Р)	0.0	0.0	0.0
Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ (Р)	0.0	0.0	0.0
Изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород (Р)	0.0	0.0	0.0
Либерализация на пазара на електрическа енергия (Р)	0.0	0.0	0.0
Създаване на Комисия за енергиен преход за изработването на Пътна карта към климатична неутралност (Р)	0.0	0.0	0.0
Декарбонизация на енергийния сектор (Р)	0.0	0.0	0.0
Подобряване на корпоративното управление на държавните компании в енергийния сектор (Р)	0.0	0.0	0.0
ОБЩО	**5 109.6**	**5 109.6**	**773.1**
ПРИНОС		**100%**	**15.1%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.Б.2 Биоразнообразие

а) Описание на компонента

Област на политиката: околна среда

Цел: Целта на компонента е осигуряване на ефективно управление на Националната екологична мрежа и защита и възстановяване на екосистеми и природни местообитания и видове с европейско и национално значение за преустановяване загубата на биологично разнообразие.

Реформи и/или инвестиции:

- Изграждане на структура за управление на Националната екологична мрежа;
- Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения, базирани на природата в опазването на защитените зони от мрежата „*Натура 2000*“;
- Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС и целите на Европейския зелен пакт.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 104.5 милиона лева, от които 92.9 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 11.6 милиона лева – национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

Основните рискове за биологичното разнообразие в България са свързани със загубата на местообитания и влошаването състоянието на екосистемите в резултат на развитието на градовете и инфраструктурата, неустойчивото селско стопанство и експлоатацията на видовете от икономическо значение. България все още не е изпълнила задълженията си за класифициране на специални консервационни зони, за определяне на специфични за зоната цели на опазване, както и за определяне на необходимите мерки за опазване в тях с цел запазване/възстановяване на видове и местообитания, от интерес за Общността, до постигане на благоприятен природозащитен статус. В тази връзка, създаването на ефективна управленска структура за „*Натура 2000*“ и укрепването на капацитета на администрацията и другите органи, занимаващи се с тази мрежа, остава предизвикателство. Като се има предвид, че намаляването на биологичното разнообразие и изменението на климата са свързани по същество, България също така трябва да инвестира в здрави екосистеми, включително в подобряване на горските местообитания и подпомагане на зоологическите градини да изпълнят целите си за опазване на видовете. Това ще играе важна роля за възстановяване на важни за България екосистеми, за намаляване на емисиите и адаптиране към изменението на климата.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 3 от 2020 г., както и СП 3 от 2019 г. Подобряването на знанията за екосистемите и екосистемните услуги в „*Натура 2000*“ ще създаде условия за устойчиво и балансирано икономическо развитие, съвместно с опазването на биоразнообразието чрез прилагане на решения, базирани на природата, които ще генерират нови работни места и поминък за местните

общности. Реализацията на предвидените интервенции ще е от значение в контекста на зеления преход, т.к. преустановяването загубата на биоразнообразие ще има пряк положителен ефект върху декарбонизацията на икономиката (сектор *„Земеползване, промяна в земеползването и горско стопанство“* има ролята на „поглътител“ на парникови газове за България чрез двете категории – *„Гори“* и *„Пасища“*, които поглъщат CO_2. Те са обект на опазване и възстановяване в *„Натура 2000“*, като е доказана връзката с доброто им състояние за постигане на целите на декарбонизацията. Разрушаването и увреждането на тези територии би довело до освобождаване в атмосферата на въглеродните емисии.

Предвидените мерки в компонента ще окажат скромно въздействие в макроикономически план, което произтича донякъде от предвидения размер на финансиране, но частично се дължи и на възможностите на използвания инструмент за оценка на очакваните ефекти. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.03% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.014% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда остават също толкова скромни, възлизайки съответно на 0.01% (в краткосрочен план – към 2023 г.) и 0.004% (в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Изграждане на структура за управление на Националната екологична мрежа

Реформата цели изграждане на ефективни структури за управление на „*Натура 2000*“ с подходящ административен и финансов капацитет.

1. **Повишаване на капацитета на отговорната администрация в дългосрочен план за прилагане на политиката за опазване на биологичното разнообразие (Q3/2022)**

С промени в Закона за биоразнообразието ще бъдат създадени структури за управление на мрежата „*Натура 2000*“ на национално и регионално ниво. В допълнение ще се въведе задължението за разработване на планове за управление на мрежата. По този начин всички защитени зони ще бъдат управлявани на база тези планови документи, които определят специфични за зоните подробни цели и мерки на опазване.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Инвестиция 1: Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения базирани на природата в опазването на защитените зони от мрежата „*Натура 2000*“

Проектът[32] предвижда разработване на специфични цели и мерки за 255 защитени зони, както и мерки за опазване за 86 защитени зони, с което ще завърши процесът по определяне на специфични за защитените зони цели и мерки. Същевременно ще бъде изготвена монетарна оценка на екосистемните услуги и ще бъде създадена база с данни за въвеждането ѝ в счетоводните стандарти на страната, както и специализирани бази данни за екосистемите, екосистемните услуги и зелената инфраструктура и тяхната визуализация в съществуваща информационна среда. Сред предвидените дейности се включва и демонстрационно прилагане на решения, базирани на природата, за възстановяване на екосистеми с принос към климата и осигуряване на свързаност на мрежата „*Натура 2000*“, както и мерки за осигуряване на подкрепата на обществеността чрез включването ѝ в процеса на взимане на решения за опазването на защитените зони от мрежата „*Натура 2000*“. Общият планиран ресурс е 32.3 милиона лева (30.5 милиона лева от Механизма за възстановяване и устойчивост и 1.8 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Проектът няма да представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС. Бенефициент е Министерството на околната среда и водите.

Инвестиция 2: Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС и целите на Европейския зелен пакт

Целта на инвестицията[33] е да допринесе за зеления икономически преход в България и прилагането на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г., чрез възстановяване на потенциала на екосистемите да поглъщат въглерод и да генерират повече екосистемни стоки и услуги.

Компонентите на проекта включват следните подцели:

- Осигуряване на свързаност на мрежата „*Натура 2000*“, възстановяване на традиционните ландшафти и създаване на екологични коридори;
- Възстановяване на ключови за климата екосистеми, като влажни зони, сладководни и речни екосистеми, блата и торфища;
- Интегриране на консервационни и образователни мерки за опазване на местни защитени видове и устойчиво развитие на зоологическите градини.

[32] *Вж. приложение № П15*

[33] *Вж. приложение № Н5*

Проектът ще обърне внимание и ще намери решения на проблеми, критични за възстановяването и защитата на екосистемите и биологичното разнообразие, които се отнасят до устойчив и приобщаващ растеж и са пряко свързани с човешкото здраве. Приносът на *„здравите“* екосистеми за човешкото здраве и благосъстояние е научно доказан и пандемията COVID-19 подчертава необходимостта от по-добро разбиране на функционирането на екосистемите и взаимодействията на екосистемите и социалната система и тяхната роля в подкрепа на икономиката и благосъстоянието.

Това налага спешни действия и инвестиции за възстановяване на екосистемите и повишаване на тяхната устойчивост към бъдещи кризи. Този проект е фокусиран върху намирането на възможности и решения за възстановяване на екосистемите и защита на биологичното разнообразие, като основен механизъм за поддържане на живота, поминъка, икономическото и социалното развитие, благосъстоянието на хората и постигането на целите на ЕС за неутралност по отношение на климата.

Предложените дейности са в няколко насоки:

- Осигуряване на свързаност на мрежата *„Натура 2000“*
- Предложените дейности включват оползотворяване на потенциала на горските генетични ресурси за адаптиране към изменението на климата, картографиране на старите гори в недържавни горски територии, визуализация на горите в съществуващата информационна среда с публичен онлайн достъп до информация за горите, възстановяване на традиционните горски пейзажи, намаляване на негативното въздействие на пожарите върху биологичното разнообразие, повишаване на осведомеността на младите хора по въпросите на биологичното разнообразие и климата.
- Възстановяване на влажните зони и свързаността с реките (реки, влажни зони, заливни равнини, торфища и блата)
- Планираните дейности се състоят от управление на местообитанията (подобряване на водния поток и възстановяване на местообитанията, намаляване на фрагментацията, изчистване на растителността) в 6 зони; хоризонтални мерки за възстановяване на територии с висок потенциал за влажни зони, но в момента използвани като земеделска земя; проучване на осъществимостта на изкуствените влажни зони; дейности, фокусирани върху подобряване на речната свързаност и възстановяване на заливните гори.
- Увеличаване на процента на защитени територии, в съответствие със Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.
- Дейността се стреми да увеличи защитените територии и да допринесе за постигане на целите на Стратегията на ЕС за биологично разнообразие за 2030 г. чрез закупуване на 85 хектара частна земя с цел опазване и възстановяване на екосистеми, критични за климата.
- Интегриране на консервационни и образователни мерки за опазване на местни защитени видове и устойчиво развитие на зоологическите градини.

Предложените дейности включват работа по програми за обучение на обществеността, пряко свързани с проблемите за опазване на биологичното разнообразие на местни, защитени и застрашени видове, съвместна работа с университети, училища, музеи и други, обучения за начин на поведение при среща с диви животни; повишаване на осведомеността по въпросите за опазване на биологичното разнообразие сред целевите групи; както и научни изследвания, включително наблюдения на поведението на защитени и застрашени видове в зоологическите градини, принос за репопулация и повторно въвеждане в природата на защитени и застрашени видове на национално и международно ниво, спасяване на бедстващи и ранени представители на защитени видове.

Общият планиран ресурс е 72.2 милиона лева (62.5 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 9.7 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Финансирането на проекта от Механизма за възстановяване и устойчивост не представлява държавна помощ за бенефициентите – Изпълнителна агенция по горите, Министерство на околната среда и водите, Национална служба за защита на природата. Съгласно направената самооценка, проектът няма да представлява държавна помощ по смисъла на член 107, пар. 1 от ДФЕС.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Планираните по компонента дейности допълват интервенциите от Националната рамка за приоритетни действия за „*Натура 2000*“ (2021-2027 г.), за които е предвидена финансова подкрепа в рамките на Общата селскостопанска политика и Кохезионната политика. Необходимите мерки, чието изпълнение кумулативно ще доведе до запазване или възстановяване на естествените местообитания и популациите на диви животински и растителни видове, са свързани с установяване и последващо укрепване на органите за управление на Националната екологична мрежа; повишаване информираността и капацитета на заинтересованите страни; консервационни и възстановителни мерки за подобряване и поддържане на природозащитното състояние и биологичното разнообразие.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Интервенцията ще се придържа към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Трансграничният характер на компонента включва укрепване на партньорства с всички идентифицирани заинтересовани страни, които са пряко ангажирани с процесите по

управление на „*Натура 2000*“, опазване и възстановяване на екосистемите и биоразнообразието, изграждане на зелена инфраструктура и осигуряване на трансгранични „*зелени*“ коридори. Трансграничните специфики на мрежата „*Натура 2000*“ ще бъдат основно анализирани и включени в определянето на специфични цели и мерки за опазване на защитените зони от „*Натура 2000*“.

3) Зелени и цифрови измерения на компонента

Оценката на състоянието на екосистемите и остойностяването на материалните, поддържащите, регулиращите, културните и рекреационните услуги на екосистемите в „*Натура 2000*“ дава възможност за по-добро интегриране на климатичните цели, наред с природозащитните в управлението на мрежата в България. Остойностяването им дава възможност за пресмятане на стойността на необходимите инвестиции, чрез които ще се приложат решения, базирани на природата, в опазването на биоразнообразието и мрежата „*Натура 2000*“. Също така монетарно онагледява ползите и разходите, свързани със загубата на биоразнообразие, подпомагайки взимането на управленски решения. По този начин компонентът ще има принос за постигането на 37% цел за климатичните измерения на Плана, посочена в Регламента за механизма за възстановяване и устойчивост (остойностени 40% климатични разходи – вж. табл. 2.Б.2.1 по-долу). Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа „*да не се нанася значителна вреда*“, както е определен в Регламента за таксономията.

Изпълнението на проекта ще допринесе и за Цифровата трансформация на България за периода 2020-2030 г., която по отношение на държавното управление е насочена основно към превръщането на обработваните и съхранявани данни в основен капитал на обществото. Чрез разработване на специализирани бази данни за екосистемите, техните услуги, зелената инфраструктура по групи икономически дейности, състоянието на мрежата „*Натура 2000*“ и включването на базите данни в съществуваща информационна среда, ще се подобри участието на заинтересованите страни в процеса на взимане на решения. В същото време ще се създадат възможности за извличане на знания от данни, анализ на данни, интегриран мониторинг и др., което ще гарантира по-устойчиво управление на биоразнообразието в страна и в частност мрежата „*Натура 2000*“. Така компонентът допринася косвено за цифровите измерения на Плана, въпреки че според използваната методология на ЕК за пресмятането на приносите към двойния преход компонентът включва 0% цифрови разходи, т.е. няма пряк принос за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.Б.2.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 5: Биоразнообразие	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Изграждане на структура за управление на Националната екологична мрежа	0.0	0.0	0.0

Компонент 5: Биоразнообразие	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения базирани на природата в опазването на защитените зони от мрежата „Натура 2000“	30.5	12.2	0.0
Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС 2030 и целите на Европейския зелен пакт	62.5	25.0	0.0
ОБЩО	**93.0**	**37.2**	**0.0**
ПРИНОС		**40.0%**	**0.0%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.Б.3 Устойчиво селско стопанство

а) Описание на компонента

Област на политиката: цифровизация, селско стопанство

Цел: Компонентът цели повишаване на устойчивото управление и конкурентоспособността на аграрния сектор чрез мерки за подобряване на икономическата устойчивост на земеделските стопанства и на отрасъла като цяло в контекста на климатичните промени и съхранението на характеристики на околната среда.

Реформи и/или инвестиции:

- Актуализиране на стратегическата рамка на аграрния сектор;
- Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство;
- Дигитализация на процесите от фермата до трапезата.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 986.1 милиона лева (457.3 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 528.8 милиона лева национално съфинансиране, вкл. 437.4 милиона лева частно съфинансиране).

б) Основни предизвикателства

Европейският зелен пакт поставя селското стопанство сред секторите, към които са отправени значими амбиции за принос към целите за опазване на природните ресурси и за защита на здравето и благосъстоянието на хората. Нарастват очакванията към

земеделското производство да произвежда достатъчно качествени и чисти храни, но в същото време това да става при по-ефективно използване на ресурсите и при минимализиране на вредните последици за околната среда, климата и биоразнообразието.

Българският аграрен сектор има потенциал да произвежда достъпни, безопасни и с високо качество продукти, но все още изостава от средноевропейското ниво по някои важни показатели, като факторна производителност, обезпеченост с материални активи, степен на дигитализация на производствените структури.

Ключът за постигането на баланс между икономическата и екологичната устойчивост на сектора е неговото ускорено технологично обновяване и широкото навлизане на дигиталните технологии в земеделските практики. Такава трансформация обаче е сериозно предизвикателство за земеделския бизнес, чиято ниска ликвидност допълнително се влоши в условията на пандемичното разпространение на COVID-19. Това налага необходимостта от публична подкрепа, която да стимулира по-бързото навлизане на иновативни технологии и цифрови решения в земеделската практика, които, от една страна ще подобрят икономическата устойчивост на отрасъла, а от друга – ще допринесат съществено за нарастване на неговия принос за изпълнение на целите на зелената сделка.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 3 от 2020 г., както и СП 3 от 2019 г. Инвестиция 1 цели и ще способства устойчивото използване на природните ресурси, адресирайки както препоръките на Съвета, така и предизвикателствата пред селското стопанство, свързани с осъществяването на зеления и цифровия преход. Принос в това отношение ще има и изпълнението на реформа 1. Същевременно, инвестиция 2 се фокусира върху цифровите аспекти на икономическата трансформация, като освен целения принос в изпълнението на СП 3/2020 („*…да съсредоточи инвестициите в … цифровия преход*“) ще има косвен ефект и по отношение на аспекти от СП 4/2020, свързани с „*ефективността на публичната администрация и укрепване на електронното управление*“ с оглед предвиденото електронизиране на услугите, предоставяни на земеделските стопани. Всички планирани мерки ще способстват повишаването на икономическата устойчивост на шокове във връзка с очакваната повишена конкурентоспособност на аграрния сектор. При това, техният ефект няма да изчезне непосредствено след приключването на съответните проекти, т.е. планираните интервенции са с трайно въздействие. Едновременно с това те имат потенциал да доведат до засилване на социалната устойчивост на шокове, както и до териториално сближаване, посредством намаляване на различията по оста градски-селски райони, отчитайки високата зависимост на населението в селските райони от селскостопанския отрасъл.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието)

прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.4% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.1% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат съответно на 0.1% (в краткосрочен план – към 2023 г.) и 0.03% (в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Актуализиране на стратегическата рамка на аграрния сектор

Осъществяваната реформа предвижда промени в стратегическата рамка на селското стопанство в контекста на ангажиментите за страната, произтичащи от Целите за устойчиво развитие на ООН и Зелената сделка.

Стратегията „От *фермата до трапезата*“ и Стратегията за биоразнообразието, които са в центъра на зелената сделка, очертават ясни цели пред селското стопанство, свързани с по-гъвкава и по-устойчива продоволствена система, гарантираща здравето на хората, обществата и планетата. Постигането на тези цели изисква коренна промяна на прилагания в момента производствен модел. Земеделските стопани следва ускорено да променят методите си на производство, да използват природосъобразни, технологични и цифрови решения, които да осигурят по-добри климатични и екологични резултати.

Основен елемент от актуализацията на стратегическата рамка е разработването и приемането на Национална програма за действие за принос към изпълнение на целите на Стратегията "От фермата до трапезата" до 2030 г., насочена към насърчаване на зелени инвестиции, устойчиво управление на природните ресурси (вода, почва, въздух), адаптиране към климатичните промени и смекчаване на последиците от тях. Програмата ще очертае рамка за управлението и опазването на околната среда и природните ресурси в областта на селското стопанство. Тя ще обхване комплекс от инструменти и дейности до 2030 г., свързани с изпълнение на конкретни цели и ангажименти. Програмата ще предвижда прилагане на мерки, свързани с:

- изготвяне на анализ на възможностите за нисковъглеродно земеделие и по-ефективно използване на природните ресурси;
- повишаване на информираността и знанията на земеделските производители за ползите и начините за въвеждане на екологични практики и решения, базирани на природата, възможности за прилагане на принципите на кръговата икономика;
- инвестиции, свързани с опазване на компонентите на околната среда, както и с въвеждане на иновативни производствени и цифрови технологии в работните процеси;
- инвестиции в съоръжения и оборудване за преодоляване на последиците от климатичните промени за аграрния сектор и др.

Очаквани резултати за селското стопанство от изпълнението на реформата: подобрени практики за управление на природните ресурси; нараснал брой земеделски стопани, които успешно са адаптирали своите стопанства за справяне с предизвикателствата на зеления и цифров преход, ограничаване на последиците от изменението на климата върху земеделското производство, нарастване на продукцията, произведена по биологичен начин. Земеделските стопани ще бъдат информирани за ролята си в прехода към кръгова икономика (чрез регионалните структури и съветническата служба), както и за конкретни методи за преработка на отпадни суровини, намаляване на потреблението на вода и възможности за повторната им употреба.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Инвестиция 1: Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство

Основната цел на Фонда[34] е преодоляване на проблемите, които възпрепятстват конкурентоспособността и устойчивостта на аграрния сектор и ускоряване на неговата адаптация към климатичните промени, екологизацията на производството и цифровата трансформация. Фондът предвижда предоставяне на подкрепа на земеделските стопани за реализация на целеви инвестиции, за закупуване на материални и нематериални активи за прилагане на дейности, осигуряващи опазване на компонентите на околната среда и смекчаване на последиците от климатичните промени, въвеждащи иновативни производствени и цифрови технологии, технологии за производство и организация в селското стопанство, за автоматизиране на работните процеси, за скъсяване на веригите на доставка и опазване на генетичните ресурси. Фокусът е поставен изцяло върху реализацията на зелени и цифрови инвестиции, които ще позволят адаптиране на стопанствата към климатичните промени, екологизация на производствените практики, по-ефективно използване на ресурсите.

Фондът ще насърчава инвестиции в 4 направления: технологична и екологична модернизация, центрове за подготовка за предлагане на пазара и съхранение на плодове и зеленчуци, изграждане/реконструкция и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане и преценка на мъжки разплодни животни, в т. ч. добив на биологичен материал от тях и ефективно управление на води в земеделските стопанства.

Подкрепата за инвестиции е насочена към всички регистрирани земеделски стопанства. Общият планиран ресурс е 962.2 милиона лева (437.4 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 524.9 милиона лева национално

[34] *Вж. приложение № Н4*

съфинансиране, вкл. 437.4 милиона лева частно съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Подкрепата от фонда е в съответствие с правилата за държавна помощ. Предлагат се схеми за помощ в съответствие с Регламент (ЕС) 702/2014 а Комисията от 25 юни 2014 г. относно деклариране на някои категории помощи в секторите на селското и горското стопанство и в селските райони за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз и Насоките на Европейския съюз за държавна помощ в земеделието, горите и селските райони за периода 2014-2020 г.

Инвестиция 2: Дигитализация на процесите от фермата до трапезата

Ще бъде изградена[35] цялостна електронна информационна система в земеделието, чрез която да се постигне: електронизиране на информационните потоци от и за осъществяване на административната дейност; електронизиране на услугите, предоставяни на земеделските стопани, тяхното централизиране и ползването им от бизнеса в хода на изпълнение на задълженията и изискванията в зависимост от вида селскостопанска дейност; интегриране на информационните системи на администрацията и създаване на възможност за автоматизиран обмен на данни между администрацията и земеделските стопани. Платформата ще осигури единен поток на данните от и към администрацията и земеделските стопани и избягване на ръчното прехвърляне на информация и поддръжка на излишни формати на документи. Системата ще съдържа модули за: употребата на препарати за растителна защита и торове чрез дигитализация на дневниците за тяхната употреба; контрол на употребата на антимикробни ветеринарно медицински продукти чрез определяне на специфични референтни прагове на употреба за антимикробни средства при различни категории и видове продуктивни животни; проследяване *„от фермата до трапезата“* – от първичното производство до крайното потребление на принципа на уникален идентификационен код с цел информираност на потребителите и стимулиране производството на качествена и достъпна храна; онлайн обучение, вкл. съдържание на обучителните модули и консултации на земеделски стопани, едновременно с поддържането на информация, свързана със съвременни технологични и екологични решения за отглеждане на основни групи земеделски култури и селскостопански животни по конвенционален и биологичен начин в съответствие с изискванията за устойчиво използване на природните ресурси и адаптиране към климатичните промени. Общият планиран ресурс е 23.9 милиона лева (19.9 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 3.9 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

[35] *Вж. приложение № П17*

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС (вж. включена самооценка в Приложение П17).

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

По отношение на Инвестиция 1 се цели допълняемост и надграждане с прилаганата понастоящем Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г. (ПРСР). Предоставяната подкрепа за инвестиции по ПРСР е насочена основно към повишаване на производителността и конкурентоспособността на земеделските стопанства чрез преструктуриране и модернизиране на наличните материални мощности. Инвестиция 1 се фокусира изцяло върху инвестиции, свързани с адаптиране на стопанствата към предизвикателствата на зеления и цифровия преход. Ще се насърчава придобиването на активи, водещи до подобрено използване на ресурсите, до повишаване на устойчивостта на стопанствата на базата на внедряване на нови технологични и екологични решения. Реализирането на предвидените инвестиции със средства от Фонда ще надгради вече постигнатото по ПРСР в посока екологосъобразно и основано на цифрови решения развитие.

За да се гарантира недопускане на двойно финансиране за един и същ разход по ПРСР и ПВУ, ще се извършва контрол на ниво бенефициент/краен получател. Бенефициент, получил подкрепа за даден тип инвестиция по ПРСР няма са бъде допустим за подпомагане за същия тип инвестиция по ПВУ.

Ще бъде направена демаркация на инвестициите, допустими по ПВУ и интервенциите, които ще бъдат включени в Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони. В заложените в Стратегическия план интервенции ще се предвиди условие, че бенефициент, получил инвестиционна подкрепа от Фонда, не може да получи подкрепа за същия тип инвестиция по Стратегическия план.

По отношение на Инвестиция 2, в Плана за възстановяване и устойчивост се предвижда създаване на Единна информационна система в земеделието, която ще интегрира информационните системи на администрацията и ще подобри предоставяните на земеделските стопани услуги. Подобни инвестиции за изграждане на единна информационна система не се предвижда да бъдат подпомагани със средства по Стратегическия план.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Планираните интервенции ще се придържат към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика. В допълнение, компонентът ще допринесе за намаляване на загубите на вода в икономиката и следователно ще способства намаляване на ресурсната ѝ интензивност.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Мерките, включени в обхвата на компонента, са предвидени за реализация само на територията на страната.

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Инвестициите и реформите в компонента имат за цел да адресират новите предизвикателства, свързани със зеления и цифровия преход, като способстват за въвеждане на нови дигитални технологии и решения в земеделските стопанства, за повишаване на енергийната и ресурсната ефективност и за подобряване на капацитета на земеделските стопанства за принос към целите на Зелената сделка. Като цяло, предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход (остойностени 36.5% климатични разходи – вж. табл. 2.Б.3.1 по-долу), като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията.

Като включва 4.4% цифрови разходи (вж. Таблица 2.Б.3.1 по-долу), този компонент допринася и за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост. Предвидените в компонента електронизиране на информационните потоци от и за осъществяване на административна дейност в контакта на администрацията със земеделските стопани, както и електронизирането на услугите, предоставяни на стопаните, тяхното централизиране и ползването им от бизнеса са примери за цифрови интервенции в компонента.

Табл. 2.Б.3.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 6: Устойчиво селско стопанство	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Актуализиране на стратегическата рамка на аграрния сектор	0.0	0.0	0.0
Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство	437.4	167.1	0.0
Дигитализация на процесите от фермата до трапезата	19.9	0.0	19.9
ОБЩО	**457.3**	**167.1**	**19.9**
ПРИНОС		**36.5%**	**4.4%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.В.

Свързана България

Компоненти

- Цифрова свързаност;
- Транспортна свързаност;
- Местно развитие.

Реформи

- Разработване и прилагане на ефективна политическа и регулаторна рамка;
- Ефективно използване на радиочестотния спектър;
- Създаване на благоприятна инвестиционна среда;
- Актуализиране на стратегическата рамка на транспортния сектор;
- Концептуално ново управление на безопасността на движението по пътищата в единна интегрирана стратегическа рамка за периода 2021-2030 г.;
- Интегриране на устойчивата градска мобилност в стратегическото планиране на регионалното и пространственото развитие;
- Осигуряване на ефективен достъп до интегриран обществен транспорт;
- Електрическа мобилност;
- Нов регионален подход с пряко въвличане на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти;
- Продължаване на реформата във водния сектор.

2.В.1 Цифрова свързаност

а) Описание на компонента

Област на политиката: цифровизация

Цел: Компонентът цели изграждането на модерна и сигурна цифрова инфраструктура и преодоляване на териториалните дисбаланси, свързани с разпространението на широколентовия достъп.

Реформи и/или инвестиции:

- Разработване и прилагане на ефективна политическа и регулаторна рамка;
- Ефективно използване на радиочестотния спектър;
- Създаване на благоприятна инвестиционна среда;

- Широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура;
- Изграждане, развитие и оптимизация на цифровата TETRA система и радиорелейна мрежа;
- Дигитална трансформация на Български пощи и предоставяне на комплексни услуги.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 883.8 милиона лева, от които 753.4 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост, 130.4 милиона лева национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

Една от основните причини за забавянето на цифровизацията в България (наред с ниското ниво на цифрови умения и недостига на ИКТ специалисти) са недостатъчните инвестиции в цифровата инфраструктура, особено в отдалечените и слабонаселени райони. Индексът за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото DESI нарежда България на 26-то място сред държавите-членки на ЕС по показателя „*Свързаност*“.

Държавната администрация изостава в предоставянето на сигурни и надеждни електронни услуги за гражданите и бизнеса, а популярните и най-често използвани портали за електронни услуги често са обект на кибератаки и атаки за отказ на услуги (DDoS), включително и на инциденти свързани с изтичане на лични данни, което подкопава както доверието в институциите и администрацията, така и в използването на електронни услуги. Отделните администрации нямат експертен капацитет за да повишат самостоятелно киберустойчивостта си, а и необходимите инвестиции за специфични технологични решения за сигурност и защита, не биха могли да бъдат осигурени поотделно за различните централни, териториални и общински администрации. Поетапната миграция на системите на държавната и общинската администрация към Държавния Хибриден Частен Облак (ДХЧО) повишава изискванията към осигуряването на високоскоростна, резервирана и сигурна свързаност от всички общински центрове до информационните центрове, в които е разположен ДХЧО. Осигуряването на необходимото ниво на услуги, включително за нуждите на националната сигурност, може да бъде постигнато само чрез комбинирането на услугите предоставяни от държавната Единна електронно съобщителна мрежа (ЕЕСМ) и комуникационни услуги, предоставяни от частни мрежови оператори, с оглед на двойното резервиране на използваната инфраструктура и оптични трасета, където това е възможно.

През 2020 г. в България се наблюдава леко увеличение при внедряването на фиксираната широколентова мрежа, като покритието с високоскоростен широколентов достъп от следващо поколение се подобрява от 77 % през 2019 г. до 79 %, а покритието на мрежите с много голям капацитет (ММГК) нараства от 42 % през 2019 г. до 43 %. Все още има значителна разлика между показателите на национално равнище и средното равнище за ЕС. При покритието на ММГК се наблюдава ограничен растеж с течение на времето, като то се е увеличило средно с 2,5 процентни пункта от 38 % през 2018 г. и 42

% през 2019 г. В селските райони покритието на ММГК е само 1 % (средно за ЕС: 28 %). Освен това, България се нарежда на много ниско място в цялостното разпространение на широколентовия достъп до интернет, като само 59 % (увеличение с 1 пункт от 2019 г.) от домакинствата имат абонамент (средно за ЕС: 77 %).

България изостава и в разпространението на фиксирания широколентов достъп до интернет със скорост поне 100 Mbps (15 % при средно за ЕС 34 %), като напредъкът на годишна основа е много ограничен, но нарастващ: 11 % през 2019 г. и 15 % през 2020 г. (средно за ЕС: 34 %).

В допълнение, страната изостава по отношение на показателя за готовност за навлизане на 5G, като по данни на DESI 2020 е разпределила само 14% от спектъра за безжична широколентова връзка. Налице е необходимост от интензифициране на усилията по подобряване и ускоряване разгръщането на широколентовия достъп до интернет, предвид основополагащата роля на модерната широколентова инфраструктура за постигането на т.нар. цифров растеж.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко или косвено ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 2, СП 3 и СП 4 от 2020 г., както и СП 3 и СП 4 от 2019 г.

Предложените реформи и инвестиции имплицитно или експлицитно имат за цел да увеличат инвестициите в цифрова инфраструктура с голям капацитет, с оглед увеличаване на покритието и разпространението. По този начин ще се гарантира равен достъп до услуги, базирани на широколентов достъп, което ще подобри възможността за обучение и работа от разстояние (СП 2/2020). Предвидените мерки ще създадат предпоставки за реализирането на цифровия преход в страната (СП 3/2020) с косвени очаквани позитивни ефекти по отношение на социалното приобщаване (СП 4/2019), електронното управление, ефективността на публичната администрация, а следователно и на административната тежест за предприятията (СП 4/2020) и като цяло – на бизнес средата (СП 3/2019).

Инвестициите по компонента имат за цел и да осигурят висока киберустойчивост, технологичен суверенитет и лидерство в мрежовата и информационна сигурност, като основни приоритети на новата Стратегия на ЕС за киберсигурност за цифровото десетилетие[36], ключов компонент от плана за възстановяване NextGenerationEU, чрез осигуряване на свързаност с гигабитови скорости, защитена от кибератаки и дистрибутирани атаки за отказ на услугите (DDoS), за доставчици на съществени услуги, оператори на стратегическа и критична инфраструктура, доставчици на обществени

[36] *Стратегия на ЕС за киберсигурност за цифровото десетилетие (препратка)*

услуги, университети и училища. По отношение на университетите и другите висши училища се цели осигуряването на свързаност със скорости до 100 Gbps, по-специално за тези ВУЗ, които имат необходимост от свръхвисоки скорости за достъп до европейската научна мрежа GEANT и Националния суперкомпютърен център в София Хай Тек Парк.

Включените в компонента реформи имат за цел да намалят бариерите пред инвестициите в свързаност, в т.ч. 5G свързаност, посредством предприемане на действия за освобождаване и ефективно използване на необходимия радиочестотен спектър. Наборът от предложените мерки ще допринесе за икономическото възстановяване на страната в средносрочен план, като същевременно създава предпоставки за повишаване на дългосрочния потенциал за растеж, създаване на работни места и засилване на икономическата и социална устойчивост. При това, планираните инвестиции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните мерки.

Компонентът е от съществено значение и за реализацията на общоевропейската знакова инициатива *„Свързване“*. Чрез успешното и пълно изпълнение на предвидените в компонента мерки България ще надхвърли целите, поставени със знаковата инициатива.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.1% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.3% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат съответно на 0.04% (в краткосрочен план – към 2023 г.) и 0.1% (в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Разработване и прилагане на ефективна политическа и регулаторна рамка

Осъществени са няколко законодателни и стратегически инициативи за подобряване на инвестиционните процеси. Реформа 1 предвижда промени в стратегическата рамка (приет от Министерския съвет актуализиран национален план за широколентов достъп, както и утвърден от Министерския съвет рамков стратегически документ *„Цифрова трансформация на България за периода 2020 – 2030“*) и в нормативната уредба (приет Закон за изменение и допълнение на Закона за електронните съобщения):

1. Национален план за широколентов достъп (Q3/2020)

През месец август 2020 г. е приет Актуализиран национален план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение *„Свързана България“*, който очертава националните цели и приоритети и е обвързан с целите на европейско ниво до и след 2025. Цифровата свързаност е дефинирана като важен фактор не само за

конкурентоспособността на предприятията, но и за подпомагане на социалното приобщаване и за развитието и използването на услугите на електронното управление. Предвидените в „*Свързана България*“ мерки в тази област ще са концентрирани в подобряване на достъпа до високоскоростен интернет в по-слабо населените региони и неговото активно използване от населението и бизнеса, както и в развитието на високоскоростния мобилен интернет в страната. От ключово значение за цифровизацията на българската икономика и обществените услуги ще бъдат инвестициите за въвеждане на 5G мобилни мрежи в страната.

2. Стратегически подход за цифрова трансформация (Q3/2020)

Адекватната цифрова свързаност е част от рамката „*Цифрова трансформация на България за периода 2020 –2030 г.*“, утвърдена през месец юли 2020 г. Цифровата трансформация е призната за необходим процес на технологично развитие, за да се създадат условия за иновации и растеж на бизнеса, да се повиши ефективността на работната сила, да се създаде конкурентна цифрова икономика и висок стандарт на гражданите. Разгръщането на мрежи с много голям капацитет, което да гарантира, че никоя част от страната или група в обществото няма да остане без адекватна цифрова свързаност, е в основата на развитието на динамична и иновативна икономика и осигурява по-добър достъп на предприятията до разнообразни, висококачествени и иновативни цифрови услуги.

Цифровата свързаност допринася за осигуряването на достъп за всички основни движещи сили на социално-икономическото развитие, като училища, болници, транспортни центрове, основни доставчици на обществени услуги и др. Инфраструктурата, която интегрира физически и цифрови аспекти, е от решаващо значение за осигуряването на следващата вълна от иновации и икономически растеж.

3. Съвременна законодателна рамка в сектора (Q4/2020)

За да се насърчи свързаността и достъпа до мрежи с много голям капацитет и конкуренцията, включително по отношение на инфраструктурата, както и да се подпомогне развитието на пазара и да се защитят интересите на гражданите, е разработена осъвременена законодателна рамка. Целта е насърчаване на инвестициите в мрежи с много голям капацитет поради изключителната им важност за постигане на устойчив икономически растеж в условията на цифровизация на икономиката, като същевременно не се засяга конкурентната среда и интересите на потребителите. С приетия Закон за изменение и допълнение на Закона за електронните съобщения ще се постигне:

- осигуряване на по-ефективно, ефикасно и координирано използване на радиочестотния спектър;
- развитие на пазара на електронните съобщения;
- поддържане на условия за ефективна конкуренция;
- създаване на условия за изграждане и развитие на мрежи с много голям капацитет, включително 5G мрежи;

- подобряване на защитата на интересите на гражданите и правата на крайните ползватели, включително на хората с увреждания.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Реформа 2: Ефективно използване на радиочестотния спектър

За адресиране на предизвикателствата, свързани със степента на готовност за навлизане на 5G, са предвидени и вече се полагат следните реформаторски усилия:

1. Намаляване таксите за спектър (Q1/2021)

За насърчаване на ускореното разполагане на 5G мрежи, Министерският съвет одобри изменения и от 1 януари 2021 г. влизат в сила промени в таксите, събирани от Комисията за регулиране на съобщенията по Закона за електронните съобщения. Това ще намали размера на еднократната такса с 50% и годишната такса за използване на спектъра с 35%. Оптимизирането на таксите за радиочестотен спектър е важно условие за повече инвестиции в сектора на мобилните комуникации, чрез което ще се даде възможност на предприятията да ползват по-широки честотни ленти и да изграждат мрежи с по-голям капацитет за предоставяне на високоскоростни широколентови услуги с по-добро качество за задоволяване на потребностите на потребителите.

2. Ускорен процес по отдаване на спектър (Q2/2023)

С оглед гарантиране на ефективното и ефикасно използване на радиочестотния спектър, постигане на безжично широколентово покритие на територията на страната и населението с връзка с високо качество и скорост, покритие по основните транспортни трасета, както и насърчаване на конкуренцията и избягване на нарушенията ѝ, се предвижда удължаване на срока на разрешения за ползване на хармонизиран радиочестотен спектър, включително за безжични широколентови услуги – не по-кратък от 15 години с възможност за удължаване най-малко до 20 години.

700 MHz

До 30 май 2020 г. за 5G мрежи беше предоставен честотен ресурс от 2x20 MHz в обхвата 700 MHz. През месец юли 2020 г. националният регулаторен орган стартира процедура за обществени консултации относно перспективите и условията за използване на наличния ресурс в радиочестотната лента 700 MHz. В хода на консултациите е изразен само общ интерес и няма конкретни намерения от оператори. Отчитайки становищата на операторите, че минималният ресурс за разгръщане на една мрежа в този обхват е 2x10 MHz, са предприети действия за осигуряване на допълнителен ресурс за ползване в обхват 700 MHz. Подготвен е проект на споразумение между операторите и Министерство на отбраната за провеждане на тестове, с оглед установяване на възможността за съвместно ползване без вредни радиосмущенията на обхвати 700 и 800 MHz. Възникналата пандемия от COVID-19 забави процеса по тяхното провеждане. Впоследствие операторите отправиха искане за безусловно предоставяне на целия спектър и осигуряване за всеки оператор на ленти от 2x10 MHz.

Предвид факта, че този обхват е необходим за осигуряване на покритие на територията на цялата страна, интересът на операторите в момента е насочен към придобиване на спектър в 3.6 GHz, с оглед бързо разгръщане на 5G мрежи в урбанизираните територии, където са потенциалните клиенти, от които се очаква възвръщаемост на вложените инвестиции.

Независимо от това в Решението на Националния регулаторен орган, с което приема резултатите от консултацията е посочено, че нови обществени консултации за установяване на интереса на предприятията за придобиване на радиочестотен спектър в обхват 700 MHz, могат да бъдат планирани през 2021 г. Пазарният интерес и усилията насочени към използване на спектър в обхват 2.6 – 3.6 GHz определят като реалистичен срок за нови консултации и евентуално отдаване на свободния ресурс през втората половина на 2023 г.

2.6 GHz

През месец декември 2020 г. националният регулаторен орган обяви обществена консултация за ползване на индивидуално определен ограничен ресурс – радиочестотен спектър в обхват 2.6 GHz. В резултат на консултацията, в края на месец февруари 2021 г. националният регулаторен орган предостави за ползване в обхват 2.6 GHz на всеки един от трите мобилни оператори 2x20 MHz. Радиочестотният спектър в този обхват дава възможност да се увеличи капацитета на мрежите в гъсто населените райони, където потреблението на услуги е по-голямо, с цел обслужване на нарастващия трафик на данни. Честотният ресурс в обхват 2.6 GHz може да се ползва за разширяване и модернизация на изградените до момента мрежи. Това ще стимулира развитието и внедряването на нови технологии, които изискват използването на по-голямо количество радиочестотен спектър.

3.6 GHz

През месец декември 2020 г. националният регулаторен орган обяви намерение да издаде разрешения за ползване на индивидуално определен ограничен ресурс – радиочестотен спектър в обхват 3.6 GHz за осъществяване на електронни съобщения чрез наземна мрежа, позволяваща предоставянето на електронни съобщителни услуги, с национално покритие, при използване на 100 MHz в лента 3600 – 3700 MHz (режим на работа TDD). На 6 април 2021 г. се проведе търг с тайно наддаване и всеки от участниците получи съответна честотна лента.

26 GHz

България е определила 2 078 GHz в обхвата 26 GHz за хармонизирано използване за 5G. Спектърът е фрагментиран, но могат да бъдат осигурени блокове между 300 и 500 MHz непрекъснат спектър. Националният регулаторен орган стартира процедура за обществена консултация относно използването на наличните ресурси в обхват 26 GHz на 17 декември 2020 г. Резултатите от консултациите са приети на 4 март 2021 г.

Предприятията заявяват принципен интерес към получаване на спектър в обхват 26 GHz за наземни мрежи, позволяващи предоставянето на електронни съобщителни услуги,

включително 5G, като най-ранния срок за придобиване на права за ползване е посочено началото на 2022 г. Според операторите минималното количество спектър, което е необходимо да бъде предоставено е непрекъснат блок от 200 MHz. Регулаторът смята, че може да се предложи механизъм за съвместно използване на обхват 26 GHz чрез честотно разделяне, което към момента осигурява 7 непрекъснати блока от по 200 MHz и 2 непрекъснати блока от по 400 MHz. Операторите предвиждат основно използването на обхват 26 GHz за осигуряване на вътрешносградно покритие и изграждането на така наречените „*горещи точки*“ (hot spots).

Реалното използване на обхват 26 GHz за 5G мрежи зависи от интереса на предприятията, след реалното стартиране на изграждането на този вид мрежи. Поради тази причина към настоящия момент операторите не могат да преценят практическата нужда от ползването на обхват 26 GHz.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Реформа 3: Създаване на благоприятна инвестиционна среда

На 18 септември 2020 г. Комисията прие Препоръка, призоваваща държавите-членки да разработят и постигнат съгласие по общ набор от инструменти на Съюза за най-добри практики за насърчаване на свързаността (Connectivity Toolbox) и по-специално внедряването на VHCN, включително оптични и 5G. Следващите реформи обхващат ключовите препоръки от инструментариума за свързване:

1. **Рационализиране на процедурите за издаване на разрешителни (Q4/2020)**

С промени в Закона за устройство на територията е облекчен режимът за разполагане на базови станции, като вече не се изисква разрешение за строеж за поддръжка, оборудване и/или подобряване на елементи на радиопредавателните системи, както и тяхната подмяна или допълване чрез сглобяване или разглобяване на елементи от радиопредавателната система. Независимо от това, измерването на електромагнитните полета е задължително и Националният регулаторен орган води електронен регистър за модернизираните базови станции. Българският закон позволява съответните законови облекчения и определени проекти да бъде обявени за „обект с национално значение“. Това ще позволи да бъде издадено единно разрешение за строеж и ще ускори инвестиционния процес. Това ще гарантира, че стартирането на проекта не се забавя и изпълнението може да започне в максимално кратки срокове;

2. **Разширяване на правото на достъп до съществуваща физическа инфраструктура, контролирана от органи от публичния сектор (Q4/2020)**

С решение на правителството свободният капацитет на оптичните мрежи, контролирани от органите на публичния сектор, ще бъде предоставен за използване на търговски оператори, там където те нямат интерес от изграждането на такива мрежи или обмислят възможности за намаляване на инвестиционните си разходи. Със същото решение се установява, че по време на изпълнението на инфраструктурни проекти с публични средства, изискванията ще задължат бенефициентите, когато е възможно, да изготвят

инвестиционни проекти, включващи изграждането на защитни тръби и кабелни шахти, положени в подземна инфраструктура, които могат да се използват от всички мрежови оператори;

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Инвестиция 1: Широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура

Проектът[37] има две основни цели:

- Разширяване на географското покритие на Единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация до всички общински центрове, резервиране на оптичните рингове, увеличаване на капацитета и осигуряване на висока надеждност, сигурност и киберустойчивост на мрежата за нуждите на държавното управление и националната сигурност:
    - При проектирането на разширението на оптичната кабелна мрежа ще бъдат отчетени всички възможности за използване на вече изградени тръбни трасета и/или готови оптични кабелни трасета, собственост на други организации, както и трасета и оптични кабели изградени от мрежови оператори и оператори на електронни съобщителни мрежи, с оглед да се избегне дублиране на трасета, освен ако това не би довело до по-висока резервираност. Фокусът ще бъде насочен към нуждата от изграждане на нови оптични кабелни линии по трасета, по които не съществуват никакви ММГК, за да се постигне затваряне на оптични пръстени и по-висока степен на резервираност на оптичната мрежа на ЕЕСМ.
    - Всички нови трасета ще се изграждат с оглед на възможностите за използването им от публичния и частния сектор (в „бели зони“), като тръбните и оптичните капацитети ще бъдат съобразени с населените места и индустриалните обекти по съответните трасета, както и с нуждите и бъдещия потенциал за развитие на районите, през които преминават, така че след преценка по целесъобразност, да могат да бъдат отклонявани оптични влакна в междинни точки на трасетата.
- Подпомагане на разгръщането на мрежи с много голям капацитет (ММГК) / Very High Capacity Networks (VHCN)
    - ММГК свързващи общински центрове с по-слабонаселени и отдалечени райони, в които вече има изградени мрежи за достъп и/или обхващане на изградени кули на мобилни оператори с оптична свързаност, която би осигурила необходимия капацитет за мобилен “backhaul” за 5G мобилна свързаност, ако това е по-ефективен начин за осигуряване на покритие до крайния абонат.

[37] *Вж. приложение № П18*

- Създаване на условия за разгръщане на ММГК в населени места, в които има идентифициран „пазарен провал“, и в които комерсиалните оператори не биха инвестирали самостоятелно, поради липса на икономически интерес.
- Ефективно използване на инфраструктурата, изградена при развитието на ЕЕСМ, така че да се постигне допълняемост и изградените ММГК (независимо от използваната технология) в „бели зони“ да имат възможност за свързване към държавната ЕЕСМ в точките за достъп в най-близките общински центрове, с възможност за ползване на IP/MPLS преносни услуги със симетрични скорости между 10/25Gbps и 40/100Gbps, или достъп на едро до пасивна инфраструктура („dark fiber”).

Общият планиран ресурс е до 895.4 милиона лева (527.3 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост, 105.6 милиона лева национално съфинансиране и до 262.5 милиона лева инвестиции от частните оператори) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: За по-голямата част от включените в проекта дейности се предвижда прилагането на държавна помощ/ОРГО (вж. подробната самооценка на държавната помощ, предоставена отделно).

Инвестиция 2: Изграждане, развитие и оптимизация на цифровата TETPA система и радиорелейна мрежа

Основна цел на проекта[38] е надграждане и модернизация на TETPA системата на МВР като единна радиокомуникационна система за осигуряване на криптирана и защитена комуникационна среда за управление, взаимодействие и координация на държавните структури, в т.ч. всички елементи на Единната спасителна система, на всички нива при опазване на обществения ред, противодействие на престъпността, оповестяване и защита на населението при бедствия и аварии, свързани със Закона за защита при бедствия и аварии; използването й като комуникационна среда за управление на елементите на Националната система за ранно предупреждение и оповестяване и разгръщане на потенциала на системата, с въвеждане на организационно-технически решения. Реализацията на проекта ще позволи ефективно оперативно взаимодействие на национално и регионално ниво при възникване на кризи и обстоятелства с оглед консолидиране на ресурсите и оптимизиране на финансовите средства за изграждане и поддържане на радио комуникации за нуждите на отговорните национални институции.

Общият планиран ресурс е 149.4 млн. лв. (124.5 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост, 24.9 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2024 г.

[38] *Виж приложение TETRA*

Държавна помощ: При изпълнение на проекта бенефициентът, водещите структури и партньорите не се явяват предприятия, извършващи икономическа дейност. Същите действат при упражняване на публични правомощия. Инвестирането на безвъзмездни средства не би могло да се разглежда като държавна помощ по смисъла на чл. 107, пар. 1 от ДФЕС.

Инвестиция 3: Дигитална трансформация на Български пощи и предоставяне на комплексни услуги

Проектът[39] има за цел обновяване на избрани пощенски станции в отдалечени райони, модернизация и дигитална трансформация на Български пощи, за предоставяне на допълнителни услуги от общ икономически интерес, като:

- посредник на държавната администрация при предоставяне на административни и електронни административни в отдалечените селски райони, където администрацията няма присъствие;
- посредник на Министерство на вътрешните работи по отношение заснемането на биометрични данни за издаване на лични документи, включително във връзка с Регламент 2019/1157, който влиза в сила от 02.08.2022 г.;
- доставчик на базови телемедицински услуги по диагностика в отдалечени населени места, в които липсва здравно обслужване;
- пилотно разгръщане на зарядни станции за електромобили за зареждане в „крайна точка“ в до 100 избрани населени места в селските райони, разположени по маршрути с туристическа стойност;

Чрез изпълнението на проекта ще се постигнат

- Диверсификация на портфолиото от предлагани услуги и превръщането на Български пощи в доставчик на често-потребявани обществени услуги, като в комбинация с широкото национално покритие на пощенската мрежа, ще бъде осигурен достъп до възможно най-широк кръг потребители на обществени услуги. По този начин ще се подобри равнопоставеността на гражданите и бизнеса в малките и отдалечени населени места, и достъпа до информация, административно и здравно обслужване;
- В комбинация с предоставянето на широк набор от услуги на „едно гише“ ще се осигури не само удобство за гражданите и бизнеса, но и ще бъде намалена съществено административната тежест, ще бъдат спестени време и преки разходи на гражданите и бизнеса за пътуване до населени места, в които администрацията осигурява такива услуги директно.

[39] *Виж приложение № П49*

Общият планиран ресурс е 122.04 млн. лв. (101.7 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост, 20.34 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Процедурата изисква нотифициране на държавна помощ пред Европейската комисия.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Инвестициите по този компонент на Плана ще позволят осъществяването на цифровизацията като хоризонтален приоритет, допринасящ не само за конкурентоспособността на предприятията и висшите училища, но и за подпомагане на социалното приобщаване и за развитието и използването на услугите на електронното управление. Подобрената среда за пренос на данни, както и цифрова свързаност и висока защита на публичните институции, администрации и потребители, ще позволят адекватно осъществяване на предвидените по Кохезионната политика мерки за повишаване темповете на цифровизация на публичния сектор и обезпечаване на високо ниво на киберсигурност.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Интервенцията ще се придържа към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика. Условията за сключване на договор за доставка и монтаж на активно оборудване следва да предвиждат изисквания за осигуряване на диверсификация на доставчиците, използващи различни технологии и бизнес практики, които имат капацитет да се справят с конкурентните изкривявания и да допринасят за устойчивото развитие, зелената и цифровата трансформация на българската икономика. Технологиите и съответно устройствата в тази инвестиция трябва да съответстват на всички мерки и политики за сигурност на етапа на проектиране като неразделна част от инфраструктурата и съответното активно оборудване от гледна точка на подхода, основан на риска. Инвестицията ще бъде в пълно съответствие с принципите и насоките на Инструмента на ЕС за 5G киберсигурност, като където е необходимо ще се извърши превантивен анализ на риска на доставчиците, използване на сертифицирани компоненти и процеси, както и постоянно тестване и одит.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Проектът, включен в компонента не е трансграничен, но предвидените за изграждане на национално ниво бекхоул оптични линии ще създадат необходимите условия за свързване с тези в съседните държави като се използва административна подкрепа и договорености, като напр. сключеното споразумение между Гърция – България – Сърбия за свързаност по коридора София – Солун – Белград. Предвидените интервенции отчитат тези инициативи и допускат възможност за съответна свързаност със съседни

държави, включително Румъния и Турция, въпреки че трансграничните участъци като цяло предизвикват по-малък пазарен интерес, но паралелното използване на финансиране от Механизма за възстановяване и устойчивост и Механизма за свързване на Европа 2 (МСЕ2), би преодоляло тези пречки и би създало условия за изграждане на ефективна гигабитова свързаност в района, което от своя страна ще стимулира разработването и предлагането на трансгранични цифрови услуги. В тази връзка се предвижда насърчаване на българското участие в трансграничните проекти, финансирани по МСЕ2, за да се осигури безпроблемната връзка на TEN-T коридорите със съседни държави.

3) Зелени и цифрови измерения на компонента

Чрез увеличаване на покритието и използване на цифрова инфраструктура с много голям капацитет мерките, предложени в този компонент, ще направят възможно развитието на решения, базирани на цифровите технологии, като по този начин пряко ще подпомогнат цифровия преход, а същевременно косвено ще подпомагат и декарбонизацията на всички сектори на икономиката и ще намаляват техния въглероден отпечатък. Така компонентът допринася косвено за климатичните измерения на Плана, въпреки че според използваната методология на ЕК за пресмятането на приносите към двойния преход компонентът включва 0.2% климатични разходи, т.е. не допринася пряко за 37% цел за зелените измерения на Плана, посочена в Регламента за механизма за възстановяване и устойчивост.

Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията.

Като включва 96.5% цифрови разходи (вж. Таблица 2.B.1.1 по-долу), този компонент допринася значително за целевата стойност от 20% за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.B.1.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 7: Цифрова свързаност	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Разработване и прилагане на ефективна политическа и регулаторна рамка	0.0	0.0	0.0
Ефективно използване на радиочестотния спектър	0.0	0.0	0.0
Създаване на благоприятна инвестиционна среда	0.0	0.0	0.0
Широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура	527.3	0.0	527.3
Изграждане, развитие и оптимизация на цифровата TETRA система и радиорелейна мрежа, управлявани от МВР	124.5	0.0	124.5

Компонент 7: Цифрова свързаност	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Дигитална трансформация на Български пощи и предоставяне на комплексни услуги	101.7	11.8	75.0
ОБЩО	**753.5**	**11.8**	**726.8**
ПРИНОС		**0.2%**	**96.5%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията

2.B.2 Транспортна свързаност

а) Описание на компонента

Област на политиката: транспорт

Цел: Основната цел на компонента е намаляване на въглеродния отпечатък на транспортния сектор чрез инвестиции в модернизацията и цифровизацията на железопътния сегмент. Очакваните ефекти от интервенциите предвиждат принос към зеления и цифров преход, повишаване на безопасността, както и към териториалната балансираност на растежа.

Реформи и/или инвестиции:

- Актуализиране на стратегическата рамка на транспортния сектор;
- Доставка на железопътен подвижен състав – мотриси и пуш-пул състави за осигуряване на регулярно и бързо обслужване по крайградските направления и направленията на дълги разстояния, с цел увеличаване дела на екологичните железопътни пътнически превози, за сметка на други видове по-неекологичен транспорт ;
- Доставка на маневрени електрически локомотиви с батерия за осигуряване на екологичност и ефективност при маневрените дейности;
- Дигитализация и повишаване безопасността и капацитета на железопътните пътнически и товарни превози чрез доставка на бордово ETCS оборудване за локомотиви и мотриси за комуникация с вече изградените участъци с ERTMS и с тези, които предстоят да се изградят;
- Осигуряване на безопасност, дигитализация и повишаване на капацитета на железопътната линия между Русе и Каспичан чрез внедряване за първи път у нас

ERTMS Ниво 2, съвременни маршрутно-компютърни централизации, диспечерска централизация, пътнически информационни системи, оптична кабелна мрежа и др.;

- Осигуряване на бърза и конкурентна транспортна връзка с пазарите за бизнеса в Северна България чрез изграждане на интермодален терминал за товарни превози в района на гр. Русе.;
- Концептуално ново управление на безопасността на движението по пътищата в единна интегрирана стратегическа рамка за периода 2021-2030 г.;
- Подобряване на безопасността на движение по пътищата в Република България чрез създаване на условия за устойчиво управление на пътната безопасност;
- Реформа за устойчива градска мобилност;
- Осигуряване на устойчива транспортна свързаност чрез изграждане на участък от Линия 3 на метрото в гр. София;
- *„Зелена мобилност“* - пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи;
- Осигуряване на ефективен достъп до интегриран обществен транспорт;
- Електрическа мобилност.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 2 996.8 милиона лева, от които 1 303.3 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 846.7 милиона лева национално и частно съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

Въглеродната интензивност на транспортния сектор в страната е 3.5 пъти по-висока от средната стойност в ЕС, достигайки 2.8 кг парникови газове (ПГ) за 1 евро брутна добавена стойност през 2019 г. Секторът е един от основните емитенти на ПГ и се свързва с 26% от общото количество ПГ в страната. В контекста на усилията за декарбонизация на икономиката е налице необходимост от интензифициране на инвестициите в устойчив транспорт за намаляване на въглеродния отпечатък на сектора.

Изградеността и електрификацията на железопътната инфраструктура в страната е на добро ниво (въпреки известна териториална небалансираност), но състоянието ѝ продължава да е проблематично, което – заедно с високата степен на амортизираност на подвижния състав – рефлектира в отлив на ползватели на предлаганата услуга в пътническия сегмент. Либерализирането на железопътния пазар за товарни превози води до навлизане на частни железопътни компании и ръст на относителния дял на железопътния сектор в сегмента при изземване на пазарен дял от автомобилния товарен транспорт, който обаче все още запазва доминираща позиция. В регионален план интервенциите следва да бъдат фокусирани върху по-слабо инфраструктурно развитата Северна България, което освен очакваните позитивни ефекти за околната

среда и зеления преход ще създаде предпоставки и за намаляване на междурегионалните различия в страната.

През 2019 г. по българските пътища от пътнотранспортни произшествия са загинали 628 души, а 1 937 са тежко ранени. България отбелязва относително ниски нива на безопасност на движението по пътищата спрямо средните за ЕС.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 3 от 2020 г., както и СП 3 от 2019 г. Предложените реформи и инвестиции имплицитно или експлицитно имат за цел да увеличат устойчивостта на транспортния сектор чрез намаляване на въглеродния му отпечатък. Реализацията на предвидените интервенции ще е ключова в контекста на зеления преход, предвид значителния понастоящем дял на транспортния сектор в емисиите на парникови газове. Същевременно, концентрацията на част от инвестициите в Северна България, която се характеризира с относително по-ниско ниво на развитие на инфраструктурата, ще способства смекчаването на регионалните дисбаланси. Интервенциите в областта на пътната безопасност също ще съдействат за повишаване устойчивостта на транспорта, тъй като адресират неговата безопасност, привлекателност и функционалност – аспекти, които пряко обуславят нивото на развитие на сектора. В резултат се подобрява общата мобилност на населението, като се подпомага промишлеността и търговията, защото транспортът играе ролята на свързващо звено между производителите, от една страна, и суровините, трудовия пазар и потребителите, от друга. Устойчивостта се измерва и с това, че с нарастването на броя на пътуващите и увеличаването на транспортирането на стоки и услуги икономическият растеж и стимулираната икономическа активност ще се извършват в условията на по-високо ниво на безопасност, като присъщите рискове на всяка икономическа дейност са смекчавани от по-подготвена да ги посрещне среда.

Предвидените интервенции ще съдействат и пряко за икономическото възстановяване посредством реализацията на инвестиционните проекти и създадената заради тях временна заетост. В допълнение, планираните инвестиции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните проекти.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.4% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.2% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат на 0.1% (както в краткосрочен план – към 2023 г., така и в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Актуализиране на стратегическата рамка на транспортния сектор

Реформата предвижда актуализация на стратегическата рамка на транспортния сектор в контекста на ангажиментите за страната, произтичащи от Целите за устойчиво развитие на ООН и Зелената сделка.

Рамковият стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи е Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Тя определя визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения. В детайлизираната стратегия на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, приета от Министерския съвет на 02 декември 2020 г., в рамките на нарочен приоритет „Транспортна свързаност“ за повишаване на устойчивостта и намаляване на въглеродния отпечатък на транспортния сектор се поставят конкретни цели за приоритетно развитие на железопътния сегмент с нарастване на дела на превозените пътници и товари от железопътния транспорт, както и повишаване изградеността на основната конвенционална TEN-T ЖП мрежа. Наред с това се поставят конкретни цели за повишаване дела на възобновяемата енергия в потреблението на горива от транспорта, повишаване качеството на пристанищната инфраструктура, ефективността на услугите във въздушния транспорт и др.

Актуализирането на стратегическата рамка ще се осъществява в три направления, както следва:

Направление 1 - Декарбонизация на автомобилния транспорт

Правителството подготвя *Национален план за развитие на комбинирания транспорт в Република България до 2030 г.,* с основна цел провеждане на политика за стимулиране и подпомагане на прехвърлянето на товарите към по-екологични видове транспорт – железопътен, вътрешно-воден и морски, и постигане на една по-гъвкава, устойчива и с по-малко вредни емисии икономика. Планът се намира в пряка йерархическа връзка на подчиненост с Интегрираната транспортна стратегия в периода до 2030 г. и е един от оперативните документи за осъществяването ѝ. Включва пакет от конкретни мерки за насърчаване на комбинирания транспорт, обхващащи (1) организационни и административни въпроси, (2) експлоатационни въпроси и подпомагане на услугата и (3) подобрение на инфраструктурата, в т.ч. оборудване на терминалите.

Направление 2 - Подготовка и приоритизиране на инвестициите и резултатите на държавните компании в транспорта

На 30.06.2021 г. беше одобрена *Инвестиционна програма за изпълнените на условията за усвояване на Европейските фондове за периода 2021 – 2027 г.* Програмата е разработена в изпълнение на тематичното отключващо условие: *„Цялостно планиране на транспорта на подходящото равнище“*. Включва десет раздела, фокусирани върху: обща политика за транспортна свързаност на Република

България до 2030 г.; икономическа оценка на планираните инвестиции; съвместимост с националния план „*Енергетика и климат*“; инвестиции в коридорите на основната Трансевропейска транспортна мрежа; инвестиции извън коридорите на основната TEN-T мрежа; внедряване на Европейска система за управление на железопътното движение; насърчаване на мултимодалността; насърчаване на използването на алтернативни горива; оценка на рисковете за пътната безопасност; финансови ресурси за покриване на разходите за експлоатация и поддръжка. Програмата приоритизира инвестициите в периода до 2030 г.

Отговорните организации за транспортни инвестиции, като Национална компания "Железопътна инфраструктура" (НКЖИ), Агенция "Пътна инфраструктура", заедно с Министерството на транспорта и съобщенията, ще преминат независим одит на тяхната организация, административен и технически капацитет за извършване на управление и координация, тръжни процедури, финансово управление, мониторинг и вътрешен контрол на качеството и отчитането. Одитът ще включва определянето на организацията, координацията, разделянето на отговорностите и ресурсите (количество и профил на персонала, други технически ресурси), необходими за подготовка и изпълнение на проекти за TEN-T мрежата, с оглед на целта за завършване на основната TEN-T мрежа до 2030г.

Ще бъдат предприети мерки за изграждане на капацитет, които ще се основават на резултатите от независимия одит и ще включват:

- назначаването на подходящ брой квалифициран персонал (съгласно одита), посветен на подготовката и изпълнението на проекти за TEN-T и назначен въз основа на прозрачна и конкурентна процедура;
- определяне на ясен мандат за всеки отговорен субект, за да се гарантира, че средносрочните и дългосрочните планове за ефективност се изпълняват и добре координират с други субекти;
- методи и процедури за осигуряване на приемственост в управлението на инвестициите и трансфера на знания с цел укрепване на институционалната памет.

Направление 3 - Железопътен транспорт

Република България е направила своевременно необходимите законодателни промени относно отварянето на пазара на железопътни услуги за превоз на пътници с железопътен транспорт, със Закона за изменение и допълнение на Закона за железопътния транспорт от 8 март 2019 г.

- В периода 2022 – 2023 г. ще се възложи извършване на Анализ на действащия Договор за извършване на обществени превозни услуги в областта на железопътния транспорт на територията на Р България между МТИТС и „БДЖ – Пътнически превози” ЕООД и подготовка на предложение/условия за възлагане на нов договор, съгласно изискванията на Регламент (ЕС) 2016/2338 на Европейския парламент и на Съвета от 14 декември 2016 година за изменение на Регламент (ЕО) № 1370/2007 относно

отварянето на пазара на вътрешни услуги за пътнически превози с железопътен транспорт.

- Новият Договор за обществена услуга (ДОУ) ще бъде възложен чрез открита, недискриминационна и състезателна тръжна процедура. Обхватът на Договора ще бъде определен на базата на комплексен анализ, част от който ще бъдат - оценка на търсенето, оценка на това какви услуги биха могли да бъдат предоставени от отворен достъп/търговски оператори, оценка дали може да се използва по-малко изкривяваща мярка от сключване на Договор за обществена услуга за постигане на целите на политиката.
- Възлагането ще вземе предвид резултатите от анализа и договорът ще бъде сключен съгласно действащото към момента законодателство. Избраният оператор на ДОУ ще получи подвижният състав от ПВУ и ще бъде негов ползвател (т.нар. „keeper“).
- След изтичането на ДОУ операторът ще върне на държавата подвижния състав в състоянието, в което го е получил, отчитайки амортизациите.
- Към второто тримесечие на 2026 г. , превозените пътници с железопътния транспорт ще достигнат 24,54 млн. годишно, което представлява увеличение с 15 %, спрямо 2019 г.
- През първото тримесечие на 2026 г., между София и Бургас (през Пловдив) времепътуването с влак ще бъде намалено до 4 часа и 48 минути, спрямо 6 часа и 40 минути към 2021 г.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Инвестиция 1: Извършване на реформа в обслужването на пътници с железопътен транспорт в крайградските и междурегионални направления, чрез закупуване на нов подвижен състав

Мярката[40] цели подобряване качеството на услугите на железопътния транспорт чрез:

- Въвеждане на редовно тактово влаково обслужване (тип S-bahn) в крайградските райони на София, Пловдив и други агломерации чрез закупуване на 35 едноетажни и 7 двуетажни оперативно съвместими електрически мотрисни влакове с максимална скорост 160 км/ч, оборудвани с ERTMS;
- Подобряване на обслужването на пътници с бързи влакове (InterCity) по основните направления в страната чрез закупуване на 20 едноетажни оперативно съвместими електрически push-pull влакове (локомотив, вагони и команден вагон) с максимална скорост 200 км/ч, оборудвани с ERTMS;

[40] *Виж приложение № П19*

- Дигитализация и намаляване на емисиите при извършване на железопътните маневрени дейности в депата чрез закупуване на 18 електрически акумулаторни маневрени локомотиви;

Чрез изпълнението на проектите в тяхната цялост ще се постигне съществено подобряване на мобилността на населението посредством:

- прехвърляне на пътуванията от индивидуален транспорт към обществен електрически железопътен транспорт;
- намаляване на въглеродния отпечатък на транспорта върху околната среда;
- ускоряване на пътуването с железопътен транспорт;
- увеличаване честотата на обслужване на населението;
- експлоатация по направленията на основната TEN-T мрежа;
- осигуряване на комуникационна съвместимост между модернизираната инфраструктурата и новозакупения железопътен подвижен състав за пътнически превози чрез инсталиране на бордово оборудване ETCS (по този начин пълноценно използване на системата ERTMS).

Общият планиран ресурс е 1 021.8 млн. лева, от които за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост са 665.98 млн. лева, а останалите 355.82 млн. лева са за сметка на съфинансиране, с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Проектът не съдържа държавна помощ, която да е несъвместима с правилата на Съюза, тъй като предвиденият за доставка подвижен състав ще бъде държавна собственост и ще бъде предоставен за ползване на следващия оператор по договор за обществена услуга за превоз на пътници след 2024 г. чрез открита недискриминационна процедура, а операторът ще бъде задължен да го върне обратно на държавата след изтичане на този договор.

Инвестиция 2: Внедряване на Европейската система за управление на влаковете (ERTMS) на бордово оборудване на магистрални нулевоемисионни електрически локомотиви и нулевоемисионни електрически мотрисни влакове, които оперират по конвенционалната жп мрежа на Р България.

Проектът[41] предвижда доставка на оборудване за бордовата част на налични магистрални нулевоемисионни електрически локомотиви и нулевоемисионни електрически мотрисни влакове с Европейската система за управление на железопътното движение (ERTMS). По железопътната мрежа на Република България оперират 15 броя железопътни превозвачи. До момента в Р България система за бордово оборудване ERTMS има само на 2 броя локомотива. За реализиране на проекта

[41] *Вж. приложение № П20*

се очаква оборудване със система за бордово оборудване ERTMS, с което ще се постигне оперативна съвместимост с пътното оборудване на минимум 108 броя налични магистрални нулевоемисионни електрически локомотиви и нулевоемисионни електрически мотрисни влакове на всички превозвачи. Ще се доставя оборудване с бордовата част на системата ETCS ниво 2 (L2), което отговаря на норма 3 (Baseline 3) с версия 3.4.0, с гаранция, че бъдещ преход към версия 3.6.0 ще може да бъде извършен само посредством ъпдейт на софтуера (без промяна по хардуерната част), или изначално с версия 3.6.0, според спецификациите на Европейската агенция за железниците (ERA). Превозвачите ще имат задължение да оперират оборудването минимум 10 години.

Общият бюджет на инвестицията е 126 млн. лева, като за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост са 63 млн. лева, а останалите 63 млн. лева ще бъдат осигурени за сметка на бюджета на железопътните превозвачи (собствено финансиране).

Държавна помощ: Процедурата изисква нотифициране на държавна помощ пред Европейската комисия.

Инвестиция 3: Цифровизация по широкообхватната TEN-T мрежа чрез внедряване на ERTMS, ниво 2 в железопътен участък Русе – Каспичан

Предвидено[42] е внедряване на ERTMS ниво 2 (ETCS и GSM-R), диспечерска централизация с включено проектиране, доставка, строителство и въвеждане в експлоатация на:

- ERTMS - част ETCS, пътно оборудване;
- ERTMS - част GSM-R (или по-новото поколение цифрова радио система за железопътни приложения FRMCS) с резервирано ниво на покритие и апаратура за ниво 2 на ETCS;
- Изграждане на диспечерска централизация с автоматично управление движението на влаковете и влаковата работа и радио-блок център (RBC), ситуирани в единен диспечерски център в г. Горна Оряховица;
- маршрутно-компютърни централизации на 10 броя гари с осигурен интерфейс към диспечерската централизация и RBC;
- автоблокировка с броячи на оси;
- подмяна на прелези с ръчно управление или автоматични с технически амортизирана апаратура с нова апаратура с броячи на оси на 20 броя прелези;

[42] *Вж. приложение № П21*

- изграждане на модерна цифрова IP телекомуникационна система, базирана на оптична кабелна мрежа в участъка на 9-та железопътна линия Русе – Каспичан, която да бъде основа за работата на всички останали системи и GSM-R (FRMCS);
- пътнически информационни системи (оповестителна високоговоряща система, електронни табла, часовникови системи);
- изграждане на видеонаблюдение на гари, гарови райони и прелези.

Общият бюджет на инвестицията е 205.86 млн. лева изцяло за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост.

Държавна помощ: НКЖИ упражнява своята дейност в условията на законов монопол, като обектите на железопътната инфраструктура и земята, върху която са изградени или която е предназначена за изграждането им, са публична държавна собственост, а НКЖИ е единствен и изключителен управител на железопътната инфраструктура в Република България. В този контекст, по отношение на изграждането на железопътната инфраструктура, компанията няма да получи никакви икономически предимства от тази своя дейност, проектът не съдържа държавна помощ, която да е несъвместима с правилата на Съюза.

Инвестиция 4: Осигуряване на бърза и конкурентна транспортна връзка с пазарите за бизнеса в Северна България чрез изграждане на интермодален терминал за товарни превози в района на гр. Русе

По проекта[43] ще бъде изграден интермодален терминал на площ от 124 дка източно от разделен пост „Дунав“. Това ще засили възможностите за развитие на обмена и съответно икономическия растеж в Северна България. Той включва ново строителство на сгради и съоръжения на терминала и на приемно-отправния парк (ПОП), където ще се приемат влаковите композиции. По проекта се предвижда изграждане на един товарно-разтоварен коловоз, три приемно-отправни коловози, електрификация на коловозите, сигнализация и телекомуникации, електроснабдяване, ВиК, административно-обслужваща сграда, битова сграда за персонала, служебна сграда на ПОП, контролно-пропускателен пункт, подходна пътна връзка, складови площи за складиране на контейнери /TEU/ от различен тип, паркинги за товарни и леки автомобили, пункт за митнически контрол, площадка за поддръжка и ремонт на мобилната техника, включваща бензиностанция и автомивка, пункт за ремонт на контейнери, автокантар, сканираща рамка за жп съставите и камионите, ограда и други елементи, присъщи на терминал за обработка на контейнери. Останалото товарно-разтоварно и друго оборудване ще е за сметка на бъдещия оператор на терминала и няма да се финансира по настоящия проект.

[43] *Вж. приложение № П22*

Общият планиран ресурс е 51.95 млн. лева, от които за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост са 44.16 млн. лева, а останалите 7.79 млн. лева са за сметка на Националното съфинансиране, с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: НКЖИ упражнява своята дейност в условията на законов монопол, като обектите на железопътната инфраструктура и земята, върху която са изградени или която е предназначена за изграждането им, са публична държавна собственост, а НКЖИ е единствен и изключителен управител на железопътната инфраструктура в Република България. В този контекст, по отношение на изграждането на железопътната инфраструктура, компанията няма да получи никакви икономически предимства от тази своя дейност, проектът не съдържа държавна помощ, която да е несъвместима с правилата на Съюза. Изграденият терминал ще бъде отдаден на концесия, съгласно Закона за концесиите.

Реформа 2: Концептуално ново управление на безопасността на движението по пътищата в единна интегрирана стратегическа рамка за периода 2021-2030 г.

За адресиране на предизвикателствата, свързани с пътнотранспортния травматизъм, правителството полага (и планира) следните реформаторски усилия:

1. **Нова национална стратегия за БДП за периода 2021-2030 и План за действие към нея 2021-2023 (Q4/2020)**

Със свое Решение №775/26.10.2020 г. Министерският съвет прие стратегическия документ и плана за действие към него. Процесът на разработване, консултиране и приемане на Стратегията и Плана беше продължителен и многоаспектен. В него взеха участие голям брой институции на централно, областно и общинско ниво, както и представители на неправителствения сектор, научните и академичните среди, което в голяма степен допринесе за консенсусния характер на стратегическата и планова рамка, подготвена в условията на конструктивен партньорски дебат и широк обществен консенсус;

2. **Изпълнение на План за действие за БДП 2021-2023 г. (Q2, 2023)**

Предвижда се да се изпълни комплекс от ключови дейности в рамките на Плана за действие към Националната стратегия за БДП. Това включва: изготвяне на секторни годишни планове за действие за централните институции, 28 регионални годишни план-програми и 264 общински програми за планиране на БДП за всяка от трите години, с приоритизиране и планиране на инфраструктурни мерки, които ще имат най-голямо въздействие върху пътната безопасност; прилагане на инфраструктурни мерки за пътна безопасност в 28 области на страната, особено с акцент върху уязвимите участници в движението в градските райони; изготвяне на 28 областни доклада и обобщен национален доклад за всяка от трите години за състоянието на БДП, включително техническото състояние на елементите за пътна безопасност по републиканските и общинските пътища и градските улици.

Целите на реформаторските усилия са свързани с: премахване на участъците с концентрация на пътнотранспортни произшествия - 50% намаление спрямо 2019 г. (Q1,

2026); намаляване броя на загиналите и тежко ранените вследствие на ПТП - 30% намаление спрямо 2019 г. (Q1, 2026).

Държавна помощ: Планираните дейности не се явяват държавна помощ, тъй като реформата засяга нормативно определени изисквания към управлението на пътната инфраструктура и безопасността на движение по пътищата.

Инвестиция 5: Подобряване на безопасността на движение по пътищата в Република България чрез създаване на условия за устойчиво управление на пътната безопасност

Специфичната цел на проекта[44] е ограничаване риска от настъпване на пътнотранспортни произшествия и намаляване на травматизма чрез целенасочено въздействие върху ключови процеси от управлението на пътната безопасност. Ще бъдат предприети мерки за оптимизиране на дейностите по управление на безопасността на републиканските и общинските пътища, в т.ч. разработване и интегриране на софтуерни приложения за управление и приоритизация на дейностите по пътищата за осигуряване на пътната безопасност, както и за изграждане на национална електронна система за подаване и обработване сигнали, свързани с безопасността на пътната инфраструктура, а също и за набавяне на оборудване, обезпечаващо нуждите по текущ ремонт и поддържане на републиканските пътища. Ще бъде осигурено специализирано оборудване за оценка на състоянието на пътната безопасност при обследване на пътища, включително близки до пътя обекти с оглед установяване на конкретни проектни характеристики, експлоатационни показатели на пътната повърхност и тяхното функционално състояние. Предвидено е и подобряване на условията на движение в районите на гранично контролно-пропускателните пунктове посредством въвеждане на система за управление на преминаването на трансграничния тежкотоварен трафик чрез специализирано мобилно приложение, предназначено за ползвателите на пътя. Общият планиран ресурс е 12.0 милиона лева (10.0 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 2.0 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2021-2024 г.

Държавна помощ: Планираните дейности не се явяват държавна помощ (вж. включена самооценка в Приложение П23).

[44] *Вж. приложение № П23*

Реформа 3: Реформа за устойчива градска мобилност

1. **Влизане в сила на реформата - приети Интегрирани териториални стратегии (ИТС) за развитие на райони за планиране от ниво NUTS 2, включващи елементи на устойчива градска мобилност; приети Планове за интегрирано развитие на общините с включени планове за устойчива градска мобилност в тях (Q3/2022)**

ИТС на районите за планиране от ниво NUTS 2 определят целите и приоритетите за развитие на всеки от шестте региона в страната, както и мерките, необходими за тяхното изпълнение. Те са предпоставка за осъществяването на интегрирани териториални инвестиции, подкрепяни от ЕСИФ. ИТС също така дефинират пространствените модели за развитие и групиране на териториите според определени принципи, включително териториите със специфични характеристики, като ПИРО трябва да бъдат съобразени с тях. Те трябва да включват елементи за планиране на устойчивата градска мобилност на регионално ниво.

ПИРО определят целите и приоритетите за развитие на съответната общинска територия, включително приоритетните мерки и инвестиции за изпълнение. Плановете за устойчива градска мобилност (ПУГМ) на общините, разработени в съответствие с Концепцията за ПУГМ (Приложение към съобщението на Комисията COM (2013) 913), трябва да са част от плановете за интегрирано развитие на общините, като това е необходимо условие за подпомагане на мерки за градска мобилност на съответната община със средства от ЕС. Плановете за интегрирано развитие на общините се разработват от всички общини съгласно изискванията на закона. ПУГМ се включват само за общини с идентифицирани нужди в зависимост от техните специфики и територия.

2. **Оценка на изпълнението на плановете за устойчива градска мобилност (Q2/2025)**

Съгласно чл. 33 от Закона за регионалното развитие се предвижда извършването на междинна оценка на всички Планове за интегрирано развитие на общините в средата на периода на тяхното действие. Изпълнението на плановете за устойчива градска мобилност трябва да бъдат оценени като част от Плановете за интегрирано развитие на общините и на тази база МРРБ ще провери в колко от общините се изпълняват планове за устойчива градска мобилност.

Съгласно чл. 33 от Закона за регионалното развитие междинната оценка на Плановете за интегрирано развитие на общините включва:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
- оценка на степента на постигане на съответните цели;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

Целта на междинната оценка по отношение на градската мобилност е да се оцени доколко се изпълняват плановете за интегрирано развитие на общините и

интегрираните в тях планове за устойчива градска мобилност и доколко постигат своите цели.

Държавна помощ: планираните дейности не се явяват държавна помощ.

Инвестиция 6: Осигуряване на устойчива транспортна свързаност чрез изграждане на участък от Линия 3 на метрото в гр. София

Проектът[45] предвижда изграждане на участък (Етап 3) от Линия 3 на метрото в гр. София: участък *„МС „Хаджи Димитър"* – ж.к. *„Левски""* (дължина 3 км. и предвидени 3 метростанции). При високи екологични стандарти ще осигурява бързо и ефективно обслужване на голям брой пътници с интермодални връзки с националната ЖП мрежа, с летището, а чрез буферни метростанции с паркинги на основните входно-изходни артерии на града – с основния автомобилен трафик към столицата. С участъкът от предлагания проект ще се превозват 7,6 млн. пътника към 2026 г. и 12,7 млн. пътника към 2030 г., ще се намалят вредните газове – парникови, фини прахови частици, оловни аерозоли и др. в града и региона, ще се намали броят на автомобилите в движение в града с близо 7 хиляди автомобила дневно, а поради значително по-високата скорост на придвижване с метрото в сравнение с останалият транспорт, жителите на града ще спестят допълнително 6 290 човеко часа дневно. Общият планиран ресурс е 217,47 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Финансирането на изграждането на инфраструктурата по проекта не води до нарушаване на конкуренцията и въздействие върху търговията, не предоставя икономическо предимство за Метрополитен ЕАД и в тази връзка не включва предоставяне на държавна помощ, поради това, че има наличие на естествен монопол при изграждането на метро инфраструктурата и законов монопол при оперирането и изграждането ѝ. Метро инфраструктурата е публична общинска собственост, като изграждането и експлоатацията ѝ са възложени на Метрополитен ЕАД (100% общинска собственост) чрез договор за обществена услуга, който е в съответствие с Регламент (ЕО) № 1370/2007.

Инвестиция 7: *„Зелена мобилност"* – пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи

Схемата[46] цели подпомагане на изпълнението на реформата на градската мобилност (реформа 3) и разгръщането на рамковите политики, които да улеснят растежа на градовете и да гарантират тяхната устойчивост, чрез изпълнение на мерки за устойчива

[45] *Вж. приложение № П24*

[46] *Вж. приложение № П25*

градска мобилност в условията на рамкова схема за подкрепа за различни бенефициенти. Допустимите дейности включват интегриране на нулевоемисионни превозни средства на обществения транспорт (градски и междуселищен) в транспортната система на градовете, изграждане на зарядни станции за превозни средства на обществения транспорт, разработването на ИТС и интегрирани цифрови решения за подобряване на ефикасността и ефективността на обществения транспорт, изпълнение на инфраструктурни мерки за безопасна градска мобилност, насочени към уязвимите участници в движението – пешеходци и велосипедисти, както и разработване/актуализиране на генерални планове за организация на движението. Реализацията на мярката ще допринесе за свързаност и връзки между градските и селските райони и развитието на функционални зони, като същевременно ще има принос за изпълнение на националните цели за декарбонизация и енергийна ефективност, както и за развитието на сектор туризъм. Общият планиран ресурс е 100 милиона лева (97.0 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 3.0 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Чистите превозни средства и инфраструктурата за зареждане попадат в обхвата на Общия регламент за групово освобождаване (ОРГО) и могат да бъдат подпомагани без предварително уведомление, ако са изпълнени приложимите изисквания на ОРГО. Друга възможност е възлагането от отговорните общини на задължение за обществена услуга на съответните транспортни оператори в съответствие с Регламент (ЕС) № 1370/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2007 г. относно услугите за обществен пътнически транспорт по железопътен и автомобилен транспорт и за отмяна на Регламенти (ЕС) № 1191/69 и 1107/70 на Съвета, изменени с Регламент (ЕС) 2016/2338 на Европейския парламент и на Съвета от 14 декември 2016 г. В случай на действащ договор за обществена услуга, който трябва да бъде изменен в резултат на проекта, общините също ще вземат предвид горния регламент.

Реформа 4: Осигуряване на ефективен достъп до интегриран обществен транспорт

В основата на реформирането на сектора стои приемането на Закон за обществения превоз на пътници, който ще диктува възлагането, експлоатирането и управлението на обществения транспорт в страната като единна система, състояща се от множество компоненти и видове транспорт, обединени в единна Национална транспортна схема и Стандарт за развитие на обществения транспорт и интеграция на районите. Законът ще има за цел да покрие съществуващата правна неопределеност на обществения транспорт в страната като услуга, базирана на пазарни принципи и елемент за социална отговорност. Той ще гарантира равнопоставеност между възложителите, доставчиците на транспортни услуги (операторите) и клиентите на транспортната услуга (пътниците), като регламентира реда и условията при които ще се организира обществения транспорт на територията на страната.

Такъв закон ще определи и подзаконова нормативна рамка, от която страната ни се нуждае, за да стимулира и дефинира регламентите за междуобщинските интегрирани транспортни схеми, градски железници и др. транспортни инструменти, като:

- Наредба за реда и условията за съставяне на Национална транспортна схема;
- Наредба за реда и условията за тарифиране в обществения транспорт и приемането на единен превозен документ;
- Наредба за реда и условията за компенсиране на превозвачите при извършване на социална транспортна услуга;
- Наредба за реда и условията за изработване на междуобщински и регионални транспортна схеми за обществен транспорт;
- Наредба за реда и условията за регистриране и експлоатиране на превозни средства за обществен транспорт;
- Стандарт за развитие на обществения транспорт;
- Стандарт за интегриране на системите за обществен транспорт.

Основни етапи на реформата:

1. Подготовка и приемане на Закон за обществения транспорт за превоз на пътници.

За съставянето и изготвянето на този нов Закон ще се предприеме анализ на добри практики от други страни-членки на Европейския съюз с цел възприемане на подходи, които са приложими в България, както и ще проведе широк обществен дебат с представители на администрацията, бизнеса, неправителствените и граждански организации, представляващи заинтересовани страни в областта на обществения транспорт.

Въвеждането на нов Закон за обществен транспорт за превоз на пътници ще предизвика промени в редица други закони, като ЗМСМА, ЗУТ, ЗОП, ЗДвП, ЗЖТ и др. За адекватното и цялостно прилагане на Закона за обществения транспорт за превоз на пътници транспонирането на Заключителните и преходните му разпоредби е от ключово значение.

2. Подготовка и приемане на подзаконовите нормативни документи, дефинирани в Закона за обществения транспорт за превоз на пътници.

В процеса по съставянето на подзаконовите нормативни актове, дефинирани в Закона, е ще се проведе анализ на идентични нормативни рамки от други страни-членки на Европейския съюз и да се възприемат сходни подходи.

3. Въвеждане на единен превозен документ

Реформата предвижда като част от приемането на нова законодателна рамка за въвеждане на единна Национална транспортна схема и въвеждането на единен превозен документ (т.нар. „Single Ticket”). Той ще бъде въведен до първото тримесечие на 2026 г. и ще позволява на всяко лице, пътуващо в България, да закупи един пътен документ за всички видове транспорт, необходими за осъществяване на неговото

пътуване, в рамките на предварително определен период от време – еднократно, ден, месец, година.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Реформа 5: Електрическа мобилност

Реформата ще ускори изграждането на зарядна инфраструктура и електрификацията на превозните средства и ще доближи България към европейските дългосрочни цели за намаляване на емисиите парникови газове, успешната зелена икономическа трансформация, намаляване замърсяването на въздуха и на градския шум чрез въвеждането на нискоемисионни зони в централните части, повишаване на енергийната ефективност и извеждането на замърсяващи моторни превозни средства с двигатели с вътрешно горене.

Реформата ще създаде и инициира прилагането на цялостна дългосрочна визия за устойчива национална и градска електромобилност и свързаност чрез инициирането на нов закон за развитие и насърчаване на електрическата мобилност, който да включва едновременно зелена и цифрова трансформация и има значим положителен ефект, както върху устойчивото икономическо и регионално развитие, така и върху общественото здраве чрез намалено замърсяване на въздуха и шума и съпътстваща постепенното и повсеместно въвеждане на принципа „замърсителят плаща“ в транспортния сектор в България в дългосрочен аспект.

Реформата ще породи конкретни промени в законодателството и цялостно планиране, регулиране и културно развитие на транспорта и неговата електрификация. На първо място, реформата цели да преодолее предизвикателствата с липсващата инфраструктура, както и да отключи, чрез разумна информационно-образователна работа, популяризирането на електромобилността в България и чрез нея да се постигне увеличаване броят на закупени електрически превозни средства, които да достигнат общо 30 000 закупени нови и внесени „втора ръка“ електромобили и плъгин хибриди до средата на 2026 г.

Реформата цели и ще стимулира изграждането на зарядна инфраструктура достигайки до изграждането на поне 10 000 публични точки за зареждане на електромобили, разположени на междуградската пътна мрежа, в централните части на 50-те основни български градове, и в зоните с апартаменти на тези градове. Индикаторът включва поне 30 хъба за бързозарядни станции по магистралите и поне 325 бързи зарядни станции на входовете и изходите на градовете, на общинска територия или в частни обекти като търговски центрове, бензиностанции и други. Допълнително реформата ще доведе до бъдещо надграждане и развитие на инфраструктурна цялост на зарядната мрежа, обхващайки подходящите точки на електропреносните мрежи високо и средно напрежение и подходящи спрямо транспортната инфраструктура трансформаторни подстанции, включително и тези на ЖП гарите и тяхната прилежаща инфраструктура за публично паркиране и зареждане на автомобили.

Фокусът върху зарядната инфраструктура като основен компонент на реформата е най-важният сегмент тъй като в България продажбите на моторни превозни средства е доминиран от продажбите на автомобили втора употреба. Цялостната подкрепа за развитие на електромобилността ще подпомогне и допълни плановете за регионално развитие, плановете за икономическо развитие, плановете за по-ефективна, безопасна и благонамерена мобилност и съхранение и опазване на климата и околната среда. Като допълнителен ефект ще се постигне и намаляване на замърсяването на въздуха в градските зони на страната, тъй като средно 30% от замърсяването с ФПЧ е с произход от автомобилите с двигатели с вътрешно горене.

Общият ефект от реализирането на реформата ще доведе до намаляване на преждевременната смъртност, следствие от замърсяването на въздуха, до редуцирането на въглеродните емисии, както и ще увеличи задоволството на гражданите от положителна еволюция на градската и транспортна среда. Популяризирането и свикването с електромобилите неизбежно ще доведе до по-бързо бракуване и извеждане от употреба на стари замърсяващи околната среда моторни превозни средства с двигатели с вътрешно горене.

Стъпките за стартиране и реализация на реформата за развитие на електромобилността в България са:

- Заместник министър-председателя по климатичните политики и Министерството на околната среда и водите да бъдат определени за национален орган координиращ политиките за развитие на електромобилността в България – (Q2/2022);
- Министерският съвет в лицето на Заместник министър-председателя по климатичните политики да инициира и сформира специализирана комисия за развитие и насърчаване на електромобилността (ресорна комисия към Консултативния съвет по Зелената сделка към Министерски съвет) с представители на Асоциацията на собствениците на електромобили, Индустриален клъстер електромобили, Българската електромобилна асоциация, Сдружението на българските общини, Асоциацията на градовете и регионите, Камарата на енергетиците и др., която да има за задача да изготви модел на опростена регулация за насърчаване на изграждането на зарядни станции и нов закон за насърчаване на електрическата мобилност – (Q3/2022);
- Комисията към Консултативния съвет по зелената сделка да продължи и надгради своята работа по създаването на дългосрочна визия към новия закон за насърчаването на електромобилността в България разширявайки и допълвайки участниците в нея необходими за изготвянето на визията и закона – (Q4/2022);
- Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) да изготви анализ за степента на въздействие на автомобилите с двигател с вътрешно горене върху замърсяването на въздуха в централните градски части и да направи предложения за регулации за ограничаването на това въздействие, базирани на принципа „замърсителят плаща“ и въвеждането на нискоемисионни зони в градовете – (Q4/2022);

- Изискване за изготвяне на подробен анализ и инвестиционни планове от страна на Електроразпределителните предприятия (ЕРП-та), съвместно с Електроенергийния Системен Оператор (ЕСО) и Националната компания "Железопътна инфраструктура" (НКЖИ), за изграждане на силнотокови мощности за бързи зарядни станции по републиканската пътна мрежа и урбанизираните територии съвместно с Министерство на енергетиката (МЕ), Министерство на транспорта и Комисията по енергийно и водно регулиране (КЕВР) – (Q2/2023);
- КЕВР да дефинира начини за стимулиране на Електроразпределителните предприятия съвместно с Електроенергийния системен оператор, така че да може да се постигне и изгради мрежата от зарядна инфраструктурата обхващаща 10 000 публични зарядни станции в рамките 5 години – (Q3/2023);
- МРРБ съвместно с представителите на общините ще изготви подобрена регулация за обособяване на места за разполагане на зарядни станции и съответно за паркиране по време на зареждане в междублоковите пространства на 50те най-големи града в България – (Q4/2023);
- МРРБ да актуализира нормативната уреда за инсталиране на зарядни станции в частни имоти, приоритизирайки уведомителния режим като изискване за тяхното изграждане – (Q3/2023);
- Максимално съкращаване и спазване на срокове за приключване на административни процедури свързани с инсталирането на зарядни станции от общините и електроразпределителните предприятия съвместно с МРРБ, МЕ, КЕВР – (Q3/2023);
- Въвеждане на зелени регистрационни номера за електромобилите и прекратяване на изискването за електромагнитни тестове за конвертирани електромобили, от автомобили с двигатели с вътрешно горене – (Q3/2022);
- Допълване и надграждане на националните финансовите инструменти, вследствие на което се очаква да бъдат преразгледани диференцираните такси за превозните средства в зависимост от нивата на емисиите в съответствие с принципа „замърсителят плаща“, което да завиши интересът към електрическите превозни средства, както и да се използват всички възможностите за демаркация по различните финансови инструменти, които ще могат да подкрепят покупката на електромобили чрез стимули, гаранционни схеми и подпомагащи грантови програми, включително и надграждането на национален финансов съфинансиращ инструмент към Националния доверителен екофонд (НДЕФ) за подпомагане закупуването на нови електрически превозни средства – (Q1/2023);

Законът за насърчаване на електромобилността ще има за цел ускоряване на електрификацията на автомобилния транспорт в България и намаляване на свързаните с това емисии на парникови газове и замърсяване на въздуха. Ще даде възможност и за развитие и насърчаването навлизането на алтернативни беземисионни горива.

Законът за насърчаване на електромобилността ще даде възможност и ще стимулира разширяването на инфраструктурата на електрическите зарядни станции в цялата страна. Това включва:

- опростяване на процедурите за свързване на зарядни станции към електрическата мрежа и на строителните процедури за изграждане на такива станции,
- регулаторно задължение за общините да осигурят места за зарядни устройства на поне две паркоместа;
- регулаторни стимули за електрическите комунални услуги за осигуряване на лесен достъп до електрическата мрежа;
- преференциални финансови инструменти за малки и средни предприятия, инвестиращи в изграждането и управлението на инфраструктура за електрическо зареждане.

Законът за насърчаване на електрическата мобилност също така ще цели въвеждането на стимули за навлизането на електрически превозни средства (EVs) в съответствие с принципа „замърсителят плаща“, включително специални мерки като субсидии за превозни средства с нулеви емисии, диференциране на данъците за регистрация/собственост в зависимост от нивото на емисиите и схеми за бракуване на повечето замърсяващи превозни средства (ЕВРО 3 или по-ниски).

Зарядните станции ще бъдат обществено достъпни 24 часа/7 дни в седмицата и закупуването им ще се извършва въз основа на открити търгове. Регионалното разпределение трябва да бъде балансирано и да се фокусира върху райони с по-голямо задръстване, но също да обхваща и цялостната национална пътна мрежа, както и 50-те най-големи градове в страната и техните крайни квартали, в които има концентрация на нощуващи автомобили.

Местоположенията на зарядните станции ще се избират въз основа на пътните нужди, капацитета за пътуване, нивото на задръстванията по пътищата, но също и на база инициативността и развитието от страна на заинтересования бизнес.

Новите зарядни станции ще включват:

- най-малко 30 станции за бързо зареждане, разположени в магистрални центрове на TEN-T при 1-2 MW DC
- най-малко 325 станции за бързо зареждане - с минимална мощност 50 kW - изградени в междуградска пътна мрежа и градове.

Ще бъдат въведени зони с ниски емисии в най-малко три областни града, всеки с население над 100 000 жители и общо население от най-малко 1,5 милиона души. Нискоемисионните зони трябва да са насочени към областните градове с най-високи нива на замърсяване и да покриват по-широката зона от централните градски части. Влизането и движението на повечето замърсяващи автомобили (със емисионни стандарти EURO 3 или по-ниски) ще бъдат забранени в тези зони.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

За подобряване на железопътната инфраструктура по „*основната*“ Трансевропейска транспортна мрежа и за развитие на връзките със съседните страни по програма „*Транспортна свързаност*“ 2021-2027 г. се предвижда завършване на модернизацията на жп отсечките Елин Пелин – Костенец и Волуяк – Драгоман, и модернизацията на отсечката София – Перник – Радомир, както и изграждането на ЖП връзка между България и Република Северна Македония. Изпълнението на проектите ще допринесе за развитието на коридор „*Ориент/Източно-Средиземноморски*“, преминаващ през Република България, като ще се подобри транспортната свързаност и ще се осигури оперативна съвместимост. За подобряване свързаността между железопътния и въздушния транспорт и повишаване на ефективността им ще бъдат изградени ЖП връзки към летище Пловдив и летище Бургас. Предвижда се да бъдат завършени съоръженията и системите по ЖП линия Карнобат – Синдел на „*широкообхватната*“ Трансевропейска транспортна мрежа с оглед осигуряване на по-голяма безопасност на превозите. Ще бъдат развити ЖП възел Горна Оряховица, ЖП възел Русе и ЖП възел Варна, ще продължи изграждането и модернизирането на ЖП гари, както и внедряването на ERTMS. Предвиждат се дейности за подпомагане на интермодалните оператори, което ще доведе до повишаване използването на пристанищната и железопътната инфраструктура. Предвидените стъпки за въвеждане на електромобилност ще бъдат подпомогнати от инвестициите по ПТС 2021-2027 за изграждането на зарядна инфраструктура за алтернативни горива по първокласната пътна мрежа и основните пристанища /морски и вътрешно-водни/, което ще допринесе за намаляване на замърсяването и за опазване на околната среда.

По Механизма за свързване на Европа, сектор „*Транспорт*“ (МСЕ) през програмния период 2021 -2027 г. се предвиждат дейности за модернизация на ЖП отсечката Радомир-Гюешево, част от ЖП направлението от България към Северна Македония, както и модернизация на железопътния участък между Драгоман и граница с Република Сърбия. В допълнение, намеренията на НК „*Железопътна инфраструктура*“ включват и подаване на следните проекти, в рамките на предвидените покани за набиране на предложения по МСЕ 2021-2027 г.:

- „Удвояване на участъци по ЖП линията Пловдив-Свиленград-граница с Република Турция“;
- „Модернизация на участъци от ЖП линията Видин-София“.

По отношение на останалите видове се предвиждат инициативи за изграждане на зарядна и водородна инфраструктура за корабите по българските пристанища на р. Дунав и на Черно море, закупуване на кораби и други активи за подобряване на навигацията в общия българо-румънски участък по р. Дунав, рехабилитация на базова инфраструктура в българските пристанища по р. Дунав и Черно море, както и

изпълнение на инженерни мерки за подобряване на условията за корабоплаване в общия българо-румънски участък по р. Дунав.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Интервенциите по компонента ще се придържат към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика. Същевременно, някои от намеренията, включени в компонента, допринасят пряко за постигане на стратегическа автономност на ЕС по отношение на такъв ключов ресурс, какъвто е енергията.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Мерките, включени в обхвата на компонента, са предвидени за реализация само на територията на страната. Въпреки това е налице известно трансгранично измерение. Част от инвестициите в железопътния сектор имат отношение към отсечки и направления от основната и широкообхватната TEN-T мрежа и създават предпоставки за нарастване на дела на железопътния транспорт (за сметка на пътния транспорт) не само в страната, но и извън нея. Елементи от реформа 2 и инвестиция 5 касаят трансграничния автомобилен и тежкотоварен трафик.

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Транспортният сектор е един от най-значителните емитенти на парникови газове в страната, като през 2019 г. 26% от всички парникови газове на национално ниво са генерирани от сектора на транспорта. Предвидените интервенции в компонента ще доведат до редуцирането им, като по този начин компонентът ще има значителен принос (остойностени 82.9% климатични разходи – вж. табл. 2.В.2.1 по-долу) за постигането на 37% цел за климатичните измерения на Плана, посочена в Регламента за механизма за възстановяване и устойчивост. Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход и като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, не нарушават принципа „*да не се нанася значителна вреда*“, както е определен в Регламента за таксономията.

Като включва 30.4% цифрови разходи (вж. Таблица 2.В.2.1 по-долу), този компонент допринася и за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.В.2.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 8: Транспортна свързаност	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Извършване на реформа в обслужването на пътници с железопътен транспорт в крайградските и междурегионални направления, чрез закупуване на нов подвижен състав	665.9	613.0	88.3

Компонент 8: Транспортна свързаност	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Внедряване на Европейската система за управление на влаковете (ERTMS) на бордово оборудване на магистрални нулевоемисионни електрически локомотиви и нулевоемисионни електрически мотрисни влакове, които оперират по конвенционалната жп мрежа на Р България	63.0	25.2	63.0
Цифровизация по широкообхватната TEN-T мрежа чрез внедряване на ERTMS, ниво 2 в железопътен участък Русе – Каспичан	205.9	153.3	205.9
Изграждане на интермодален терминал в Северен централен район на планиране в България – Русе	44.2	17.7	0
Подобряване на безопасността на движение по пътищата в Република България чрез създаване на условия за устойчиво управление на пътната безопасност	10.0	0	2.0
Осигуряване на устойчива транспортна свързаност чрез изграждане на Етап 3 от Линия 3 на метрото в София – метростанция „Хаджи Димитър“ – жк „Левски-Г“	217.5	186.3	29.9
"Зелена мобилност“ - пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи	96.9	84.5	7.1
Актуализиране на стратегическата рамка на транспортния сектор (Р)			
Концептуално ново управление на безопасността на движението по пътищата в единна интегрирана стратегическа рамка за периода 2021-2030 г. (Р)			
Реформа за устойчива градска мобилност (Р)			
Осигуряване на ефективен достъп до интегриран обществен транспорт (Р)			
Електрическа мобилност (Р)			
ОБЩО	**1 303.3**	**1 079.9**	**396.3**
ПРИНОС		**82.9%**	**30.4%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.B.2 Местно развитие

а) Описание на компонента

Област на политиката: регионална политика

Цел: Основната цел на компонента е осигуряване на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността и устойчивото развитие на регионите на страната, както и насърчаването на местното развитие.

Реформи и/или инвестиции:

- Нов регионален подход с пряко въвличане на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти;
- Продължаване на реформата във водния сектор;
- Програма за изграждане/доизграждане/реконструкция на водоснабдителни и канализационни системи, вкл. и пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерациите между 2 000 и 10 000 е.ж.;
- Цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 527.7 милиона лева, от които 412.6 милиона лева са за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 115.1 милиона лева са национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

В годините след присъединяването на страната към ЕС регионалните диспропорции в развитието нарастват. Доминиращият Югозападен район успява значително да навакса изоставането си спрямо районите в ЕС, докато напредъкът на останалите райони е муден. Северозападен район задълбочава изостаналостта си спрямо останалите райони в страната в почти всички наблюдавани области на социално-икономическото развитие. Продължават да се наблюдават и значими вътрешно регионални различия, както и такива по оста градски-селски райони.

Инструментите на Кохезионната политика на ЕС са мощно средство за повишаване на икономическата и социална устойчивост на регионите, но наблюдаваните резултати след два програмни периода, в които страната имаше достъп до тях, подсказват

необходимост от пренастройване на регионалната политика, с фокус върху повишаването на ефективността ѝ.

Делът на населението, свързано с обществена канализация и осигурено пречистване на отпадъчните води, нараства през последните години, но към 2020 г. България все още не е постигнала съответствие с изискванията на Директива 91/271/ЕИО. Във връзка с климатичните промени и настъпването на периоди на засушавания е идентифицирана необходимост от приемане на мерки и по отношение на недостига на вода с питейни качества, чрез осигуряване на нови и/или резервни водоизточници за населението. От друга страна, голяма част от населението е с относително ниски доходи, което изисква цената на услугите във ВиК сектора да запази социално поносими стойности и в тази връзка, не е възможно необходимият финансов ресурс за изпълнение на нужните мерки да бъде осигурен чрез увеличаване на цената на услугите. Недостатъчните финансови средства ограничават и обновяването и развитието на ВиК инфраструктурата, което се отразява и на напредъка по отношение на съответствието с Директива 91/271/ЕИО и Директива 98/83/ЕО.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 3 от 2020 г., както и СП 3 от 2019 г. Предложената реформа за въвеждане на нов регионален подход цели повишаване на ефективността на регионалната политика и следователно адресира пряко препоръката за отчитане на регионалните различия (СП 3/2020), като същевременно ще има косвено влияние върху ефективността на публичната администрация като цяло (СП 4/2020). Предвидените инвестиции във водния сектор са в пряко изпълнение на предписанията на СП 3/2019 (*„Да насочи икономическата политика, свързана с инвестициите, към … водите … като отчита регионалните различия*“). Реализацията на предвидените интервенции ще е ключова в контекста на екологичния преход, предвид отношението, което те имат, към опазването на водните ресурси и адаптирането към изменението на климата. Проектите във водния сектор ще доведат и до повишаване на социалната устойчивост.

Предвидените интервенции ще съдействат пряко и за икономическото възстановяване посредством реализацията на инвестиционните проекти и създадената за тяхното изпълнение временна заетост. В допълнение, планираните инвестиции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните проекти.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.1% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.1% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на

намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат съответно на 0.03% допълнителен ръст на заетостта в краткосрочен и средносрочен план.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Нов регионален подход с пряко въвличане на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти

Осъществяваната реформа предвижда промени в нормативната и стратегическата рамка на регионалната политика и прякото въвличане на местните общности в районите на страната в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти, което увеличава усещането им за собственост на реализираните проекти, като същевременно се ползва от предимството на априорно по-висока ефективност на политиката, предвид адресирането на конкретни, установени на местно ниво – при по-високо ниво на информираност – нужди и потенциали. Подходът поставя акцент върху разгръщането на интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) в търсене на синергийни ефекти от осъществяването на отделните им секторни компоненти.

1. **Промяна в нормативната уредба в областта на регионалното развитие и управлението на средствата от фондовете на ЕС (Q2/2022)**

След изменението през 2020 г. на Закона за регионалното развитие и на Правилника за неговото прилагане се очакват промени в нормативната уредба и по отношение на ЗУСЕСИФ, които допълнително да допринесат за участието на регионалните и местните власти в управлението на средствата от фондовете на ЕС чрез засилване на тяхната роля в подготовката и изпълнението на интегрирани териториални стратегии и проекти. Съгласно тези промени в нормативната уредба, Регионалните съвети за развитие ще изпълняват функции на териториални органи, отговорни за изпълнението на стратегическите документи на регионално ниво и за предварителния подбор на проекти за финансиране, на базата на интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Реформа 2: Продължаване на реформата във водния сектор

1. **Приемане на Закон за водоснабдяване и канализация (Q1/2023)**

През 2020 г. беше изработен проект на Закон за ВиК, който обуславя изпълнението на стратегическите цели за отрасъл ВиК като от една страна утвърждава направените реформи, свързани със собственост, договорни взаимоотношения между собственик и оператор и регионалното планиране и развитие на ВиК инфраструктурата, а от друга дава законова регламентация на предизвикателствата пред отрасъла за устойчиво и ефективно развитие. Със закона:

- ще се въведе отделяне на регулирането на ВиК услугите в самостоятелен субект;

- ще се въведе нова структура на цените на ВиК услугите, базирана на гарантиране на минималните разходи за ползване на системите и потребените услуги;
- ще се регламентира стратегическата роля на Български ВиК холдинг;
- ще се прецизират ролите и функциите на заинтересованите страни;
- ще се създадат предпоставки за консолидация при предоставянето на ВиК услуги.

С текстовете на закона ще се въведат единни условия за качество на услугата и критерии за ефективност, на които трябва да отговарят всички ВиК оператори и прилагането им спрямо всички оператори на територията на страната, което на практика ще регламентира предпоставки за консолидацията на дружествата, за да могат да отговорят на изискванията. С приемането на закон за ВиК ще бъдат извършени последните основополагащи стъпки на реформата във ВиК отрасъла.

Държавна помощ: Предвидените продължаващи действия по осъществяване на реформата в отрасъл ВиК не предвиждат промяна в условията на функциониране на отрасъла по отношение на собственост, договорни взаимоотношения и финансиране на инфраструктурата. С разпоредбите, предвидени в отрасловия Закон за ВиК се внасят допълнителни уточнения на функциите на заинтересованите страни в посока избягване на двусмислие и интерпретации на техните отговорностите и задълженията за планиране, стопанисване, поддържане и експлоатация на ВиК системите и съоръженията, предоставянето и регулирането на ВиК услуги, както и финансирането на инвестиции за изграждане, реконструкция, разширяване и обновяване на ВиК инфраструктурата. В заключение мерките по осъществяване на реформата в отрасъл ВиК не предполагат промени във вече установената рамка и национална позиция за отсъствието на държавна помощ за отрасъла.

Инвестиция 1: Програма за изграждане/доизграждане/реконструкция на водоснабдителни и канализационни системи, вкл. и пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерациите между 2 000 и 10 000 е.ж.

Проектът[47] предвижда дейности за изграждане, реконструкция и модернизация на канализационни и водоснабдителни системи, пречиствателни станции за питейни и отпадъчни води в 13 агломерации и включените в тях населени места, с големина между 5 000 и 10 000 е.ж. В съответствие с реформата във ВиК сектора, в обхвата на проекта са включени само агломерации, които са на територията на консолидиран ВиК оператор и за които има вече изготвени регионални прединвестиционни проучвания. Окончателният списък от агломерации е изготвен в съответствие с целите по чл. 4 от Рамковата директива за водите 2000/60 на ЕС (чл. 156а от Закона за водите): постигане на добро екологично състояние и добро химично състояние на повърхностните води във

[47] *Вж. приложение № П26*

водните тела чрез намаляване на заустващите товари от отпадъчните води; достигане на добро състояние на подземните води (т.е. добро химично и добро количествено състояние на подземните водни тела) чрез намаляване на замърсяването в повърхностните водни тела, които са хидравлично свързани с подземните водни тела; предотвратяване влошаването състоянието на повърхностните и подземните води след ГПСОВ; прекратяване на заустванията на непречистени отпадъчни води. С реализирането на програмата ще бъде постигнато: съответствие с европейското и национално законодателство по води; ефективно и устойчиво използване на водите за постигане на целите за опазване на околната среда; опазване на водите за питейно-битово водоснабдяване, включително опазване на качеството им, с оглед намаляване на степента на пречистване за получаване на води с питейни качества. На базата на тези критерии в обхвата на проекта попадат следните агломерации на територията на области Бургас, Варна, Добрич, Кърджали, Пловдив, Силистра, Сливен, Стара Загора, Ямбол и Смолян: Девня, Генерал Тошево, Павел баня, Дулово, Ахтопол, Крумовград, Девин, Гълъбово, Стралджа, Долни чифлик, Съединение, Котел и Рогош – Скутаре. Общият планиран ресурс е 392.8 милиона лева (300 милиона лева за сметка на Инструмента за възстановяване и устойчивост и 92.8 милиона частно съфинансиране) с период на изпълнение 2021-2026 г.

Държавна помощ: ВиК услугите имат характера на естествен монопол. Предвид спецификата на ползването на водата за питейно-битови нужди, липсва алтернатива за нейната доставка без извършването на съществени допълнителни инвестиции, а изграждането и паралелното съществуване на отделни водоснабдителни и канализационни системи на дадена територия би било икономически нецелесъобразно. Финансирането на предвидените дейности не се явява държавна помощ (вж. подробна включена самооценка в Приложение П26).

Инвестиция 2: Цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите

Мярката[48] цели подобряване на управлението на количеството на водите чрез цифровизация на процеса и подобряване на контрола на използването на водите, за осигуряване на минимално допустимия отток и подобряване на информацията за водните ресурси чрез автоматизиране на измерванията. За постигането на тази цел е предвидено изграждане на интегрирана система за управление на количеството на водите, която ще консолидира данни от съществуващите и такива в процес на разработка информационни системи на партньорите по проекта – Министерството на околната среда и водите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, *„Български ВиК Холдинг“* ЕАД, *„Напоителни системи“* ЕАД,

[48] *Вж. приложение № П27*

„Национална електрическа компания“ ЕАД и Националния институт по хидрология и метеорология. Системата ще събира данни в реално време и от допълнителна инфраструктура (измервателни уреди и системи), планирани за изграждане от дружествата партньори в проекта – за следене и мониторинг на нивата на водите, разход на вода, притоци, екологични оттоци и автоматизиране на метеорологични и хидрометрични станции и радари за данни за оценка на водните ресурси и метеорологични фактори. Системата ще бъде реализирана като разпределена модулна информационна система, реализирана със стандартни технологии и ще поддържа общоприети комуникационни стандарти, които ще гарантират съвместимост с бъдещи разработки и нови функционалности. Взаимодействията между отделните модули в информационната система и интеграциите с външни информационни системи ще се реализират под формата на уеб-услуги (Web Services). За всеки от отделните модули/функционалности на информационната система ще се реализират приложни програмни интерфейси – Application Programming Interfaces (API). В допълнение е предвидена дейност за популяризиране на добри практики за използване на технологии за спестяване на вода и повторното ѝ използване във всички сектори и намаляване на загубите на вода с цел подобряване на адаптацията към климатичните промени. Общият планиран ресурс е 135.5 милиона лева (112.57 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 22.26 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Всички събрани чрез реализацията на системата данни (освен тези, които са определени и като класифицирана информация) ще бъдат публично достъпни. Ползването на данни от системата няма да е свързано със заплащане на такси и други плащания. В този смисъл партньорите по проекта, които извършват и стопанска дейност няма да бъдат облагодетелствани и да имат пазарно предимство пред други участници на пазара. Финансирането на предвидените дейности не се явява държавна помощ (вж. подробна включена самооценка в Приложение П27)

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Мерките от Плана ще се допълват с прилаганите в рамките на Кохезионната политика инструменти за интегриран териториален подход, като ще бъдат финансирани мерки на територията на всички градски общини в страната. Мерките, които ще бъдат подкрепени, от една страна, са свързани с изпълнението на националните секторни приоритети, базирани на картиране на нуждите, изготвено от съответните отговорни за политиките институции на национално ниво. От друга страна, ще бъдат финансирани мерки, идентифицирани на базата на подход *„отдолу-нагоре“*, т.е. проектни идеи и инициативи на местни заинтересовани страни в изпълнение на приоритети и цели от регионалните и общински териториални стратегии за развитие.

В рамките на Програмата за развитие на регионите ще се подкрепя изпълнението на инфраструктурни мерки, насочени към подобряване и развитие на здравните и социалните услуги, образованието, професионалното обучение, културата, спорта,

туризма, устойчивата градска мобилност, цифровата и безопасна транспортна свързаност, кръговата икономика, енергийната ефективност, достъпът до адекватни жилищни условия, достъпът до качествени публични услуги, мерки за подобряване на качеството на околната среда (включително зелена инфраструктура), мерки за насърчаване на икономическата активност (включително инвестиции в техническа инфраструктура за развитие на индустриални зони или друга инфраструктура за развитие на икономически дейности и подпомагане на иновациите и развитието на МСП).

Програма Околна среда ще подкрепя инвестиции във ВиК инфраструктура въз основа на разработени регионални пред-инвестиционни проучвания за обособени територии, обслужвани от консолидиран ВиК оператор, като фокусът е върху агломерациите с над 10 000 е. ж. Ще се финансират и интервенции насочени към проучвания за подобряване на управлението на водите.

Инвестицията *„Цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите“* ще надгради изпълнявани и в процес на изпълнение проекти в областта на управлението на водите и водната инфраструктура, като осигури обмяна на информация от изградените и изпълнявани информационни системи в тази област, финансирани чрез Оперативна програма *„Околна среда 2014-2020*“, финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. и Националния Доверителен Екофонд и национални средства. Чрез Програмата за Развитие на селските райони 2014-2020 г. се финансират мерки за рехабилитация на хидромелиоративната инфраструктура, резултатите, от който също ще бъдат взети предвид.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Интервенциите ще се придържат към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Мерките, включени в обхвата на компонента, са предвидени за реализация само на територията на страната. Следва да се отбележи обаче, че инвестиция 1 има известно трансгранично измерение. Осигуряването на събиране и пречистване на отпадъчните води от населените места ще подобри състоянието на повърхностните и подземните води и ще окаже положително въздействие върху опазването на трансграничните водни басейни, вкл. Дунавския водосборен басейн и Черноморския водосборен басейн и това ще допринесе и към целите на Международната комисия за опазване на река Дунав и Комисията за опазване на Черно море.

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Реализацията на предвидените интервенции във водния сектор ще е важна в контекста на екологичния преход, предвид отношението, което имат към опазването на водните

ресурси, въпреки че според използваната методология на ЕК за пресмятането на приносите към двойния преход компонентът включва само 17.6% климатични разходи, т.е. приносът за изпълнението на 37% цел за зелените измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост, е скромен.

Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията.

Като включва 27.4% цифрови разходи (вж. Таблица 2.B.3.1 по-долу), този компонент допринася за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.B.3.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 9: Местно развитие	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Нов регионален подход с пряко въвличане на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти	0.0	0.0	0.0
Продължаване на реформата във водния сектор	0.0	0.0	0.0
Програма за изграждане / доизграждане / реконструкция на водоснабдителни и канализационни системи, вкл. и пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерациите между 2 000 и 10 000 е.ж.	300.0	27.5	0.0
Цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите	112.9	45.2	112.9
ОБЩО	**412.9**	**72.7**	**112.9**
ПРИНОС		**17.6%**	**27.4%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.Г.

Справедлива България

Компоненти

- Бизнес среда;
- Социално включване;
- Здравеопазване.

Реформи

- Достъпно, ефективно и предвидимо правосъдие;
- Противодействие на корупцията;
- Разширяване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове и въвеждане на медиация, задължителна по някои видове дела;
- Укрепване на процедурата по несъстоятелност;
- Цифрова реформа на българския строителен сектор;
- Регистрова реформа за разгръщане потенциала на електронното управление за подобряване на бизнес средата;
- Подобряване на рамката за управление на държавните предприятия;
- Подобряване на рамката за борба с изпирането на пари;
- По-високо качество и предсказуемост на законодателния процес в рамките на Народното събрание;
- Обществени поръчки;
- Разрастване България;
- Съвет за икономически анализи;
- Реформа в сферата на минималните доходи;
- Реформа в областта на социалните услуги;
- Актуализиране на стратегическата рамка на сектор *„Здравеопазване“*;
- Цялостно внедряване на Национална здравно информационна система;
- Създаване на механизми за привличане и задържане на кадри в системата на здравеопазването и професионалната им реализация в определени райони на страната;
- Създаване на условия и механизми за увеличаване на достъпа до здравна грижа чрез развитие на здравно-социални услуги и развитие на консултирането като промотивно-профилактичен метод за подобряване на общественото здраве;

- Създаване на условия и механизми за провеждане на широкообхватен пренатален и неонатален скрининг, и скрининг на социално-значимите заболявания;
- Създаване на механизми за провеждане на съвременно здравно образование в българското училище.

2.Г.1 Бизнес среда

а) Описание на компонента

Област на политиката: бизнес среда, електронно управление

Цел: Основната цел на този компонент е ефективното укрепване на потенциала за устойчив растеж и повишаването на устойчивостта на българската икономика чрез адресирането на възпиращи фактори в бизнес средата и разгръщане на потенциала на електронното управление за подобряването ѝ.

Реформи и/или инвестиции:

- Достъпно, ефективно и предвидимо правосъдие;
- Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата;
- Цифровизация на ключови съдопроизводствени процеси в системата на административното правораздаване;
- Противодействие на корупцията;
- Трансформация на съществуващата в Прокуратурата на Република България информационна и комуникационна инфраструктура в нов тип – отказоустойчива, резервирана, производителна и защитена;
- Подобряване на качеството и устойчивостта на услугите в сферата на сигурността;
- Разширяване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове и въвеждане на медиация, задължителна по някои видове дела;
- Въвеждане на способи за алтернативно разрешаване на спорове в съдебната система в България – пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация;
- Укрепване на процедурата по несъстоятелност;
- Цифрова реформа на българския строителен сектор;
- Подкрепа на пилотна фаза за въвеждане на строително информационното моделиране (CIM/BIM) в инвестиционното проектиране и строителството като основа за цифрова реформа на строителния сектор в България;
- Единна информационна система по устройство на територията, инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството;

- Регистрова реформа за разгръщане потенциала на електронното управление за подобряване на бизнес средата;
- Надграждане на Центъра за аерокосмически наблюдения (ЦАН) - МВР с цел достигане на национално значение в космическата политика, изпълнение на европейските изисквания и ползите за хората;
- Дигитализиране на информационни масиви в администрацията, съдържащи регистрови данни и е-удостоверяване от регистри;
- Подобряване на рамката за управление на държавните предприятия;
- Подобряване на рамката за борба с изпирането на пари;
- По-високо качество и предсказуемост на законодателния процес в рамките на Народното събрание;
- Инструмент за по-добро стратегическо планиране и стратегическо управление на изпълнението;
- Осигуряване на адекватна информационна и административна среда за изпълнение на плана за възстановяване и устойчивост;
- Обществени поръчки;
- Разрастване България;
- Съвет за икономически анализи.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 439.9 милиона лева, от които 397.29 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 79.5 милиона лева национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

В периода след присъединяването на страната към ЕС усилията на правителството за подобряване на бизнес средата изостават спрямо тези в сравнимите икономики, в резултат на което България губи позиции в глобален план. Налице е необходимост от продължаване на усилията за повишаване на ефективността на съдебната система, като последователните усилия в тази посока имат потенциала да повишат международната конкурентоспособност на икономиката и да интензифицират дългосрочните инвестиционни ангажименти от страна на фирмите. В контекста на икономическите сътресения, произтичащи от COVID-19 пандемията, реформата на рамката на несъстоятелността става още по-належаща. Бизнесът, който се сблъсква с проблеми с платежоспособността, няма възможност да преструктурира финансовите си задължения с кредитори извън тромавия формален процес на процедурата по несъстоятелност. По-ефективна уредба би помогнала на нежизнеспособни фирми с финансови затруднения да преустановят своята дейност, като по този начин се избегне задържането на ресурси и влошаването на банковите активи от тях.

Принудителното физическо дистанциране в резултат от разпространението на COVID-19 подчерта важността от изграждане на информационно общество, активно възползващо се от възможностите, които цифровите технологии предоставят, като изведе на преден план нуждата от ускорение и финализиране на цифровизацията на публичните услуги.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 4 от 2020 г., както и СП 3 от 2019 г. Всички планирани интервенции – както инвестиционни, така и реформаторски, са насочени пряко или косвено към подобряване на бизнес средата, като успешната им и своевременна реализация ще способства повишаването на конкурентоспособността на икономиката и, следователно, икономическата устойчивост на шокове. Продължаването на усилията за повишаване на ефективността на рамката за несъстоятелност, както и тези за въвеждане на съдебна медиация имат значителен потенциален позитивен ефект върху подобряването на инвестиционния климат в страната, позволявайки намаляване на административната тежест при навлизане в процедура по несъстоятелност, и съответно редуциране на несигурността, времето и финансовите ресурси за бизнеса в рамките на тези процеси. По този начин се създават предпоставки за интензифициране на частните инвестиции в средносрочен и дългосрочен план, което ще способства преодоляването на последиците от кризата, свързана с пандемията COVID-19.

Мерките в областта на електронното правосъдие (реформа 1, инвестиции 1, 2, и 3), електронното управление (реформа 6, инвестиции 9 и 10) и цифровизацията на строителния сектор (реформа 5, инвестиции 7 и 8), както и инвестиции 4 и 11 имат много сериозно застъпени цифрови измерения и ще способстват преодоляването на предизвикателствата, свързани с цифровия преход. Съществен принос за постигане на поставените на общоевропейско ниво цели в рамките на знаковата инициатива „*Модернизиране*“ имат мерките в областта на електронното управление и електронното правосъдие, както и реформи 9 и 10 и инвестиция 11.

Направената оценка на въздействието (вж. част 4: Оценка на въздействието) от предвидените в компонента мерки показва скромно въздействие в макроикономически план в краткосрочен период. Донякъде този резултат произтича от предвидения размер на финансиране, но частично се дължи и на възможностите на използвания инструмент за оценка на очакваните ефекти. Оценката показва, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.3% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.01% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат съответно на 0.1% (в краткосрочен план – към 2023 г.) и 0.03% (в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Достъпно, ефективно и предвидимо правосъдие

1. **Приемане на Пътна карта от Министерския съвет за изпълнение на решенията на ЕСПЧ (Q3/2021)**

Въвеждане на цялостен подход за ефективно изпълнение на решенията на ЕСПЧ чрез приемане на Пътна карта по изпълнение на решенията на ЕСПЧ и планиране на конкретни мерки и срокове, както и отговорни институции за изпълнението им.

2. **Влизане в сила на законодателни изменения в Закона за правната помощ (Q4/2022)**

Предвиждат се изменения, които ще се основават на анализи и ще целят разширяване на безплатна правна помощ, на основанията за допускане на правна помощ и на освобождаване на лицата, на които е допусната правна помощ, от съдебни такси. Те ще разширят обхвата на правната помощ, за да обхванат представителството:

- пред арбитражните съдилища;
- пред специализираните административни органи, включително Държавна агенция за бежанците, Комисия за защита от дискриминация, Комисия за защита на потребителите;
- за извънсъдебно решаване на спорове и при медиация.

Измененията също ще разширят кръга на лицата, за които се допуска правна помощ като включват:

- лица с увреждания, получаващи месечни добавки по реда и при условията на Закона за интеграция на хора с увреждания;
- и лица, за които се иска поставянето им под запрещение.

Измененията предвиждат освобождаване от съдебни такси за лицата, на които е предоставена правна помощ.

3. **Публикуване на четири годишни анализа на прилагането на правилата за е-правосъдие в Гражданския процесуалния кодекс и Наказателно-процесуалния кодекс (Q1/2026)**

На база на регулярен мониторинг, Министерство на правосъдието и Висшият съдебен съвет ще извършат и публикуват четири годишни анализа на прилагането на правилата за е-правосъдие в ГПК и НПК, включващо правилата за:

- връчване на съобщения и призовки на електронен адрес;
- възможност за заплащане на такси и други задължения към съда по електронен път;
- изготвяне на съдебните актове като електронен документ в Единната информационна система на съдилищата и подписване с квалифициран електронен подпис;
- упражняване на процесуални права и извършване на процесуални действия в електронна форма от страните в съдебния процес;

- провеждане на дистанционни съдебни заседания.

Ежегодно анализите ще бъдат публикувани през първото тримесечие на годината, като първият ще бъде оповестен през първото тримесечие на 2023 г. и ще съдържа анализ за 2022 г.

4. **Влизане в сила на законодателни изменения в Административнопроцесуалния кодекс, регламентиращи законовата рамка за е-правосъдие по административни дела (Q4/2024)**

Законодателните изменения в Административнопроцесуалния кодекс ще осигурят възможността за:

- съдебния акт да бъде съставен като електронен документ в единната регистърна база данни и да бъде подписан с квалифициран електронен подпис;
- упражняване на процесуални права и извършване на процесуални действия в електронна форма от страните в съдебните производства чрез завеждане на административни документи в електронна форма чрез защитена идентификация;
- провеждане на дистанционни виртуални открити заседания.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС. Тя е насочена към укрепване на върховенството на закона в България чрез повишаване на прозрачността и ефективността на съдебните процедури. Това няма да бъде директна подкрепа към гражданите и компаниите и няма да наруши конкуренцията. Реформата няма да бъде финансирана чрез съществуващите схеми за държавни помощи.

Инвестиция 1: Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата

Проектът[49] цели разширяване на функционалностите на Единната информационна система на съдилищата (ЕИСС), която е ключов инструмент за реализацията на реформаторските усилия за въвеждане на електронно правосъдие. Системата обединява всички електронни дела и осигурява тяхното управление, включително разпределението на делата на случаен принцип, отчитане натовареността на съдилищата и събиране и обработване на статистическа информация за дейността на съдилищата. Проектът предвижда създаване на модул в ЕИСС за централизирано разпределение и електронна обработка на заповедните дела, както и на модул за администриране на провежданите медиации по делата (вж. инвестиция 6 и реформа 3); надграждане на съществуващите функционалности и създаване на нови с оглед развитието на нормативната база; изменения във вътрешната административно-

[49] *Вж. приложение № П29*

управленска структура на съдилищата, интеграция с нови системи, нови електронни услуги и др.; осигуряване на необходимата компютърна техника; надграждане на центровете за данни във ВСС. Чрез създаването на модул за заповедните дела в ЕИСС ще се постигне цялостна реформа в заповедното производство и ще бъдат създадени предпоставки за адресиране на неравномерната натовареност на районните съдилища в страната, с преки ефекти и върху ефективността на съдебната система. Общият планиран ресурс е 23.9 милиона лева (19.3 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 4.5 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022 – 2024 г.

Държавна помощ: Режимът на държавна помощ е неприложим. Проектът се занимава с изпълнението на функции на държавни органи, които не са свързани с извършването на стопанска дейност.

Инвестиция 2: Цифровизация на ключови съдопроизводствени процеси в системата на административното правораздаване

Основни предвидени по проекта[50] дейности: изработване и внедряване на информационна система за цифровизация на преписките по административните дела и обмяна на информация между отделните административни съдилища, както и между тях и ВАС, с модули за осъществяване на електронно призоваване на страните по административните дела, за провеждане на дистанционни закрити съдебни заседания на съдебните състави, за провеждане на дистанционни открити съдебни заседания. Реализацията на проекта ще позволи по-бързо и прозрачно правораздаване. Общият планиран ресурс е 8.5 милиона лева (7.1 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 1.4 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Режимът на държавна помощ е неприложим. Проектът се занимава с изпълнението на функции на държавни органи, които не са свързани с извършването на стопанска дейност.

Реформа 2: Противодействие на корупцията

Основната цел на мерките в тази реформа са да се засили противодействието на корупцията на всички нива, с цел подобряване на бизнес средата. В тази връзка са взети предвид препоръките на Европейската комисия за защита на финансовите интереси на Европейския съюз както и във връзка с върховенството на правото.

[50] *Вж. приложение № П31*

1. Влизане в сила на изменения в правната рамка, свързани със защита на лицата, които подават сигнали за нарушения на законодателството (Q3/2022)

Измененията в относимата правна рамка ще включват:

- въвеждане на изискванията на Директива (ЕС) 2019/1937, а именно: изграждане на поверителни вътрешни и външни канали за подаване на сигнали за нередности и корупция; изграждане на механизми за проверка на подадените сигнали; осигуряване на мерки за защита и мерки за подкрепа на лицата, които подават сигнали; осигуряване на обратна информация и публичност на резултатите от извършените проверки, базирани на сигнали;
- изискване резултатите от дейността на етични комисии, които разглеждат сигнали за неетично поведение, конфликт на интереси и други сигнали за корупционно поведение на общински съветници да се оповестяват публично;
- изменения в регламентацията в Наказателния кодекс, свързана с престъпленията обида и клевета в Наказателния кодекс, които да осигурят съответствие с Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи на Съвета на Европа и решенията на Европейския съд за правата на човека. Това ще ограничи възможностите за търсене на наказателна отговорност по частен ред във връзка с публикации на журналисти и лица, подаващи сигнали за нарушения.

2. Влизане в сила на законодателни промени за реформа на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (Q3/2022)

Законодателните изменения ще реформират настоящата Комисия за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество чрез изграждане на политически и финансово независим Антикорупционен орган.

Измененията предвиждат, че Антикорупционният орган:

- ще има ръководство, назначено при прозрачна процедура, осигуряваща политическа независимост;
- ще има правомощия да разследва и да използва събраните от него доказателства в наказателно производство, при спазване на подходящи правни гаранции за правата и свободите на лицата и бизнеса;
- ще сезира Органа за отнемане на незаконно придобито имущество в случаи на значителни несъответствия в имуществото или конфликт на интереси;
- ще участва в извършването на проверки за почтеност;
- ще си сътрудничи тясно с Европейската прокуратура.

Проектът на закон ще бъде консултиран с Групата на държавите срещу корупцията (ГРЕКО) преди да влезе му в сила.

3. Укрепване ролята на Инспектората към Висшия съдебен съвет за превенция и противодействие на корупцията в съдебната власт (Q4/2022)

Прецизиране на правомощията и укрепване на институционалния капацитет на Инспектората на Висшия съдебен съвет, който да:

- преразглежда етичните насоки за поведение на магистратите, в сътрудничество с Висшия съдебен съвет и ще обобщава добрите и лошите практики по отношение на спазването на етичните правила, в съответствие с относимите европейски и международни стандарти;
- организира и провежда антикорупционни обучения, както и обучения за интегритет и конфликт на интереси;
- въведе образец за докладване на отчитане приключването на делата в законоустановени срокове; и
- въведе процедура за редовно отчитане и публикуване на резултатите от приключването на делата.

Предвидените мерки няма да доведат до разширяване на дисциплинарните правомощия на Инспектората и ще бъдат консултирани с Венецианската комисия към Съвета на Европа преди тяхното въвеждане.

4. Изградена и функционираща Антикорупционна комисия (Q1/2023)

Прилагане на приетото законодателство за осигуряване на пълното функциониране на антикорупционната комисия, заложено по-горе. Прилагането ще обхваща необходимите организационни мерки и елементи, като назначаването на ръководството, подбора, разпределението и действителното разполагане на подходящите човешки, финансови и технически ресурси и др.

5. Влизане в сила на електронна платформа и необходимите законодателни изменения за засилване на антикорупционните органи и звена (Q2/2023)

Електронната платформа ще събира и обобщава статистическа информация от органите по избора и назначаването във връзка с проверката на декларациите за имущество и интереси и установяване на конфликт на интереси.

Законодателните изменения ще въведат задължението за органите по избора и назначаването да предоставят информация в електронната платформа за проверка на декларации за имущество и интереси за лица по §2 от Допълнителните разпоредби на Закона за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобито имущество.

Предвидените мерки ще бъдат консултирани с Групата на държави срещу корупцията на Съвета на Европа (ГРЕКО) преди тяхното въвеждане.

6. Влизане в сила на законодателни изменения за гарантиране на ефективността на наказателно производство. Повишаване на отчетността и отговорността на главния

прокурор с цел ефективна борба с корупцията и организираната престъпност и защита правата на гражданите (Q2/2023)

- Мерките за повишаване на ефективността на наказателното производство включват:
  - Въвеждане на съдебен контрол върху постановлението на прокурора за отказ да образува наказателно производство, определяне на обхвата и условията, при които такъв съдебен контрол следва да се осъществява и разпоредби за избягване на прекомерно натоварване на съдиите и прокурорите;
  - Повишаване ефективността на наказателния процес, в т.ч. създаване на законодателни възможности за разделяне на делата срещу няколко обвиняеми в съдебна фаза, подобряване на прокурорската практика във връзка с повдигане на обвинение и др.;
  - Въвеждане на право на пострадалия (евентуално на подателя на сигнала) да иска ускоряване на наказателното производство и преди повдигане на обвинение;
  - Въвеждане на ясни предпоставки и допустими хипотези за възобновяването на наказателните производства, включително в случаите по чл. 243, ал. 10 от НПК по искане на главния прокурор чрез въвеждане на засилен съдебен контрол.
- Мерките за повишена отчетност на главния прокурор и неговите заместници включват следните мерки в рамките на българската Конституция:
  - Въвеждане на процедура за изслушване на главния прокурор във връзка с поставените въпроси по доклада за дейността на прокуратурата по прилагането на закона, противодействието на престъпността и реализирането на наказателната политика, постъпили в хода на общественото обсъждане на доклада, при пълно зачитане на чл. 6 (2) от ЕКПЧ, Директива 2016/343 чл. 4, параграф 3 , КРБ и НПК относно презумпцията за невиновност;
  - Въвеждане на ефективна годишна отчетност (с начало през 2023 г., като първият доклад е за 2022 г.) на разследванията и осъдителните присъди по дела за корупция, предоставяща ключови стойности и показатели брой на образуваните дела за корупция по високите етажи на властта, броя на приключилите дела, подробно описание на основанията за приключване, както на фаза разследване, така и в съдебна фаза, брой на осъдителни и оправдателни присъди и , критерии за определяне на делата за най-високата корупция, (в т. ч. ниво на лицето в йерархията на държавните органи, степен на засегнат интерес, степен на обществена значимост и отразяване в публичното пространство на случая,). Годишният доклад ще включва изготвяне на анализи на резултатите, особено отнасящи се до сроковете за провеждане на разследванията, качеството на обвинителните актове и причините за конкретно настъпилия резултат по делата.
  - Ограничаване правомощията на главния прокурор във връзка с надзора за законност върху дейността на прокурорите чрез въвеждане на съдебен контрол на прокурорските актове, в съответствие с конституционната уредба и

релевантните препоръки на Венецианската комисия и Комитета на министрите на Съвета на Европа.

- Въвеждане на ефективен механизъм за търсене на отговорност от главния прокурор и неговите заместници чрез създаване на гаранции за практическа, институционална и йерархическа независимост на разследването срещу тях включително въвеждане на следните мерки :
  - регламентация на временно отстраняване от длъжност на главния прокурор и неговите заместници в случай на образувано наказателно производство срещу тях с мнозинство от 13 от 25 члена на Пленума на ВСС;
  - Ограничаване фактическата власт на главния прокурор във ВСС, посредством изключване на представителите на прокуратурата и следствието от квотата на Народното събрание.
  - Гарантиране за независим избор и назначаване от ВСС на съдия с необходимата минимална професионална квалификация на съдия от ВКС и с опит в наказателното правосъдие, назначен най-малко на длъжност съдия в окръжен съд, който е определен на принципа на случайния подбор. Избраният съдия ще бъде назначен на длъжността прокурор във ВКП докато се провежда наказателното производство срещу главния прокурор и/или неговите заместници.

    След сезиране от всяко лице или орган, ВСС инициира процедурата по избор при наличие на данни за извършено престъпление от главния прокурор и/или неговите заместници. Процедурата ще бъде аналогична с тази, прилагана при разпределението на делата, при която се използва електронна система за случайно разпределение. ВСС ще има единствено задължението да обяви резултата, без да има възможност да го промени.

    Електронната система ще бъде обект на периодичен независим одит.

    С цел гарантиране на независимо извършване на действията по разследване, същите се осъществяват от органите на изпълнителната власт под надзора на излъчения от ВСС разследващ магистрат.
  - Създаване на гаранции за кариерна стабилност и независимост, които гарантират нормално кариерно развитие на съдията, който е образувал и водил разследване срещу главния прокурор или неговите заместници, включително възможност за назначаването му като съдия със същия ранг след края на процеса, в съответствие с решенията на Комитета на министрите на Съвета на Европа и становищата на Венецианската комисия. Като допълнителна гаранция ще бъде търсена и възможност за даване на имунитет срещу наказателно преследване на това лице за времето на мандата на главния прокурор;
  - Ограничаване контрола на прокуратурата по отношение на прокурорските актове по разследване на главния прокурор или неговите заместници;

- Надзорът за законност и методическото ръководство да не се отнасят до прокурорските актове по разследването на главния прокурор или неговите/нейните заместници, в съответствие с относимите решения на Конституционния съд;
- Ефективна защита и предпазни мерки за членовете на разследващия екип от всяко потенциално неправомерно влияние на главния прокурор, което произтича от позицията му в прокуратурата и във ВСС, в това число дисциплинарни производства, атестации и командироване, за да се гарантира ефективност на създадения механизъм.

- Сътрудничество с Дирекция „Права на човека“ на Съвета на Европа при подготовката на законопроекта по т. 3. Консултации с Венецианската комисия на Съвета на Европа относно законопроекта по т. 3 преди внасянето му в Народното събрание.

7. Влизане в сила на законодателни мерки за регулиране на лобистки дейности (Q4/2023)

В изпълнение на констатациите на Европейската комисия в рамките на хоризонталния Механизъм за върховенство на закона ще бъда изготвени и въведени законодателни мерки за регулиране на лобизма, базирани на добри практики от другите европейски държави.

Законодателни мерки ще бъдат приети за регулиране на лобистки дейности в Република България в контекста на общественото вземане на решения.

8. Въвеждане на инструменти за противодействие на корупцията и насърчаване на интегритета в работата на държавните предприятия (Q1/2024)

Инструментите за противодействие на корупцията и насърчаване на интегритета в дейността на държавните предприятия ще включва:

- Приемане на Кодекс за етично поведение на лицата, заети в държавни предприятия. Кодексът ще установи, че лицата на публични длъжности трябва да изпълняват своите задължения в съответствие със закона, при спазване на политическа неутралност, добросъвестност, честност и безпристрастност, като не позволяват частен интерес да повлияе на изпълнението на техните задължения.
- Въвеждане на системи за управление на корупционния риск като част от общите системи за управление на качеството във всички държавни предприятия.
- В частност, всяка система ще покрива: избора на ръководни длъжностни лица в публичните предприятия; механизми за отчетност на мерките за предотвратяване на корупция и конфликт на интереси; развитие на капацитета за оценка и контрол на корупционните рискове и периодични независими финансови одити на годишна база.
- Групата на държавите срещу корупцията (ГРЕКО) ще консултира по предложените мерки преди тяхното одобрение.

Въвеждане на мерки за засилване на прозрачността в публичните предприятия. Мерките ще бъдат фокусирани върху:

- търговска дейност и реализация на публични политики и ангажиране, като: подизпълнители, консултанти, доставчици, дъщерни дружества;
- държавна финансова подкрепа и разходване на публични средства чрез обществени поръчки от публичните предприятия;
- насърчаване подаването на сигнали за нарушения от служителите;
- обучение на служители в областта на превенцията и противодействието на корупцията и конфликта на интереси и въвеждане на служител по интегритета.

9. Механизъм за проверка за повишаване на интегритета на държавните служители (Q1/2025)

Ще бъде приета и ще влезе в сила ефективна система за проверка и подобряване на интегритета на държавните служители заемащи длъжности с висок корупционен риск. За да се изгради система за проверка, ще бъдат предприети следните стъпки:

- Идентифициране на тези длъжности, които имат висок корупционен риск и биха наложили проверка на интегритета;
- Разработване, утвърждаване и прилагане на тестовете за почтеност и изграждане на институционален капацитет за извършването им;
- Изготвяне и внедряване на методологии за оценка на риска от корупционно поведение;
- Осигуряване на мерки за ротация на служителите, работещи на места с риск от корупция;
- Анализ на относимото законодателство и привеждането му в съответствие с чл. 61 от Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юли 2018 година за финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза, за изменение на регламенти (ЕС) № 1296/2013, (ЕС) № 1301/2013, (ЕС) № 1303/2013, (ЕС) № 1304/2013, (ЕС) № 1309/2013, (ЕС) № 1316/2013, (ЕС) № 223/2014 и (ЕС) № 283/2014 и на Решение № 541/2014/ЕС и за отмяна на Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012, както и с Насоките относно избягването и управлението на конфликти на интереси съгласно Финансовия регламент (Официален вестник на ЕС C 121/9.04.2021 г.).
- Консултиране на действията по изпълнението на мярката с Групата на държави срещу корупцията (ГРЕКО).

10. Въвеждане на годишни анализи на изпълнението на Национална стратегия за превенция и противодействие на корупцията (2021 - 2027 г.) и на Пътна карта за изпълнение на национална стратегия за превенция и противодействие на корупцията (2021 - 2027 г.) и годишно докладване на напредъка пред Европейската

комисия в рамките на хоризонталния механизъм за върховенство на правото (Q1/2026)

- Членовете на Гражданския съвет на Националния съвет по антикорупционни политики ежегодно ще приемат доклади (започващи от 2022 г.), анализиращи и оценяващи изпълнението на Националната стратегия за превенция и противодействие на корупцията (2021-2027 г.) и Пътната карта към нея, и при необходимост, изготвяне на предложения за включване на нови мерки. За тази цел ще бъдат направени изменения в Постановление № 136 на Министерския съвет от 2015 г., с което е създаден Националният съвет за антикорупционни политики.
- Ще бъде осигурено годишно отчитане на напредъка по прилагането в рамките на Европейския механизъм за върховенство на правото.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС. Тя е насочена към укрепване на върховенството на правото в България чрез повишаване на ефективността на разследванията на корупционните престъпления. Това няма да бъде директна подкрепа към гражданите и компаниите и няма да наруши конкуренцията. Реформата няма да бъде финансирана чрез съществуващите схеми за държавни помощи.

Инвестиция 3: Трансформация на съществуващата в Прокуратурата на Република България информационна и комуникационна инфраструктура в нов тип – отказоустойчива, резервирана, производителна и защитена

Мярката[51] предвижда надграждане на информационната и комуникационна инфраструктура на Прокуратурата на Република България за адресиране по адекватен начин на специфичните ѝ нужди в контекста на COVID-19 пандемията и предизвикателствата, свързани с киберсигурността. Специфичните цели на проекта са за постигане на висока отказоустойчивост, защита и резервираност на вътрешния електронен обмен на документи между звената в Прокуратурата, техническо осъществяване на политиките за защитата на лични и чувствителни данни в електронните ѝ масиви и електронна идентификация на потребителите на електронните системи в Прокуратурата и нивото на пряка комуникация с оперативни органи и инспектори в министерствата. Проектът ще опосредства автоматичен електронен обмен на информация между Прокуратурата и другите антикорупционни органи в страната, като данните от съответните бази данни ще бъдат достъпни и предоставени автоматизирано по сигурни електронни канали, без опасност от изтичане на информацията и компрометиране на системите. Общият планиран ресурс е 34.5 милиона лева (28.8 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и

[51] *Вж. приложение № ПЗ2*

устойчивост и 5.7 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2024 г.

Държавна помощ: Изпълнението на проекта не представлява държавна помощ, съгласно чл. 107, т.1 от ДФЕС. Този извод се налага от факта, че реализацията на проекта, не нарушава конкуренцията чрез поставяне в по-благоприятно положение на определени предприятия или производството на някои стоки, както и не засяга търговията между държавите-членки и не е несъвместима с вътрешния пазар. Още повече Прокуратурата на Република България е публичен орган и изпълнява властнически правомощия, които не са свързани с дейността на предприятия или производство на стоки.

Инвестиция 4: Подобряване на качеството и устойчивостта на услугите в сферата на сигурността

Проектът[52] цели подобряване на бизнес средата чрез създаване на предпоставки за повишаване на обществената сигурност и противодействие на корупцията. Предвидени са дейности за изграждане на Национална интелигентна система за сигурност с цел превенция и анализ на информация в сферата на обществената безопасност и надграждане на системата за превенция и противодействие на корупцията сред служителите на МВР и повишаване на прозрачността при обслужване на гражданите. Проектът предвижда замяна на 9% от полицейските превозни средства в страната, най-старите и вредни за околната среда, с хибридни електрически автомобили с цел намаляване на замърсяването, причинено от тях.

Общият планиран ресурс е 96.2 милиона лева (80.2 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 16.0 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2024 г.

Държавна помощ: При изпълнение на проекта бенефициентът, водещите структури и партньорите не се явяват предприятия, извършващи икономическа дейност. Същите действат при упражняване на публични правомощия. Инвестирането на безвъзмездни средства не би могло да се разглежда като държавна помощ по смисъла на чл. 107, пар. 1 от ДФЕС.

[52] *Вж. приложение № ПЗ3*

Реформа 3: Разширяване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове и въвеждане на медиация, задължителна по някои видове дела

1. Влезли в сила законодателни изменения в относимото законодателство за въвеждане на задължителна съдебна медиация при някои граждански и търговски спорове (Q4/2022)

Измененията ще предвиждат правно задължение за страните по определени граждански и търговски спорове да участват в съдебна медиация.

С измененията на ГПК и Закона за медиацията се предвижда съответната уредба на задължителната медиация. Измененията предвиждат също и изключения от задължителната медиация.

Медиацията ще се извършва в центровете за медиация към съдилищата и техните териториални поделения. Измененията ще регламентират организацията и дейността на центровете и статута на техния персонал, за да се осигури унифицираност и на процедурата за избор на медиатори. За целта ще се изменят Законът за съдебната власт, Правилникът за администрацията на съдилищата и Класификатора на длъжностите в съдебната администрация. Ще се приемат и Наредба за устройството на центровете за медиация към съдилищата и Наредба за подбор и контрол на дейността на медиаторите в центровете за медиация към съдилищата.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС. Тя е насочена към укрепване на върховенството на правото в България чрез разширяване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове и въвеждане на медиация, задължителна по някои видове дела. Това няма да бъде директна подкрепа към гражданите и компаниите и няма да наруши конкуренцията. Реформата няма да бъде финансирана чрез съществуващите схеми за държавни помощи.

Инвестиция 5: Въвеждане на способи за алтернативно разрешаване на спорове в съдебната система в България – пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация

Основната цел на мярката[53] е въвеждане на задължителна съдебна медиация в производствата по граждански и търговски дела като средство за насърчаване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове, намаляване натовареността на съдилищата и повишаване на ефективността в сферата на гражданското и търговското правораздаване. Реализацията на проекта е предвидена в две фази: (i) Въвеждане на задължителна съдебна медиация в пилотни съдилища, в

[53] *Вж. приложение № П34*

които вече има функциониращи центрове за съдебна медиация (в градовете София, Варна, Пазарджик и Перник) и (ii) Създаване на 15 нови центъра по медиация към окръжните съдилища, в които няма такива, и разширяване на вече съществуващите 9 центъра, извън пилотните съдилища. Въвеждане на задължителната медиация във всички окръжни съдебни райони в България. Общият планиран ресурс е 1.9 милиона лева (1.6 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 0.3 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Подкрепата за инвестицията няма да представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Реформа 4: Укрепване на процедурата по несъстоятелност

За да се повиши международната конкурентоспособност на фирмите, както и за реформиране на дългите и тромави процеси в процедурата по несъстоятелност ще бъдат реализирани усилия за повишаване на ефективността на рамката за несъстоятелност в страната.

1. **Влизане в сила на законодателни изменения в Търговския закон в съответствие с процедурите по несъстоятелност и преструктуриране (Q3/2022)**

Влезли в сила законодателни изменения на Търговския закон за транспониране на Директива (ЕС) 2019/1023, което предвижда:

- инструменти за ранно предупреждение;
- улесняване откриването и провеждането на процедури по несъстоятелност и преструктуриране
- задълженията на директорите в случаи на вероятност от изпадане в несъстоятелност;
- възможност за електронен обмен на информация и документи в процедурите по несъстоятелност, преструктуриране и освобождаване от задължения;
- правни гаранции за търговците за регистриране на актуалния адрес на управление когато регистрират фирми;
- по-строго регулиране на професията на синдиците, за да се гарантира, че притежават необходимия опит и че условията за избор, както и процесът за назначаване, отстраняване и освобождаване на синдици са ясни, прозрачни и справедливи.

2. **Осъществяване на мерки за приключване на реформата за рамката на несъстоятелността (Q3/2022)**

Ще бъдат обхванати следните елементи:

- Предоставяне на обучения по новата рамка за несъстоятелност за синдици и съдии.
- Въвеждане на специализирани електронни инструменти, за да се гарантира, че електронните средства за комуникация могат да бъдат използвани от страните по време на производствата по несъстоятелност и преструктуриране.

- Приемане на необходимите наръчници, кодекс, образци и насоки за осигуряване на ефикасно и ефективно използване на процедурите по преструктуриране, несъстоятелност и освобождаване от задължения от Министерството на правосъдието.
- Събиране на статистически данни на място и публикуване на първи набор от данни, за да се осигури ефективен мониторинг на процедурите, свързани с преструктурирането, несъстоятелността и освобождаването от задължения.

Мерките ще се извършват в съответствие с измененията на Търговския закон за транспониране на Директива (ЕС) 2019/1023.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС. Тя е насочена към укрепване на върховенството на правото в България чрез повишаване на ефективността на рамката за несъстоятелност и стабилизация в България. Това няма да бъде директна подкрепа към гражданите и компаниите и няма да наруши конкуренцията. Реформата няма да бъде финансирана чрез съществуващите схеми за държавни помощи.

Реформа 5: Цифрова реформа на българския строителен сектор

Цифровизацията на строителния сектор представлява мащабна реформа, която обхваща нормативната уредба, централната и регионалните администрации, сферата на образованието, предприемачите и строителния бизнес, IT сектора. Реформирането на строителния сектор не би могло да се осъществи без формулиране, разработване и прилагане на национални стратегически документи и политики, залегнали в правителствените програми, които определят приоритети, системни стъпки и начинът за тяхното финансиране с оглед реформиране на строителния сектор, подготовка на участниците в строителния бранш и тяхното въвличане в провеждането на реформата.

3. **Разработване на проект на Дългосрочна стратегия за въвеждане на строително информационното моделиране при проектирането, изпълнението и поддържането на строежите, като основа на цифровата трансформация на строителния сектор и Пътна карта за изпълнението на дългосрочната стратегия (Q3/2022)**

Проектите на стратегически документи ще бъдат изготвени с подкрепата на проект REFORM/SC2020/089 „*Подготовка и стартиране на цифрова реформа на българския строителен сектор*“, финансиран по Програмата за подкрепа на структурната реформа 2017-2020 г. Изготвените проекти на стратегически документи ще бъдат предложени за обсъждане с всички заинтересовани страни в рамките на широки публични консултации. След отразяване на обратната връзка от консултациите стратегията и пътната карта за нейното изпълнение ще бъдат входирани в Министерския съвет за одобрение.

Държавна помощ: Реформата не представлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС.

Инвестиция 6: Подкрепа на пилотна фаза за въвеждане на строително информационното моделиране (СИМ/BIM) в инвестиционното проектиране и строителството като основа за цифрова реформа на строителния сектор в България

Мярката[54] е подкрепяща реформа 5 и всъщност следва да се разглежда като етап от предложената реформа. В рамките на проекта ще бъде изграден капацитет на СИМ общността в страната за осигуряване на знания и опит, свързани с прилагането на СИМ и ще бъде изграден модул към платформата, заложена в Проект 36 „Единна информационна система по устройство на територията, инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството“, с възможност за предаване на СИМ проекти за одобрение и осигуряване на достъп до тях от изпълнители и контролни органи по време на строителството, както и на собственици на въведения в експлоатация строеж. Предвидените дейности включват провеждане на специализирани обучения, техническо обезпечаване за експерти от общинската, областна и държавна администрация, както и предоставяне на логистична подкрепа на МСП за прилагане на СИМ. В допълнение ще бъдат разработени проекти на нормативни и методически документи, необходими за провеждане на цифровата реформа в строителния сектор, както и 2 бр. учебни програми, свързани със СИМ, които ще бъдат предложени за включване в университетските програми. Общият планиран ресурс е 9.35 милиона лева (от които 7.79 милиона лева от Механизма за възстановяване и устойчивост, а останалите 1.56 милиона лева – национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Някои от предвидените дейности по проекта, напр. предвидените разходи за обучения на лица/служители на предприятия (без значение частни или публични), които извършват икономически дейности на даден пазар (например инвестиционно проектиране, одобряване, контрол и изпълнение на проекти в строителството), както и предоставянето на такива лица на комбиниран софтуер с платен лиценз за 1 година, би могло да представлява държавна/ минимална помощ. Това е така, защото обученията и софтуера се предоставят на избрани лица, опериращи на пазар отворен за конкуренция на ниво ЕС, посредством държавен ресурс и предоставяйки им предимство, което не биха получили на пазарен принцип, без предоставената от администратора помощ. Като „*непомощ*“ биха могли да се финансират подобни разходи единствено за нуждите на администрациите (общински, областни, държавни) и на техните служители, които не извършват икономически дейности. В тази връзка по отношение на някои дейности от проекта е предвидено прилагане на режим на минимална помощ по Регламент (ЕС) 1407/2013.

[54] *Вж. приложение № П35*

Инвестиция 7: Единна информационна система по устройство на територията, инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството

Целта на проекта[55] е създаване на единна информационна система като платформа за предоставяне на електронни административни услуги по устройство на територията и разрешаване на строителството. Предвидени са и дейности за подготовка на необходимите нормативни промени, които да позволят ефективното функциониране на системата. Проектът ще облекчи административната тежест върху гражданите и бизнеса, като значително ще съкрати технологичното време за извършване на услугите в сектора на устройственото планиране, инвестиционното проектиране, разрешаване на строителството и въвеждането в експлоатация на завършените строежи, като ще се създадат възможности за извършване на комплексни електронни административни услуги. Общият планиран ресурс е 3.5 милиона лева (от които 2.9 милиона лева от Механизма за възстановяване и устойчивост, а останалите 0.6 милиона лева – национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: При реализацията на проекта ще бъдат съблюдавани правилата на ЕС за държавните помощи с цел да се гарантира, че държавни ресурси няма да се използват за нарушаване на конкуренцията или създаване на несправедливо предимство на европейския единен пазар. Няма да бъдат предоставяни субсидии, лихвени или данъчни облекчения или закупуване на стоки и услуги при преференциални условия.

Реформа 6: Регистрова реформа за разгръщане потенциала на електронното управление за подобряване на бизнес средата

Предвидената реформа цели: оптимизиране на организацията на регистрите в държавната администрация; поддръжката им с възможно най-малко разходи; служебният обмен на информация и данни за предоставяне на качествени услуги; възможността за предоставяне на услуги, базирани на регистрите, водени от други административни органи; качеството, пълнотата и всеобхватност на данните; осигуряване на възможности за използване и повторно използване на вече налични данни в публичния сектор от всички заинтересовани страни; и гарантиране на сигурността и надеждността на данните, информацията и ресурсите на електронното управление. Дигитализацията на хартиените масиви ще позволи преминаването към управление, основано на данни, и предоставянето на гражданите и бизнеса на сигурни, удобни, интегрирани електронни услуги *„от край до край“*.

Интегрираната национална система за киберсигурност ще гарантира най-висока степен на сигурност и защита на информацията и технологиите, и на обмена на данни както в

[55] *Вж. приложение № ПЗ6*

публичния сектор, така и между публичния и частния сектори чрез повишаване на ефективността и ефикасността на противодействието срещу киберинциденти.

Надграждането на Центъра за аерокосмически наблюдения на Министерството на вътрешните работи ще осигури оползотворяването на потенциала на данните като ключов капитал на обществото и икономиката. Наличието на все повече цифрови данни и подобряването на начина, по който те се използват, е от съществено значение за вземане на информирани решения при правенето и управлението на политики, за справяне с предизвикателствата в демографската и социално-икономическите сфери, климата и околната среда, допринасяйки за по-здраво, просперираще и по-устойчиви общество.

1. Разработване, обсъждане и приемане на промени в Закона за електронното управление (Q3/2022)

Ще бъдат изготвени промени в нормативната уредба, които да: (i) въведат задължението регистрите, свързани с осъществяване на правомощията на органите на изпълнителната и съдебната власт да се съхраняват, поддържат и актуализират в електронна форма в структуриран вид; (ii) въведат правила за създаване на регистри на административните органи и за изискванията към тях; (iii) въведат определения за "*регистър*", "*информационна система*" и "*централен администратор на данни*". Проектът на нормативен акт ще бъде консултиран с всички засегнати страни и входиран в Народното събрание;

2. Разработване, обсъждане и приемане на промени в Закона за кадастъра и имотния регистър (Q3/2022)

Ще бъде изготвен проект на промени в нормативния акт, с които: (i) се разписва съдържанието на имотните партиди и процесът по създаването им; (ii) се посочват отговорностите на съдиите по вписванията и на Агенцията по вписванията в процеса по създаване на регистъра. Проектът на нормативен акт ще бъде консултиран с всички засегнати страни и входиран в Народното събрание.

3. Разработване, обсъждане и приемане на промени в Закона за гражданската регистрация и в специални закони (Q1/2024)

Ще бъдат изготвени проекти на промени в Закона за гражданската регистрация и специалните закони, с които: (i) се създава задължително удостоверяване на обстоятелствата, свързани с раждане, брак и смърт, единствено по служебен път чрез Националния електронен регистър на актовете за гражданско състояние; (ii) се забранява на административните органи да изискват от гражданите данни или документи, свързани с гражданското състояние (относно раждане, брак и смърт). Проектите на нормативни актове ще бъдат консултирани с всички засегнати страни и входирани в Народното събрание.

Държавна помощ: Реформата е фокусирана върху съхраняването, поддържането и актуализирането в електронна форма в структуриран вид на данните от регистрите на държавните органи. Реформата обхваща и компонент на националната сигурност и има

хоризонтален характер, предоставяйки защита на дигиталното пространство в Република България, за да се гарантира най-висока степен на сигурност и защита на информацията и технологиите, и на обмена на данни както в публичния сектор, така и между публичния и частния сектори. Същевременно ще се реализира хоризонтална възможност за единна точка за събиране/създаване, съхранение, обработка и управление на централно ниво, контрол и осигуряване на най-висока степен на сигурност, използване и повторно използване на данните, които се генерират и събират от публичния сектор, от всички заинтересовани страни. Заложените нормативни промени по своя характер са насочени единствено към подобряване на изпълнението на публичните функции на държавни органи. Обхватът на тази реформа не включва приемане на нормативни изменения, които водят или могат да доведат до нарушаване на свободната конкуренция на пазара. Това обуславя липсата на държавна помощ в този случай.

Инвестиция 8: Надграждане на Центъра за аерокосмически наблюдения (ЦАН) - МВР с цел достигане на национално значение в космическата политика, изпълнение на европейските изисквания и ползите за хората

Мярката[56] предвижда надграждане на Център за аерокосмически наблюдения (ЦАН) в МВР и развитието му като модерен национален център с мрежа за мониторинг, анализ, прогнози и последващо предоставяне на първичната информация, получена от сензори, разположени в Космоса, въздушното пространство и на земната повърхност за вземане на своевременни и адекватни управленски решения в случаи на извънредни ситуации. Целта е отговорните институции и компетентните органи на национално, регионално, общинско и местно ниво в областта на управление на риска от бедствия да бъдат своевременно информирани.

При надграждането на центъра и Геоинформационния му портал ще се изпълнят европейските изисквания (“Цифрова Европа“, INSPIRE), ще се създаде възможност за ползване на услугите на водещата космическа програма на ЕС EUSPA (Galileo, EGNOS Copernicus, SSA и GOVSATCOM), ще се интегрира към Геоинформационната система на МВР. Част от информацията на геоинформационния портал ще бъде с широк обществен достъп, което ще носи ползи за хората.

Технологичното обновяване на изградените системи в центъра ще подобри сътрудничеството между целия Европейски съюз и кооперираните държави; ще подобри сътрудничеството между оперативните звена, занимаващи се с мониторинг на опасните явления в ЕС и кооперациите държави; ще подобри обмена на информация между заинтересованите страни в областта на гражданската защита във връзка с

[56] *Вж. приложение № Н6*

операции в рамките на цикъла на управление на риска от бедствия (превенция, готовността, наблюдение, отговор).

Обновяването на съществуващите системи за наблюдение на Земята от Космоса в ЦАН ще осигури прилагането на следващо поколение новаторски решения, нови концепции и проекти, и оперативно съвместими стандарти. Това ще бъде осъществено чрез разработване на иновативни технологии и решения, с които да се отстраняват пропуски по отношение на сигурността и които да водят до намаляване на риска от заплахи за сигурността.

Спътниковата информация има основен дял за формирането на съвременната информационна среда. Използването на възможностите, предоставени от спътниците, комбинирани с информация от безпилотни летателни системи, иновативни инструменти и засилен оперативен местен капацитет е фактор за подобряване на превенцията и устойчивостта срещу бедствия и извънредни ситуации.

Общият планиран ресурс е 132.7 милиона лева, от които 110.6 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 22.1 милиона лева национално съфинансиране с период на изпълнение 2022-2024 г.

Държавна помощ: Проектът ще подпомага органите на публичната администрация при упражняването на техните публични функции, което определя липсата на държавна помощ в рамките на проекта.

Инвестиция 9: Дигитализиране на информационни масиви в администрацията, съдържащи регистрови данни и е-удостоверяване от регистри

Мярката[57] цели създаване на предпоставки за широкото предоставяне на електронни и вътрешни електронни административни услуги, както и на комплексни административни услуги, проактивни услуги и услуги тип *„епизоди от живота“*. Това ще бъде постигнато като голяма част от процесите по удостоверяване бъдат стандартизирани и автоматизирани. Удостоверяването ще е възможно при наличие на дигитализирани информационни масиви. Проектът предвижда дигитализация на информационни масиви, съдържащи регистрови данни на ключови администрации – Агенцията по вписванията и Агенцията по геодезия, картография и кадастър, както и дигитализация на актовете за гражданско състояние, съхранявани от общинските администрации. За изпълнение целите на проекта, както и за бъдещи сходни инициативи на дигитализиране на по-малко значими регистри, ще бъде внедрена платформа за автоматизиране на процесите по дигитализация и последваща обработка, съхранение и управление на дигитализирана информация. Реализацията на проекта е ключова за осъществяваната регистрова реформа.

[57] *Вж. приложение № П38*

Общият планиран ресурс е 148.44 милиона лева (123.7 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 24.7 милиона лева – национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Фактът, че проектът ще подпомогне органи на публичната администрация при упражняване на публичните им функции обуславя липсата на държавна помощ в този случай.

Реформа 7: Подобряване на рамката за управление на държавните предприятия

Съгласно Плана за действие за изпълнение на последващите ангажименти на България след приемането на страната във Валутен механизъм II, за да се подобри управлението на държавните предприятия ще бъде осигурено навременно и ефективно прилагане на Закона за публичните предприятия и укрепване на капацитета на Агенцията за публичните предприятия и контрол. Изпълнява се проект по Програмата за подкрепа на структурни реформи към ЕК (ППСР) с помощта на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за разработване на политика за държавното участие. Предвижда се разработване и приемане от Министерския съвет на политически документ, установяващ политиката за държавно участие. В рамките на проекта бе подготвен анализ на дейността на държавните предприятия, създадени със специални закони с цел да се изясни естеството на извършваните от публичните предприятия дейности – предимно търговски или публични функции с оглед подпомагане превръщането им в акционерни дружества или агенции. В тази връзка се предвижда да бъде разработена и приета програма за преобразуване на държавните предприятия. Също така е изготвен и приет годишен обобщен отчет за резултатите от дейността на държавните публични предприятия, на чиято база ще бъде разработена методология за обобщена годишна отчетност.

Предвижда се осигуряване на съответствие между състава на управителните съвети и процедурите за подбор, определени в Закона за публичните предприятия и ще се въведе механизъм за наблюдение на номинациите на бордовете.

Оценката на изпълнението на тази мярка не е обвързваща за оценката на изпълнението на последващите ангажименти на България след приемането на страната във Валутен механизъм II.

Държавна помощ: Предложената реформа не представлява държавна помощ по значението на чл. 107 от ДФЕС, тъй като не заплашва да наруши конкуренцията в страната и е съвместима с правилата на вътрешния пазар.

Реформа 8: Рамка за борба с изпирането на пари

Целите на реформата са свързани с укрепването на рамката за борба с изпирането на пари съгласно Плана за действие с мерки за адресиране на последващите ангажименти на Република България след присъединяването във Валутния механизъм II.

Предвижда се повишаване на капацитета и аналитичните възможности на институциите с цел да изпълняват задачи, свързани с надзора на борбата с изпирането на пари /

борбата с финансирането на тероризма, включително по отношение на прегледа на вътрешните процедури за надзор, разработване на надзорни стратегии, разработване и прилагане на политика за намаляване на риска от изпиране на пари, на които са изложени местните институции, вкл. и риска по отношение на „*видни политически личности*“;

Ще бъде ревизиран наръчника за надзорни процедури, включително процедури за водене на досиета, на преписките и документите, разгледани по време на проверки на място и последващи действия (например коригиращи), като ще се въведат и адекватни процедури за проверка на служителите ангажирани в предоставянето на услуги по дружествено управление (напр. счетоводители, данъчни съветници и др.).

Изпълнен е ангажимента за повишаване на капацитета и аналитичните възможности на звеното за финансово разузнаване за по-добро използване на докладванията за съмнителни сделки и увеличено използване на финансово–разузнавателна информация от компетентните органи чрез увеличаване на персонала на Звеното за финансово разузнаване чрез наемане на повече и специализиран персонал, ангажиран с обработката на доклади за съмнителни транзакции и изготвяне на финансова информация въз основа на тези доклади. Предстои разработване или придобиване на ИТ инструменти за обработка и анализ на докладите за съмнителни транзакции, които получава Звеното за финансово разузнаване.

С изпълнението на проект, финансиран от Службата за подкрепа на структурни реформи към ЕК, бе подготвен и приет план за действие, насочен към повишаване на капацитета на компетентните български институции за ефективно намаляване на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма, както и за преразглеждане и актуализиране на националната оценка на риска, включително чрез анализ на рисковете, свързани с виртуални активи и общи рискове, произтичащи от схемите за гражданство. На тази база ще бъдат предприети действия за повишаване на капацитета на българските институции за ефективно намаляване на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма.

Оценката на изпълнението на тази мярка не е обвързваща за оценката на изпълнението на последващите ангажименти на България след приемането на страната във Валутен механизъм II.

Държавна помощ: Предложената реформа не представлява държавна помощ по значението на чл. 107 от ДФЕС, тъй като не заплашва да наруши конкуренцията в страната и е съвместима с правилата на вътрешния пазар.

Реформа 9: По-високо качество и предсказуемост на законодателния процес в рамките на Народното събрание

Правилникът на Народното събрание предвижда всички законопроекти, инициирани от народни представители, да са придружени от оценка на въздействието, като обществените консултации по тях се осигуряват чрез интернет страницата на съответната водеща парламентарна комисия. Всички становища от обществените

консултации се публикуват и в доклада на комисията се взима отношение по тях. Предложенията за изменения между първо и второ четене не могат да се отнасят до закони, различни от текущо разглеждания законопроект.

Държавна помощ: В обхвата на реформата не се включват промени, които да доведат до нарушаване на свободната конкуренция на пазара. Това определя липсата на държавна помощ по отношение на тази реформа.

Инвестиция 10: Инструмент за по-добро стратегическо планиране и управление на изпълнението

Мярката[58] цели създаване на предпоставки за подобряване на процеса на стратегическо планиране в страната и ще допълва реализацията на реформаторските намерения (реформа 9). За целта ще бъде надградена информационната система *„Мониторстат“* на Националния статистически институт в инструмент за стратегическо планиране, както и за мониторинг на изпълнението и отчетност на всички стратегически документи на централното правителство. Освен че ще обхване всички действащи стратегически документи, инструментът ще проследява и обвързаността им с Целите за устойчиво развитие на ООН. Общият планиран ресурс е 1.7 милиона лева (1.4 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 0.3 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Фактът, че проектът ще подпомогне органи на публичната администрация при упражняване на публичните им функции, обуславя липсата на държавна помощ в този случай.

Инвестиция 11: Осигуряване на адекватна информационна и административна среда за изпълнение на Плана за възстановяване и устойчивост

Мярката[1] цели да осигури адекватна информационна и административна среда за бързо, навременно и законосъобразно изпълнение на Плана за възстановяване и устойчивост. Предвидените дейности обхващат:

- Информационна система за мониторинг и обучения на финалните бенефициенти и ползватели на инструмента за отчитане;
- Административен капацитет на крайните получатели/СНД, в т.ч. на възложителите на обществените поръчки;
- Одит и контрол.

[58] *Вж. приложение № П47*

[1] *Вж. приложение № П16*

Общият планиран ресурс е 14 милиона лева (12.4 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 1.6 милиона лева – национално съфинансиране) с период на изпълнение 2021-2026 г.

Държавна помощ: Предложената мярка не представлява държавна помощ по значението на чл. 107 от ДФЕС, тъй като не заплашва да наруши конкуренцията в страната и е съвместима с правилата на вътрешния пазар.

Реформа 10: Обществени поръчки

В областта на обществените поръчки ще бъдат предприети действия за засилване на конкуренцията и прозрачността и намаляване на корупционен риск:

1. **Засилване на превенцията и подпомагане на възложителите на обществени поръчки (Q4/2021)**

Ще бъдат изготвени промени в методиката за избор на процедури, проверявани на случаен принцип в рамките на предварителния контрол от Агенцията по обществени поръчки, като бъде увеличен делът на проверяваните обществени поръчки, финансирани от ЕС (в т.ч. по линия на Механизма за възстановяване и устойчивост). Ще бъде подобрен достъпът до резултатите от осъществявания контрол от Агенцията по обществени поръчки, като на Портала за обществени поръчки се публикува информация, структурираща основни и/или специфични грешки, по отношение на които е необходимо да се обърне специално внимание на възложителите.

2. **Въвеждане на нови електронни формуляри в националната система за електронни обществени поръчки (Q3/2023)**

Предвижда се да се разработят и внедрят в системата за електронни обществени поръчки новите европейски стандартни формуляри, приложими за поръчки с прогнозна стойност над праговете за публикуване в Официален вестник на ЕС (Commission Implementing Regulation (EU) 2019/1780 от 23 септември 2019 г.) , както и национални стандартни формуляри (по подобие на европейските), които да се прилагат за поръчки с прогнозна стойност под праговете за публикуване в Официален вестник на ЕС. Предоставяната от АОП услуга „*Електронен подател*“ ще бъде развита във връзка с новите стандартни европейски формуляри в областта на обществените поръчки.

3. **Намаляване на неконкурентното възлагане на договори за обществени поръчки чрез промени в Закона за обществени поръчки**

Законът за обществени поръчки регламентира осъществяването на предварителен и последващ контрол на обществените поръчки. АОП осъществява проверки на процедури на договаряне, открити на определени правни основания (преди сключване на договора) и своевременно информира за резултатите АДФИ и Сметна палата - органите, които съгласно чл. 238 от ЗОП осъществяват последващ контрол относно спазването на закона (след сключване на договора) на процедурите съгласно утвърдени годишни планове, както и по сигнал (АДФИ). С оглед намаляване дела на обществените поръчки,

възложени без състезателна процедура и на базата на само една оферта, до средното за ЕС ниво, се предвижда да бъдат осъществени следните действия:

- Извличане на данни от Регистъра на обществените поръчки (РОП) за периода 2019-2021 г. относно процедурите на договаряне без обявление (в т.ч. честота на прилагане на различните основания за избор на такива процедури, предмет на възлаганите поръчки и възложители, които най-често прилагат този вид процедура). Предоставяне на данните на органите по чл. 238 от ЗОП с цел анализ и предприемане на последващи проверки (Q1/2022).
- Въз основа на предоставената информация от РОП – извършване на проверки от органите по чл. 238 от ЗОП на рискови възложители (с голям дял процедури на договаряне). В резултат от извършените проверки органите по чл. 238 от ЗОП изготвят доклад с предложение за мерки, в т.ч. промени в нормативната уредба (Q3/2022).Изготвяне на предложения за законодателни промени, насочени към ограничаване прилагането на процедури на договаряне без обявление (Q4/2022), в т.ч. при необходимост по отношение на:
- оптимизиране на предварителния и последващ контрол на процедурите на договаряне,
- извършване на ежегодни целеви проверки от органите по чл. 238 от ЗОП върху процедурите на договаряне въз основа на структурирана информация предоставена от АОП,
- както и засилване на административно наказателната отговорност във връзка с нарушения при прилагане на процедури на договаряне без обявление.
- Ежегодно предоставяне от АОП на информация за възложителите, които най-често прилагат процедури на договаряне без обявление, на АДФИ и Сметна палата за последващ контрол съгласно чл. 238 от ЗОП. По-конкретно, това ще включва:
- идентифициране на възложителите, които през предходната година най-често са сключвали договори за обществени поръчки след процедура на договаряне без обявление, респ. след процедура с получена една оферта;
- изготвяне и изпращане на съответната информация на АДФИ и Сметна палата за извършване на целеви проверки.
- Осигуряване на публичност на резултатите от последващия контрол по отношение на процедурите на договаряне без обявление, в т.ч. тези, по които е изразено становище от АОП съгласно чл. 233 от ЗОП и е предоставена информация.

България ще намали процедурите на договаряне без обявление с оглед достигане на средното за ЕС - от 26% към края на 2021 г. до 7% до края на 2025 г. .

Допълнително, България ще намали до средното за ЕС ниво възлагането на процедури само с една оферта.

С оглед противодействие на незаконосъобразното прилагане на т.нар. „вътрешно възлагане“ („in-house“), се предвижда следното:

- Предложения за промени в законодателството, свързани със забрана за превъзлагане, въвеждане на задължения за публикуване на сключените 'in-house' договори и анексите към тях, а също и на информация относно плащанията (в допълнение към обявлението за възложена поръчка, което и към момента подлежи на оповестяване), както и съответни санкции при нарушение на изискванията (Q4/2022).
- Осъществяване на системен последващ контрол от АДФИ и Сметна палата на договори, сключени в условията на in house, за които възложителите са изпратили обявления за възложена поръчка в предходната година, както и оповестяване на резултатите от проверките.

Държавни помощи: Предложената мярка не представлява държавна помощ по смисъла на чл. 107 от ДФЕС.

Реформа 11: Разрастване България

В отговор на нуждата от изпреварващ икономически ръст и следвайки добрите практики на инициативата Scaleup Europe и ангажиментите свързани със Startup Nation Standard се предвижда реализиране на реформа Разрастване България, която адресира развитието на високотехнологичния сектор в страната. Реформата цели подобряване на икономиката на България, чрез подпомагане изграждането на индустрии с висока добавена стойност. В допълнение, стартъп и скейлъп компаниите в България да се развиват с по-бързи темпове, оставайки регистрирани в страната и спомагайки по този начин за по-голям ръст в БВП. Развитието на компании в България с висока пазарна оценка е от ключово значение за разширяването и утвърждаването на средната класа в страната. Това би спомогнало и за повишаване привличането на директни външни инвестиции.

Компонентите на реформата Разрастване България създават основа, върху която да се изграждат в България високотехнологични компании, развиващи продукти и услуги с висока добавена стойност. Чрез реформата ще се създадат условия за:

- Подобрен достъп до капитал (подмярка 7)
- Подобрен достъп до талант (подмярка 4 и 5)
- Подобряване средата за администриране на бизнес (подмярка 1, 2, 3, 5 и 6)
- Насърчаване на предприемачеството (подмярка 2 и 3)

Основните етапи на реформата:

1. Изработване и приемане на законови промени за въвеждане на ново търговско дружество в Търговския закон (Q4/2022)

Настоящия Търговски закон не дава възможност на компаниите, регистрирани в България да използват редица от нужните инструменти за развитието на бизнеса като конвертируеми заеми, опции за служители (option pools), договори за вестинг и други. Като резултат някои българските компании правят избора да напуснат страната като

регистрират своя бизнес в друга държава. Следвайки модела на други страни от ЕС Министерство на иновациите и растежа ще инициира създаването на ново дружество, което би дало по-голяма гъвкавост на бизнеса в България.

2. Създаване на законова рамка за постигане ускорена ликвидация на юридически лица (Q3/2023)

Доброволната ликвидация на бизнес в България отнема близо 1 година и на този етап процедурата е времеемка и скъпа. Нужно е тя да бъде ускорена, да бъде въведено диверсифициране между компаниите спрямо тяхната зрялост, обем на работа и влияние върху икономиката на страната.

В България се създават между 30 000 и 50 000 нови юридически лица на година, ликвидирайки едва около 1 000. Над 90% от новостартиралите компании се провалят още в началните стъпки като повечето от тях никога не са имали дейност, не са назначавали хора и не са били регистрирани по ДДС. За тях се предвижда по-лесна и по-бърза ликвидация.

3. Приемане на Закон за личния фалит (Q3/2022)

Законът за Личния фалит има съществено значение за голяма част от населението на страната, бизнеса и предприемачите. Той е един от компонентите, които създават условия за развитие на предприемачество и втори шанс при провал на предприемача. Законът за Линия фалит ще въведе производство по несъстоятелност с одобряване на погасителен план, с ликвидация на имуществото, както и производство по несъстоятелност при липса на доходи и имущество на физическите лица.

Във връзка с пълното транспониране на Директива 1023/2019 г. е необходимо в българското законодателство да бъде уредено и производство по несъстоятелност на физически лица. Неговата цел, която е формулирана и в самата Директива е да се преодолее състоянието на свръхзадлъжнялост на физическото лице /длъжник, предприемач, потребител/ като се даде възможност за частично опрощаване на задълженията, справедливо удовлетворяване на кредиторите и създаване на възможности за възстановяване на социалната, предприемаческата и трудовата активност.

Промените са свързани и с определянето на компетентен съд, пред който ще се води процедурата, а също и необходимостта от назначаването на специалист, който да подпомага длъжника. Ключов елемент от изготвянето на нормативния акт е и възможността за съставяне и одобряване на погасителен план, от който на месечна база /или друга/ ще бъде предвидено да се правят погасявания на съответните необезпечени задължения. Следва да бъдат предвидени възможности и за това какво ще се случи ако длъжникът няма доходи и имущество, а също и при ликвидация на имуществото.

4. Изработване и приемане на подзаконовата нормативна рамка за въвеждане на Стартъп виза (Q3/2022)

Въвеждането на Стартъп визата се предвижда като механизъм, за привличането на предприемачи. Това би спомогнало привличането на чуждестранни инвестиции и изграждането на по-голяма и по-добре развита предприемаческа общност.

Под-етапите са:

- Изготвяне на Наредба, която регламентира реда за издаване и отнемане на Стартъп виза, следвайки текстовете от Закона за чужденците в Република България, чл. 24 п.
- Провеждане на съгласувателна процедура и обществено обсъждане от Министерство на иновациите и растежа.
- Приемане на Наредбата от Министерски съвет, съгласно чл. 24 п от ЗЧРБ.

Процедурата за Стартъп виза ще следва най-добрите практики от Европейския съюз, бидейки изцяло онлайн, включвайки представители на местната стартъп екосистема в оценителния процес.

5. Подобряване на нормативните условия за "Дистанционна работа" (Q4/2023)

Дистанционната работа се прилага все повече в съвременните форми на заетост. Съществуващият Кодекс на труда не отговаря на съвременните взаимоотношенията между работодател и служител в условия на дистанционна работа. България може да се превърне в едно от местата, където "дигитални номади" да предпочитат да живеят и инвестират своите средства.

Реформата цели подобрения за условията за дистанционна работа в Кодекса на труда и изискванията за Трудова медицина.

6. Нотифициране на частни схеми за електронна нотификация (Q3/2022)

Регламент (ЕС) № 910/2014 предоставя възможност на страните-членки да привлекат частния сектор в предоставянето на средства за електронна идентификация (Пар. 13 от Преамбюла), без да инвестират държавни средства в създаването на схеми за електронна идентификация. С вече прието Решение на Министерски съвет се признават частни схеми за сигурна електронна идентификация и се регламентира използването им за нуждите на електронното управление на такива схеми, отчитайки приложимите нормативни актове за мерките срещу изпирането на пари, правилата за защита на личните данни и защита на потребителите, както и специалната уредба на Регламент № 910/2014 относно електронната идентификация и електронните удостоверителни услуги.
Под-етапи:

- Взимане на Решение от МС и възлагане на Председателя на ДАЕУ да нотифицира българска схема за идентификация, за която е извършена проверка дали отговаря на изискванията на Регламент ЕС) № 910/14 г. и която е призната с акт на Министерския съвет.

- Председателя на ДАЕУ привежда в действие решението на Министерски съвет.

Държавна помощ: Предложената мярка не представлява държавна помощ по смисъла на чл. 107 ДФЕС.

Реформа 12: Съвет за икономически анализи

Създаването на Съвет за икономически анализи е реформа, която има за цел да постави основите на процес на постепенно и устойчиво осигуряване на българското правителство със задълбочена академична икономическа експертиза, която да бъде отправна точка при вземането на стратегически и дългосрочни икономически решения. Съвременните глобални предизвикателства изискват предприемането на решителни, устойчиви и трансформиращи икономически мерки, възприемането на нови идеи и осъществяването на смели действия, основани на икономическата наука. При създаването на съвета ще се използва успешният опит на редица държави от ЕС, като Експертния съвет в Германия (Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung), Съвета за икономически анализи във Франция (Conseil d'analyse économique) или Френско-германския съвет на икономическите експерти (The Franco-German Council of Economic Experts).

Съветът за икономически анализи ще се състои от международно признати икономисти, които ще оценяват дългосрочните предизвикателства пред българската икономика и ще отправят предложения за най-подходящите политики за тяхното преодоляване. Съветът ще има съвещателен характер и ще включва икономисти от академичната общност, включително от престижните международни университети. В светлината на големите социално-икономически промени през 21 век такъв съвет ще има задачата да анализира основните икономически, макроикономически и социални въпроси и да предлага подходящи политики и решения.

Основният продукт от дейността на съвета ще бъде годишен доклад за състоянието на българската икономика, предизвикателствата и рисковете пред нея, както и възможните решения при преодоляването им. В допълнение, съветът ще има възможността да изготвя препоръки за повишаване на ефективността на икономическите политики в отговор на текущите предизвикателства, както и да публикува позиции по други ключови за просперитета на страната теми като енергийната политика и политиката в областта на измененията на климата, цифровизацията, изкуствения интелект, иновациите и индустриалната политика, социалните неравенства, демографските проблеми и т.н.

Съветът ще се състои от авторитетни икономисти с публикации в 50-те най- рейтингови икономически журнали и ще предоставя на правителството независима експертиза и анализи относно средносрочните и дългосрочни рискове и възможности пред българската икономика. Трима от членовете ще бъдат поканени за период от три години, а участието на останалите двама може да бъде на ротационен принцип за срок от една година. Това ще позволи в съвета да участват икономисти от отделни специфични сфери и с различен академичен фокус с оглед на специфичните теми в

дадената година. По време на заседанията на съвета ще се обсъждат и текущи икономически въпроси, като резултатите от тези обсъждания ще се публикуват под формата на експертни становища или изявления.

Създаването на съвета ще стимулира и надграждането на аналитичния капацитет на администрацията, която ще осигурява данните, необходими за неговата дейност. За тази цел той ще бъде подпомаган от секретариат, който ще развива модерен подход към политиката за данни като основа за взимането на политически решения (data-based policy decisions). Освен постоянните служители и експерти от държавната администрация, звеното ще разчита на експертиза с временен характер на различни млади учени в сферата на икономиката и статистиката на ниво pre-doc или post-doc (със завършено висше образование в сферите на икономиката, статистиката, математиката, инженерните науки). Те ще подпомагат работата на съвета, като по този начин ще имат и възможността да си взаимодействат с водещи международни икономисти, което ще има важно значение за повишаването на аналитичния и академичния им потенциал и за бъдещата им академична кариера като цяло.

Държавна помощ: В обхвата на реформата не се включват промени, които да доведат до нарушаване на свободната конкуренция на пазара. Това определя липсата на държавна помощ по отношение на тази реформа.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Инвестициите по Кохезионната политика ще подкрепят прехода към управление, основано на потенциала на данните. Основен акцент е разширяването на обема на отворените данни, генерирани и обработвани от държавните институции и бизнеса и улесняването на споделянето им. За постигане на максимален ефект се залага на интегрираност и синергия на тези мерки с инвестиции в осигуряване на свързаност чрез мрежи с висок капацитет, финансирани в рамките на Плана.

За извличане на максимални ползи за обществото от цифровата трансформация на публичния сектор ще се подкрепя осигуряването на надеждна, функционална и достъпна споделена инфраструктура и облачни услуги, както и за централизирани и хоризонтални решения за е-управление. Задълбочаващата се цифровизация на публичния сектор извежда на преден план необходимостта от обезпечаване на високо ниво на киберсигурност. Ще се подкрепя развиването и подобряването на централизирани механизми и инструменти за сигурна защита на данните и публичните услуги при прилагане на най-високи стандарти за киберсигурност.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Мерките в компонента се придържат към най-добрите европейски практики за инвестиции, фокусирани върху прозрачността, отвореността на пазара и лоялната търговия, като по този начин процедурите за обществени поръчки зачитат принципа на отворена стратегическа автономия. Техническите задания ще предвиждат изисквания за

осигуряване на диверсификация на доставчиците, използващи технологии и бизнес практики, способни да се справят с нарушаването на конкуренцията и да допринесат за устойчиво развитие, зелена и цифрова трансформация на българската икономика. Технологиите и съответно системите в компонента трябва да съответстват на всички мерки и политики за сигурност на етапа на проектиране.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Мерките, включени в обхвата на компонента са предвидени за реализация само на територията на страната, но някои техни елементи имат трансгранично измерение. Така например, предвидената дейност за изграждане на национална интелигентна система за сигурност в рамките на Инвестиция 4 е с потенциал да допринесе за координирани действия с други държави членки и техните полицейски служби по отношение на опазването на външните граници на ЕС и предупреждение за евентуални заплахи. Също така инвестиция 9 има пряка добавена стойност и трансграничен ефект по отношение развитието на Единния цифров пазар. Инвестиция 11 ще даде възможност за свързване с други регионални центрове за данни, което ще подпомогне осигуряването на защита живота и здравето на населението, опазването на околната среда и възстановяване след икономически кризи, пандемия и бедствия в България и съседни държави.

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Мерките в областта на електронното правосъдие (реформа 1, инвестиции 1, 2, и 3), електронното управление (реформа 6, инвестиции 9 и 10) и цифровизацията на строителния сектор (реформа 5, инвестиции 7 и 8), както и инвестиции 4 и 11 имат много сериозно застъпени цифрови измерения и следователно ще допринесат значително за постигането на 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост (остойностени 89.3% цифрови разходи – вж. табл. 2.Г.1.1 по-долу). Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа „*да не се нанася значителна вреда*“, както е определен в Регламента за таксономията, но според използваната методология на ЕК за пресмятането на приносите към двойния преход компонентът включва 0% климатични разходи.

Табл. 2.Г.1.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 10: Бизнес среда	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата	19.3	0.0	19.3
Цифровизация на ключови съдопроизводствени процеси в системата на административното правораздаване	7.1	0.0	7.1
Трансформация на съществуващата в Прокуратура на Република България информационна и	28.8	0.0	28.8

Компонент 10: Бизнес среда	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
комуникационна инфраструктура в нов тип - отказоустойчива, резервирана, производителна и защитена			
Подобряване на качеството и устойчивостта на услугите в сферата на сигурността	80.2	0.0	48.0
Въвеждане на способи за алтернативно разрешаване на спорове в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способи за разрешаване на спорове	1.6	0.0	0.0
Подкрепа на пилотна фаза за въвеждане на строително информационното моделиране в инвестиционното проектиране и строителството като основа за цифрова реформа на строителния сектор в България	7.9	0.0	7.9
Единна информационна система по устройство на територията, инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството	2.9	0.0	2.9
Дигитализиране на информационни масиви в администрацията, съдържащи регистрови данни и е-удостоверяване от регистри	94.9	0.0	94.9
Надграждане на центъра за аерокосмически наблюдения (ЦАН)- МВР с цел достигане на национално значение в космическата политика и изпълнение на европейските изисквания и ползите за хората	110.6	0.0	110.6
Инструмент за по-добро стратегическо планиране и управление на изпълнението на стратегически документи	1.4	0.0	1.4
Осигуряване на адекватна информационна и административна среда за изпълнение на Плана за възстановяване и устойчивост	12.6	0.0	6.9
Достъпно, ефективно и предвидимо правосъдие			
Противодействие на корупцията			
Разширяване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове и въвеждане на медиация, задължителна по някои видове дела			
Укрепване на процедурата по несъстоятелност			
Цифрова реформа на българския строителен сектор			
Регистрова реформа за разгръщане потенциала на електронното управление за подобряване на бизнес средата			
Подобряване на рамката за управление на държавните предприятия			

Компонент 10: Бизнес среда	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Подобряване на рамката за борба с изпирането на пари			
По-високо качество и предсказуемост на законодателния процес в рамките на Народното събрание			
Обществени поръчки			
Разрастване България			
Съвет за икономически анализи			
ОБЩО	367.4	0.0	328.3
ПРИНОС		0.0%	89.3%

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.Г.2 Социално включване

а) Описание на компонента

Област на политиката: социално включване

Цел: Компонентът цели насърчаване на социалното включване на уязвимите групи (хора с увреждания, възрастни хора и деца, лица и семейства в неравностойно положение и др.) и повишаване на качеството и разширяване на обхвата на предоставяните социални услуги, въвеждане на интегрирани подходи при предоставянето на социални услуги, както и развитие на интегрирани услуги.

Реформи и/или инвестиции:

- Реформа в сферата на минималните доходи;
- Реформа в областта на социалните услуги;
- Модернизиране на дългосрочната грижа;
- Предоставяне на помощни средства за лица с трайни увреждания;
- Развитие на социалната икономика;
- Модернизиране на Агенция за социално подпомагане;
- Модернизиране на Агенция по заетостта;
- Развитие на културните и творчески сектори;

- Дигитализация на колекции на музеи, библиотеки и архиви.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 1 010.2 милиона лева, от които 861.3 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 148.9 милиона лева национално съфинансиране.

б) Основни предизвикателства

Пандемията от COVID-19 показа, че степента на устойчивост на шокове на отделни системи в страната не е достатъчна, за да може да се гарантира в пълна степен адекватна и своевременна подкрепа и помощ за отделни групи от обществото, особено за уязвимите групи.

Структурните предизвикателства в областта на социалното включване са значителни. Бедността и социалното изключване са сериозни предизвикателства, а неравенството в доходите е високо. Реализираният икономически растеж не е достатъчно приобщаващ, за да способства намаляването на социалните неравенства. Социалните трансфери имат много ограничено въздействие върху намаляването на бедността и неравенството. Те са добре насочени, но нямат достатъчно покритие и имат малък принос за подобряване на състоянието на подпомаганите лица. Значителна част от социалната подкрепа отива за хора, които са извън групата на най-бедните, което влошава цялостната картина по отношение на адекватността на социалните трансфери. Относителният дял на лицата, изложени на риск от бедност, е сред най-високите в ЕС. Значително по-голям е рискът от бедност при някои от най-уязвимите групи от населението. Почти ½ от населението в надтрудоспособна възраст е в риск от бедност или социално изключване през 2019 г., а малко под 1/3 от това население изпитва тежки материални лишения. Въпреки че и двата показателя отбелязват чувствително подобрение през последните десет и повече години, изоставането в рамките на Общността остава значително. Същевременно, голяма част от възрастните хора живеят в селските райони, от което произтичат някои ограничения в достъпа им до социални услуги.

Хората с увреждания са друга основна група, която обхваща значителен дял от населението в страната и която е подложена на сериозен риск от бедност и социално изключване. Почти 1/3 (30.5% през 2019 г.) от хората в трудоспособна възраст с ограничения живеят в материални лишения, което е почти 3 пъти по-висок дял спрямо средните стойности в ЕС (10.6%). Проблемите относно осигуряване на качествени и достъпни социални услуги за хората с увреждания са подобни на тези, които съществуват в предоставянето на услуги за възрастните хора. Фрагментираност и ниска достъпност са сред основните предизвикателства.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 2 от 2020 г., както и СП 4 от 2019 г. Планираната реформа за усъвършенстване на цялостната система за социална подкрепа чрез кодифицирането ѝ цели да преодолее структурното

предизвикателство, свързано с ниската ефективност на социалната политика по отношение на целите ѝ за намаляване на бедността и неравенствата. Реформаторските усилия в областта на социалното включване намират израз в реформа 2, за чиято реализация е ключово успешното изпълнение на инвестиция 1. Реализацията на планираните в компонента интервенции и реформаторски намерения ще е ключова за повишаване на социалната устойчивост на шокове. Инвестиции 6 и 7 имат потенциала да са мощни двигатели в процеса на преодоляване на социалните последици на кризата, породена от пандемията COVID-19, за борба с изолацията и процеса на дезинтеграция на общностите. Инвестиции 2 и 3, освен безспорния си ефект по отношение на укрепване на социалната устойчивост, ще имат своя принос и за икономическото възстановяване, предвид създаваните възможности за представители на някои уязвими групи да се включат на пазара на труда. Преобладаващо, планираните инвестиции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните проекти. Компонентът ще има косвен принос и по изпълнението на други Специфични препоръки на Съвета за страната, например, повишаване на енергийната ефективност (СП 3/2019, СП 4/2020), като по този начин допринася и за изпълнение на целите на зеления преход.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.3% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.1% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат на 0.1% в краткосрочен план – към 2023 г. и 0.04% в средносрочен план – към 2026 г. допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Реформа в сферата на минималните доходи

Изпълнението на тази реформа е насочено към справяне със специфична препоръка № 2 на Европейския съвет за 2020 г. чрез предприемане на стъпки за смекчаване на недостатъците по отношение на адекватността на схемата за минимален доход и съответно прилагане на мерки за социално включване чрез по-добра подкрепа за минималния доход. По-конкретно, планираната реформа за подобряване на системата за социално подпомагане чрез нейната кодификация има за цел да преодолее структурните предизвикателства, свързани с ниската ефективност на социалната политика във връзка с постигането на нейните приоритетни цели за намаляване на бедността и неравенствата.

Реформата има за цел по-висока ефективност, адекватност и обхват на системата за социална подкрепа чрез въвеждане на цялостен подход за предоставяне на социална подкрепа на лица и семейства от уязвими групи, въвеждане на *„обслужване на едно*

гише“, опростени и унифицирани процедури, правила и критерии за достъп до мерки за социална подкрепа, механизми за ежегодно актуализиране на социалните трансфери, както и повишаване на ефективността на администрацията, работеща в тази област и минимизиране на разходите за управление на процесите.

1. Подготовка на измененията в схемите за минимални доходи, базирани на оценка на въздействието в областта на социалното подпомагане във връзка с критериите за достъп и адекватност на социалните плащания (Q1 2022)

Създаване на работна група за преглед на настоящите правила и критерии за допустимост между различните подкомпоненти, обобщаване на компонентите и оптимизиране на критериите за допустимост за лица, които отговарят на условията за получаване на обезщетения, както и възможностите за поставяне на начална основа за увеличаване на размера на обезщетенията.

2. Подготовка на измененията в схемите за минимални доходи, базирани на оценка на въздействието в областта на социалното подпомагане във връзка с критериите за достъп и адекватност на социалните плащания (Q1 2022)

Изменения и допълнения в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, които ще гарантират в периода до 2024 година постепенно нарастване на диференцирания минимален доход до 30 на сто от линията на бедност. Това означава значително разширяване обхвата на подпомаганите и увеличаване на месечната помощ до тази граница. С тази мярка, приета от правителството на 28.07.2021г, която в настоящия момент е най-ефективната за максимално бързото привеждане на системата на месечно социално подпомагане в съответствие с препоръката, се поставя началото на трансформацията на подпомагането в съответствие с приоритетното решаване на проблемите на бедността. С приетото постановление на Министерския съвет, с което се извършват измененията на ППЗСП, се гарантира, че до извършване на необходимите законодателни промени ще се реализира значително повишаване на ефективността на социалните помощи на базата на разширяване на обхвата на нуждаещите се и на увеличаване на размера на помощите, обвързвайки го с размера на линията на бедност. При това ще се прилага механизъм за редовно актуализиране на социалните помощи в съответствие с динамиката на линията на бедност. Това ще осигури плавен преход на системата за социално подпомагане от съществуващия механизъм, основан на гарантирания минимален доход, към обвързването на месечните помощи с линията на бедност, определена за страната за съответната година, до момента, в който тази промяна ще бъде законово регламентирана.

3. Изменение на Закона за социално подпомагане за прилагане на редовен механизъм за актуализиране на схемите за минимални доходи.

Механизмът ще бъде базиран на обективни статистически данни за подобряване на неговата адекватност. Това ще бъде направено в съответствие с принципите на плавен преход, финансова поносимост, бързо изпълнение и по-големи ползи за най-нуждаещите се. Очакваните резултати са: - Създаване на механизъм за ежегодно актуализиране на схемите за минимални доходи; - Установяване на промени в

критериите за допустимост на схемите за минимални доходи за повишаване на тяхната ефективност

4. Приемане на Кодекс за социална подкрепа и вторично законодателство (Q4 2023)

Идеята за кодификация на социалното законодателство следва логиката на хармонизиране на силно фрагментирани социални закони. Кодификацията на социалното законодателство в областта на обществената подкрепа обобщава най-важните закони и има за цел да очертае обхвата и структурата на социалните придобивки, услуги и подкрепа, чрез които да се постигне социална справедливост и социална сигурност в обществото. Водещи в тази трансформация трябва да бъдат няколко принципа като гъвкавост и индивидуален подход, гарантиране на права, включване на уязвими хора, за да се гарантира функционирането на система, която отразява нуждите на нуждаещите се хора с акцент върху подобряването на възможностите за социално включване.

5. Връзка с активиране на пазара на труда и активните политики на пазара на труда (Q4 2023)

Промените в Закона за насърчаване на заетостта ще поставят допълнителен акцент върху активирането на уязвимите групи. Новите разпоредби в закона ще определят набора от дейности и услуги за неактивни лица. Ще се обменят данни между съответните институции за идентифициране на неактивните лица. Промените предвиждат и създаването на регистър за неактивни лица. Целенасочени мерки за подобряване на синхронизацията на активните политики на пазара на труда и схемите за минимален доход.

Държавна помощ: Реформата в сферата касае кодифициране на помощи, които се изплащат на физически лица. В тази връзка настоящата реформа не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Реформа 2: Реформа в областта на социалните услуги

Усилията са насочени към продължаване на реформата в областта на социалните услуги в съответствие със Закона за социалните услуги. Законът, имащ за цел да подобри механизмите за планиране, финансиране, контрол и наблюдение на услугите, както и да подобри тяхното качество, ефективност и устойчивост, влезе в сила на 01.07.2020 г.:

1. Изготвяне и приемане на Национална карта на социалните услуги (Q4/2023)

Националната карта на социалните услуги ще определи максималния брой потребители на всички социални услуги, за които се осигурява финансиране от държавния бюджет. Критериите за определяне на услугите и максималният брой потребители в Националната карта на социалните услуги са определени в Наредбата за планирането на социалните услуги (приета с Постановление № 133 на Министерския съвет от 6 април 2021 г.) според броя и демографския профил на населението. Националната карта на социалните услуги ще бъде разработена въз основа на анализ на общините по

отношение на потребностите от социални услуги на общинско и областно ниво по реда на Наредбата за планирането на социалните услуги;

2. Разработване и приемане на Наредба за качеството на социалните услуги (Q2/2022)

Наредбата за качеството на социалните услуги е ключова за изпълнението на реформата в областта на социалните услуги и постигането на целите на Закона за социалните услуги. Тя ще регламентира стандартите за качество за всички видове социални услуги, които ще са за: организация и управление на услугата; квалификация и професионално развитие на служителите, които извършват дейността по предоставяне на услугата; ефективността на услугата по отношение на резултатите, постигнати за нейните потребители в отговор на техните нужди. Изпълнението на стандартите за качество ще се оценява по критерии за съответствие, включително интегрирани междусекторни услуги и съответните критерии. Стандартите за качество на интегрираните здравното-социални услуги също ще са част от Наредбата. Тя ще уреди и процедурата за контрол, мониторинг и оценка на качеството и ефективността на социалните услуги от общините, доставчиците на социални услуги и Агенцията за качество на социалните услуги. В нея ще бъдат определени и минималните изисквания за броя и квалификацията на необходимите служители, които осъществяват дейността по предоставяне на различните видове социални услуги; изискванията към осъществяваната от служителите дейност по предоставяне на различните видове социални услуги; задълженията на доставчиците на социални услуги за осигуряване на професионално и кариерно развитие на техните служители и други.

Държавна помощ: Реформата не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Инвестиция 1: Модернизиране на дългосрочната грижа

Проектът[59] подкрепя продължаването на реформата на системата на социалните услуги, в т.ч. за дългосрочна грижа. Предвидено е изграждане и оборудване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа и съпътстващи специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания, както и реформиране на съществуващите домове за стари хора. Проектът има обособен компонент за повишаване на енергийната ефективност на социалната инфраструктура. Чрез развитието, изграждането и оборудването на нови, гъвкави и ориентирани към потребностите на конкретните целеви групи и отговарящи на съвременните изисквания социални и интегрирани здравно-социални услуги ще се допринесе пряко за подкрепа и насърчаване на социалното включване на лица с увреждания и възрастни хора, зависими от грижа. Освен преките ефекти, свързани с подобряване на физическата

[59] *Вж. приложение № ПЗ9*

среда, новото оборудване и обзавеждане е свързано и с повишаване на качеството на услугите и тяхната ефективност с оглед на постигнатите резултати за лицата, които ги ползват, в отговор на потребностите им. С реализацията на проекта ще бъдат подкрепени 332 обекта от социалната инфраструктура в процеса на деинституционализация на услугите за дългосрочна грижа за възрастните хора и хората с увреждания, както и 840 социални услуги. Общият планиран ресурс е 753.0 милиона лева (643.2 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 109.8 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Финансирането по проекта не представлява държавна помощ. Всички услуги, които ще се финансират в рамките на проекта са делегирана от държавата дейност. Социална услуга, делегирана от държавата дейност, може да бъде открита като такава, само ако тя бъде предложена от общината и за това бъде взето решение от Общинския съвет. Отговорността за социалните услуги, делегирани от държавата дейности, е изцяло на общините. Частните доставчици не могат да откриват социални услуги, които да се финансират от държавния бюджет. Общините нямат търговски или икономически интерес от предоставянето на въпросните социални услуги. Като доставчици на социални услуги, които са делегирани от държавата дейности, общините не осъществяват икономическа дейност, а изпълняват регламентираните им законови задължения към населението. Следва да се подчертае изразения публичен характер на системата, липсата на потенциална ценова конкуренция, задължението на общините да осигурят достатъчно места в услугите, фактът, че събираните такси не покриват реалните разходи, както и елементът на солидарност, който е характерен за системата на социалните услуги.

Инвестиция 2: Предоставяне на помощни средства за лица с трайни увреждания

Целта на пилотния проект[60] е да насърчи дейностите по осигуряване на лична мобилност и достъпност за хора с трайни увреждания за тяхното социално приобщаване, като се отчитат и специфичните им потребности. Предвидено е предоставяне на висококачествени и високотехнологични помощни технически средства, в т.ч. специализирани софтуерни програми, електронни технически средства за компенсация на сетивен дефицит, адаптирани технически и медицински устройства и други подобни средства и приспособления, съобразно специфичните нужди на хората с трайни увреждания, както и за създаване на достъпна среда, свързана с мобилността и свободното им придвижване. Осигуряване на обучение на ползвателите за ползване на помощните технически средства и/или специализирани програми. Общият планиран ресурс е 24.0 милиона лева (20.0 милиона лева за сметка на Механизма за

[60] *Вж. приложение № П40*

възстановяване и устойчивост и 4.0 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2024 г.

Държавна помощ: Разходите по настоящия проект не представляват държавна помощ по смисъла на чл. 107 и 108 от ДФЕС доколкото помощните технически средства ще бъдат предоставяни на физически лица на база на техните лични потребности.

Инвестиция 3: Развитие на социалната икономика

Мярката[61] предвижда разширяване и модернизиране на възможностите за подкрепа на субектите на социалната и солидарна икономика чрез реформиране на политиката и прилагане на индивидуализиран подход спрямо потребностите на всеки отделен субект на социалната и солидарна икономика чрез създаване на фокус-точки с териториално покритие в шестте региона на страната. Акцент на оказваната подкрепа ще бъде трансформацията на субектите на социалната и солидарна икономика в контекста на двойния (зелен и цифров) преход. Проектът предвижда обследване на поне 200 социални предприятия за възможност за дигитализиране на работните им процеси и подпомагане на осъществяването на изведените препоръки в поне 100 от тях, както и провеждане на обучения за работниците в тях във връзка с въведените цифрови решения. Същевременно, проектът предвижда и насърчаване създаването на мрежи и провеждане на обучения, инициативи и партньорства за приобщаване на социалните предприемачи към социалния и граждански диалог с държавните институции, местната власт и местните общности. Устойчивостта на резултатите от проекта ще се осигури посредством предвидената след приключването му трансформация на фокус точките в местни инкубатори, реализирани под формата на публично-частно партньорство, основаващо се на запазване тяхното функциониране и чрез апортиране на наличните активи. Проектът предвижда и изграждане на дигитална платформа (мрежа) на субектите на провежданата политика в областта на социалната и солидарна икономика. Тя представлява иновативен инструмент за модернизиране и дигитализиране на пазарните процеси и тяхното управление. Ще се осъществи пазарно интегриране на платформата чрез аудио-визуални комуникационни инструменти. Ще бъде изградена и технология за събиране и анализ на данни или т. нар. адаптивно-аналитичен софтуер, с възможност за самообучение, обработка и анализ на данни (изкуствен интелект) с потенциал (въз основа на различните операции, кооперации, сътрудничества и партньорства) да генерира и обработи данни, които да позволят отчетливо и обективно оценяване както на секторните дефицити, така и на провежданата политика. Общият планиран ресурс е 26.7 милиона лева (24.1 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 2.6 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

[61] *Вж. приложение № П41*

Държавна помощ: По отношение на някои дейности от проекта е предвидено прилагане на режим на минимална помощ по Регламент (ЕС) 1407/2013 за съответните предприятия от сферата на социалната и солидарна икономика.

Инвестиция 4: Модернизиране на Агенция за социално подпомагане

Проектът[62] има за цел да повиши ефективността и качеството на административните услуги, предоставяни в системата за социално подпомагане и закрила на децата. Ще предостави възможност и среда за провеждане на предвидените реформи в областта на социалната подкрепа и за решаване на проблеми, създаване на безопасна среда, защита на данните на гражданите, както и осигуряване на равен достъп до социална подкрепа за хора с физически увреждания. Друг фокус ще бъде актуализирането, наличността, където все още няма, и модернизацията на материалната база на териториалните структури на Агенцията за социално подпомагане. Изпълнението на дейностите ще осигури качествени услуги за населението на територията на цялата страна, предоставяни в достъпна и безопасна среда, както и ще достигне цялостна оптимизация на разходите на Агенцията. Също така, изпълнението на проекта ще укрепи устойчивостта на социалната система, както и ще увеличи достъпа на повече хора, нуждаещи се от подкрепа, независимо от техните специфични различия, причинени от физически или сензорни увреждания. Укрепената информационна инфраструктура на Агенцията ще даде техническа възможност без риск от загуба на данни да се планират и изпълнят бъдещи съвместни инициативи за предоставяне на интегрирани услуги и услуги по заетост.

Общият планиран ресурс е 9.8 милиона лева (8.2 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 1.6 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2024 г.

Държавна помощ: Проектът не е обект на режим на държавна помощ, тъй като дейностите по изпълнение на ремонтни дейности и доставка на специализирани съоръжения за достъпна среда, отопление и информационно оборудване са насочени към обновяване, достъпност и модернизация на сгради, предоставящи публични административни услуги, не водят до подобряване на пазарните позиции или до разширяване на дейността и не се постига конкурентно предимство. А именно, няма конкуренция за предлаганите услуги, която ще бъде въведена след изпълнението на проекта. С оглед на това и поради липсата на този компонент при оценката на наличието или липсата на държавна помощ, може да се твърди, че проектът не отговаря на изискванията за съществуване на държавна помощ. Всички дейности по ремонт и закупуване на оборудване ще бъдат предмет на възлагане, което не предполага наличието на държавна помощ.

[62] *Вж. приложение № Н7*

Инвестиция 5: Модернизиране на Агенция по заетостта

Проектът[63] е насочен към повишаване на ефективността и качеството на предоставяните административни услуги в системата на Агенцията по заетостта, създаване на безопасна среда, защита на данните на гражданите, както и улесняване на достъпа до услуги за хора с различни характеристики и нужди, вкл. и хората с увреждания и уязвимите групи на пазара на труда. Проектът ще допринесе за намаляване на административната тежест, подобряване на качеството на предоставяните услуги (по отношение на достъпност, време, консумация на ресурси и т.н.) и ще помогне за по-доброто им фокусиране върху индивидуалните нужди на клиентите на Агенцията по заетостта, както и за повишаване на ефективността на партньорствата със заинтересованите страни. С предвидените интервенции и технологични обновления на информационните системи на АЗ ще се осигурят условия за обмен на съответната информация между институциите за подкрепа на работната сила и бизнеса. Ще се реализира механизъм за предаване между доставчиците на посредническите, социални, обучителни и други услуги на съответната информация за свободните работни места, възможностите за обучение и услугите, предоставяни на отделните лица или семейства. Общо планираният ресурс е 31.9 милиона лева (26.6 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 5.3 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2024 г.

Държавна помощ: Проектът не е обект на режим на държавна помощ, тъй като включените в него дейности не водят до подобряване на пазарните позиции или до разширяване на дейността и не се постига конкурентно предимство, т.е. няма конкуренция за предлагани услуги, които ще бъдат въведени след изпълнението на проекта. Агенцията по заетостта не попада в обхвата на приложимите правила в европейското и националното законодателство в областта на държавната и минималната помощ. Всички дейности, които ще бъдат извършени, ще подлежат на възлагане чрез публичен конкурс, който не предполага наличие на държавна помощ.

Инвестиция 6: Развитие на културните и творчески сектори

Проектът[64] цели мобилизиране на пълния потенциал на сектора на културата за преодоляване на социалните последици на кризата от COVID-19, за борба с изолацията и процеса на дезинтеграция на общностите. За целта проектът предлага реформиране на публичните разходи за култура, чрез законодателна и административна реформа в Национален фонд *„Култура“* към Министерството на културата, децентрализация на културните политики, чрез обособяване на 3 разходни програми *„Подкрепа за*

[63] *Вж. приложение № Н8*

[64] *Вж. приложение № П42*

европейско културно сътрудничество“, *„Подкрепа за развитие и достъп на публиката“* и *„Ново поколение местни политики за култура“*, финансиращи на конкурентен принцип културен продукт и съдържание. Предвидена е нарочна дейност за повишаване на административния капацитет в служителите на администрацията и повишаване на уменията и компетенциите в контекста на цифровия преход – за представителите на културата и творческите индустрии. Общият планиран ресурс е 96.8 милиона лева (79.7 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 17.1 милиона лева частно съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: По отношение на някои дейности от проекта е предвидено прилагане на режим на минимална помощ по Регламент (ЕС) 1407/2013. За бенефициентите, които са бюджетни организации, при които изпълняваните в рамките на финансирането икономически дейности и упражняването на публична власт са *„неделими по своя характер“*, т.е. когато икономическата дейност е необходима за упражняването на публичната власт, дейностите като цяло няма да се считат за икономически по своя характер и съответно тяхното финансиране няма да представлява държавна помощ.

Инвестиция 7: Дигитализация на колекции на музеи, библиотеки и архиви

Основна цел на проекта[65] е да се проведе цялостно реформиране на политиките на държавата по дигитализиране, опазване и съхранение на културното наследство и да се осигури свободен достъп на всички заинтересовани страни до културното богатство на страната, на равни начала и без ограничение, което от своя страна ще засили положителния образователен, научен и туристически ефект на културното наследство в България. Ще се въведат единни стандарти за дигитализиране на фондовете на музеите, галериите, библиотеките, Българската национална филмотека (БНФ), Българската национална телевизия (БНТ), Българското национално радио (БНР) и Българската телеграфна агенция (БТА); ще се създаде единна методология за осъществяване на процеса по дигитализация на национално ниво, с която да се въведе единен координиран подход с централизиран контрол. Ще бъде цифровизирана част от фондовете, съхранявани в музейната и библиотечна мрежа в страната, както и в БНФ, БНТ, БНР, БТА и държавните архиви – структурни звена на Държавна агенция „*Архиви*”, които са едни от най-съществените културни институции, съхраняващи, опазващи и представящи културно-историческото, литературно и аудиовизуално наследства на страната. За да се осигури единен достъп на национално и европейско ниво до дигитализираното съдържание, се предвижда да се изгради и единна електронна платформа, която да предоставя онлайн достъп до крайните продукти от процеса по дигитализация за гражданите, бизнеса, научните и образователните среди, която ще бъде конфигурирана така, че да може да се подава допълнително съдържание към

[65] *Вж. приложение № П43*

Europeana чрез националния агрегатор. Общият планиран ресурс е 68 милиона лева (59.5 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 8.5 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Финансирането в рамките на проекта не представлява държавна помощ. С проекта се осигурява универсален достъп до културното наследство, както и неговото опазване и защита. В съответствие с разпоредбите на Известието на Комисията относно понятието държавна помощ, посочено в член 107, параграф 1 от ДФЕС, ЕК не счита за държавна помощ публично финансиране на културни дейности или за защита на културното наследство, които са достъпни за обществеността безплатно, преследват чисто социална и културна цел, чийто характер е с нестопанска цел. Публичното финансиране на дейностите в областта на културата или за опазване на културното наследство, които са достъпни за обществеността безвъзмездно, преследват чисто социална и културна цел, чието естество е нестопанско, не представлява помощ. В този смисъл, фактът, че от посетителите на културна институция или от участниците в културна дейност или дейност за опазване на културното или историческото наследство, се изисква да плащат някаква сума, която покрива само една малка част от реалните разходи, не променя нестопанското естество на тази дейност, тъй като платената сума не може да се счита за истинско възнаграждение за предоставената услуга.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

През следващия програмен период интервенциите по ЕСФ+ ще бъдат насочени към формиране и повишаване качеството на човешкия капитал като основен фактор на производството чрез заетост и социално включване. Ще се подпомага реализацията на пазара на труда и активното приобщаване на уязвими групи в заетост и социално включване чрез повишаване на възможностите им за започване на работа, подобряване на уменията, квалификация и преквалификация, насърчаване на социално-икономическата им интеграция, подобряване на достъпа им до качествени социални услуги, посреднически услуги за намиране на работа и интегрирани услуги. Усилията ще са насочени и към повишаване ефективността и устойчивостта на политиката в областта на социалното включване като способ за намаляването на социалните неравенства. Ще се подкрепя равен достъп до специализирана здравна и дългосрочна грижа, повишаване на качеството и разширяване на обхвата на предоставяните социални услуги. Започналата през 2014 г. реформа в системата на социалните услуги за дългосрочна грижа ще навлезе в основната си фаза, като се предвижда да се закрият приблизително 60% от останалите специализирани институции за лица с увреждания, а всички съществуващи домове за стари хора да се реформират в съответствие с новите критерии за качество. В рамките на изпълнението на заложените дейности в Плана за възстановяване и устойчивост се планира да се реализират основните строителни дейности и инвестиции в оборудване и обзавеждане, необходими за условно наречения „*втори етап*“ от реформата на системата на социалните услуги за дългосрочна грижа. От друга страна чрез финансиране на дейности за енергийна ефективност и обновяване на оборудване и обзавеждане в съществуващи социални услуги в общността, делегирани от държавата дейности, както и изпълнение на противоепидемични мерки

се цели повишаване на качеството на предоставяните социални услуги на потребителите. Тези основни инвестиции ще бъдат паралелно допълнени с дейности по Програмата за развитие на регионите 2021-2027 г., а *„меките мерки“* ще се финансират от Програмата за развитие на човешките ресурси 2021-2027 г.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Планираните интервенции ще се придържат към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Проектите, включени в обхвата на компонента, са предвидени за реализация само на територията на страната и нямат експлицитно трансгранично измерение с изключение донякъде на интервенциите в областта на културата и културното наследство (инвестиции 6 и 7).

з) Зелени и цифрови измерения на компонента

Инвестиция 1 ще има за пряк ефект от реализацията си повишаване на енергийната ефективност, свързан с обновяването на сградния фонд на социалната инфраструктура. Предложените в компонента мерки (остойностени 22.0% климатични разходи – вж. табл. 2.Г.2.1 по-долу) допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията.

Като включва 10.0% цифрови разходи (вж. Таблица 2.Г.2.1 по-долу), този компонент допринася и за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.Г.2.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 11: Социално включване	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Реформа в сферата на минималните доходи	0.0	0.0	0.0
Реформа в областта на социалните услуги	0.0	0.0	0.0
Модернизиране на дългосрочната грижа	643.2	187.9	0.0
Предоставяне на помощни средства за лица с трайни увреждания	20.0	0.0	0.0
Развитие на социалната икономика	24.1	0.0	0.0

Компонент 11: Социално включване	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Модернизиране на Агенция за социално подпомагане	8.2	1.2	2.8
Модернизиране на Агенция по заетостта	26.6	0.08	23.1
Развитие на културните и творчески сектори	79.7	0.0	0.0
Дигитализация на колекции на музеи, библиотеки и архиви	59.5	0.0	59.5
ОБЩО	**861.3**	**189.3**	**85.5**
ПРИНОС		**22.0%**	**10.0%**

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

2.Г.3 Здравеопазване

а) Описание на компонента

Област на политиката: здравеопазване

Цел: Основната цел на компонента е подобряване на способността на здравната система да направлява дейностите в общественото здраве, увеличаване на устойчивостта на здравната система на сътресения, както и увеличаване на достъпа на населението до качествено и навременно здравно обслужване.

Реформи и/или инвестиции:

- Актуализиране на стратегическата рамка на сектор *„Здравеопазване“*;
- Развитие на електронното здравеопазване и на Националната здравна информационна система;
- Подобряване на привлекателността на здравните професии и насърчаване на по-балансирано разпределение на здравните специалисти на територията на цялата страна;
- Модернизиране на лечебни заведения за болнична помощ;

- Центрове за интервенционална диагностика и ендоваскуларно лечение на мозъчно-съдови заболявания;
- Модернизация на психиатричната помощ;
- Изграждане на система за оказване на спешна медицинска помощ по въздуха;
- Национална дигитална платформа за медицинска диагностика;
- Подобряване на националната система за спешни комуникации 112
- Подобряване на достъпа до първична и извънболнична помощ;
- Подобряване на достъпа до превантивни скринингови дейности;
- Съвременно здравно образование в българското училище;
- Развитие на извънболничната помощ.

Оценка на разходите: Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 863.6 милиона лева (719.7 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 143.9 милиона лева национално съфинансиране).

б) Основни предизвикателства

Очакваната средна продължителност на живота в страната е най-ниската в ЕС. През 2020 г. въпреки плавната тенденция за нарастване намалява с 1.5 години, което представлява рязък спад на фона на бавното изменение на този показател в годините.

Както предотвратимата с превенция смъртност, така и предотвратимата с добро лечение са сред най-високите в ЕС. Болестите на органите на кръвообращението и онкологичните заболявания са основните причини за смърт.

Високата смъртност на населението е една от причините за наблюдаваната през последните години устойчиво влошена демографска тенденция. Данните показват, че през 2020 г. нивото на смъртност (18‰) е най-високото, достигнато в исторически план от 1945 г. досега. Коефициентът на смъртност през 2019 г. общо за ЕС е 10.2‰, а за България 15.5‰. Равнището на общата смъртност в България е най-високото сред страните членки на ЕС във всяка една година за периода от 2010 г. до днес.

Стандартизираният коефициент за смъртност от болести на кръвообращението за България е три пъти по-висок от коефициента средно за страните от ЕС. България се намира и на първо място сред страните от ЕС по стандартизиран коефициент за смъртност от мозъчно-съдова болест.

Детската смъртност в България е сред най-високите в ЕС. Нивата на перинаталната детска смъртност, неонаталната, постнеонаталната детска смъртност в страната са многократно по-високи от средните за ЕС стойности. Тези показатели са индикатори за качеството на медицинската помощ, но върху неговата динамика влияят и жизнения стандарт и здравната култура на населението. В малките населени места показателите остават по-високи от тези в градовете. Причини за това могат да се търсят във

влошаване на социално-икономическите условия в малките градове и селата, ограниченият достъп до здравни услуги, по-ниското образование и култура. Интегралният показател, характеризиращ вероятността за умиране на децата преди достигане на 5-годишна възраст, е с два пъти по-високо ниво от средното за ЕС. Недоносеността е важен фактор и има съществен „принос" за нивото на перинаталната детска смъртност.

На личните лекари и специалистите от извънболничната помощ са вменени задължения и за извършване на промотивно-профилактични дейности към бременните, майките и децата, извършване на прегледи, на необходимите изследвания, указания за двигателния и хранителен режим на бременната и детето – хранене, имунизации, осъществяване на консултации относно последващо лечение, грижи за деца, както и грижи за деца с увреждания.

Независимо от създадената организация за здравно обслужване на децата, бременните и майките, най-важните показатели за страната в последните години показват, че са налице проблеми, които влияят сериозно върху здравето на тези групи. Основните от тях са: неравномерно териториално разположение на ОПЛ практиките, липса на информация за бременни и деца, обхванати с профилактични прегледи, както и за обема, в който се осъществяват, липса на капацитет за наблюдение. Достъпът до общопрактикуващ лекар/педиатър се ограничава поради липсата на такива, а изборът на педиатър от друго населено място е свързано с допълнителни финансови разходи.

За преодоляване на негативните тенденции в този сектор, неотложна стъпка е създаването на стратегия за подобряване на детското и юношеско здраве и комплексна педиатрична грижа. Поради разпокъсаността и отдалечеността на различни ключови звена, необходимостта от транспортиране на пациентите, липсата на възможност за осъществяване на цялостния набор от диагностични процедури и консултации с необходимите специалисти на едно място и в разширен консилиум, забавя диагнозата и своевременното адекватно лечение. С реализирането на стратегията ще се подобри достъпът до високоспециализирана медицинска помощ за децата в страната чрез изграждането на национална детска болница и модернизиране на педиатричните клиники и отделения, с паралелното създаване звена за социално-здравна помощ ще бъдат подобрени достъпността и капацитетът на здравната система за педиатрична помощ в страната.

Липсата на организиран скрининг не само на бременните жени и деца, а и на останалата част от населението с цел откриване, диагностика и ранно лечение на социално-значимите заболявания е следващото голямо предизвикателство пред системата на здравеопазването в България.

Недостатъчно добре развитите превантивни мерки и извънболнична помощ на институционално и регионално ниво имат съществен принос за ниската резултатност на здравеопазването. Концепцията за предотвратима смъртност се основава на идеята, че определени смъртни случаи не биха настъпили на даден етап, ако са съществували по-ефективни здравни и медицински превенции, както и да бъдат изобщо избегнати чрез

интервенции в областта на общественото здраве, насочени към факторите на поведението и начина на живот, социално-икономическия статус и фактори на околната среда.

Особено тревожен е фактът, че годините „*живот в добро здраве*“, които населението в страната прекарва са чувствително по-малко от средните за ЕС стойности, което паралелно с тенденцията за застаряване на населението с множество заболявания се оказва сериозно предизвикателство пред здравната система.

Посочените данни показват, че е необходимо да се формират политики, насочени към повлияване на негативните показатели на смъртност и заболеваемост в България и въз основа на основните детерминанти за здраве и възможностите на здравната система.

Здравната система е развита непропорционално със силен превес на болничната помощ, за сметка на слаборазвита и недобре финансирана извънболнична помощ. Съществуват сериозни регионални неравенства в предоставянето на медицинска помощ. Налице са и сериозни диспропорции в здравния статус между групите с различни доходи.

Кризата в сектор „*Здравеопазване*“, породена от пандемията от COVID-19, принуди лечебните заведения да търсят начин за ограничаване на рисковете, произтичащи от неопределеността на средата. Липсата на технологично развитие и ресурсно обезпечаване, паралелно с нараснала конкуренция, постави пред сериозни изпитания голяма част от лечебните заведения. Подобен бъдещ натиск би могъл да бъде преодолян със създаването на стратегически обединения на лечебни заведения, не само като инструмент за формиране на конкурентни предимства, а и като стимул развитието и утвърждаването на нови компетенции на участващите в организацията лечебни заведения. При наличието на подобни предпоставка необходимите технологични, информационни и човешки ресурси могат да се осигуряват при по-ниски разходи и рискове чрез колаборация с други организации.

Преструктурирането на системата от лечебни заведения ще допринесе основно за неутрализирането на непредвидените въздействия на изменящата се външна среда, оползотворяване на благоприятните възможности, предоставени от средата, трансфер на знания и ноу-хау между звената. От икономическа гледна точка се очаква намаляване на рисковете, разходите и по-пълно използване на съществуващия капацитет.

С цел достигане на балансирано географско разпределение на медицински специалисти в страната и съответно подобряване достъпа на цялото население до медицинска помощ са необходими инвестиции и стимули за развитието и реализацията на медицински специалисти, осигуряващи първична медицинска помощ и първични здравни грижи – лекари, медицински сестри, акушерки, фелдшери, лекарски асистенти и специализирана помощ в областта на базови специалности – „*Вътрешни болести*“, „*Педиатрия*“, „*Акушерство и гинекология*“, „*Хирургия*“ и „*Неврология*“.

Пандемията от COVID-19 беше неочаквана и постави на изпитание всички здравни и социални системи по света. България не направи изключение, нещо повече – тя влезе в нея с редица проблеми от обществено-здравен характер. Кризата разкри всички

недостатъци на здравната система, както и открои и изостри някои от структурните предизвикателства пред нея, свързани с устойчивостта, достъпността и капацитета ѝ. Безпрецедентни нива на смъртност са резултат както на лошото състояние на здравната система, така и на лошото управление на кризата. Извънболничната помощ, освен че не разполагаше със структурен и ресурсен капацитет бе за дълго извадена от борбата с разпространението на заразата. Необходими са действия за подновяване на остарялата материално-техническа база, справяне с недостига на здравни специалисти от определени специалности и неравномерното им географско разпределение, както и със затрудненията по предоставяне на своевременни и качествени здравни услуги във всяка точка от територията на страната.

в) Цели

Компонентът е в съответствие със Специфичните препоръки на Съвета за страната за 2019 г. и 2020 г., като пряко ще допринесе за изпълнението на аспекти от СП 1 от 2020 г., както и СП 4 от 2019 г. Всички планирани инвестиции са директно насочени към укрепване на достъпността и капацитета на здравната система за предоставяне на качествени здравни услуги. В допълнение, планираната реформа 3 цели адресирането на структурните предизвикателства, свързани с недостига и географско разпределение на здравните работници. Планираните инвестиции са с трайно въздействие, т.е. техният ефект няма да изчезне след приключването на съответните проекти. Съществена част от правителствените решения за адресиране на проблемите в сектора попадат извън обхвата на планираните в Плана за възстановяване и устойчивост мерки, така например, укрепване и разширяване капацитета на доболничната помощ чрез разширяване обхвата на дейностите, свързани с профилактика и превенция, електронното здравеопазване и др., като финансирането на осъществяваните мерки е предвидено с национални средства или с инструментите на Кохезионната политика на ЕС. Реализацията на планираните в компонента интервенции и реформаторски намерения ще е ключова за повишаване на социалната устойчивост на шокове.

Предвидените мерки в компонента ще окажат въздействие в макроикономически план още в краткосрочен период. Направената оценка (вж. част 4: Оценка на въздействието) прогнозира, че нивото на БВП по постоянни цени ще бъде с 0.2% по-високо спрямо базисен сценарий (в който планираните в компонента интервенции не са реализирани) към 2023 г., като ефектът в средносрочен план (към 2026 г.) достига 0.1% допълнително нарастване на БВП спрямо базисния сценарий. Очакваните ефекти от реализацията на намеренията в този компонент по отношение на пазара на труда възлизат съответно на 0.1% (в краткосрочен план – към 2023 г.) и 0.04% (в средносрочен план – към 2026 г.) допълнителен ръст в броя на заетите.

г) Реформи и инвестиции

Реформа 1: Актуализиране на стратегическата рамка на сектор „Здравеопазване“

Осъществяваната реформа предвижда анализ и промени в стратегическата рамка и нормативна уредба на сектор Здравеопазване с цел повишаване на устойчивостта на здравната система на сътресения, както и увеличаване на достъпа на населението до качествено и навременно здравно обслужване.

1. **Разработване на Национална здравна стратегия 2021-2030 г. и план за действие по изпълнението ѝ и приемане от Народното събрание на Република България (Q3/2022)**

Представяне на дългосрочна визия за развитие на сектора на здравеопазването, стратегическите му цели и приоритети, както и конкретни политики за адресиране на съществуващите структурни предизвикателства в системата на здравеопазването за бъдещите действия и реалният шанс за постигане на икономически растеж и социално благополучие чрез оптимални инвестиции за по-добро здраве. Приемането на дългосрочна стратегия за десетгодишен период ще гарантира по-голяма устойчивост на провежданите политики предвид инертния характер на процесите в здравеопазването.

2. **Разработване на Национална стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2021 – 2030 г. (Q2/2021)**

За адресиране на основните проблеми пред системата на психиатричната помощ в страната (остаряла материално-техническа база, не съобразена със специфичните нужди на пациентите; липса на възможности за комплексна диагностика и лечение на пациенти с психични разстройства, усложнени със соматични проблеми; липса на достатъчно кадри в сектора; липса на единна информационна система в здравеопазването и условия за интегрирани грижи; фрагментираност на системата на психиатрична помощ) е изготвена изцяло нова Национална стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020 – 2030 г., в която като основни приоритети са изведени следните цели: намаляване на заболяемостта, болестността и смъртността от психични разстройства; интегриране на психиатричните услуги в общото медицинско обслужване (деинституционализация); създаване на мрежа от услуги за комплексно обслужване на хората с тежка психична болест в близост до местоживеенето, центрове за лечение на разстройства, свързани с начина на хранене; намаляване на употребата на алкохол и наркотични вещества, и редукция на проявите на агресия и автоагресия; развиване на детско-юношеската психиатрия, психиатрията в напреднала възраст и съдебната психиатрия; разработване на конкретни мерки и стимули за привличане и задържане на специалисти по детско-юношеска психиатрия, съдебна психиатрия и психиатрия на напредналата възраст; възстановяване на баланса между отделните професионалисти – психиатри, социални работници психолози, медицински сестри и санитари с разработва-не на съответни стимули за привличане на дефицитните специалисти; спазване на човешките права и борба със стигмата и дискриминацията.

3. Разработване на Национална карта за дългосрочната нужда от здравни услуги в България (Q3/2022)

Изготвяне на подробен документ, съдържащ задълбочени анализи, заключения и препоръки за индивидуалното състояние на здравната система в различните райони на страната. Анализите ще включват всички субекти от здравната система - болничната и извънболничната медицинска помощ, осигуреност с персонал, апаратурна обезпеченост, демографски и географски специфики, заболеваемост и други. Документът ще даде ясна представа за конкретните силни и слаби страни в здравната мрежа на всеки район от страната, потенциала му за развитие и рисковете, пред които е поставен.

4. Разработване на Национална стратегия за детско и юношеско здраве и педиатрична грижа в Република България 2021-2030 г. (Q4/2022)

България се нарежда на второ място по детска смъртност в ЕС, детската смъртност между раждането и петгодишна възраст в страната е 70% по-висока от средната за Съюза. В България обхватът на пренаталните грижи е относително добър, но съществува сериозен регионален дисбаланс относно достъп до качествена педиатрична грижа. Достъпът до постнатални грижи също страда от съществен регионален дисбаланс. Трябва да се отбележи и, че детската смъртност е по-висока при децата, които живеят в селските райони, в сравнение с тези, които живеят в градовете. Една от основните задачи на планираните за изграждане медико-социални звена за профилактично-промотивна дейност ще е да осъществяват патронажни грижи на децата във всички периоди от тяхното развитие. Освен мониторинга на физическото здраве на децата от тяхната най-ранна възраст, специалистите по здравни грижи в тези лечебни заведения ще имат роля и при изграждането и укрепването на емоционалната връзка между децата и родителите. Това от своя страна минимизира евентуални проблеми в ранното развитие на детето.

Необходимо е да се постави силен акцент върху ранното детско развитие, създаването на комплексна педиатрична грижа чрез разработване на Стратегия за детско и юношеско здраве и педиатрична грижа в Република България. Цел на Стратегията ще бъде подобряването на здравето на децата , младите хора и юношите чрез улеснен достъп до качествени здравни грижи, насърчаване и подкрепа на добри практики, подобрен обхват на здравно обслужване, превенция и ранна интервенция на увреждания и хроничните заболявания, повишена информираност по въпросите на рисковете за здравето сред юношите. Основните мерки, които ще бъдат изпълнени, за да бъде постигната тази основна цел са:

- Подобряване на грижата за здравето на децата и юношите, чрез подобряване на здравната инфраструктура;
- Създаване на условия за прилагане на високотехнологични, иновативни и щадящи методи за лечение на деца;
- Осигуряване на регионален достъп до високоспециализирана медицинска грижа;

- Повишаване на информираността на бременни жени, двойки, деца и родители по различни аспекти на здравето на детето;
- Подобряване на патронажната грижа и развитие на такава в регионите;
- Усъвършенстване на механизмите за събиране на данни, оценка и анализ на състоянието на детско здраве и юношеското здраве;
- Предоставяне на интегрирани здравно-консултативни услуги чрез внедряване на нормативно регламентиран модел.

5. Разработване на Национална стратегия за гериатрична грижа и остаряване в добро здраве в Република България 2021-2030 г. (Q4/2022)

Значението на гериатричните грижи произтича преди всичко от дълбоките социални и здравни проблеми на поколения възрастни хора, които имат специфични здравни нужди. Проблемът с предоставянето на висококачествена медико-социална грижа предполага наличието на комплексен подход. Страната ни следва прогресивната световна тенденция на застаряване на населението и следователното нарастване на хроничните незаразни заболявания. Липсата на достъп до специализирани здравни грижи в много региони на страната прави разработването на тази Национална стратегия е изключително наложително. Стратегията ще отразява подходите в превенцията на преждевременното стареене, както и социалните насоки за ефективност на здравните грижи за възрастните хора.

Националната стратегия за гериатрични грижи и остаряване в добро здраве в Република България 2021-2030 г. ще бъде фокусирана върху социално-медицинската свързаност на предоставяните услуги в съвременното здравеопазване, както и върху развитието на умения за адекватно поведение и адаптация на възрастните хора към промените не само в тялото, но и в семейната среда. Целите на стратегията включват осигуряване на възможност на повече хора да живеят по-дълго в добро здраве, да останат активни по-дълго и да се намали нарастващото неравенство сред възрастните хора; да се улесни достъпът до качествени здравни и социални услуги за възрастни хора, нуждаещи се от грижи и подкрепа; да се даде възможност на възрастните жени и мъже да останат напълно интегрирани в обществото и да живеят достойно, независимо от тяхното здраве и степен на нужда от чужди грижи; да се създаде благоприятна среда за предприемане на действия за насърчаване на здравето и предотвратяване на заболявания по отношение на рисковите фактори сред възрастните хора; да се адаптира здравната система към нуждите на здравословно остаряване, по-добро качество и по-справедливо здравеопазване и социални грижи за възрастните хора и да се възстанови специалността "Гериатрия". Очакваните резултати ще бъдат намаляване на рисковете за здравето (заболеваемост и смъртност) сред възрастните хора, предимно от хронични незаразни болести, но и от често срещани инфекциозни заболявания; намаляване на самотата и социалната изолация, които са важни рискови фактори, засягащи здравето и благосъстоянието на възрастните хора; подобряване на качеството на грижите за възрастни хора, особено за тези с тежки хронични заболявания и функционални ограничения; намаляване на тежестта от заболявания и инвалидност след злополуки

при възрастните хора и повишената физическа активност на възрастните хора ще бъде насърчавана както чрез общността, така и чрез различни социални дейности.

6. Разработване на Национална стратегия за електронно здравеопазване и дигитализация на здравната система 2021-2030 г. (Q4/2022)

Целите на стратегията са:

- Да спомогне внедряването на усъвършенствани електронни здравни услуги, трансформиращи сектора в подкрепа на пациентите и медицинските специалисти и повишаване на качеството и ефективността на здравните услуги.
- Да подкрепи използването на възможностите, предоставени от цифровизацията и електронното здравеопазване, за да се улесни постигането на добро здраве за хората.
- Да спомогне за създаването на цифрово интегрирана система за здравеопазване в България, осигуряваща достъпни, ефективни, ефикасни и висококачествени грижи за пациентите.

7. Разработване на Национален план за борба с рака в Република България 2021- 2027 г. (Q4/2022)

Националният план за борба с рака ще отразява политическия ангажимент за полагане на максимални усилия в борбата с онкологичните заболявания, модерни подходи за лечение, включващи нови технологии, научни изследвания и иновации в услуга на ориентирани към пациента профилактика и грижи. Планът ще даде своя принос, в мобилизирането на колективната сила на ЕС с цел постигане на промяна в полза на всички граждани на Съюза.

Националният план за борба с рака ще съдържа конкретни амбициозни действия, които ще подкрепят дейностите по профилактиката и грижите във връзка с лечението раковите заболявания, чрез които пациентите ще имат достъп до висококачествен скрининг и лечение със съвременни технологии. Той ще бъде структуриран около четири основните области на действие:

- широка профилактика;
- ранно откриване на онкологични заболявания;
- диагностиката и лечението им с прилагане на високотехнологични методи;
- осигуряване на качество на живот за болните от рак пациенти и преживелите лица.

През следващите години Планът за борба с рака ще бъде с акцент върху научните изследвания и иновациите, ще използва потенциала, който предлагат цифровизацията и новите технологии.

Посредством целите, които ще бъдат заложени в Националния план за борба с рака ще се подпомогне процеса за обръщане на негативните тенденцията по отношение на заболеваемост и смъртност от онкологични заболявания както и в показателите, които

показват значителни различия в профилактиката и грижите за болните от рак между и в рамките на държавите членки. Такива неравенства се наблюдават в достъпа до програми за профилактика, диагностиката, ранното откриване на заболяването, неговата проследяемост, лечението с иновативни и високотехнологични методи, осигуряване на комплексна грижа еднакво достъпна във всички региони в страната.

8. Разработване на Национален план за развитие на широкообхватен пренатален и неонатален скрининг, и скрининг на социално-значимите заболявания и създаване на Национален интердисциплинарен център за широкообхватен скрининг с изграждане на регионална мрежа 2021- 2027 г. (Q1/2023)

В България динамиката на социално-значимите заболявания, които се характеризират с високо ниво на заболеваемост и смъртност сред популацията е висока. Засегнато е голяма част от населението в активна възраст. Социално значимите заболявания имат и висок дял в структурата на разходите за лечение и рехабилитация, те изискват намесата на висококвалифицирана и специализирана медицинска помощ, комплексно лечение с използване на скъпоструващи медикаменти. Разработването на Национален план за развитие на широко-обхватен пренатален и неонатален скрининг, и скрининг на социално-значимите заболявания и създаване на Национален интердисциплинарен център за широкообхватен скрининг с изграждане на регионална мрежа, ще формулира конкретни стъпки, мерки и действия за създаването и функционирането на Национален център за провеждане на скринингови програми, за социално значимите заболявания, а развитието на национална мрежа, ще даде възможност на българските граждани за навременен достъп до специализирани, превантивни здравни грижи с добро качество. За постигането на тези цели е необходимо балансирано географско разположение на лечебни заведения и медицински специалисти от извънболничната помощ, както и политики за свеждане до минимум на периодите на изчакване до получаване на специализирана комплексна медицинска помощ.

9. Разработване на Национален план за преструктуриране на болничната помощ в Република България 2021-2027 (Q1/2023)

Националният план ще изразява политическата воля за преструктуриране и оптимизиране на болничната помощ с цел осигуряване на достъп на населението до качествена медицинска помощ и своевременна спешна помощ в лечебни заведения с ресурсна осигуреност и кадрова обезпеченост. Ще бъде направен обзор на текущото състояние на болничния сектор, наличните слабости и недостатъци в практиката и организацията на сектора до този момент. Ще бъдат очертани насоките и конкретните стъпки за преструктуриране и оптимизиране на сектора с цел подобряване здравното обслужване на населението, гарантиране стабилността на болничните структури и постигане на по-добра ефективност на здравната система. Ще се анализират възможностите за създаване на стратегически алианси в здравеопазването със специфична сфера като стратегическа насока. Предимствата на алиансите са свързани основно с неутрализиране на непредвидените въздействия на изменящата се външна среда, оползотворяване на благоприятните възможности, предоставени от средата, трансфер на знания и компетенции между звената. От икономическа гледна точка

такива обединения на лечебни заведения ще доведат до намаляване на рисковете, до по-пълното използване на съществуващия капацитет и оптимизиране на разходите, а за населението ще гарантират достъп до здравеопазване в регионите и комплексна здравна грижа. Планът за преструктуриране на системата за болнична помощ ще бъде основен документ в процеса на планиране и адекватно усвояване на публичните и европейски средства.

10. **Разработване на Национален план за подобряване на достъпността и капацитета на първичната извънболничната медицинска помощ и осигуряване на балансирано териториално разпределение на медицинската помощ и здравните грижи в Република България 2021- 2027 г. (Q1/2023)**

Чрез създаването на Национален план за подобряване на достъпността и капацитета на първичната извънболничната медицинска помощ ще се формулират целите, стъпките и мерките за подобряване на общественото здраве, чрез осигуряване на достъп до първични здравни грижи, разширяване обхвата на извънболничната помощ и преодоляване на регионалния дисбаланс при осигуряване на комплексна здравна грижа. Основна цел на плана е минимизирането на основните причини за заболеваемостта и смъртността в страната, а именно високият ръст на хронични незаразни болести и онкологични заболявания, които от своя страна са социално, икономическо и психологическо бреме за заболелите и техните семейства, водят до трайна инвалидизация и променят структурата на активното, работещо население.

11. **Разработване на План за провеждане на съвременно здравно образование в българското училище 2021-2027 г. (Q4/2022)**

Държавна помощ: Реформата не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Реформа 2: Развитие на електронното здравеопазване и на Националната здравна информационна система

Развитието и внедряването на Националната здравно информационна система (НЗИС) е ключов момент от модернизирането на цялата здравна системата в страната. Това ще изведе до ново ниво предлаганите здравни услуги на населението, както и ще позволи въвеждането на нови такива, за които е от основно значение наличието и функционирането на модерна здравна информационна система. НЗИС ще бъде гръбнакът на информационните системи в сектор „*Здравеопазване*“, който ще бъде основата за интеграцията с всички системи, обслужващи здравните и административните процеси, като ще бъде осигурена възможност за постигане на прозрачност в управлението на финансовите разходи, както и дейностите по организация, контрол, планиране и прогнозиране в системата на здравеопазването, възможност за оценка на качеството и безопасността на медицинското обслужване. С реализирането на дейностите и изграждането на НЗИС ще се осигури наличие на единна среда за обмен на медицинска информация, ще се изгради система за Електронно

медицинско досие, Електронна медицинска рецепта, Електронно медицинско направление и др., ще се създадат условия за финансово управление и мониторинг на разходите.

1. Актуализиране на подзаконовата нормативната уредба в страната по отношение на електронното здравеопазване (Q4/2021)

Предвидените промени в нормативната уредба ще способстват разгръщането на електронното здравеопазване. През 2020 г. са изготвени и приети промени в Наредба № 4 за условията и реда за предписване и отпускане на лекарствени продукти, Наредбата за осъществяване правото на достъп до медицинска помощ и Наредба на министъра на здравеопазването, относно създаването и поддържането на електронните здравни записи на гражданите и условията и редът за водене на регистрите. Предстои до края на 2021 г. да се разработи Наредба за националната здравна информационна система, с която ще се регламентират работните процеси в НЗИС.

2. Въведена в експлоатация Национална здравно информационна система (Q4/2022)

През 2020 г. на национално ниво са изградени и пуснати в действие отделни модули на НЗИС, в т.ч. за електронна рецепта и електронно направление, като електронната рецепта е ограничена до лекарствени препарати, заплащани от НЗОК, а електронното направление е приложимо за медико-диагностични изследвания и резултати от проведените изследвания. Като основа за тяхното стартиране са въведени номенклатури и стандарти, чрез които се осигурява възможността за попълване на цялата необходима специализирана информация. Реализирани са и базовите дейности по отношение на изграждането на ядрото на НЗИС, с което се предоставят условията за осигуряване на интеграционна среда за работа на внедрените модули. Налична е и възможност за създаване и управление на потребители, роли и групи. Създаден е и електронен портал за достъп до НЗИС след вход на външни потребители през модула Е-Автентикация, поддържан от Държавна агенция „*Електронно управление*“. Успешно са изминати първите етапи в създаването на електронно медицинско досие на всеки гражданин на Република България, като са изградени отделните раздели в него и е въведена част от медицинската информация. До края на 2022 г. се очаква да бъде цялостно приключено разработването и тестването и от началото на 2023 г. НЗИС да функционира в пълен обем, което ще издигне на ново ниво болничната и извънболничната здравна система, както и ще осигури интеграция между всички участници на пазара на здравни услуги и гражданите на страната. За постигане на очакваните резултати по отношение повишаване на нивото на контрол и отчетност от страна на лечебните заведения, ще бъде разработена специализирана подсистема за събиране на информация от болници, както и система за мониторинг и контрол в здравеопазването.

Държавна помощ: Реформата не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Реформа 3: Подобряване на привлекателността на здравните професии и насърчаване на по-балансирано разпределение на здравните специалисти на територията на цялата страна

Реформата е насочена към преодоляване на недостига на медицински специалисти.

Неравномерното разпределение на медицински специалисти и специалисти по здравни грижи в страната, както и недостига на лекари и медицински сестри в малките населени места и отдалечените региони, са сред основните проблеми пред ограничения достъп до медицинска помощ в страната. С реформата се цели решаване на този проблем, както и реформиране на сектора по отношение на развитието на човешките ресурси и прилагането на реални мерки за задържането на кадри в системата на здравеопазването и професионалната им реализация в определени райони на страната.

В тази връзка е започнала реализацията на групи от мерки, свързани с осигуряване на законова възможност за разкриване и развитие на индивидуални или групови практики от професионалистите по здравни грижи – медицински сестри, акушерки, медицински асистенти и/или рехабилитатори.

Разработена е процедура за осигуряване на финансови стимули за медицинските специалисти, които ще обслужват населението в отдалечените райони, чрез разкриване на индивидуални практики и създаване на оборудвани и обзаведени амбулатории за извън болнична помощ. Изразяват се в: стимулиране на лекари за разкриване на амбулатории за първична медицинска помощ в труднодостъпни и отдалечени, стимулиране на общопрактикуващи лекари (ОПЛ), разкрили амбулатории за първична медицинска помощ в труднодостъпни и отдалечени райони, да наемат допълнителен брой медицински специалисти, които да осигурят по-достъпно медицинско обслужване на пациентите от всички населени места, стимулиране на специалисти по здравни грижи за разкриването на амбулатории за извънболнична помощ в малки населени места и в труднодостъпни и отдалечени райони. Дейността в цитираните амбулаториите ще се осъществява от медицинска сестра, акушерка, лекарски асистент и/или рехабилитатор. Финансовите стимули ще се подсигуряват със средство от националния бюджет и европейските структурни фондове.

С изпълнението на посочените мерки ще се направят конкретни стъпки за постигане на решения по отправени от ЕК към България специфични препоръки за реформа в сектор „Здравеопазване“ – подобряване на достъпа до здравна грижа с акцент към първичната и специализираната извънболнична медицинска помощ, осигуряване на балансирано географско разпределение на здравните работници и справяне с недостига на здравни специалисти.

Осигуряването на пълната материално-техническа и финансова обезпеченост е от основно значение за привличане на медицински специалисти в населени места, в които към момента няма осигурена медицинска помощ. Във визията за развитие на човешките ресурси в сектор „Здравеопазване“ са залегнали и мерки, насочени към увеличение на приема на студенти по направление „Здравни грижи“, с което ще се постигне поетапно в рамките на следващите от 5 до 10 години оптимизиране на съотношението лекар –

медицинска сестра. Съобразно добрите медицински практики, това съотношение следва да бъде 1 : 3 в съотношение лекар – медицинска сестра. По този начин и със законово осигурената възможност за разкриване на самостоятелни практики, подкрепени финансово от държавата чрез средства от европейските фондове и държавния бюджет, професиите „медицинска сестра“, „акушерка“, „медицински асистент“ и „рехабилитатор“ ще станат привлекателни и по-добре финансово обезпечени, и това също ще доведе до по-голям интерес от младите хора към обучение и квалификация в тези направления.

С цел насочване на обучението към практиката, учебните програми бяха променени и последният курс от обучението на професионалистите по здравни грижи е изцяло практически в лечебни заведения за болнична помощ. По този начин от една страна младите специалисти придобиват практически опит и умения на място, а от друга повишават капацитета на болниците от специалисти и частично покриват нуждата от специалисти по здравни грижи. За възнаграждение на положения труд през годината на обучителния стаж на стажантите - специалисти по здравни грижи ще бъдат използвани възможностите на програмата „*Образование*“ 2021-2027 за осигуряване на стипендии по време на обучителен стаж.

Предприетите мерки за реформа в сферата на човешките ресурси в здравеопазването целят и запазване на възможността за използване на натрупания опит и умения от медицинските специалисти в предпенсионна и пенсионна възраст и подкрепа на тяхната професионална активност. Наблюдаваната в световен мащаб тенденция за стремеж на хората над 55 годишна възраст за връщане към малките населени места и живот с по-малки натоварвания, се забелязва все по-отчетливо и в България. Именно в тази връзка, чрез настоящата реформа ще се създадат условия за подпомагане на тези медицински специалисти, които иначе биха напуснали здравната система, да останат в нея като им се предоставят съвременни, модерни и оптимални условия да продължат да се грижат за пациенти и да практикуват професията си. Тази мярка от друга страна ще осигури достъп до качествени здравни услуги за населението в малките населени места, които са били лишени от такива през последните двадесет-тридесет години.

Ще бъдат изменени и допълнени следните подзаконови нормативни актове:

1. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2015 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването (Q3/2021)

С проекта на наредба се оптимизира процесът по определяне и финансиране на местата за специализанти, финансирани от държавата, с което ще се създадат условия за обучаване на по-голям брой специализанти на места, финансирани от държавата, което ще подпомогне привличането и задържането на медицинските специалисти в страната и ще задоволи в по-голяма степен здравните потребности на населението. Предвидено е и допълнително улесняване на кандидатите за специализация чрез осигуряване на своевременна обобщена информация на териториален принцип (на ниво област) за обявените свободни длъжности за специализанти, като ще се утвърждават само места, за които има заявен интерес от страна на кандидат-специализанти. С проекта на

наредба специализантите, обучавани на места, финансирани от държавата, могат да работят на определено място, към което са заявили интерес след завършване на обучението си, като по време на обучението си те извършват дейности по съответната специалност, с което се гарантира обслужването на пациентите по дадената специалност в избраното от тях лечебно заведение.

2. Наредба № 8 от 2019 г. за изискванията към лечебните заведения, които извършват обучение на студенти и специализанти

С изменението на Наредба № 8 от 2019 г. се цели облекчаване на процеса по получаване на одобрение на лечебните заведения за извършване на дейности по обучение на студенти и/или специализанти, като в същото време се запази целта одобрение да получават само лечебни заведения, които биха могли да осъществяват обучението. По този начин се създават условия повече лечебни заведения, от територията на цялата страна, да могат да кандидатстват за получаване на одобрение за обучение на студенти и/или специализанти. Създава се възможност специализантите в здравеопазването да не са концентрирани само в големите областни градове и лечебните заведения на тяхната територия, но и в по-малките областни центрове. Това ще създаде условия за привличане и задържане, чрез професионално развитие, на медицински специалисти в по-малките населени места, което ще благоприятства и трайното им установяване в тези райони на страната.

3. Наредба за условията и реда за осигуряване на заплащането на разходите за обучение на студенти със сключени договори с работодател (Q1/2021)

Създаване възможност за обезпечаване нуждите на работодателите от служители със съответната професионална квалификация и за дългосрочно обвързване на завършилите студенти с работодатели, които изпитват недостиг на такива кадри.

4. Закон за изменение и допълнение на Закона за лечебните заведения (Q2/2020)

Създаване възможност медицинските сестри (както и акушерките и лекарските асистенти) да могат да разкриват собствено лечебно заведение, с което се създава възможност за пълноценна реализация на професионалния потенциал на тези медицински специалисти и за самостоятелното им включване в медицинското обслужване, което от своя страна, би повишило привлекателността на тези професии.

Държавна помощ: Реформата не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Инвестиция 1: Модернизиране на лечебни заведения за болнична помощ

Проектът[66] е насочен към укрепване на капацитета на лечебните заведения за активно лечение и стационарни грижи, които са ключови за здравната система в страната и които ще бъдат определени въз основа на анализ и картографиране на инвестиционните нужди в здравния сектор, разработен от Министерството на здравеопазването. Три са основните насоки за инвестиции в проектното предложение, които са обединени в общата цел за увеличаване на достъпността и капацитета на здравната система и подобряване на здравните показатели на населението на страната.

Те включват модернизация на системата за педиатрична помощ в цялата страна, изграждане на капацитет за прилагане на най-съвременни методи за лечение на онкологични заболявания чрез създаването на Национален център за лъчелечение с протонна терапия в София , с акцент върху лечение на деца и модернизация на системата за диагностика и лечение на онкологични заболявания в страната. В допълнение към предоставянето на високоспециализирани медицински услуги на населението в цялата страна, осигуряването на най-съвременно медицинско оборудване за диагностика и лечение ще допринесе за удовлетворението на медицинския персонал от тяхната работа, което е ключов фактор за намаляване процеса на напускане на страната на лекари и медицински сестри.

Общият планиран ресурс е 418.9 милиона лева (349.1 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 69.8 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Съгласно т. 24 от Известие на Комисията относно понятието за държавна помощ, посочено в чл. 107, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз (2016/C 262/01), обществените болници са неразделна част от националното здравно обслужване и са почти изцяло основани на принципа на солидарността. Тези болници са финансирани пряко от вноските за социална сигурност и други държавни средства и предоставят услугите си безплатно въз основа на всеобщо осигуряване. Съдилищата на Съюза са потвърдили, че когато съществува такава структура, съответните организации не действат като предприятия. Лечебните заведения, които ще извършват дейности по проекта по диагностика и/или лечение на онкологични заболявания и дейности по педиатрия, ще бъдат определени на база на изготвен анализ и картиране на нуждите, разработените от Министерство на здравеопазването. Всички от тях притежаващи подходящия потенциал ще бъдат допустими кандидати за интервенцията. Предвид гореизложеното са налице основания за осъществяване на проекта извън обхвата на чл. 107 от ДФЕС.

[66] *Вж. приложение № П44*

Инвестиция 2: Центрове за интервенционална диагностика и ендоваскуларно лечение на мозъчно-съдови заболявания

Мярката[67] им има за цел да подобри условията за интервенционална диагностика и ендоваскуларно лечение на мозъчно-съдови заболявания и да създаде условия за следдипломно обучение на специалисти в областта на ендоваскуларното лечение на мозъчно-съдови заболявания в България чрез създаването на национална мрежа от високотехнологични мозъчно-съдови диагностични и лечебни центрове („stroke" центрове) на територията на страната. 10-те високотехнологични центъра за интервенционална диагностика и ендоваскуларно лечение на мозъчно-съдови заболявания, които ще бъдат създадени в университетски многопрофилни лечебни заведения за болнична помощ на територията на 6 региона по NUTS2 ще покриват цялата територия на страната и ще се използват освен за диагностика и лечение, и за обучение на лекари за осъществяване на ендоваскуларната терапия на всички мозъчно-съдови заболявания – третиране на мозъчни аневризми, мозъчни артерио-венозни малформации, артерио-венозни фистули, както и терапията при остър мозъчен инсулт. Мярката има за цел да укрепи капацитета на лечебните заведения за болнична помощ чрез увеличаване на знанията и уменията на медицинските специалисти. По-високата квалификация на персонала ще повиши качеството на предоставяните медицински услуги за гражданите от цялата страна. Това ще доведе до намаляване на смъртността и трайната нетрудоспособност на населението.

Общият планиран ресурс е 128.5 милиона лева (107.1 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 21.4 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Съгласно т. 24 от Известие на Комисията относно понятието за държавна помощ, посочено в чл. 107, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз (2016/C 262/01), обществените болници са неразделна част от националното здравно обслужване и са почти изцяло основани на принципа на солидарността. Тези болници са финансирани пряко от вноските за социална сигурност и други държавни средства и предоставят услугите си безплатно въз основа на всеобщо осигуряване. Съдилищата на Съюза са потвърдили, че когато съществува такава структура, съответните организации не действат като предприятия. Университетските многопрофилни болници за активно лечение, крайни получатели на интервенциите по този проект, ще бъдат определени на база на разработени критерии от Министерство на здравеопазването. Всички притежаващи подходящия потенциал и отговарящи на критериите за изграждане на мозъчно-съдови центрове за диагностика и лечение

[67] *Вж. приложение № П45*

(„stroke“ центрове) във всички райони на планиране ще бъдат допустими кандидати за интервенцията.

Предвид гореизложеното са налице основания за осъществяване на проекта извън обхвата на чл. 107 от ДФЕС.

Инвестиция 3: Модернизация на психиатричната помощ

Проектът[68] е насочен към подобряване на материално-техническата база в структурите от системата на психиатричната помощ за предоставяне на качествена здравна услуга, осигуряване на съвременни възможности за лечение и рехабилитация на пациентите, както и за развитие на възможностите за приобщаването им към обществото. В страната има 11 държавни психиатрични болници, 12 центъра за психично здраве и 22 психиатрични клиники и отделения към многопрофилни болници, които имат обща леглова база от около 4 000 легла. Проектът има за цел да интервенира в инфраструктурата на поне 18 лечебни заведения, предоставящи психиатрична помощ. Изборът на лечебните заведения, които ще бъдат подпомогнати, ще се основава на анализ на специфичните нужди за ремонт/ново строителство и обновяване на техните съоръжения. В същото време проектът предвижда и действия за осигуряване на модерно медицинско оборудване за лечебните заведения от системата за психиатрична помощ, съобразено с индивидуалните нужди на всяка структура, като се вземат предвид функциите, които изпълнява, присъствието на медицински специалисти и съществуващи структури. Мярката, в нейната цялост, е ключова за постигане целите на Националната стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2021-2030 г. (вж. реформа 1 от този компонент).

Общият планиран ресурс е 28.5 милиона лева (23.8 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 4.7 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2025 г.

Държавна помощ: Проектът не подлежи на режим на държавна помощ, тъй като дейностите по осигуряване на лечение на психични заболявания се осъществява единствено в държавни или общински структури, като всички те са включени в настоящото проектно предложение. Тоест, няма истински пазар на тези услуги по отношение на болнично, стационарно лечение. С оглед на това и поради липсата на този компонент при оценката за наличие или липса на държавна помощ, може да се посочи, че проектът не отговаря на изискванията за наличие на държавна помощ.

[68] *Вж. приложение № П46*

Инвестиция 4: Изграждане на система за оказване на спешна медицинска помощ по въздуха

Проектът[69] има за цел да създаде система за предоставяне на модерна и квалифицирана спешна медицинска помощ по въздух в рамките на така наречения ”златен час“ с последващ транспорт на пациенти и ранени, при необходимост, от и до всяка географска точка на страната, транспорт на пациенти между медицинските заведения и доставяне на медицинско оборудване, кръв, органи и лекарства. В резултат се очаква, че ще има намаление с приблизително 20% в броя на смъртните случаи от пътнотранспортни произшествия, трудови злополуки, специфични заболявания, изискващи спешна медицинска помощ в рамките на *„златния час“*. Освен това се очаква да има по-малко престои в болница и/или отпуск по болест в резултат на навременна спешна медицинска помощ, от една страна, и навременен транспорт на ранените до специализирани болници, от друга. Като се вземат предвид характеристиките на страната като топография, климатични условия, състоянието на републиканската пътна мрежа, непрекъснато нарастващият трафик в областните градове и столицата, ще бъде внедрена системата за оказване на спешна медицинска помощ по въздух, използвайки най-добрата практика на хеликоптерната спешна медицинска служба (HEMS) с последващо транспортиране на пациентите до специализирани лечебни заведения.

Общият планиран ресурс е 119.2 милиона лева (99.3 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 19.9 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Тази процедура не представлява държавна помощ, тъй като крайният бенефициент ще бъде Министерството на здравеопазването. Предоставянето на хеликоптерни спешни медицински услуги (HEMS) на гражданите на Република България ще бъде безплатно и еднакво достъпно. Дейностите на HEMS не носят икономическа полза и ще се предоставят неизбирателно на всички крайни потребители. Държавното финансиране ще осигури навременен и справедлив достъп до здравни услуги за спешни състояния на всяко нуждаещо се лице, независимо от неговия осигурителен статус, възраст, пол, произход, език, национален, етнически или политически произход, образование, убеждения, културно ниво, сексуална ориентация, личен, социален или финансов статус, увреждане и вид и причина за заболяване.

Инвестиция 5: Национална дигитална платформа за медицинска диагностика

Проектът[70] има за цел да обхване цифровата диагностика във всички медицински специалности и да създаде възможност за генериране на база данни цифрови

[69] *Вж. приложение № Н9*

[70] *Вж. приложение № Н10*

изображения и нейната вторична обработка посредством валидирани алгоритми за машинно самообучение, невронни мрежи и др. в съответствие с европейското и националното законодателство за защита на личните данни и съответните стандарти за информационна и мрежова сигурност. Тази платформа ще бъде интегрирана с Националната здравно информационна система (НЗИС) и не само ще подобри диагностиката и проследяването на българските пациенти и ще повиши качеството на здравните услуги в различни медицински специалности, но и притежава огромен научен потенциал и може да има важно икономическо въздействие, тъй като ще допринесе за разработването, валидирането и прилагането на базирани на изкуствен интелект цифрови здравни решения с висока добавена стойност и ориентация към износ. Националната дигитална платформа за медицинска диагностика ще е предназначена за всички здравни направления, но обхватът на проекта ще включи четирите направления: онкология, диагностична радиология, дерматология и патология, описани по-долу. Като пилотен сценарий, включващ нейните основни възможности, ще бъде избрано направление, в което има възможно голямо припокриване с други национални теми. Такава здравна сфера е онкологията и свързаният с нея бъдещ Национален план за борба с рака в Република България 2021-2027 г.

Липсата на централизирани данни в този медицински сектор и резултиращата от това неефикасна диагностика са една от причините за бавното развитие на това направление в българското здравеопазване. Чрез платформата за диагностика този процес ще бъде чувствително ускорен, което реално ще спаси човешки животи поради усъвършенстването на процеса на откритие и превенция. Онкологичните специалисти ще повишат своята квалификация, особено що се отнася до боравенето с иновативните дигитални инструменти, а медицинските изследвания по това направление ще навлязат в нова, по-модерна фаза. Като допълнителен ефект е редно да се отбележи и възможността към трансгранична интеграция с европейските и световни партньори.

След изпълнението на пилотния сценарий дейността на платформата ще бъде разширена към следните медицински направления: диагностична радиология, дерматология и патология. Заедно с онкологията тези четири направления произвеждат основната част на медицинския снимков материал, който е във фокуса на описания проект, и те ще бъдат главните страни, които ще доставят данни за дейността на платформата. Крайната цел е да бъдат интегрирани всички медицински направления, които чрез развитието на процеса по дигитализация на здравеопазването в България, ще придобият способностите и нуждите от обработката на подобна информация.

Платформата ще бъде изградена с фокус здравната система, но нейното използване няма да е ограничено само до нея. Следните заинтересовани страни (освен представители на здравната система) следва да имат регламентиран достъп, позовавайки се на европейските директиви като GDPR и националните такива, до части от информацията и процесите в платформата:

- Общо практикуващи медицински специалисти – достъп на медицинските специалисти на първа линия до информация, която досега е била недостъпна за тях,

което ще повиши чувствително качеството на медицински услуги и ще спомогне развитието на специалистите и техните диагностични познания.

- ИКТ екосистема – представители на частния бизнес, които развиват собствени решения в сферата на медицинската диагностика и които имат нужда от информация за верификация и усъвършенстване на своите продукти. Положителният ефект от това ще бъде насърчаване на иновациите и развитието на българските компании като катализатор за развитието на сектора и създаването/привличането на таланти в областта.
- Фармацевтичен сектор – представители на сектора, които имат нужда от диагностична информация за валидация на лекарствени методи и продукти. Положителният ефект от това ще бъде ускоряване на развитието на сектора с подобни положителни икономически ефекти като при ИКТ екосистемата, но и с допълнителен ефект върху адекватността на здравната система чрез усъвършенствани лекарствени продукти.
- Образователна система – университети и други образователни организации ще получат регламентиран достъп до анонимизирана информация с цел да приравни нивото на обучение към действителността в здравната система; ще се създадат предпоставки за адекватна подготовка на обучаващите се кадри в здравната система, които ще имат достъп до актуални методи и процеси, свързани с медицинската диагностика, което от една страна ще повиши готовността на здравната система, а от друга страна ще привлече нови таланти поради атрактивността на обучението.

Бъдещата платформа е инструмент не само в помощ на здравната система, но и на всички заинтересовани страни, които искат да инвестират в здравеопазването и хората, които участват в него. Целокупно реализирането на проекта ще доведе до повишаването на дигиталната зрялост на българското общество спрямо дигиталните решения в здравеопазването. Общият планиран ресурс е 28.3 милиона лева (23.6 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 4.7 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2026 г.

Държавна помощ: Тази процедура не представлява държавна помощ, тъй като крайният бенефициент ще бъде Министерството на здравеопазването.

Инвестиция 6: Подобряване на националната система за спешни комуникации 112

Проектът[71] цели осигуряване на качествена европейска услуга Единен европейски номер 112 за оказване съдействие на гражданите при необходимост от помощ и повишаване обхвата на предоставяната услуга в съответствие с напредъка и развитието на технологиите, чрез създаване на развиваща се единна комуникационно-

[71] *Вж. приложение № П48*

информационна платформа, гарант за сигурност и доверие на гражданите. Ще бъдат направени необходимите законодателни промени с цел да се оптимизира координацията, интеграцията и управлението на процеси през националната система. Националната Система 112 от следващо поколение за приемане на спешните комуникации и управление на ресурсите към службите за спешно реагиране, базирана на единна платформа, предвижда изграждане на центрове за комуникации от следващо поколение (Next Generation 112), свързани в електронна съобщителна мрежа с пакетна комутация (Packet Switching PS), осигуряване на широколентов обмен на информация в мрежата на Националната система 112 (глас, текст в реално време, видео и данни) и надграждане на системите с нови и съвременни услуги. Общият планиран ресурс е 56 милиона лева (46.7 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 9.3 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022-2024 г.

Държавна помощ: При изпълнение на проекта бенефициентите, водещите структури и партньорите не се явяват предприятие, извършващо икономическа дейност. Същите действат при упражняване на публични правомощия. Процедурите за избор на изпълнители ще бъдат извършвани по реда на ЗОП и ППЗОП по открит, прозрачен, в достатъчна степен публичен, недискриминационен и безусловен начин. В този смисъл, на ниво изпълнители, подпомагането също не следва да се счита за държавна помощ. С подпомагането на бенефициентите, водещите структури и партньорите не е налице нарушаване на конкуренцията и подобряване на конкурентните им позиции в сравнение с други предприятия, с които се конкурират, по смисъла на чл. 107, пар.1 от ДФЕС. Дейностите, които се извършват от тях, в качеството им на органи, упражняващи публични правомощия, които са вменени с разпоредби на националното законодателство и не могат да бъдат разглеждани като либерализиран пазар. В този смисъл, инвестирането на безвъзмездни средства не би могло да се разглежда като държавна помощ по смисъла на чл. 107, пар.1 от ДФЕС.

Реформа 4: Подобряване на достъпа до първична и извънболнична помощ

Реформата е насочена към създаването на здравно-социална консултативна услуга, целяща подобряване на здравето на населението и популяризираща здравословния начин на живот, превенцията на социално-значимите заболявания и подпомагане на достъпа до специализирана медицинска грижа. Здравно-социалната услуга ще бъде насочена към интегрирано консултиране по всички въпроси, касаещи общественото здраве, на уязвимите групи от обществото ни – малцинствата, здравно-неосигурените граждани, младежите, младите майки и двойките преди забременяване и по време на бременността, семействата с деца с увреждания, хронични заболявания и специални потребности, и възрастните хора в риск от социално изключване.

Предлаганата реформа ще доведе до удовлетворяване на съществуващата потребност от промотивни, профилактични и превантивни дейности по опазване на общественото здраве и благосъстояние на хората, вкл. и на уязвимите групи, както и на особено необходимия интегриран социално-медицински и психологически подход към

решаването на въпроси, свързани с общественото здраве. Реформата ще доведе, също така, до създаване на предпоставки за преодоляване на негативните тенденции, произтичащи от разпокъсаните връзки в системата на общественото здраве, от проявяването на негативизъм към нея от определени групи от населението, който произтича от затрудненото реализиране на гарантираните от българското законодателство здравни услуги за всички български граждани. Това е в унисон и със специфичните препоръки на ЕК за страната, за развитие на дейностите по превенция и промоция на здравето, вкл. и за уязвимите групи в българското обществото.

Чрез реализирането на тази реформа ще бъдат създадени консултативни медико-социални звена за профилактично-промотивна дейност, които ще предлагат здравно-социална услуга (интегрирана консултативна, промотивна, профилактична и патронажна дейност) за всички нуждаещи се групи в района им на обслужване. Тези звена ще извършват и по-високо квалифицирани медицински грижи по диагностика, проследяване и подпомагане на лечението при хора с хронични заболявания като провеждат комплекс от здравни, медицински и социални дейности.

Основните предизвикателства пред осигуряване на общественото здраве, които ще бъдат решени чрез създаването на интегрираната консултативна медико – социална грижа са следните:

- Активно издирване на целевите групи за обхващане с комплекс от здравни и социални услуги в зависимост от потребностите;
- Подпомагане достъпа на целевите групи до системата на обществено здравеопазване, социалните услуги и подпомагане;
- Промоция на здраве, превенция и профилактика на болестите.
- Осигурен достъп до доболнична помощ и интегрирани здравно-социални услуги на млади хора, двойки, двойки с репродуктивни проблеми, деца с хронични заболявания, бременни жени и родилки, уязвими групи;
- Подобрен достъп и повишено ползване на медицински услуги за деца и бременни, особено рискови и с хронични заболявания;
- Ранно откриване на рискови фактори за здравето и развитието на децата и предприемане на навременни мерки за ограничаването им; ранно идентифициране на проблеми в развитието на децата и ранна интервенция;
- Превенция на заболяванията сред уязвимите групи и подобрени показатели, характеризиращи здравното им състояние.

Всички посочени дейности – промотивно-профилактични, медицински и социални, ще бъдат структурирани в основни пакети според индивидуалните потребности и съществуващите медико-социални рискове за здравето на всяка от уязвимите групи и ще съдържат вида и обхвата на включените дейности.

Реформата ще бъде осъществена като:

- Ще бъде разработен Национален план за подобряване на достъпността и капацитета на първичната извънболничната медицинска помощ и осигуряване на балансирано териториално разпределение на медицинската помощ и здравните грижи в Република България 2021-2027 г. (Q1/2023).
- Ще бъде изготвен анализ и ще бъдат изменени и допълнени законови и подзаконови нормативни актове, като:
  - Закон за лечебните заведения (Q4/2023)
  - Закон за здравното осигуряване (Q4/2023)

Държавна помощ: Реформата не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Реформа 5: Подобряване на достъпа до превантивни скринингови дейности

Липсата на организиран скрининг не само на бременните жени и деца, а и на останалата част от населението, с цел откриване, диагностика и ранно лечение на социално-значимите заболявания е голямо предизвикателство пред системата на здравеопазване в България.

В резултат от осъществяване на реформата ще бъде създаден единен Национален интердисциплинарен център за скрининг (пренателен и неонатален скрининг, и скрининг на социално-значимите заболявания) с изграждане на регионална мрежа, съчетаващ клинична експертиза, необходимите скринингови и лечебни програми, както и добре оборудвани и акредтитрани лаборатории, покриващи територията на цялата страна.

Реформата ще бъде осъществена като:

- Ще бъде разработен Национален план за развитие на широкообхватен пренатален и неонатален скрининг, и скрининг на социално-значимите заболявания и създаване на Национален интердисциплинарен център за масов скрининг с изграждане на регионална мрежа 2021-2027 г. (Q1/2023)
- Ще бъде изготвен анализ и ще бъдат изменени и допълнени законови и подзаконови нормативни актове, като:
  - Закон за лечебните заведения (Q4/2023)
  - Закон за здравното осигуряване (Q4/2023)

Държавна помощ: Реформата не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Реформа 6: Съвременно здравно образование в българското училище

Усилията на Министерството на здравеопазването чрез реализирането на тази реформа, в сътрудничество с Министерството на образованието и науката, ще бъдат насочени към създаване на условия и механизми за постигане на цялостно физическо, психическо и социално благополучие на всяко българско дете и всеки ученик. Световната здравна организация определя жизненоважните умения като серия от психосоциални компетентности и междуличностни умения, които помагат на хората да вземат информирани решения, да решават проблеми, да мислят критично и креативно, да общуват ефективно, да изграждат здравословни отношения, да са съпричастни с другите, да се справят с трудностите и да управляват живота си по здравословен и продуктивен начин. Предизвикателствата пред които се намира обществото ни изискват от българското училище готовността да отговаря в по-висока степен на потребностите на младите хора от изграждане на жизненоважни умения и процес, фокусиран върху личностното и социално развитие на учениците.

Здравето на човек е резултат не само от неговите физически дадености, семейна среда, норми и традиции, но и от конкретното му поведение, което се изгражда под въздействие натрупаните знания, изградените умения и нагласи и позициите на значимите хора. Здравето, разбирано като пълно физическо, психическо и социално благополучие на човека, а не само отсъствие на болест или увреждане е задача както на семейството, така и на обществото.

През последните 10 години в редица представителни за страната изследвания бяха констатирани изключително тревожни тенденции по отношение на здравето на децата и младите хора, свързани с тяхното поведението, като:

- рисково сексуално поведение;
- висока честота на ранната бременност (до 19 г.) и броя на абортите във възрастта 15-19 години;
- нарастване разпространението на сексуално предаваните инфекции;
- тревожно нарастване на броя на младите хора, инфектирани с ХИВ;
- широко разпространение на употребата на цигари с най-високо разпространение на тютюнопушене в юношеска възраст;
- увеличаване на употребата на алкохол;
- нарастване на злоупотребата с психо-активни вещества;
- непрекъснато увеличаващ се брой деца, жертви на пътно-транспортни произшествия;
- нарастване на броя на сърдечно-съдовите заболявания и смъртността от тях;
- широко разпространение на агресията и насилието в училище.

Реформата ще бъде насочена в посока изграждане на междуинституционално сътрудничество и изпълнение на стратегически цели, свързани с Националната

стратегия за детето 2019-2030г. в частта очакван резултат, касаещ обучението на децата и учениците за насърчаване на здравословен начин на живот и формиране на здравна култура. Ще бъде направен цялостен анализ на съдържанието на учебната програма по отношение на наличието на здравни теми, като учениците ще имат възможност да получат знания, които да отговорят на посочените по-горе, изключително важни за съвременното развитие на младите хора потребности. Създаването на адекватно образователно съдържание би позволило да се изградят знания и нагласи за здравословен и екологичен начин на живот, за изграждане на активна гражданска позиция у младите хора, както и за преодоляване на негативните последици от глобални заплахи за живота и здравето на населението. Важно е здравното образование да започне от първи клас и да се надгражда в различните свои области със знания, нагласи и умения у учениците във всички възрасти – да се започне с изграждането на хигиенни навици в първите класове и да се завърши с изграждане на умения за партньорство и родителство в 12 клас.

Реформата ще бъде осъществена като:

- Ще бъде разработен, в сътрудничество с Министерството на образованието и науката, механизъм за междуинституционално сътрудничество за провеждане на съвременно здравно образование в българското училище (Q4/2022) и ще бъде изготвен общ план за провеждането на съвременно здравно образование в българското училище (2021-2027), както и за създаване на допълнителни онлайн достъпни ресурси с осъвременени данни в подкрепа на обучението за деца и ученици, както присъствено, така и в електронна среда от разстояние г. (Q4/2022).
- Ще бъде изготвен анализ на учебното съдържание по учебни предмети на всички видове училищна подготовка с регламентирано осъществяване на здравно, екологично, гражданско и интеркултурно образование, както и на формите за неговото реализиране, включително и в часове извън учебния план, като час на класа, ученическо самоуправление, заниманията по интереси в рамките на целодневна организация на учебния ден, в рамките на дейностите по обща подкрепа за личностно развитие, по реда и при условията на държавния образователен стандарт за приобщаващото образование (Q4/2022).
- Ще бъдат формулирани основни насоки за преодоляване на констатирани дефицити, при необходимост могат да бъдат променяни съществуващите рамкови изисквания за резултатите от обучението по здравно образование по етапи и степени на образование (Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование). Ще бъдат разработени и валидирани насоки за продължаваща квалификация на учителите, обмен на добри практики за всички етапи и степени на средното образование и включени специфични теми, свързани със здравното образование (Q1/2023)

Държавна помощ: Реформата не нарушава и не заплашва да наруши конкуренцията в рамките на ЕИП и не следва бъде разглеждана като държавна помощ съгласно чл. 107 и 108 от ДФЕС.

Инвестиция 7: Развитие на извънболничната помощ

Проектът[72] е насочен към подобряване на общественото здраве и включва инвестиции за укрепване и приоритизиране на извънболничната медицинска помощ в страната. Предвижда се създаването на амбулатории и здравно-консултативни звена в населени места в региони с ограничен достъп до здравни грижи, с минимален обхват на населението от 1 700 000 души. Успоредно с това ще бъде създаден и Национален интердисциплинарен център за широкообхватен скрининг, чрез който ще се подобри регионалния достъп до извънболнична медицинска помощ в малки населени места и ще се даде възможност да бъдат извършени дейности по профилактика и промоция на здраве, и превенция на социално-значимите заболявания. Местоположенията и необходимият брой на амбулаториите за извънболнична помощ ще бъдат идентифицирани на базата на разработен от Министерството на здравеопазването анализ и картиране на нуждите от инвестиции в здравния сектор в регионите в страната. Следващият етап от този процес, вследствие на идентифицираните нужди от извънболнична помощ, ще бъде приоритизирането на местоположенията на амбулаториите за извънболнична помощ спрямо разработени от министерството критерии, така че изграждането на амбулаториите, чрез инвестиционната подкрепа на този проект, да бъде на местата с най-голяма необходимост, до изчерпване на финансовия ресурс по проекта. Този процес ще продължи своето развитите със средства от националния бюджет и/или други фондове и програми до разгръщане на такава мрежа за извънболнична помощ в цялата страна, в пълен обем и спрямо идентифицираните нужди в процеса на картиране.

Общият планиран ресурс е 84.1 милиона лева (70.1 милиона лева за сметка на Механизма за възстановяване и устойчивост и 14 милиона лева национално съфинансиране) с период на изпълнение 2022 – 2026 г.

Държавна помощ: Бенефициент по проекта е Министерство на здравеопазването. Доставената апаратура в изпълнение на проекта ще бъде предоставена за ползване на новоразкритите амбулатории и консултативните медико-социални звена за здравни грижи в малки, отдалечени и труднодостъпни населени места. Предоставените за ползване активи ще бъдат използвани единствено за осигуряването на медицинска помощ, която ще бъде изцяло финансирана от бюджета на НЗОК и ще е общодостъпна за населението. Проектът е насочен към развитие на човешки ресурс и надграждане на здравни услуги, насочени към социално значими заболявания, с което се изпълнява и задължението на държавата да осигури всички необходими условия за гарантиране здравето и живота на населението. В тази връзка осигуряването на оборудването ще даде възможност за обучение на лекари и специалисти по здравни грижи с цел

[72] *Вж. приложение № H11*

въвеждане на нови за пазара здравни услуги в съответните области от които са обучаващите се специалисти. В допълнение, ще се осигури възможност за обучение на медицински специалисти от всички лечебни заведения, работещи на пазара на здравните услуги в страната, без ограничение под каквато и да е форма.

За предоставената за ползване апаратура от Министерство на здравеопазването, амбулаториите и консултативните медико-социални звена за здравни грижи ще дължат пазарен наем, който няма да бъде изискуем от тях, а ще им бъде предоставян под формата на минимална помощ, при условията на Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18 декември 2013 година относно прилагането на членове 107 и 108 от ДФЕС към помощта de minimis.

д) Допълняемост и демаркация с инструментите на Кохезионната политика

Усилията за продължаващото провеждане на политиката за реформа в сектор здравеопазване ще бъдат подкрепени в рамките на Програмата за развитие на регионите 2021-2027 г. чрез инвестиции в извънболничната и болничната сфера, свързани със създаване на равни възможности за населението в отделните региони за достъп както до профилактика и превенция, така и до навременно и качествено болнично лечение чрез мерки за инфраструктура, оборудване, мобилни активи, цифровизация и услуги и приложения за електронно здравеопазване. Интервенциите ще се основават на картографиране на здравните потребности, което да прогнозира направленията на необходимите промени за задоволяване на здравните нужди на обществото. С мерки, финансирани от ЕСФ+, ще продължат усилията за подобряване на здравните характеристики на населението и на работната сила, в частност, с фокус върху здравната промоция и превенция. Ще продължи подкрепата за персонала в здравния сектор, като целенасочени интервенции се предвиждат за повишаването и уменията на високоспециализиран персонал в ключови области на здравната система, както и за персонала, полагащ лекарски и здравни грижи в извънболничната помощ и дългосрочните грижи.

е) Стратегическа автономност и сигурност

Планираните интервенции ще се придържат към най-добрите европейски практики за инвестиции, насочени към прозрачност и справедлива търговия, като по този начин процедурите за възлагане на обществени поръчки ще зачитат принципа за постигане на стратегическа автономност, като същевременно се запази отворената икономика.

ж) Трансгранични и многонационални проекти

Проектите, включени в обхвата на компонента, са предвидени за реализация само на територията на страната, донякъде с изключение на инвестиция 6, която е предвидено да бъде реализирана в съответствие с Директива (ЕС) 2018/1972 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 г., където в чл. 109 е заложено изискването тази мрежа да позволява маршрутизирането на спешните комуникации до най-

подходящия PSAP въз основа на различни фактори (например местоположение, говорения от повикващия език или неговото увреждане, претоварване на PSAP и др.). Това прави системата отворена, което ще позволи интегриране в една бъдеща оперативно съвместима общо европейска мрежа и ще даде възможност за участие в бъдещи трансгранични и многонационални проекти.

3) Зелени и цифрови измерения на компонента

Предложените в компонента мерки допринасят за екологичния преход, като отчитат шестте климатични и екологични цели, определени в Регламента за таксономията, и не нарушават принципа *„да не се нанася значителна вреда“*, както е определен в Регламента за таксономията, но съгласно използваната методология на ЕК за изчисляване приноса към двойния преход, компонентът включва 0% зелени разходи.

Инвестиции 5 и 6 имат ясно изразен цифров елемент. Като включва 10.1% цифрови разходи (вж. Таблица 2.Г.3.1 по-долу), този компонент допринася и за 20% цел за цифровите измерения на Плана, посочена в Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

Табл. 2.Г.3.1: Зелено и цифрово въздействие

Компонент 12: Здравеопазване	**Финансиране от МВУ, млн. лв.**	**Зелен преход**	**Цифров преход**
Модернизиране на лечебни заведения за болнична помощ	349.1	0.0	0.0
Центрове за интервенционална диагностика и ендоваскуларно лечение на мозъчно-съдови заболявания	107.1	0.0	0.0
Модернизация на психиатричната помощ в България	23.8	0.0	0.0
Изграждане на система за оказване на спешна медицинска помощ по въздуха	99.3	0.0	0.0
Национална дигитална платформа за медицинска диагностика	23.6	0.0	23.6
Подобряване на националната система за спешни комуникации 112	46.7	0.0	46.7
Развитие на извънболничната помощ	70.1	0.0	1.1
Актуализиране на стратегическата рамка на сектор „Здравеопазване“(Р)		0.0	0.0
Развитие на електронното здравеопазване и на Националната здравна информационна система (Р)		0.0	0.0
Подобряване на привлекателността на здравните професии и насърчаване на по-балансирано разпределение на здравните специалисти на територията на цялата страна (Р)		0.0	0.0

Компонент 12: Здравеопазване	Финансиране от МВУ, млн. лв.	Зелен преход	Цифров преход
Подобряване на достъпа до първична и извънболнична помощ (Р)		0.0	0.0
Подобряване на достъпа до превантивни скринингови дейности (Р)		0.0	0.0
Съвременно здравно образование в българското училище (Р)		0.0	0.0
ОБЩО	706.6	0.0	71.3
ПРИНОС		0.0%	10.1%

и) Принцип „Да не се нанася значителна вреда“

Всички включени в обхвата на компонента мерки – инвестиции и реформи – съответстват на принципа *„за ненанасяне на значителни вреди“* по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852.

ЧАСТ 3:
ДОПЪЛНЯЕМОСТ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА

1. Съгласуваност с други инициативи

Кризата, породена от COVID-19, засегна много сфери от икономическия и социален живот на държавите членки. Част от предвидените в Плана за възстановяване и устойчивост интервенции ще имат пряко отражение върху секторите, включени в Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г. (ИНПЕК), като чрез реализирането им на практика ще се подпомогнат заложените в него цели и очаквани резултати.

С цел осигуряване на консистентност и допълняемост с ИНПЕК и ускоряване на някои от специфичните инвестиции, политики и мерки, заложени в него, НПВУ предвижда следното по отделните измерения на ИНПЕК:

По отношение на измерение „Декарбонизация“, в допълнение към заложената в ИНПЕК цел за увеличаване дела на енергия от възобновяеми източници (ВИ) в брутното крайно потребление на енергия на 27.09% до 2030 г., в общите цели на НПВУ България си поставя цел да достигне 26% дял на енергията от ВИ в брутното крайно потребление на енергия през 2024 г., 10% кумулативно намаление на енергийната интензивност и 10% на въглеродната интензивност на икономиката за периода 2021-2024 г.

В периода от 2021 г. до 2030 г. се предвижда да бъдат направени реформи и инвестиции, свързани с развитието на енергийната инфраструктура, насърчаване производството и подкрепа за интегрирането в електроенергийните мрежи на електричество, произведено от възобновяеми източници, както и от по-широкото използване на интелигентни системи за съхранение на енергия. Реализирането на мерки от този тип ще доведе до по-пълното използване на електричество, произведено от възобновяеми източници, благодарение на по-лесното му интегриране в електроенергийната система.

Предвидени са реформи, улесняващи навлизането на нови източници на ВИ, като създаване на Национален фонд за декарбонизация, механизъм за финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми източници заедно със сметките за енергия (on-bill financing), стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ и подпомагане на процеса по декарбонизация и намаляване на административната тежест при присъединяването и оперирането на ВЕИ. В тази посока е и включеният проект за увеличаване капацитета за присъединяване на нови възобновяеми мощности към ЕЕС с поне 4500 MW и увеличаване на междусистемния капацитет за пренос на електроенергия чрез по-добро използване на съществуващите активи с поне 1200 MW (ECO).

Схемата за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз ще даде възможност на възобновяемите енергийни източници да имат още по-голям принос за постигане на целите за декарбонизация.

Ключова реформа по това измерение е и тази за Създаване на Комисия за енергиен преход за изработването на Пътна карта към климатична неутралност, която цели да направи оценка на сценариите за декарбонизация и да очертае възможни пътища със съответните финансови, екологични и социално-икономически импликации на мерките при различните сценарии, да ги представи на правителството, което да вземе информирано решение и да се обедини около дадена посока на прехода на българския енергиен сектор. Това ще подготви и реформата за декарбонизацията на енергийния сектор в средносрочен план чрез намаляване на емисии и в дългосрочен план към 2038 г.

Предвидената реформа за изготвяне и приемане на Национална пътна карта за подобряване условията за разгръщане потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на водород е ключова предпоставка за изпълнение на целите на Зелената сделка и декарбонизацията на икономиката, предвид потенциала на водорода да замени изкопаемите енергоизточници в икономиката на бъдещето.

Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4GW ВЕИ с капацитет за съхранение на електроенергия са важна част от енергийната ефективност на енергийната система и са ключови в Интегрирания национален план за Енергетика и климат.

Реализирането на проекта за производство на енергия от геотермални източници чрез изграждане на демонстрационен проект цели да допринесе за постигането на значителен ръст в дела на ВЕИ. Изграждането на инфраструктура за съхранение на енергия от ВЕИ също ще спомогне за техния ръст и интеграция, както и за постигането на по-ниски цени на електроенергията в пиковите часове.

Предвидени са мерки за насърчаване въвеждането на ВИ както за бизнеса, така и за домакинствата. За бизнеса са предвидени инвестиции за насърчаване комбинирането на нови ВИ с локални съоръжения за съхранение на електрическа енергия в зависимост от подходящото технологично решение за съответните проекти и възможности за внедряване на екологични решения в посока кръгова икономика и намаляване на емисиите от CO2 (Програма за икономическа трансформация). Програмата за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни сгради и многофамилни сгради ще насърчи въвеждането на ВИ.

Проектите Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения, базирани на природата, в опазването на защитените зони от мрежата „Натура 2000“ и Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС и целите на Европейския зелен пакт целят намаляване влиянието на земеползването, промените в земеползването и горското стопанство в и извън мрежата „Натура 2000“, опазвайки и подобрявайки състоянието на пасищните и горски екосистеми, които са основни „поглътители“ на емисии, с цел принос към

декарбонизацията. Целта е намаляване на уязвимостта спрямо последиците от изменението на климата и подобряване на капацитета за адаптация на екологичните, социалните и икономическите системи към въздействията на изменението на климата.

Предложената Подкрепа за устойчива градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи ще допринесе за намаляването емисии от парникови газове в транспортния сектор: насърчаване производството и търсенето на електрически и нови екологични превозни средства, ускорено развитие на инфраструктурата за зареждане на електрически и хибридни превозни средства и организиране на кампании за повишаване на информираността и създаване на капацитет от заинтересовани страни по отношение на развитието на устойчива мобилност.

Програмата за енергийна ефективност има пряка връзка с измерението „Енергийна ефективност“ от ИНПЕК и ще допринесе пряко за постигането на Националната кумулативна цел за енергийна ефективност, определена съгласно изискванията на чл. 7 от Директива 2012/27/ЕС (изменена с Директива (ЕС) 2018/2002), както и изпълнението на Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г. Приоритет ще се дава на енергийната ефективност в съчетание с използването на възобновяеми енергийни източници в сградния сектор.

Проектът относно енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление ще допринесе за повишаването на енергийната ефективност на системите за външно изкуствено осветление и намаляването на потреблението на енергия, както и за подобряване на енергийната сигурност на страната чрез намаляване на зависимостта от внос на енергия.

По линия на измерението „Енергийна сигурност“ НВПУ предвижда възможности за диверсификация и оптимизация на потреблението и съхранението на ел. енергия. В тази посока са проектите за съхранение на електрическа енергия, за изследване и изграждане на нови геотермални мощности, както и схемата в подкрепа на изграждането на минимум 1.4GW ВЕИ с капацитет за съхранение на електроенергия.

Схемата за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз ще допринесе за постигане на целите, които си поставя България по отношение на енергийната сигурност, свързани с предприемане на мерки относно ограничени или прекъснати доставки от даден енергиен източник с цел подобряване на устойчивостта на регионалните и националните енергийни системи.

Схема в подкрепа на изграждането на минимум 1.4GW ВЕИ с капацитет за съхранение на електроенергия и възможностите за бизнеса по Програмата за икономическа трансформация за комбиниране на нови ВИ с локални съоръжения за съхранение на електрическа енергия ще допринесе за увеличаване на гъвкавостта на националната енергийна система посредством развитие на нови съоръжения за съхранение, които да адресират непостоянния характер на този тип енергия.

Проектът за ЕСО ще допринесе за повишаване гъвкавостта на националната енергийна система; предприемане на мерки относно ограничени или прекъснати доставки от даден енергиен източник с цел подобряване на устойчивостта на регионалните и националните енергийни системи; повишаване на мрежовата и информационна сигурност (киберсигурност).

Повишаването на енергийната ефективност на системите за външно изкуствено осветление и намаляването на потреблението на енергия като цяло ще допринесат за постигане на целта на ИНПЕК за подобряване на енергийната сигурност на страната чрез намаляване на зависимостта от внос на енергия.

По измерението „Вътрешен енергиен пазар“ България ще развива конкурентен пазар чрез пълната му либерализация и интеграцията му в регионалния и общоевропейския пазар, както е посочено и в измерението „Енергийна сигурност“. Основен елемент в процеса по пълна либерализация е защитата на уязвимите потребители. В съответствие с препоръката на ЕК за развитие на конкурентоспособни пазари на едро и дребно, чрез насърчаване на конкуренцията в страната и преминаване към изцяло пазарни условия, България поетапно ще премахва регулираните цени на електрическа енергия .

Други политики и мерки, насочени към развитието на вътрешния енергиен пазар в съответствие с целите на Енергийния съюз, и включени в НПВУ, включват оптимизация на потреблението, стимулиране създаването на енергийни общности за производство и потребление на възобновяема енергия и стимулиране по-активната роля на потребителите.

Проектът за ЕСО ще допринесе конкретно за постигане на мерките за повишаване на гъвкавостта на енергийната система по отношение на производството на възобновяема енергия, в частност предвидените мерки за разработване на интелигентни мрежи, групиране, оптимизация на потреблението, съхранение, разпределено производство, механизми за разпределение, преразпределение и съкращаване, ценови сигнали в реално време, включително свързване на пазарите в рамките на деня и трансграничните балансиращи пазари.

Проектът RESTORE за закупуване, инсталиране и въвеждане в експлоатация на национална инфраструктура от съоръжения за съхранение на електрическа енергия с общ заряден енергиен капацитет от 6000 MWh ще допринесе значително за решаването на проблемите на участващите в енергийния микс на Р България ВЕИ, които понастоящем не са в състояние да участват пълноценно в балансирането на електроенергийната система, покриването на върховите товари и предоставянето на пазарен принцип на услуги за гъвкавост и допълнителни услуги. От друга страна, е необходимо гарантирането на сигурността на снабдяването с електрическа енергия във връзка със „зеления преход“. . Чрез тези съоръжения проектът ще способства значително за комплексната реализация на концепцията за интелигентни мрежи, осигурявайки висока степен на наблюдаемост, точност на оперативното планиране, маневреност и бързодействие на ЕЕС, включително за предотвратяване и/или овладяване на аварийни събития.

По отношение на измерение „Научни изследвания, иновации и конкурентоспособност“ проектът за ЕСО цели мерки за изграждане на интелигентни електрически мрежи (Smart grid) за автоматизиран контрол на системите за електрическата енергия, с цел осигуряване на най-качественото електрозахранване на потребителите и оползотворяване в максимална степен на енергията от възобновяеми източници, като крайната цел е модернизиране и автоматизиране на съществуващите електрически мрежи.

Основната цел на проекта „Зелена мобилност“ – пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи, ще допринесе за намаляване на емисиите в транспортния сектор: стимули за производство и търсене на електрически и нови екологични превозни средства, ускорено разгръщане на инфраструктура за зареждане на електрически и хибридни превозни средства и организиране на кампании за увеличаване броя на иновативните компании (въвеждане и развитие на иновации) във високотехнологичните и интензивни сектори, сътрудничество между наука и бизнес, технологичен трансфер и прилагане на резултатите от научните изследвания, насърчаване на бизнес-инвестиции в научни изследвания и във внедряването на иновациите в промишлеността и др.

Предвижда се и разработване на пилотен проект за водород, като основа за по-нататъшното развитие на водородните мощности след 2030.

Споразумение за партньорство

Чрез Споразумението за партньорство за програмния период 2021-2027 г. се определят стратегията на страната и нейните приоритети за изпълнение на Кохезионната политика на ЕС (и Общата политика в областта на рибарството). Въз основа на анализа на социално-икономическото развитие на България в периода 2007-2017 г. в Споразумението за партньорство са определени основните направления на инвестиции с европейско съфинансиране. С цел осигуряване на съгласуваност с програмите, съфинансирани от Европейските структурни фондове, в Споразумението за партньорство е предвидена допълняемост с интервенциите по Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ) за всяка една от петте Цели на политиките съгласно приложената таблица.

През 2021 г. България продължава да прилага принципите на Гаранцията за младежта като ще изпълнява новата Препоръка на Съвета от 30 октомври 2020 г. относно „*Мост към работни места – укрепване на гаранцията за младежта*“, с която се заменя Препоръката на Съвета от 22 април 2013 г. за създаване на гаранция за младежта. Основен приоритет през 2021 г. и следващите години ще бъде работата с младежите от групата NEETs, идентифициране на база обмен на информация между институциите, достигане до тях по местоживеене, както и отправянето на качествено и устойчиво предложение за обучение, работа или за връщане в образователната система, съобразно профила на всеки младеж и търсенето на пазара на труда.

От 2021 година продължава работата в контекста на новата Препоръка, като мерките и действията за осигуряване на заетост и обучение на младежите във връзка с прилагането на Гаранцията за младежта се съдържат в ежегодния Национален план за действие по заетостта. Използвайки придобития опит от прилагането на Гаранцията за младежта от 2013 г. и взимайки предвид променящите се реалности на пазара на труда, в т. ч. цифровите и зелени преходи, ще се продължи с ангажимента за отправяне на предложение за работа, образование/обучение, чиракуване или стажуване в рамките на четири месеца.

Особено амбициозни ще бъдат действията в контекста на цифровите умения и валидирането, където Препоръката поставя като акцент оценката на цифровите умения на всички регистрирали се по Гаранцията за младежта NEETs и обучение за подобряване на цифровите умения, съобразно потребностите, както и валидиране и признаване на неформалните и информалните умения.

С изпълнението на проекта Предоставяне на обучения за дигитални умения и създаване на платформа за обучение на възрастни по Плана за възстановяване и устойчивост се предвижда най-малко 500 хил. лица да бъдат включени в обучения за придобиване на базови и средни дигитални умения съгласно рамката DigComp 2.1. Над 100 хил. лица ще имат възможност да валидират неформално придобити умения. Новата платформа за електронни обучения ще бъде важен инструмент на активната политика на пазара на труда, включително по посока изпълнение на Препоръка на Съвета от 30 октомври 2020 г. относно „*Мост към работни места – укрепване на гаранцията за младежта*“.

Част от предвидените курсове за повишаване на квалификацията или за придобиване на компетентности ще се реализират именно посредством електронната платформа за обучения, която ще се реализира по линия на Националния план за възстановяване и устойчивост на България. По този начин ще бъде постигната допълняемост между националните мерки и тези по ПВУ и ЕСФ+. Младежи, преминали през обучения в базови дигитални компетентности, са част от целевата група на ПВУ и не са допустими за обучени по същите ключови компетентности по ЕСФ+ или по национални мерки. Видът на преминати обучения е част от информацията, която съществува в националната база данни за всяко регистрирано в Бюрата по труда лице.

България ще работи по предложените етапи за прилагане на засилената Гаранция, а именно:

Набелязване – определяне на целевата група, наличните услуги и потребностите от умения и осигуряване възможности за превенция чрез системи за проследяване и ранно предупреждение, както и предотвратяване на преждевременното напускане на образователната система;

Информационни дейности – повишаване на осведомеността, целенасочена комуникация и по-добро достигане до младежите, особено от уязвимите групи;

Подготовка – използване на инструменти за профилиране с цел изработване на индивидуализирани планове за действие, съветване, насочване и наставничество,

повишаване на уменията в областта на цифровите технологии, оценяване, подобряване и валидиране на други умения.

Предложение – ефикасност на стимулите за заетост и за започване на стопанска дейност (особено по време на икономическата рецесия), привеждане на отправяните предложения в съответствие със съществуващите стандарти, за да се гарантира качество и равнопоставеност, осигуряване на подкрепа и след започване на работа и получаване на обратна информация. В икономически благоприятна среда, в условията на недостатъчно предлагане на кадри, с безработните младежи ще се работи с приоритет за бързо насочване към подходящи за тях работни места или към обучение, търсено от бизнеса. С оглед максимално бързото и качествено отговаряне на търсенето на пазара на труда, както и за минимизиране на неангажирания престой на младежите, образованите/квалифицираните ще бъдат насочвани по *„бърза писта*“ – приоритетно обслужване и насочване към подходящи работни места. По отношение на неактивните, ниско образованите и продължително безработните младежи качественото предложение рядко може да бъде отправено в рамките на 4 месеца, предвид необходимостта от по-големи усилия за работа с тези младежи, повече време и ресурси – ще се поставя по-голям фокус върху индивидуалната работа с цел постигане на успешен и устойчив резултат.

2. Допълняемост на финансирането

Съгласно чл. 11, ал. 3 от Устройствения правилник на Министерския съвет и неговата администрация, заместник министър-председателят по управление на европейските средства подпомага министър-председателя, като отговаря за цялостната организация и ръководство на системата за координация при управлението на средствата от Европейския съюз. При осъществяване на тези свои функции той се подпомага от дирекция *„Централно координационно звено*“. Съгласно ПМС № 142/07.06.2019 г. Централното координационно звено осъществява оперативната координация при изготвянето на Споразумението за партньорство 2021-2027 и преговорите с ЕК по него, както и изготвянето на програмните документи в областта на Кохезионната политика, Общата селскостопанска политика и Общата политика по рибарство на Европейския съюз за периода 2021- 2027 г. Неизменна част от оперативната координация на национално ниво е осигуряването на съгласуваност и допълняемост на проектите, изпълнявани чрез споделено управление, с други програми на ЕС, включително със средствата по МВУ.

Със Заповед № 105/21.07.2020 г. на министър-председателя беше създадена Междуведомствена работна група със задача текущо да координира изготвянето, изпълнението и наблюдението на НПВУ в рамките на Инструмента за възстановяване и устойчивост на ЕС под председателството на заместник министър-председателя, включваща представители на политическо ниво на Министерството на финансите и ресорните министерства. Със Заповед № 91/11.06.2021 г. се отменя Заповед № 105/21.07.2020 г., направени са промени както в състава на РГ, така и в обхвата ѝ на действие, като основната ѝ задача е текущо да координира изготвянето на ПВУ. Със

Заповед Р-14/01.02.2022 г. на министър–председателя е актуализиран съставът на работната група.

В допълнение на национално равнище е създаден механизъм за подготовка на инвестициите и проектите, чрез които ще се изпълняват с финансиране чрез МВУ, включително образец на апликационна форма, съдържащ информация за всички източници на финансиране на дейностите. Посочва се допълващото финансиране с програми и инструменти на ЕС и с национални средства. Апликационните форми са съгласувани както по отношение на тяхното съдържание, така и за потвърждаване на адекватна демаркация на източниците на финансиране. В приложение е представена обобщена информация за демаркацията на инвестициите, включени за финансиране от МВУ, и останалите европейски и национални инструменти.

С цел съгласуваност, допълняемост и координация на отделните интервенции, заложени в ПВУ, и тези в останалите програми, съфинансирани от ЕС, още на етап подбор на области за интервенция е извършен анализ за липса на двойно финансиране на предвидените инвестиции, като по отношение на чувствителните области, които попадат в обхвата на финансиране на програми от програмен период 2021-2027 г. и ПВУ, е направена демаркация в СП 2021-2027.

За пълнота на проверките за двойно финансиране при възможност България ще се възползва от достъп до бази данни на ЕК, съдържаща информация за получени средства от бенефициенти по директно финансирани от ЕК програми и инструменти. В хода на изпълнението на инвестициите, финансирани от МВУ, е предвидена и задължителна проверка за липса на двойно финансиране на изпълнените дейности чрез проверка в достъпните национални информационни системи и чрез вътрешноведомствен и междуведомствен обмен на данни.

Остойностяването на инвестициите в плана е извършено от съответните ведомства. Изпълнителна агенция *„Одит на средствата от ЕС“* към министъра на финансите е извършила преглед на планираното финансиране и остойностяването на разходите.

3. Прилагане

3.1. Ефективно изпълнение

Отговорните структури на национално равнище за организацията и координацията на участието на Република България в Механизма за възстановяване и устойчивост на ЕС са определени с Решение на Министерския съвет (РМС) № 568 в сила от 02.08.2021 г.

Със Заповед № 105/21.07.2020 г. на министър-председателя беше създадена Междуведомствена работна група със задача текущо да координира изготвянето, изпълнението и наблюдението на НПВУ в рамките на Инструмента за възстановяване и устойчивост на ЕС под председателството на заместник министър-председателя. Със Заповед № 91/11.06.2021 г. се отменя Заповед № 105/21.07.2020 г., направени са промени както в състава на РГ, така и в обхвата й на действие, като основната й задача е текущо да координира изготвянето на ПВУ. Със Заповед Р-14/01.02.2022г. на министър-председателя е актуализиран съставът на работната група. В състава й участват представители на ресорните министерства, в т.ч. представители на Министерството на

финансите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, на Министерството на образованието и науката, на Министерството на земеделието, на Министерството на енергетиката, на Министерството на труда и социалната политика, на Министерството на околната среда и водите, на Министерството на транспорта, на Министерството на здравеопазването, на Министерството на иновациите и растежа, на Министерство на правосъдието, на Министерство на отбраната, на Министерство на младежта и спорта, на Министерство на външните работи, на Министерство на културата, на Министерство на електронното управление и др. Координацията по въпросите, свързани с участието на Република България в Механизма за възстановяване и устойчивост на Европейския съюз, се осъществява съвместно от заместник министър-председателя по еврофондовете и министъра на финансите.

Съгласно изискванията на чл. 22 от Регламент 2021/241 за създаване на МВУ и с оглед функционирането на предвидима, стабилна и гъвкава вътрешно-контролна среда за изпълнението на ПВУ, е разработена система за управление и контрол (СУК) на ПВУ, включваща:

- правната и институционална рамка за изпълнението на Плана с ясно определяне на отговорностите на крайните получатели на помощта и на органите за контрол и одит;
- детайлните процедури относно предоставянето на средствата от МВУ на крайните получатели, финансовото управление и платежния процес, етапите в изпълнението и отчитането на инвестициите и реформите, исканията за плащане и докладване към ЕК, мерките за превенция на измама, конфликт на интереси и корупция, както и последващите корективни действия на национално равнище, както и тези за двойно финансиране, за одитна следа, вкл. информацията съгласно чл. 22, ал. 2, т. „г“ от Регламент 2021/241, информация и публичност и др.;
- образците на отчетните документи за изпълнение на инвестициите и реформите;
- контролните листове за ключовите процеси, които ще се реализират на всички равнища на изпълнение на инвестициите – обществени поръчки, преглед на финансово-техническите отчети за напредъка в изпълнението и др.;
- организацията и отговорностите на участниците във връзка с въвеждането на информация в Информационната система за МВУ (ИС-МВУ).

Съгласно РМС № 568 от 02.08.2021 г. СУК се одобрява от министъра на финансите. Разработването и утвърждаването на СУК е включено в ПВУ като ключов етап за изпълнение със срок второ тримесечие на 2022 г.

Изпълнението на предвидените в ПВУ инвестиции и реформи се извършва от структури/екипи за изпълнение в ресорните министерства и ведомства. Повечето от тях имат значителен опит при изпълнение на проекти, съфинансирани с европейски средства или са част от системата за управление на средства от ЕС в рамките на споделеното управление, а други са водещи администрации при изпълнението на съответните реформи като част от конкретните политики на национално равнище.

Ресорните министерства и ведомства, отговорни за изпълнение на ПВУ, разполагат със задълбочени експертни познания както в съответните сфери на интервенция, така и в прилагането на административни процедури за спазване на правилата за обществени

поръчки и за държавните помощи, механизмите за предотвратяване на измами, корупция и конфликт на интереси, както и на двойно финансиране, с което ще се подпомогне ефективното и коректното изпълнение на инвестициите по ПВУ. В допълнение ресорните министерства и ведомствата, изпълняващи инвестиции, са обект на одити и проверки на национално равнище, което дава увереност за наличието на достатъчен и квалифициран административен капацитет за изпълнение на възложените им задачи във връзка с изпълнение на ПВУ. За крайните получатели, които не са публични организации, се дефинират ясни ангажименти, включително нормативен ред за възлагане, основан на принципите, залегнали в Закона за обществените поръчки.

В зависимост от това дали изпълняват инвестициите или извършват подбор на крайни получатели за изпълнение на инвестициите, ресорните министерства и ведомства са част от етапа на изпълнение или от етапа на контрол на инвестициите, финансирани по МВУ. Ресорните министерства, в които се извършва подбор на инвестиционни проекти и контролни дейности по отношение на крайни получатели, са в преобладаващата си част структури, които изпълняват функциите на управляващ орган на оперативна програма за програмен период 2014-2020 г., или са конкретен бенефициент на оперативна програма, имат изградени надеждни вътрешни системи за управление и контрол и административен капацитет и са одитирани в рамките на споделеното управление на средства от ЕС. Контролът, който ще се осъществява за изпълнението на инвестициите/реформите, включени в ПВУ, е сходен с контрола, който се прилага по отношение на проектите, изпълнявани в рамките на споделеното управление.

Ефективното изпълнение на инвестициите, финансирани от МВУ на национално равнище, се гарантира и чрез Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор (ЗФУКПС), в сила от 2006 г., и произтичащите от него наредби и указания, чиито разпоредби се прилагат както за публичните разходи, финансирани от държавния бюджет, така и за средствата от ЕС. Съгласно ЗФУКПС „финансовото управление и контрол“ е цялостен процес, интегриран в дейността на организациите, осъществяван от ръководството и служителите им. Финансовото управление и контрол (ФУК) се осъществява чрез системи за ФУК, включващи политики, процедури и дейности, въведени от ръководствата на организациите, включително и тези, участващи в изпълнението на МВУ, с цел да се осигури разумна увереност, че целите на организациите са постигнати чрез:

- съответствие със законодателството, вътрешните актове и договори;
- надеждност и всеобхватност на финансовата и оперативна информация;
- икономичност, ефективност и ефикасност на дейностите;
- опазване на активите и информацията;
- предотвратяване и разкриване на измами и нередности, както и предприемане на последващи действия.

Управлението на рисковете за постигане на горните цели чрез *адекватно разделение на отговорностите по изпълнение на инвестицията и подходящи превантивни, разкриващи и/или коригиращи контролни дейности* включват като минимум:

- система за двоен подпис, която не разрешава поемането на финансово задължение или извършването на плащане без подписите на ръководителя на организацията и на лицето, отговорно за счетоводните записвания;
- правила за достъп до активите и информацията;
- политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност;
- политики и процедури за текущ контрол върху изпълнението на поети финансови ангажименти и сключени договори;
- политики и процедури за последващи оценки на изпълнението;
- политики и процедури за обективно, точно, пълно, достоверно и навременно осчетоводяване на всички стопански операции;
- политики и процедури за управление на човешките ресурси;
- политики и процедури за спазване на лична почтеност и професионална етика.

В допълнение през 2020 г. Република България подаде искания за получаване на подкрепа по Програмата на Европейския съюз за подкрепа на структурни реформи, като бяха одобрени и ще се изпълняват през 2021 г.: *„Усъвършенстване на системата за проверка на почтеността на служителите на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество“, „Подкрепа за създаването на Национален фонд за декарбонизация“, „Повишаване на ефективността и ефикасността на публичните инвестиции“, „Разработване и прилагане на методология за оценка на корупционния риск в Националната агенция за приходите на Република България“* и др.

През 2021 г. беше подадена и получи одобрение апликационна форма за проект „Обща техническа подкрепа за повишаване на административния капацитет при изпълнението на ПВУ“, чието изпълнение стартира през март 2022 г. Изпълнението на тези проекти ще допринесе и за реализирането на планираните в ПВУ реформи и ще допринесе за подобряване на ефективността на изпълнение на инвестициите.

3.2. Несигурности

Националният ПВУ на България е изготвен при отчитане в максимална степен на всички известни към момента рискове и обстоятелства, които биха могли да повлияят върху интервенциите, предвидени в него. Усилията на структурите, ангажирани в подготовката на плана, са насочени към предварително определяне на ясни и измерими цели в конкретните области на политика, които са приоритет на национално равнище и са предвидени да бъдат подпомогнати чрез ПВУ, както и към максимално реалистични разходи, които ще бъдат необходими за постигането им за целия период на действието му.

Като задължителен елемент в структурата на ПВУ е извършената оценка на въздействието на планираните реформи и инвестиции, в това число и прогнозно разпределение на финансовия ресурс по години, които потвърждават реалистичността на предложенията. Осъщественият процес на обществени консултации, представен в т. 5 по-долу, способства за ангажиране на всички заинтересовани страни, включително

социално-икономическите партньори, при изпълнението на плана и постигането на заложените цели.

При изготвянето на плана са анализирани заложените етапи и цели с оглед гарантиране, че всички крайни етапи и цели ще бъдат изпълнени в предвидените срокове. При възникване на извънредни обстоятелства и установяване на необходимост от отпадане на предвидена/и в ПВУ инвестиция или реформа ще бъдат предприети действия за изменение на плана в съответствие с предвидените в Регламент 2021/241 процедури.

Независимо, че за изпълнението на отделните инвестиции, включени в ПВУ, са отговорни структури с опит в реализиране на проекти или политики и отчитайки ключовото значение на административния капацитет на ресорните министерства и ведомства за успешното реализиране на планираните инвестиции и реформи по ПВУ, Министерството на финансите разработи Въпросник за самооценка на административния капацитет на всички участващи структури с функции по изпълнение, наблюдение и отчитане. Основната цел на този инструмент за оценка е да се подпомогнат съответните организации да извършат собствена преценка на вътрешните си системи, включително на административния си капацитет, за да се определят областите, които се нуждаят от укрепване или други потенциални недостатъци. За неговото разработване е използван документ на ЕК (COCOF 09/0005/00) за самооценка на управляващите органи за Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Въпросникът е разделен на четири секции и включва следните ключови изисквания за оценка:

- ясно дефиниране, разпределение и разделение на функциите в съответната организация;
- натрупан опит в организацията, квалификация на служителите, техния опит по отношение на изпълнението на инвестиционни проекти или реформи и др.;
- равнище на разбиране на крайните получатели (КП)/ ресорните министерства – Структури за наблюдение и докладване (СНД), на техните отговорности и задължения по отношение на управлението на средствата, включително на регулациите във връзка с превенция и корекция на корупция, измама, конфликт на интереси и двойно финансиране;
- адекватна одитна следа.

При идентифициране на нужди от допълнително укрепване на капацитета се планира да бъдат предприети конкретни действия за адресиране на установените в анализа потребности. По този начин се цели на ранен етап, преди стартиране на реалното изпълнение на инвестициите, да се планират и реализират конкретни мерки за подпомагане на ключовите участници в процеса на управление и контрол на плана и да се гарантира доброто финансово управление на инвестициите. Необходимо условие за подписването на споразумение и предоставяне на средства от МВУ към крайните получатели и към ресорните министерства - Структури за наблюдение и докладване, и

крайни получатели е наличието на положителен резултат от оценката на административния капацитет.

В тази връзка в рамките на извънредната покана за набиране на проектни предложения по Инструмента за техническа подкрепа през м. юни 2021 г. дирекция „Национален фонд“ в Министерството на финансите, кандидатства и получи одобрение за финансиране на проект „Обща техническа подкрепа за повишаване на административния капацитет при изпълнението на ПВУ“. Проектът включва следните основни дейности:

- Укрепване на административния капацитет на СНД за изпълнение на възложените им функции по отношение на системата за изпълнение и мониторинг (подбор на проекти и управление на инвестиции), изграждане на капацитет за по-нататъшно подобряване на механизмите за докладване (за докладване на напредъка за постигане на договорените етапи и цели), както и за прилагане на принципа за ненанасяне на значителни вреди (Do Not Significantly Harm principle) и за установяване на измама, корупция и конфликт на интереси;
- За подпомагане на КП относно управлението на инвестициите и установяване на измама, корупция и конфликт на интереси;

За дирекция „Национален фонд“ е предвидена дейност, свързана с обучение на обучители с цел осигуряване на текущото подпомагане на КП и СНД в извършваните от тях дейности, свързани с изпълнението, контрола и отчитането на инвестициите, включени в ПВУ, установяването на измама, корупция и конфликт на интереси, прилагането на принципа за ненанасяне на значителни вреди (Do Not Significant Harm principle).

В допълнение и с цел да се обезпечи изпълнението на текущите отговорности и бъдещите такива съгласно РМС № 568 от 02.08.2021 г., двете структури, ангажирани с контрола и одита – дирекция „Национален фонд“ и ИА ОСЕС – направиха анализ на текущите и бъдещите отговорности, в т.ч. и по ПВУ, включително и анализ на заетостта на експертите, чиято цел е да подпомогне осигуряването на необходимата за изпълнението на отговорностите по ПВУ организационна структура. Резултатите от тези анализи са представени на ръководството на Министерството на финансите, за да бъде предприето изменение на функциите и отговорностите на двете структури, като при необходимост да бъде увеличена и тяхната численост. В тази връзка в ПВУ е включен ключов етап със срок на изпълнение през второ тримесечие на 2022 г.

3.3. Административни механизми

Създадената контролна среда за инвестициите и реформите, финансирани от МВУ, отчита натрупания опит и научените уроци при управление на европейските фондове, специфичните разпоредби на Регламент 2021/241 за създаване на МВУ и издадените Насоки на Европейската комисия.
Хоризонтални структури, участващи в координацията, контрола и одита на ПВУ:

3.3.1. Дирекция „*Национален фонд*“ (ДНФ) в Министерството на финансите

Дирекция „*Национален фонд*“ (ДНФ) в Министерството на финансите е определена за Координиращо звено за изпълнението и контрола на ПВУ съгласно Решение № 568 на МС от 02.08.2021 г. Тя е Сертифициращ орган по ЕФРР, КФ и ЕСФ и орган, отговорен за получаване на плащанията от ЕК за периодите 2007-2013 и 2014-2020. За 2021-2027 г. ще изпълнява функцията на Счетоводен орган за програмите, съфинансирани от ЕФРР, КФ, ФСП и ЕСФ+ и Орган, отговорен за получаване на плащанията от ЕК. Екипът на дирекция „Национален фонд“ включва 60 висококвалифицирани, обучени в европейски и национални обучителни организации и с доказан опит служители, участвали в разработването и прилагането на ефективни и ефикасни системи за управление и контрол на европейски фондове, които да гарантират предотвратяването на конфликт на интереси, корупция, измами и двойно финансиране на всеки етап от изпълнението на Националния план за възстановяване и устойчивост. Повече от една трета (35%) от служителите притежават одиторски сертификати, като национален одиторски сертификат притежават 14 служители, международни сертификати притежават 7 служители (5 - Certified Government Auditing Professional и 2 - Certified Internal Auditor). Дирекцията разполага със 7 юристи и 2 експерти с икономическо и юридическо образование, 4 експерти по ликвидността, 9 счетоводители и 35 финансови контрольори. Липсата на експерти с инженерен профил ще бъде компенсирана чрез провеждането на съвместни проверки с представители на ресорните министерства, които ще допринасят със специализирана експертиза в съответната област. Дирекцията има изграден капацитет за обобщаване и анализиране на одитни доклади, като специално звено е ангажирано с отчитането и проследяването на изпълнението на отправени препоръки от одитните органи по оперативните програми от програмен период 2014-2020, както и с преглед на съдебни решения и коректното отразяване на определените финансови корекции в заявления за плащане към ЕК. Дирекцията има повече от 20 годишен опит в управлението на европейските фондове, включително:

- подготовката на Република България и изграждането на акредитирана система за разширена децентрализация при прехода от предприсъединителни към структурни фондове, включително чрез разработване на процедурни наръчници на участниците в системата (в качеството й на екип на Националния ръководител по предприсъединителните програми на ЕС, както и на Разплащателен орган по Кохезионен фонд, съгласно Регламент № 1164/94);
- изготвянето на регулаторната рамка за изпълнението на първия за България програмен период 2007-2013, а именно: указания на министъра на финансите относно 1) процедура по установяване и докладване на нередности за оперативните програми и програмите за двустранно сътрудничество по външни граници за програмен период 2007-2013 г.; 2) докладване на нередности/финансови корекции по сертифицирани разходи след приключване на програмен период 2007-2013 г. по Оперативните програми, съфинансирани от Структурните и Кохезионния фондове на Европейския съюз; 3) третиране на ДДС като допустим разход при изпълнение на проекти по ОП; 4) определяне на правилата за плащания; 5) верификация и

сертификация на разходите; 6) възстановяване и отписване на неправомерни разходи; 7) осчетоводяване; 8) приключване на оперативните програми, съфинансирани от Структурните фондове и Кохезионния фонд на Европейския съюз през програмен период 2007-2013 г., включително предоставяне на методическа подкрепа по прилагането им (в качеството й на Сертифициращ орган за СКФ и Орган, отговорен за получаване на плащанията от ЕК);

- изготвянето на инструкции: във връзка с възникнали казуси относно отчитане на нередности, наложени финансови корекции и верифицирани разходи по ОП; извършване на ангажименти за договорни процедури във връзка с проекти, финансирани по СКФ на ниво бенефициент; за проекти генериращи приходи и прилагането на чл.55 от Регламент №1083/2006, както и за обмена на информация между УО/МЗ и бенефициентите в процеса на заявяване на средства и отчитане на проектите, съфинансирани от СКФ на ЕС;

- издаването на Наредба за определяне на правилата за плащания, за верификация и сертификация на разходите, за възстановяване и отписване на неправомерни разходи и за осчетоводяване, както и сроковете и правилата за приключване на счетоводната година по оперативните програми и програмите за европейско териториално сътрудничество за програмен период 2014-2020 г., включително предоставяне на обучения и методическа подкрепа по прилагането й (в качеството й на Сертифициращ орган по ЕФРР, КФ и ЕСФ и Орган, отговорен за получаване на плащанията от ЕК), както и указания и методически насоки относно изготвяне на прогнози за плащанията по програмите и счетоводната отчетност.

Текучеството на персонала на ДНФ е несъществено, като от самото начало е създадена и функционира процедура за съхранение на институционалната памет.
Съгласно РМС № 568 от 02.08.2021 г. ДНФ изпълнява функции на Координиращо звено на национално равнище по отношение на подготовката на общи правила и процедури за изпълнението на Механизма, както и проверки и контрол на изпълнението на инвестициите, включващи:

- координацията на подготовката и подписването на споразумения за изпълнение на инвестициите, включени в Плана за възстановяване и устойчивост, между Министерството на финансите и съответното ведомство в качеството му на краен получател или СНД;

- подготовката на системата за управление и контрол на МВУ на национално равнище, включително по отношение на мерките за превенция, установяване и коригиране на случаи на конфликт на интереси, корупция, измама и двойно финансиране и възстановяване на неправомерно получени средства от КП, която се одобрява от министъра на финансите;

- координацията при подготовката на Споразумението за финансова подкрепа за Плана за възстановяване и устойчивост по смисъла на чл. 23, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 година за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост;

- планирането, бюджетирането и финансово-счетоводната отчетност на средствата по МВУ като част от сметката за средства от Европейския съюз на Националния фонд;
- подготовката и изпращането на пакета документи с искане за плащане към Европейската комисия и получаване на средствата от Европейската комисия, включително на документите, доказващи изпълнението на етапите и целите;
- извършването на плащанията към КП;
- извършването на проверки и контролни дейности на КП в съответствие със системата за управление и контрол на МВУ
- определянето на изисквания за аналитичната счетоводна отчетност за средствата по МВУ;
- определянето на структурата и съдържанието на данните на ИС - МВУ, включително на правилата за работа и правата за достъп на потребителите съвместно с дирекция „Централно координационно звено“ в Администрацията на Министерския съвет;
- контрола на делегирани чрез споразумение функции на друго ведомство (СНД).

Конкретните задължения по отношение на функциите по ПВУ ще бъдат включени в длъжностните характеристики на експертите на ДНФ. Новата организация на работата на дирекцията ще бъде утвърдена с нова функционална характеристика, като е изготвен анализ на административния капацитет, включващ конкретни предложения за реорганизация на работата в дирекцията с оглед изпълняване на ангажиментите по ПВУ.
Дирекция „Национален фонд“ поддържа и надгражда своя експертен капацитет чрез участие в срещи, обучения, семинари и др., организирани от доказани обучителни институции в сферата на европейските регулации, както и чрез проследяването и текущото и навременното запознаване с документи, издадени от европейските институции. В допълнение всяка година за всеки служител се изготвя индивидуален план за обучение, одобрен от ръководството. В плановете за обучение се прави кратко описание на потребностите от обучение, посочват се областите и темите, по които е идентифицирана необходимост от обучения.
С оглед спецификата на МВУ и предвид необходимостта от придобиване на допълнителни, специфични знания, е предвидено служителите на дирекцията да участват в организираните от доказани обучителни институции в сферата на европейските средства обучения/семинари – в т.ч. и по отношение на одит и контрол, нередности, измами, двойно финансиране и др. ключови теми за контрол и изпълнение на МВУ. Обученията ще бъдат идентифицирани при прилагането на действащите до момента правила, въз основа на изготвен от всеки служител индивидуален план за обучение. В плана се прави кратко описание на потребностите от обучение, посочват се областите и темите, по които е идентифицирана необходимост от обучения и др. Плановете се изготвят ежегодно.

3.3.2. Дирекция „Централно координационно звено“ към Министерство на финансите

Дирекцията отговаря за разработването на ПВУ, програмните документи, текущата вътрешна и външна координация и мониторинг по изпълнението на реформи и инвестиции, подпомага ресорните министерства чрез разяснения за специфичните изисквания по МВУ, изготвя стратегическа рамка за осъществяване на информационни и

комуникационни дейности по отношение на изпълнението на Плана за възстановяване и устойчивост. Дирекция ЦКЗ осъществява дейности по наблюдение на изпълнението на етапите и целите в Плана, включително напредъка по общите показатели, зеления и дигиталния принос на инвестициите и равнището на социалните разходи, анализиране на рисковете за неизпълнението им и предлагане на мерки за преодоляването им. Дирекцията отговаря за хоризонталните въпроси и политики по ПВУ като обществени поръчки, спазване на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“, спазване на принципа на допълняемост на финансирането, държавни помощи, осигуряване на равни възможности и други. Дирекцията е координатор на изпълнението на всички програми и инструменти от ЕС и има устойчив капацитет от 60 служители, изграден в периода от предприсъединителните програми, програмните периоди 2007-2013 и 2014-2020, включително и подготовката на програмен период 2021-2027. Дирекцията отговаря и за администрирането, поддръжката и надграждането на информационната система за програмите на споделено управление със ЕС, както и на ИС - МВУ.

3.3.3. Дирекция „Икономическа и финансова политика“ в Министерството на финансите

Дирекцията отговаря за подготовката и изпълнението на стратегическите и планови документи на България в процеса на икономическо управление на ЕС, в това число специфичните препоръки по линия на Европейския семестър, както и за преговорите по бюджета на ЕС и многогодишната финансова рамка. Дирекцията координира и подпомага експертно разработването и наблюдението на изпълнението на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Дирекцията е правоприемник на Агенцията за икономически анализи и прогнози. Тези дейности се допълват с част от основните функции, които изпълнява, като контактна структура за докладване на Европейския семестър, както и във връзка с преговорите по многогодишната финансова рамка.

3.3.4. Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите

Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ е структурата, която ще извършва одитната дейност по Механизма с цел осигуряване на увереност относно надеждността на данните за изпълнение на етапите и целите и на начина на тяхното събиране, както и увереност, че при изпълнението е гарантирано недопускането на двойно финансиране, на измами, корупция и на конфликт на интереси и е спазен принципът за добро финансово управление.

Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ извършва одитната дейност по МВУ в съответствие с изискванията на Европейската комисия съгласно Решение № 568 от 02.08.2021 г. на Министерския съвет на Република България за организация и координация на участието на Република България в Механизма за възстановяване и устойчивост на Европейския съюз.
Одитната агенция е създадена с Постановление № 305 на Министерския съвет от 11.12.2008 г. и е второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на финансите. Агенцията осъществява специфични одитни дейности съгласно Глава пета от Закона за вътрешния одит в публичния сектор (обн., ДВ, бр. 27 от 31.03.2006 г.) и Наредба № Н-2

от 30.06.2016 г. за реда и начина за осъществяване, координация и хармонизация на специфичните одитни дейности по фондове и програми на Европейския съюз (издадена от министъра на финансите, обн., ДВ, бр. 52 от 8.07.2016 г.). Функциите и правомощията на ИА ОСЕС са регламентирани в Устройствен правилник, приет с Постановление № 346 на Министерския съвет от 30.12.2008 г., последно изменение и допълнение от 31.08.2018 г.

Дейността на ИАОСЕС се осъществява в съответствие с международно признатите одитни стандарти, при спазване на приложимите регламенти на ЕС, националното законодателство и международните споразумения, подписани от Република България. Одитният орган разполага с необходимия административен капацитет за изпълнение на одитните ангажименти на Агенцията. Одиторите от ИАОСЕС са държавни служители и се назначават в съответствие с чл. 45, ал. 1 от Закона за вътрешния одит в публичния сектор. Съгласно чл. 45, ал. 2 от закона, ръководителите на одиторските екипи трябва да притежават най-малко две години стаж в областта на одита на средства от ЕС. Съгласно Устройствения правилник на ИАОСЕС, числеността на персонала в Агенцията е 72 щатни бройки, разпределени в една дирекция, представляваща обща администрация и четири дирекции - специализирана администрация: "Одити на средствата по регионална политика", "Одити на средствата по социална политика и образование", "Одити на средствата по териториално сътрудничество и други програми" и "Правно осигуряване на одитната дейност". Агенцията се ръководи от изпълнителен директор (професионален одитор) и от главен секретар по административните въпроси. С оглед обхващане на задълженията на агенцията във връзка с МВУ и въз основа на извършен анализ на необходимия административен капацитет за МВУ, в ход е подготовка на , промяна на Устройствения правилник на агенцията.

Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ разполага с необходимия капацитет и методология за планиране, извършване и докладване на одитната дейност съгласно международно признатите одиторски стандарти и е признат партньор на Европейската сметна палата и на Европейската комисия в качеството си на Одитен орган за ЕФРР, ЕСФ, КФ, ФЕПНЛ, Еразъм+, ReactEU, ФСП. Всички 63 одитори и одитни ръководители притежават национален одиторски сертификат, от тях допълнително международни сертификати притежават: 17 – Certified Government Auditing Professional, 4 – Certified Internal Auditor, 3 – Certified Fraud Examiner, 2 – Certified Information Systems Auditor, 1 - ACCA (full membership - Association of Chartered Certified Accountants). В допълнение 11 от одиторите са юристи и 5 са инженери, вкл. 3 строителни инженери.

Усъвършенстването, непрекъснатото повишаване на квалификацията и професионалния опит на служителите е сред основните цели на ИА ОСЕС. В Агенцията се поддържа регистър с информация за преминатите обучения и придобитите сертификати от всеки одитор. Въз основа на информацията от регистъра и извършен годишен анализ на потребностите от обучения изпълнителният директор одобрява програма за обучение на служителите, с цел поддържане на високо ниво на компетентности и умения.

При необходимост от привличане на външни лица със специфична експертиза, знания и умения за изпълнение на конкретни задачи, свързани с одитната дейност, Одитният орган определя подходящи конкретни изисквания за тяхната квалификация и опит. Тези лица се включват в одиторски екип за изпълнение на конкретни проверки и определени одиторски процедури. Резултатите от тези проверки се ползват за целите на конкретния одитен ангажимент. Отговорността за одитната дейност и контролът на качеството върху работата на привлечените външни лица/одитори е на ИА ОСЕС в съответствие с

приложимите стандарти и методологията за контрол на качеството. Описаната възможност за привличането на външни лица е принципна, като към момента Одитният орган не планира аутсорсване на одитната дейност по МВУ.
В процеса по изготвяне, изпълнение, контрол и одит на ПВУ е осигурена функционална независимост на структурите, с което се гарантира прозрачност и избягване на конфликт на интереси. По отношение на изпълнението и контрола на ПВУ описание на институционалната структура с всички крайни получатели и останалите участници, техните отговорности и функции са посочени в подробното описание на СУК, разработена от Министерството на финансите, в т.ч. подробни правила и процедури и контролни листове за основните процеси.

3.3.5. Крайни получатели (КП)

КП отговарят за изпълнението на инвестициите и осъществяват контрол върху своите изпълнители и контрагенти с цел навременно и качествено изпълнение. В тази връзка и за адекватното управление на рисковете за постигането на целите, представени в т. 4.1, КП:

- Създават организация за изпълнение на всички изисквания на споразумението с Министерството на финансите и на одобрената системата за управление и контрол (СУК);
- Създават/определят екип за изпълнение на инвестицията в рамките на създадени звена, които изпълняват/ са изпълнявали проекти. За КП, с които МФ сключва оперативни споразумения, се извършва оценка на административния капацитет, свързан с конкретните дейности по ПВУ преди подписване на оперативното споразумение. В случай, че изпълнението на инвестицията се осъществява от КП в партньорство, МФ подписва общо споразумение с всички КП, в което се определя водещ КП, отговорен за цялостното изпълнение на инвестицията;;
- Осъществяват контрол върху изпълнителите с оглед качествено и в срок изпълнение съгласно сключените договори. Тази дейност се документира и съответната одитна следа се осигурява;
- Извършват консултации с дирекция „Държавни помощи и реален сектор“ в Министерството на финансите или с министъра на земеделието в случаите на чл. 8 от ЗДП съгласно установените в СУК правила и процедури съгласно установените в СУК правила и процедури, (с изключение на частните КП, при които има определена СНД, която отговаря за извършването на консултации с дирекция „Държавни помощи и реален сектор“ в МФ/министъра на земеделието);)
- Представят в Информационната система за МВУ (ИС за МВУ) отчет по образец от СУК – финансово-технически отчет (ФТО), съдържащ финансова и техническа информация за изпълнението на инвестицията в структуриран вид и декларативна част, която потвърждава изпълнението на ангажиментите в оперативното споразумение. В случай на забава при реализирането на одобрения план-график за изпълнение на етапите и целите на инвестицията задължително се представя информация за причините, потенциалните рискове, както и възможностите за преодоляване на закъснението при изпълнението;

- Представят в ИС за МВУ Отчет за постигнатия напредък при изпълнението на реформа по ПВУ (в случай, че КП отговаря за изпълнение на реформа);
- С представянето на отчета КП декларира, че за отчетения период няма установени от компетентни органи случаи на съмнение за измама, конфликт на интереси или корупция или предоставя информация за броя и вида на установените случаи, включително издадените становища от съответните органи;
- Текущо попълват информация в ИС - МВУ относно: сключени договори с изпълнители, разходооправдателни и платежни документи, документи, доказващи изпълнение – сертификати, актове и др. в зависимост от спецификата на инвестицията, и прогноза за плащане; документи, доказващи изпълнението на етапите и целите;
- Осигуряват аналитична счетоводна отчетност за всички разходи и извършени плащания по инвестицията, за вземанията и задълженията, както и съпоставимост с финансовата информация, която се посочва във финансово-техническия отчет. Аналитична отчетност се прилага и при финансиране на дейности, извършвани в изпълнение на инвестицията със собствени средства или от друг източник;
- Осигуряват достъп за извършване на проверка на място на инвестицията, в т.ч. до екипа за управление на инвестицията, активите, свързани с нея, до цялата документация, включително електронни документи, които се съхраняват в организацията на национални и европейски контролни и одитни органи;
- КП отговарят за съхранението на документация и оправдателни документи, включително статистически данни и други данни, отнасящи се до финансирането, както и записи и документи в електронен формат, в продължение на пет години след плащането на баланса (окончателно плащане) или, когато няма такова плащане, след трансакцията. Когато финансирането не надхвърля 60 000 EUR, този срок е три години;
- Информацията и документите, отнасящи се до одити, обжалвания, съдебни спорове, искове във връзка с правни задължения или с разследвания на ОЛАФ, се съхраняват до приключването на тези одити, обжалвания, съдебни спорове, искове или разследвания. Във връзка с информация и документи, отнасящи се до разследвания на ОЛАФ, задължението се прилага след уведомяването на получателя за тези разследвания;
- Информацията и документите се съхраняват под формата на оригинали или заверени копия на оригиналите или на общоприети носители на информация, включително електронни версии на оригинални документи или документи, съществуващи единствено в електронна версия. При съществуващи електронни версии не се изискват оригинали, когато тези документи отговарят на приложимите правни изисквания, за да се смятат за равностойни на оригиналите и да се използват за одитни цели;
- Със сключването на оперативно споразумение всеки КП поема задължение за събиране и въвеждане в ИС – МВУ на следните данни по чл. 22, ал. 2, буква „г“ на

Регламент 2021/241 за създаване на МВУ: име на изпълнителя и подизпълнителя, когато крайният получател на средствата е възлагащ орган в съответствие с правото на Съюза или с националното право в областта на обществените поръчки и собствено(и) име(на), фамилно(и) име(на) и дата на раждане на действителния(те) собственик(ци) на изпълнителя по смисъла на § 2 от допълнителните разпоредби на националния Закон за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП), въвеждащ изискването на член 3, точка 6 от Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета. Въз основа на подписаното оперативно споразумение всеки КП е ангажиран да информира ДНФ/СНД (в зависимост кой орган е насрещна страна по споразумението) при промяна на действителния собственик на получателя на средства по смисъла на § 2 от ДР на ЗМИП, като тази информация се въвежда в ИС – МВУ и нейната актуалност и достоверност се проверява съответно от ДНФ или СНД. Съхранението на горепосочената информация се осигурява в ИС – МВУ, като за целите на контрола и одита администраторът на системата предоставя достъп до същата при спазване на разпоредбите на приложимото законодателство, свързано със защита на личните данни;

- Във всеки финансово-технически отчет, който КП подава във връзка с изпълнението на инвестицията, се представя актуална информация за свързани проекти или инвестиции, които изпълнява с финансиране от други програми/инициативи на ЕС с оглед недопускане на двойно финансиране на дейностите, които са част от инвестицията, финансирана от МВУ. В случай на сходство в изпълнявани от КП дейности, КП прави ясна демаркация.

Дейност	**Краен получател**	**Дирекция „Национален фонд“**	**Дирекция „Централно координационно звено “**
Изпълнение на инвестицията, включително договаряне	X		
Проверка на документите, свързани с изпълнението на инвестицията		X	
Проверка за двойно финансиране	X	X	X
Проверка за измами, конфликт на интереси и корупция	X	X	
Проверка на място на инвестицията, вкл. изпълнение на количествените индикатори	X	X	X
Проверка на изпълнение на качествените индикатори/ реформи			X

Както е посочено в раздел „Ефективно изпълнение“, изпълнението на предвидените в ПВУ инвестиции и реформи включва и ресорните министерства със специализирани структури или ведомства с отговорности към изпълнението на национално равнище на съответната политика.
Налице са 3 хипотези за ролята на ресорните министерства, свързани с изпълнението на ПВУ:

- изпълнява инвестиция/реформа като КП;
- извършва подбор на КП или определя крайни получатели въз основа на критерии, определени в ПВУ, отговаря за изпълнението, наблюдението, докладването и контрола на инвестициите и реформите в съответната област като Структура за наблюдение и докладване (СНД);
- проследява изпълнението на етапите и целите за инвестициите и реформите като Структура за наблюдение (СН).

3.3.6. Структура за наблюдение и докладване (СНД)

РМ - чрез определено от министъра звено/структура за изпълнение, изпълнява функции на СНД, която отговаря за подбора на КП, в случаите, в които е предвиден такъв, за договарянето на финансиране с крайни получатели, обобщаването на финансовата и техническа информацията, предоставена чрез ФТО от КП, и осъществяването на контрол върху изпълнението на инвестициите. В рамките на изпълняваната от СНД инвестиция е допустимо отделни дейности да бъдат изпълнявани самостоятелно от РМ, към което е СНД, а за други – чрез подбор, ако е предвиден такъв, да се сключват договори за финансиране с КП. Отговорностите на СНД са подробно описани в раздел „Контрол и одит“.

3.3.7. Структура за наблюдение (СН)

РМ изпълнява функция на СН и има отговорности за реализацията на съответната политика и свързаната с нея реформа. СН се определя в случай, че КП е публично предприятие или е второстепенен разпоредител към РМ и отговаря пряко за изпълнението на инвестицията. Отговорностите се определят в споразумение между Министерството на финансите, РМ-СН и съответния КП, като се отчитат изискванията на СУК. СН участва в проследяването на изпълнението на етапите и целите и съответствието на отчетения напредък за инвестицията/реформата и отчитат изпълнението на съответната реформа.
СН участва в проверки на място при КП или на мястото на реализация на инвестицията при искане от страна на Министерството на финансите, като осигурява експерт/и с необходимата специфична квалификация, които следват процедурата за извършване на проверка на място, разписана в СУК.

4. Процес на консултации

Началото на разработването на Националния план за възстановяване и устойчивост беше поставено със Заповед на министър-председателя на Република България от 21 юли 2020 г. за сформиране на междуведомствена работна група, състояща се, като правило[73], от ресорни заместник-министри, председателя на Държавната агенция за електронно управление, Председателя на Управителния съвет на Фонд мениджъра на

[73] Някои от министерствата са представени на ниво министър, съветник на министър или директор на дирекция в администрацията.

финансови инструменти в България, директорите на дирекция *„Централно координационно звено“* и дирекция *„Модернизация на администрацията“* в Администрацията на Министерския съвет.

С Решение на Министерския съвет от 23 октомври 2020 г., е установен механизъм за организация и координация на участието на България в Механизма за възстановяване и устойчивост.

Концептуалната рамка на предложенията за плана е разработена от междуведомствената работна група, за да съответства на приоритетите на МВУ и Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Подготвен е набор от критерии под формата на чек-лист съгласно проекта (тогава) на Регламент относно МВУ, както и проект на апликационна форма със съответните реквизити за аргументация. На министерствата, представени в работната група, е даден срок за представяне на предложения.

Събраните предложения бяха 107. Работната група под формата на секторни срещи започна работа по тях и оценка на допустимостта им съгласно рамката от критерии по МВУ.

Междуведомствената работна група към заместник министър-председателя е провела общо 9 съвместни заседания и повече от 20 секторни такива в два кръга на политическо ниво в началото на процеса по подготовка на проектните предложения за предоставяне на насоки по тях.

Проведени са 83 междуведомствени срещи на хоризонтални теми на политическо и експертно ниво, в зависимост от случая, в т.ч. координационни такива във връзка с дигитални аспекти на предложенията.

Излъчените експерти, отговарящи за проектните предложения, са провели 8 съвместни заседания в пълен състав.

Проведени са 5 срещи със социалните партньори и Национално сдружение на общините в Република България за представяне на различни етапи от подготовката на плана (от 25 август, още преди създаването на работната група, до края на месец януари).

На ресорните министерства е възложено да проведат публични консултации в съответната област на компетенции и са проведени повече от 35 секторни консултации.

Първата чернова на Националния план за възстановяване и устойчивост беше качен и достъпен за широката общественост на 30 октомври 2020 г. на специално създадена интернет платформа: www.nextgeneration.bg, както и отворен за обществено обсъждане съгласно Закона за нормативните актове на Портала за обществени консултации при подготовката на национално законодателство: www.strategy.bg. Периодът на консултации е 30 дни, също в съответствие със законовите изисквания, приложими за проекти на нормативни актове, 30 октомври – 29 ноември 2020 г. Получени са над 90 отговора на консултациите, в и извън определения за това срок. Тъй като консултациите са отворени, становища по първата чернова бяха получени от широк кръг организации:

работодателски, бизнес, синдикати, неправителствени организации в различни сфери, околна среда, енергетика и др., изследователски организации и др.

Направени са 5 интерактивни презентации, достъпни на специално създаден за целта YouTube канал, наречен "*Next Generation*":

https://www.youtube.com/channel/UCkuN11GCwbnPOJGkqwcDAEg.

Първата интерактивна презентация (30 октомври 2020 г.) представя плана в неговата цялост, както и мястото му спрямо МФР.

https://www.youtube.com/watch?v=Ba4i3EFZOp4

Последвана е от още 4 такива, посветени на четирите стълба на плана. Проведени са под формата на презентация, дискусия и възможност от сесия *„въпроси и отговори"*.

Иновативна България – излъчена на 13 ноември 2020 г.

https://www.youtube.com/watch?v=72JTkEN_Aq4;

Свързана България – излъчена на 20 ноември 2020 г.

https://www.youtube.com/watch?v=HhScsgNKBeM;

Справедлива България – излъчена на 27 ноември 2020 г.

https://www.youtube.com/watch?v=AlWN39_BXs4;

Зелена България – излъчена на 4 ноември 2020 г.

https://www.youtube.com/watch?v=nOioYoNMq40.

Втора версия на плана беше изпратена на ЕК на 1 февруари 2021 г. и публикувана на портала www.nextgeneration.bg, и надгражда първата версия въз основа на дискусиите по време на техническите срещи с ЕК и проведените публични консултации. Основните промени във втората версия включват засилена подкрепа за бизнеса, в частност, МСП, по-силен фокус върху нисковъглеродната икономика и енергийния сектор, устойчива мобилност, дигитални умения, здравеопазване и др.

Провокирани от обществените консултации са следните промени:

- Засилена е частта на Плана, предвиждаща предоставяне на подкрепа за развитието на МСП – промяната е мотивирана от множество получени коментари от представители на работодателските организации, сдружения на бизнеса, както и от изследователските организации.
- Включен е нарочен елемент в Плана, насочен към изграждане на основни цифрови умения в работната сила. Промяната адресира получени коментари от представители на неправителствения сектор, изследователските организации, сдруженията на работниците и др.
- Преструктурирана е частта на Плана, предвиждаща предоставяне на подкрепа за преход към нисковъглеродна икономика. Промяната е в отговор на редица получени предложения от представители на неправителствения сектор, ангажиран с въпросите

на околната среда, браншови организации на производителите и търговците на енергия, изследователските организации и др.

- В допълнение към предвидените инвестиции за декарбонизация на икономиката, значително са засилени реформаторските намерения в тази област. Промяната е мотивирана от получени предложения от представители на неправителствения сектор, ангажиран с въпросите на околната среда, браншови организации на производителите и търговците на енергия и др.
- Включена е темата „*устойчива градска мобилност*“. Промяната адресира получени становища от представители на местната власт, браншови сдружения на превозвачите, както и на неправителствения сектор, ангажиран с въпросите на околната среда.
- Разширен е обхватът на предвидените интервенции в областта на здравеопазването. Промените са провокирани от получени коментари и предложения от представители на неправителствения сектор и др.

Последната версия на плана се базира на предишните и надгражда в резултат на допълнително проведените технически срещи с Комисията и обществени консултации, отразяващи получените преди това коментари. Процедурата за подаване на нови проектни предложения беше възобновена. В резултат бяха получени над 30 нови проектни предложения, както и няколко предложения за реформи. Проведени бяха повече от 70 срещи с представители на институциите на службите на Европейската комисия, комисар Йоханес Хан, посланици, представители на международни институции в страната, представители на гражданското общество, Националния съвет за тристранно сътрудничество, работодатели и синдикати, както и на Икономическия и Социален съвет. И накрая, бяха проведени и три заседания на работната група.

Тези дискусии на политическо и експертно ниво доведоха до решението за актуализиране на приблизително половината от вече съществуващите проекти и добавянето на нови.

След окончателното му изготвяне планът за възстановяване и устойчивост беше одобрен с акт на МС и изпратен официално на ЕК.

В процеса на оценката от страна на службите на ЕК се поставиха допълнителни елементи, които наложиха промени за да се постигне съответствие с изискванията на регламента за МВУ и с българските национални позиции. С оглед на това бяха направени ограничени промени фокусирани в компонентите ниско-въглеродна икономика и транспортна свързаност. На неформална среща на Националния съвет за тристранно сътрудничество на 9 февруари 2022 г. бяха представени основните промени в целия план. Промените в областта на енергетиката, транспорта и здравеопазването бяха обект на предварително обществено обсъждане на 11 февруари 2022 г., предавано и онлайн. Заместник министър-председателят по управление на средствата от ЕС представи промените по проектите на среща на ресорната комисия на 10 март 2022 г. и на специално изслушване в Народното събрание на 11 март 2022 г. След съгласуване с

Европейската комисия, всички значително преработени проекти бяха публикувани на онлайн портала nextgeneration.bg през март 2022 г.

5. Контрол и одит

5.1. Контролни дейности

Съгласно изискванията на чл. 22 от Регламент 2021/241 за създаване на МВУ и Насоките на ЕК и с оглед осигуряването на функционираща стабилна контролна среда за изпълнението на ПВУ, е разработено описание на СУК на национално равнище.

Цялостният мониторинг на дейностите по ПВУ се осъществява от дирекция „Централно координационно звено“, а контролът се осъществява от дирекция „Национален фонд“.

Дирекция „Национален фонд“ има следните отговорности:

- Подготвя споразумения с КП и СНД след извършен анализ и потвърден административен капацитет за изпълнение;
- Създава организация за изпълнение на изискванията на споразумението за ПВУ и на СУК;
- Извършва проверки преди извършване на плащанията към КП. Когато инвестицията се изпълнява чрез СНД осигурява лимит за извършване на плащания на СНД при спазване на задълженията в оперативното споразумение;
- Получава финансово-технически отчети от КП и СНД, които проверява съгласно СУК;
- Текущо контролира въведената информация в ИС - МВУ във връзка с чл. 22, ал. 2, т. г от Регламент 2021/241, сключените договори с изпълнители, документите, свързани с изпълнението на договорите, както и с изпълнението, както и с изпълнението на етапите и целите;
- При получена/установена при проверка информация, водеща до съмнение за измама, конфликт на интереси или корупция, свързани с изпълнението на конкретен договор, финансиран от МВУ, извършва преглед на информацията и при формиране на аргументирано заключение, че са налице основания за процедиране на информацията като сериозна нередност, я предоставя за допълнителна проверка на дирекция „Защита на финансовите интереси на Европейския съюз (АФКОС)”, въвежда я своевременно в ИС - МВУ и извършва актуализация за планираните/извършените последващи действия;
- Планира средствата по ПВУ и осигурява финансово-счетоводна отчетност за всички процеси, произтичащи от финансовото управление и контрол, които изпълнява;
- Осигурява достъп до документи и координира достъпа на място на изпълнение на инвестициите на национални и европейски контролни и одитни органи, включително ЕК, ЕСП, ОЛАФ и Европейската прокуратура;
- Осигурява адекватна одитна следа;
- Извършва проверка за двойно финансиране, като използва информационните системи за програмите от споделено управление, както и други информационни системи и бази данни.

Във връзка с изпълнението на инвестициите по ПВУ ДНФ извършва следните проверки:

- контрол на документация за обществени поръчки по инвестициите в съответствие с процедурата и правилата на СУК, като документира резултатите от проверките в контролни листове. При установени пропуски, които могат да доведат до нарушения

на законодателството по обществени поръчки, отправя препоръки за тяхното отстраняване и/или сигнализира компетентния орган Агенцията за държавна финансова инспекция (АДФИ);

- на финансово-технически отчети, които предоставят КП за инвестициите, финансирани от МВУ, за:
- отчетения финансов и физически напредък;
- съответствието с приложимото законодателство на проведените обществени поръчки и липсата на конфликт на интереси, корупция и измами;
- липсата на двойно финансиране;
- водена аналитичната счетоводна отчетност от КП/СНД по инвестицията, както и за съпоставимостта на финансовата информация, като документира резултатите в контролни листове (одобрени като част от СУК) и потвърждава наличието на информация съгласно чл. 22, т. 2, б. г) от Регламент (ЕС) 2021/ 241;
    - на място при наличие на индикация за проблеми/несъответствия/риск от забава или неправомерни действия/сигнали, като при необходимост от специфична експертиза може да поиска съдействие от съответното РМ. Резултатите от всички извършени проверки документира в контролните листове, одобрени като част от СУК;
    - административна проверка на представените отчети по инвестициите, които се изпълняват чрез СНД, както и на делегираните дейности.

ДНФ поддържа информация за извършения контрол и осигурява обективно, точно, пълно, достоверно и навременно осчетоводяване на всички стопански операции във връзка с МВУ по споразуменията за предоставяне на средства, изплатени средства на КП, коригиране на разходите при установени сериозни нередности и др. източници, относими към проверката.

В съответствие с изискването на чл.22 (2)(е) от Регламента за ПВУ се осигурява достъп до информацията в системата на ЕК, ЕСП, ОЛАФ и Европейската прокуратура чрез изрични разпоредби в СУК, както и в споразуменията за финансиране.

При проверка на ФТО са заложени проверки за липса на двойно финансиране на разходооправдателните документи или други документи с равностойна доказателствена стойност чрез изисквания за конкретни реквизити, както и чрез проверка в счетоводно-отчетната система, подробно описана в раздела по-долу.

Със сключване на оперативно споразумение СНД изпълняват следните дейности:

Дейностите, които се изпълняват от СНД, са:

- Подбор на КП при спазване на отговорностите, посочени в оперативното споразумение и при прилагане на нормативно установен ред и сключване на договори за финансиране;
- Плащания към КП при спазване на задълженията в оперативното споразумение.
- Извършването на проверки и контролни дейности на КП съгласно СУК
- Преди стартиране на процедурата за подбор на КП СНД съгласува документите за съответствие с приложимата нормативна уредба за държавните помощи с дирекция „Държавни помощи и реален сектор“ в Министерството на финансите/ министъра на земеделието в случаите, определени в Закона за държавните помощи.
- СНД представя обобщен ФТО към ДНФ по образец, включващ декларативна част, която потвърждава изпълнението на всички ангажименти в споразумението, обобщение на резултатите от извършените контролни дейности, идентифицираните рискове и предприетите действия за преодоляването им, включително дейности за отстраняване на пропуски и недостатъци, идентифицирани в рамките на проверки на място или от одитни и контролни органи. В случай на забава при изпълнението на одобрения план-график задължително представя информация за причините, рисковете и възможностите за преодоляване на закъснението при изпълнението;
- С подаването на обобщен отчет към ДНФ СНД декларира липсата или предоставя информация за броя и вида на установените случаи на сериозни нередности и засегнатите инвестиции и разходи за възстановяване.
- Потвърждава наличието на информация съгласно чл. 22, т. 2, б. г) от Регламент 2021/ 241;
- Извършва проверка на информацията в техническия отчет на инвестициите, отнасяща се до свързани проекти, финансирани от източници извън МВУ, с оглед недопускане на двойно финансиране на дейности съгласно описанието в раздел „Двойно финансиране“;
- Поддържа в ИС - МВУ информация за извършения контрол.

Информационните системи, които ще подпомагат контролните дейности по МВУ и в които ще се съхранява информацията по ПВУ, са:

Интегрираната система SAP:

- администрира се от Министерството на финансите, като се прилагат утвърдените политики, правила и процедури в министерството, съобразени с изискванията на Закона за електронно управление, Закона за киберсигурност и Наредба за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност
- осигурява се оторизиран достъп на служители, изпълняващи функции по осчетоводяване или контрол на счетоводната отчетност от ДНФ и СНД;
- системата е одитирана във връзка с изпълнението на оперативните програми, финансирани от ЕС за програмни периоди 2007-2013 и 2014-2020;
- в системата ще се изпълнява цялостния счетоводен процес, включващ: съставяне на надеждни и точни данни за заявените и получени суми с искания за плащане, изпратени към ЕК; вземанията и задълженията към/от КП, произтичащи от споразуменията/договорите, и извършваните плащания;
- ще се използват функционалностите за бюджетиране и управление на проекти за всички инвестиции, включени в ПВУ, като ще се развие подходяща аналитична структура с цел контрол върху разходите, които се извършват;
- в системата ще се осигури изпълнението на всички изисквания, произтичащи от националната методология за счетоводна отчетност на средствата от ЕС.

Информационна система - МВУ

В България Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС (ИСУН2020) изпълнява функциите на Информационна система за МВУ. В ИС за МВУ се записват и съхраняват в компютъризирана форма данните за всяка инвестиция/реформа, необходими за целите на мониторинга, оценката, финансовото управление, проверките и одита по МВУ. Системата се администрира от дирекция ЦКЗ , като се осигурява оторизиран достъп на всички КП, структури и звена, ангажирани с управлението, контрола и одита на ПВУ съгласно ясно определени правила за работа с информацията. Достъп може да се осигури и на други лица с оглед контрол или наблюдение при необходимост, включително и на ЕК, ЕСП, ОЛАФ и Европейската прокуратура.

ИС за МВУ обхваща следните основни елементи:

- включва списък от споразуменията и договорите за предоставяне на финансиране;
- отразява финансово-отчетния процес към елементите: данни за финансовия и технически напредък по инвестициите; график и напредък, формиран на база измерими данни/документи;
- поддържа информация за процеса на подбор, оценка и договаряне;
- поддържа информация за извършените разходи и всички разходооправдателни документи, свързани с изпълнението на инвестициите, финансирани от МВУ и допълващо финансиране (ако е приложимо);
- осигурява данни и информация за контролния процес и одитна следа за целите на одитните и контролни ангажименти;
- съдържа данни за основанието и начина на коригиране на финансиране от МВУ в резултат на пропуски, установени от контролни и одитни проверки;
- съдържа данни за сериозни нередности и резултатите от установени от националните компетентни органи пропуски;
- съдържа данни за изпълнители, подизпълнители и физически лица, получатели на финансиране от МВУ;
- съдържа информация, свързана с изпълнението на етапите и целите на инвестициите/реформите.

В тази връзка в ПВУ е включен съответен етап за адаптиране на системата със срок на изпълнение преди подаване на искане за първи транш по ПВУ.

Предвижда се интегриране между инструментите за управление на риска и съхранение на данни и ИС за МВУ.

Информацията за напредъка В случай, че по инвестицията се отчита напредък и по изпълнение на реформа, информацията за напредъка се преглежда от дирекция *„Централно координационно звено“.* Данните се използват както за целите на докладване в рамките на цикъла на Европейския семестър, така и при оценка на изпълнението на етапите и целите на съответната реформа. При необходимост дирекция *„Централно координационно звено“* изисква допълнителна информация и/или изисква предприемането на коригиращи действия с цел потвърждаване на финалната отчетна информация. Резултатите от прегледа са налични в ИС за МВУ и се вземат предвид от дирекция *„Национален фонд“*, за да бъдат отразени/приложени при

подготовката на искането за плащане към ЕК, като процедурата е описана в раздел „Подготовка и изпращане на искане за плащане“.

5.1.1. Контрол на обществените поръчки

В съответствие с чл. 22 от Регламент № (ЕС) 2021/241 са предприети мерки, с които да се защитят финансовите интереси на Съюза и да се гарантира, че използването на средствата от Механизма е съобразено с приложимото право на Съюза и с националното право. По отношение на обществените поръчки, които се предвижда да бъдат проведени, тези мерки се състоят в осигуряване спазването на приложимото законодателство чрез извършване на проверките, заложени в СУК. Проверките за съответствие със законодателството се извършват чрез предварителен и последващ контрол върху процедурите за възлагане на обществени поръчки.

Предварителният и последващият контрол се извършват при адекватно разделение на отговорностите и посредством разработени контролни листове (приложения към СУК).

Предварителният контрол се извършва от дирекция „Национален фонд“ и СНД независимо от осъществявания от АОП контрол за законосъобразност по смисъла на чл. 229 от Закона за обществените поръчки. Той се извършва по отношение на тръжната документация и по отношение на мотивите за изменение на сключени договори в резултат на обществени поръчки в съответствие с обхват, правила и процедури, разписани в СУК, и е средство за превенция от грешки и нарушения, допускани при възлагането на договорите. Във всеки КЛ за осъществен предварителен контрол се документира мотивирано заключение за наличие/липса на потенциални нарушения, както и предложения за избягването им/препоръки за корективни действия. Лицата, отговорни за изготвянето на проверените проекти на документи, взимат предвид заключението и извършват необходимите корективни действия. Предварителният контрол допринася и за управление и минимизиране на риска от измами, корупция и конфликт на интереси. Разработените контролни листове за предварителен контрол съдържат т. нар. червени флагове, приложими за съответния етап на процедурата.

Последващият контрол има за цел да установи дали процедурата за обществена поръчка е проведена законосъобразно. Извършва се в рамките на проверката на ФТО или преди това.

Последващият контрол, като част от проверката за гарантиране, че използването на средствата от Механизма е съобразено с приложимото право на Съюза и с националното право, винаги взема предвид констатациите от предварителния контрол. Последващият контрол се осъществява след поемане на задължение за установяване на законосъобразността на действията с цел подаване на искане за плащане. При установени пропуски в процедурата за възлагане на обществена поръчка се изготвя мотивирана констатация и се подава сигнал до АДФИ. Разработените контролни листове за последващ контрол, подобно на тези за предварителен, съдържат т. нар. червени флагове или индикатори за измама по отношение на: необяснимо или необичайно фаворизиране на конкретен участник (например, подадена е само една оферта; класиран е само един участник; ограничителни изисквания и/или условия, даващи предимство на определени икономически оператори; незаконосъобразно отстранени участници; участникът, определен за изпълнител, не отговаря на изискванията на възложителя; неравно третиране на участниците в процедурата); близки контакти

(включително публично известни) между член на комисията за провеждане на процедурата или друг служител, имащ пряко отношение към провеждането на процедурата, и изпълнителя на поръчката; промяна на оферта след нейното подаване след изтичане на срока за получаване на офертите и др. Посочените са най-разпространените форми на измама и индикаторите за измама във връзка с възлагането на обществени поръчки.

В рамките на оценката на административния капацитет, представена в т. 4.2, се извършва оценка и на капацитета за осъществяване на процедури за обществени поръчки. При установяване на необходимост от провеждане на обучения в областта на обществените поръчки същите се провеждат в рамките на проекта за хоризонтална техническа помощ по ПВУ.

5.1.2. Дейности, свързани с наблюдението и контрола на постигането на етапите и целите

След подписване на споразуменията с МФ в ИС - МВУ ще бъде качван график за изпълнението на етапите и целите за всяка инвестиция, включена в ПВУ, като информацията се актуализира регулярно в хода на изпълнението. Графикът следва да осигури изпълнението на етапите и целите в ПВУ и да гарантира подаване на искания към ЕК в съответствие с постигнатата договореност в профила на плащанията. Информацията за постигането на етапите и целите е част от периодично представяните от КП ФТО/обобщени ФТО и е налична в ИС - МВУ. Отчетите се представят на тримесечие и подлежат на проверка, контрол и одобрение.

Изпълнението на етапите и целите се проверява и потвърждава от дирекция „Национален фонд“ (инвестиции) или „Централно координационно звено“ (реформи)/СНД съгласно заложените в контролния лист за проверка на ФТО контроли, като задължително се проверяват представените доказателства за изпълнението. Основните елементи на контрол включват: проверка на отчетения напредък в изпълнението на заложените количествени индикатори за съответствие на актуалния график и предвидените стойности по инвестицията и в плана, както и проверка на представените доказателства от компетентен орган, за да бъде потвърдено, че отчетените стойности са верни (действително са постигнати), точни, пълни и своевременно събрани (при реализиране на конкретната дейност).

В зависимост от характера на отчетеното изпълнение в хода на изпълнение на инвестицията може да се инициира проверка на място за потвърждаването му. При необходимост от специфична експертиза дирекция „Национален фонд“ може да изиска от СН и от Дирекция *„Централно координационно звено“* да предостави експерти за проверката. Основните елементи на проверката включват: проверка за съответствие на техническите характеристики на доставените активи/ извършените услуги/ извършените строително-монтажни дейности отговарят ли на техническите спецификации в договора по отношение на количество и качество, както и наличие на документация, съответстваща на изискванията на националното законодателство и потвърждаваща отчетения напредък по инвестицията.

Напредъкът в изпълнението на реформите се представя във ФТО в специален раздел „Отчет за напредъка на реформата“ и е придружен с подкрепящи документи, с които това изпълнение може да бъде удостоверено. Дирекция *„Централно координационно*

звено“ извършва преглед на отчетената информация, въведена в ИС за МВУ, и потвърждава данните за напредъка по реформата, които се взимат предвид както за отчитане на етапите и целите на съответната реформа при подготовката на искане за плащане по ПВУ, така и за отчитане на цикъла на Европейския семестър.

5.2. Мерки за защита финансовите интереси на Съюза от измами, корупция, конфликт на интереси и двойно финансиране

С Решение № 833 от 12 ноември 2020 г. Министерският съвет на Република България прие Национална стратегия за превенция и борба с нередностите и измамите, засягащи финансовите интереси на Европейския съюз, за периода 2021-2027 година. Основната цел на Националната стратегия е да бъдат надградени и продължени усилията за подобряване на превенцията, разкриването и противодействието на нередностите и измамите в приходната и в разходната част на бюджета на ЕС.

Националната стратегия очертава целите и действията на компетентните национални власти в Република България в областта на превенцията и борбата с нередностите и измамите, засягащи финансовите интереси на Европейския съюз за периода 2021 - 2027 г., като е съобразена с предприетите нови инициативи за защита финансовите интереси на ЕС на европейско ниво - Директива (ЕС) 2017/1371 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2017 година относно борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на Съюза, по наказателноправен ред (PIF Директива), Регламент (ЕС) 2017/1939 на Съвета от 12 октомври 2017 година за установяване на засилено сътрудничество за създаване на Европейска прокуратура (Регламент за Европейска прокуратура) и Директива (ЕС) 2019/1937 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2019 година относно защитата на лицата, които подават сигнали за нарушения на правото на Съюза.

В изпълнение на Националната стратегия с Решение № 241 от 19 март 2021 г. Министерският съвет прие План за действие за 2021 г. Планът за действие задава рамка за постигане на стратегическите и оперативни цели по Националната стратегия, а дейностите, включени в него, спомагат за постигане на целите.

Националната стратегия и планът за действие са приложими и във връзка с управлението и контрола на средствата по МВУ. Съгласно планът за действие ДНФ, във връзка с функциите, изпълнявани по МВУ, има ангажимент да въведе конкретна, ясно разписана процедура, свързана със сериозните нередности (измама, корупция и конфликт на интереси). Процедурата посочва отговорностите на участниците в процеса, мерките за борба с измамите и конфликта на интереси и реда за докладване на сигналите и подозренията за измама и конфликт на интереси.

Ролята на участниците в процеса по изпълнение и контрол на МВУ в превенцията, откриването, коригирането и разследването на измамите, корупцията и конфликта на интереси е обобщена на следната графика:

Участниците в процеса по изпълнение и контрол на МВУ (КП, ДНФ, СНД, ИА ОСЕС, АФКОС) прилагат контроли за предотвратяване, установяване и коригиране на измами, конфликт на интереси и корупция. Функциите по разследване се извършва от компетентните за това органи, в рамките на правомощията им по европейското или националното право: Прокуратурата на Република България, Европейската прокуратура, Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (КПКОНПИ), АФКОС и ОЛАФ. Информацията по случаите на сериозни нередности се въвежда, обновява и съхранява в специален модул в ИС-МВУ. При изпълнение на задълженията си участниците ще използват всички налични информационни системи, в т.ч. ARACHNE, ИСУН (Единна информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС), MIS (информационните системи за програмите за трансгранично сътрудничество) и др.

5.2.1. Предотвратяване

Мерките, които се прилагат с цел превенция възникването и допускането на случаи на измама, корупция и конфликт на интереси, са следните:

- Служителите на КП, които са ресорни министерства и ведомства, и тези на ДНФ и СНД прилагат Кодекса за поведение на служителите в държавната администрация, приет с Постановление № 57 на Министерския съвет от 07.04.2020 г., в сила от 08.05.2020 г. Този кодекс определя правилата за етично поведение на държавните служители, които следва да изпълняват дейността си при спазване на принципите за законност, добросъвестност, безпристрастност, равнопоставеност, почтеност и др. Кодексът определя правила за антикорупционно поведение на служителите, като определя изисквания и забрани относно приемането на подаръци, услуги, пари, облаги и други ползи, които могат да повлияят на изпълнението на служебните им задължения, както и забрана да посредничат за такива с цел да бъде извършено или не действие по служба. Кодексът задължава служителите да докладват на ръководителя на ресорното министерство или ведомство за станали им известни данни за корупция или за конфликт на интереси в съответната администрация.

- За да се осигури информираност и разбиране служителите на страните, участващи в изпълнението, наблюдението и контрола на инвестиции от страна на екипа за изпълнение на инвестицията на КП и служителите на ДНФ и на СНД, същите подписват декларация, че са запознати с дефиницията за нередност по смисъла на Регламент (ЕО, Евратом) № 2988/95, дефиницията за корупция по смисъла на чл. 3, ал. 1 от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, както и състава на престъплението измама по чл. 209, чл. 212 и 212а от Наказателния кодекс, състава на престъплението подкуп по чл. 301, чл. 304, 304а, 304б, 304в и провокация към подкуп по чл. 307 от Наказателния кодекс и със състава на престъплението длъжностно присвояване по чл. 201 от Наказателния кодекс (транспонирани в българското законодателство определения за престъпленията измама по смисъла на чл. 3 и активна и пасивна корупция и присвояване по смисъла на чл. 4 от Директива (ЕС) 2017/1371 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2017 година относно борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на Съюза, по наказателноправен ред) както и дефинициите за измама и корупция по смисъла на чл. 3 и чл. 4 от Директива (ЕС) 2017/1371 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2017 година относно борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на Съюза, по наказателноправен ред, и реда за процедирането на получената информация за такива нередности.
- Членовете на екипа за изпълнение на инвестицията на КП, както и служителите на ДНФ и на СНД, подписват декларация за липса на конфликт на интереси по смисъла на чл. 61, параграф 3 от Регламент (ЕС, Евратом) № 2018/1046 и чл. 52 от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, както и че са запознати с реда за докладване на сигнали и подозрения за измама, корупция и конфликт на интереси. В случай, че след първоначалното подписване на декларацията спрямо служител възникне ситуация, която може да повлияе на безпристрастното и обективно изпълнение на задълженията му, заинтересованото лице е длъжно да декларира тези обстоятелства незабавно пред прекия си ръководител. Последният трябва да прецени необходимостта от заместване на лицето, което е декларирало възможен конфликт на интереси. Независимо от посоченото, от момента на узнаване на обстоятелствата лицето трябва да се въздържа от действия, които могат да компрометират безпристрастното изпълнение на неговите служебни задължения. Декларации за липса на конфликт на интереси се подписват и от лицата, участващи в комисиите за оценка на оферти и избора на изпълнители при възлагане на дейности по инвестициите. В допълнение, членовете на оценителните комисии в СНД във връзка с предоставяне на КП на средства от МВУ подписват декларация, че:
- не са в конфликт на интереси по смисъла на чл. 61 от Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 с някой от кандидатите или партньорите в процедурата за предоставяне на средства по Механизма;
- нямат интерес от предоставянето на средства по конкретната процедура;
- не са свързани лица с кандидат или партньор в процедурата;

- не са лица, които се намират помежду си в йерархична зависимост.

При възникване на някое от посочените обстоятелствата в хода на оценителния процес съответното лице незабавно информира писмено за това ръководителя на Структурата за наблюдение и докладване и се отстранява от оценителния процес.

- Съгласно Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество при заемането на длъжност, ежегодно, както и при освобождаването от длъжност и след изтичането на една година от това обстоятелство, лицата, заемащи висши публични длъжности, попълват и подписват пред органа по избора или назначаването декларация за имущество и интереси по чл. 35, ал. 1, т. 2 от закона. Такива декларации също подписват при назначаването си и ежегодно всички държавни служители. При промяна в декларираните обстоятелства се подписва нова декларация.
- За изпълнението на дейностите по инвестицията КП, които са публични или секторни възложители по смисъла на Закона за обществените поръчки (ЗОП), възлагат обществени поръчки по реда на ЗОП. Обществените поръчки подлежат на предварителен контрол от Агенцията по обществени поръчки (АОП) в съответствие с чл. 229, ал.1, букви г), д) и е) от ЗОП. В допълнение, извън посочената проверка на АОП, се извършва предварителен контрол за съответствие с приложимите европейски и национални изисквания в областта на обществените поръчки на основните етапи от възлагането на обществената поръчка. Предварителният контрол е основно средство за превенция от потенциални нарушения при възлагането на дейности. Той се извършва въз основа на КЛ и завършва с предложения за избягване на нарушения и препоръки за корективни действия, ако са налице основания за такива. Лицата, отговорни за изготвянето на проверените проекти на документи, взимат предвид заключението и извършват необходимите корективни действия. Предварителният контрол се извършва от лица, които са независими от лицата, участвали в подготовката на тръжните документи.
- В случай, че КП не са възложители по ЗОП и възлагат строителство, доставки и услуги над праговете по ЗОП за сключване на договор без процедура, те прилагат реда за избор на изпълнител, регламентиран в националната правна уредба. Тази уредба определя правилата за събиране, разглеждане и оценяване на оферти и сключването на договори с изпълнители от страна на КП при спазване принципите на свободна конкуренция, равнопоставеност, публичност и недопускане на дискриминация и при прилагане на мерки за избягване на конфликт на интереси и свързаност.
- ДНФ и всяка СНД извършва оценка на риска от измами с цел определянето на ефективни и пропорционални мерки за борба с измамите в рамките на наблюдаваната от нея област на инвестиции. За целта се ползва инструмента за самооценка на риска от измами, който е приложен към Насоките на Европейската комисия за държавите членки и органите, които отговарят за програмите, с № EGESIF_14-00-21-00/16.06.2014, който е преработен за прилагане по МВУ. Целта е след прилагането на инструмента за самооценка на риска от измами и с оглед свързаните контролни мерки, въведени на системно равнище, да се установят

конкретни ситуации, които могат да възникнат при изпълнението на инвестициите, които могат да се характеризират като специфични индикатори за измами („червени флагове“). Инструментът включва рискове и ограничителни контролни мерки в трите ключови области – подбор на проектни предложения, изпълнение на инвестициите и обществените поръчки.

- Обучения на участниците в процеса по изпълнението и контрола на инвестиции, финансирани от МВУ, по теми, касаещи рисковете от възникване на сериозни нередности, превенцията и установяването на такива се осигуряват в рамките на проект „Обща техническа подкрепа за повишаване на административния капацитет при изпълнението на ПВУ“ или чрез участие в обучения, организирани от национални и европейски обучителни институти, както и от ДНФ със съдействието на Одитния орган, АФКОС, Школата по публични финанси, Института за публична администрация.

5.2.2. Установяване

Съмненията за осъществена измама, корупция или конфликт на интереси, както и индикациите за възникването им се установяват обичайно в хода на контролната дейност от ДНФ/СНД (проверка на отчетените разходи и дейности, проверка на място) и/или при получаване на информация от външен източник – сигнал от лице, гражданска организация, медийна публикация и др. източници. В тази връзка средствата за установяване на сериозни нередности са следните:

- При извършването на проверка на: обществени поръчки (при предварителен и последващ контрол), финансово-технически отчет и при проверки на място задължително се анализира дали са налице индикатори за измама, конфликт на интереси и корупция, като се използват данните от системата ARACHNE, както и тези съдържащи се в Търговския регистър. Съгласно действащия Закон за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел търговският регистър и регистърът на юридическите лица с нестопанска цел е обща електронна база данни, съдържаща обстоятелствата, вписани по силата на закон, и актовете, обявени по силата на закон, за търговците и клоновете на чуждестранни търговци, юридическите лица с нестопанска цел и клоновете на чуждестранни юридически лица с нестопанска цел. Сред данните, съдържащи се в Търговския регистър, са такива, посочващи собственика на юридическото лице, представляващия го, членовете на управителните му органи. Посредством тази информация ще се извършва проверка за свързаност на лицата (КП и изпълнител на дейност по инвестиционния проект). При индикации за такава свързаност ще се подава сигнал по установения за това ред с цел проверка за наличие на конфликт на интереси. При установяване на конфликт на интереси (свързани лица) засегнатият договор с КП/ договор с изпълнител или др. не се финансира със средства от МВУ. По време на проверката допълнително се следи за наличието на индикатори за измама, като се ползват „червените флагове“, приложими за ЕСИФ и посочени в следните подробни ръководства: Установяване на конфликт на интереси в процедури за обществени поръчки за структурни действия – практическото ръководство на ЕК, Европейска служба за борба с измамите (OLAF), Информационна бележка относно индикаторите за измама за ЕФРР, ЕСФ и КФ (COCOF

09/0003/00-EN) и Насоки на ЕК относно оценка на риска от измами и ефективни и пропорционални мерки за борба с измамите. За целите на проверката задължително се отчита и информацията, получена чрез бутона за сигнали на страницата на МФ и СНД, както и въведената относно сигнали за нередности информация в ИС за МВУ. Резултатите от проверките се документират в съответните контролни листове. При установени „червени флагове“ информацията се предоставя на дирекция „Защита на финансовите интереси на Европейския съюз (АФКОС)” в Министерството на вътрешните работи за допълнителна проверка и насочване към компетентните органи (Прокуратурата на Република България/ Европейската прокуратура/КПКОНПИ).

- Отчитат се резултатите и констатациите от доклади на одитните и контролните органи.
- Налице е възможност за подаване на сигнали за нередности посредством изградените във всички администрации, управляващи европейски средства, бутони за сигнали на електронната страница на съответната администрация. Сигнали могат да бъдат подавани и устно, писмено и по електронна поща. Принципната уредба на подаването и разглеждането на сигнали се съдържа в глава 8 от Административнопроцесуалния кодекс (АПК). В чл. 108, ал. 2 от АПК се съдържа принципната защита на подателите на сигнали, а именно, че никой не може да бъде преследван затова, че е подал сигнал.

Структурите, участващи в процеса по изпълнение и контрол – ДНФ и СНД, при констатиране в хода на контролната си дейност на индикатор за сериозна нередност или получен сигнал за такъв от външен източник (чрез бутона за сигнали за нередности на техните уебсайтове или устно, чрез имейли и писма) извършват преглед на информацията с цел идентифициране дали същата се отнася до измама, корупция или конфликт на интереси. При формиране на аргументирано заключение, че са налице основания за процедиране на информацията като сериозна нередност, тя се предоставя за допълнителна проверка на дирекция „Защита на финансовите интереси на Европейския съюз (АФКОС)” в Министерството на вътрешните работи чрез ИС - МВУ. В България звеното АФКОС е част от административната структура на Министерството на вътрешните работи. Съгласно Правилника за устройството и дейността на МВР, в сила от 22.07.2014 г., АФКОС има функционалната компетентност да извършва анализ, оценка и проверка на получените сигнали за нередности. Дирекция АФКОС извършва посочените действия с цел формиране на заключение дали информацията съдържа достатъчно данни, за да се процедира като съобщение за измама, корупция или конфликт на интереси, което да бъде изпратено до съответния компетентен орган (Прокуратурата на Република България/ Европейската прокуратура/ КПКОНПИ) и до ОЛАФ. Когато сигналът съдържа информация за престъпно деяние по отношение на което Европейската прокуратура би могла да упражни своята компетентност по чл. 22 от Регламент (ЕС) 2017/1939 на Съвета от 12 октомври 2017 година за установяване на засилено сътрудничество за създаване на Европейска прокуратура, дирекция АФКОС, без ненужно забавяне и без промени в съдържанието на сигнала, го докладва на Европейската прокуратура.

Дирекция АФКОС информира ДНФ за предприетите действия – извършената проверка, направените анализ, оценка и заключение, уведомяването на компетентен орган, както

и за получената от органа по установяване и разследване информация за актуалния статус на случая, за целите на отчитането на тази информация от ДНФ при подаване на Искане за плащане към ЕК. Дирекция АФКОС получава информация по статуса на съответния случай и неговото приключване въз основа на сключени споразумения за сътрудничество със съответните компетентни органи.

Подробната процедура за администриране на сигнали за сериозни нередности се съдържа в СУК, която е представена на следната схема:

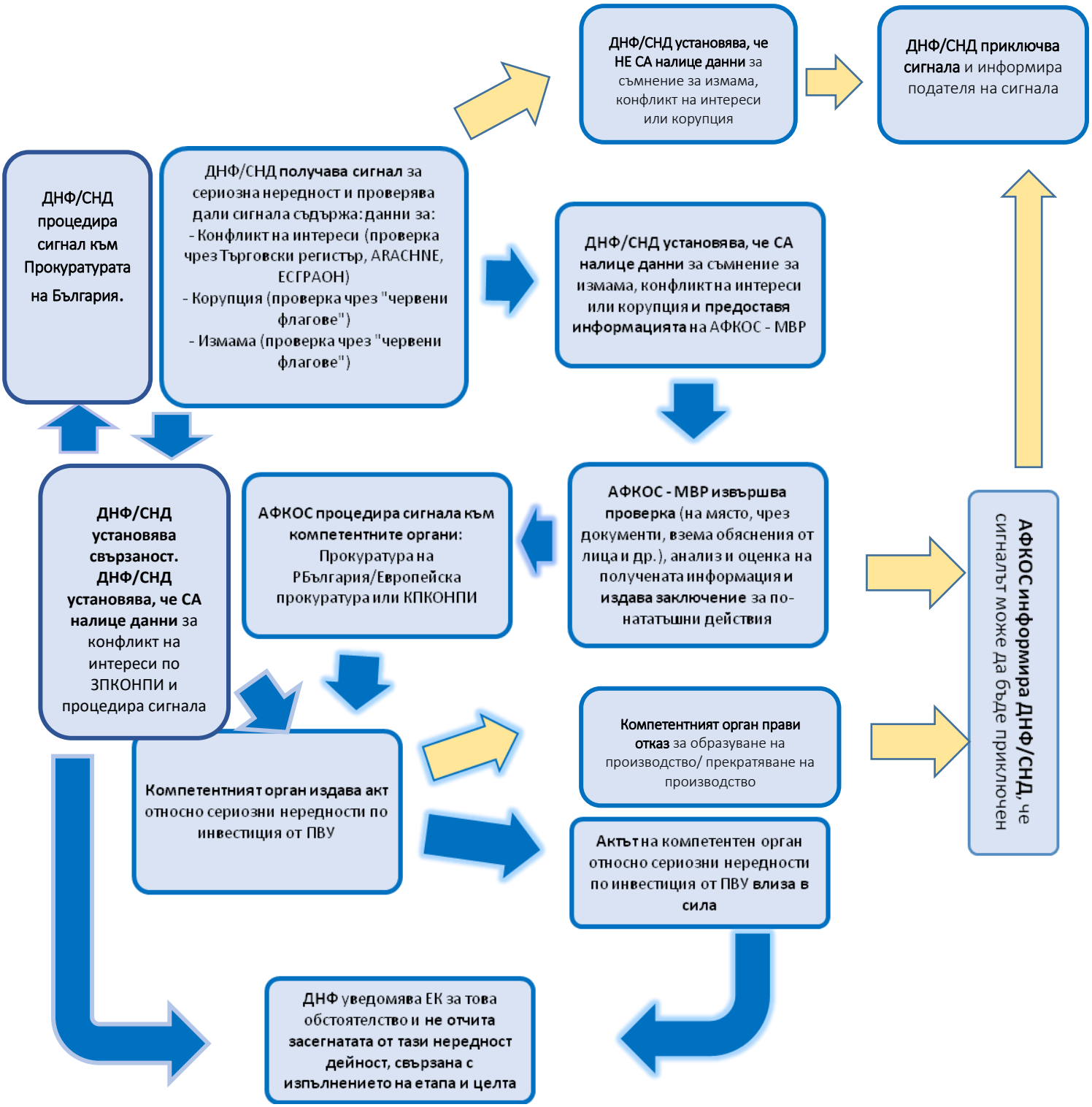

В случай, че сигналът за сериозна нередност засяга ръководителя на СНД или друг оправомощен от него служител, в чиито отговорности е да процедира сигнала, той се подава към дирекция „Национален фонд“, която следва да извърши действията по процедиране на сигнала към дирекция АФКОС. Когато сигналът касае директора на дирекция „Национален фонд“ или друг служител на дирекцията, информацията следва да се предаде директно до:

- директора на дирекция „Национален фонд“ (в случаите на сигнал за служител на дирекцията), или до

- ресорния за дирекция „Национален фонд“ заместник-министър на финансите или до министъра на финансите, или до
- директора на дирекция „Защита на финансовите интереси на Европейския съюз (АФКОС)” в Министерството на вътрешните работи, или до
- Европейската служба за борба с измамите (ОЛАФ) към Европейската комисия.

В тези случаи се информира и Инспектората в съответното ведомство (Министерството на финансите или това, в рамките на което е СНД).

С подписването на декларацията, посочена в т. а), членовете на екипа на КП декларират, че са запознати с реда за докладване на сигнали и подозрения за измама, корупция и конфликт на интереси, посочен по-горе. При съмнение или наличие на данни за такива нередности, както и при установени от тях „червени флагове“ КП подават сигнал към ДНФ/СНД или директно към съответния компетентен орган (Прокуратурата на Република България/ Европейската прокуратура/ КПКОНПИ). При информиране на ДНФ/СНД се прилага установения в СУК и описан по-горе ред за проверка и процедиране на информацията като сериозна нередност.

В ИС - МВУ се въвежда, актуализира и съхранява цялата информация за образувани преписки по проверки на сигнали, включително предприетите действия и коригиращи мерки. При установяване на измама, конфликт на интереси или корупция в ИС - МВУ се прилагат актовете на компетентните органи. ДНФ я проследява и взема предвид при подаване на искане към ЕК.

ДНФ осъществява контрол за своевременното актуализиране и попълване на информацията за нарушения, пропуски и сериозни нередности в ИС - МВУ, включително за действията за коригиране на плащанията със средства от МВУ, описани по-долу, както и за предприетите действия по компетентност от СНД и АФКОС, като има право да изисква допълнителна информация и документи по случаите.

5.2.3. Коригиране

Коригиращите действия, които се предприемат по отношение на исканията за плащане и докладването на изпълнението на етапите и целите по ПВУ към ЕК във връзка със сигналите и случаите на сериозни нередности, са следните:

- При получен и регистриран сигнал за измама, корупция или конфликт на интереси, образувано досъдебно производство във връзка със съобщение за извършено престъпление измама или корупция или проверка за установяване на конфликт на интереси, касаещи инвестиция по ПВУ, но наличие на изпълнени етапи и цели по ПВУ, последните се декларират като постигнати от ДНФ към ЕК и се предоставя информация за получените сигнали за сериозни нередности, които касаят тези етапи и цели, и предприетите коригиращи мерки от националните органи.
- При установена сериозна нередност (влязло в сила съдебно решение, акт на компетентен орган по ЗПКОНПИ или установен конфликт на интереси /свързани лица/ от ДНФ или СНД) относно сериозни нередности по инвестиция от ПВУ ДНФ уведомява ЕК за това обстоятелство и не отчита засегнатата от тази нередност дейност, свързана с изпълнението на етапа и целта. При влязъл в сила акт на

компетентен орган относно сериозни нередности по инвестиция от ПВУ ДНФ уведомява ЕК за това обстоятелство и не отчита засегнатата от тази нередност дейност, свързана с изпълнението на етапа и целта.

На национално равнище в отношенията ДНФ/СНД и КП при наличието на сигнал или случай на сериозна нередност се предприемат следните действия:

Плащанията със средства от МВУ се спират при образувано досъдебно производство във връзка със съобщение за извършено престъпление измама или корупция, касаещо инвестиция от ПВУ и при установен с акт на компетентния орган за конфликт на интереси.

Спирането на плащанията по инвестицията е пропорционално на отражението, което имат измамата, корупцията или конфликта на интереси върху него. Ако те касаят основна дейност или засягат значителна част от инвестицията, се спират плащанията по цялата инвестиция. Ако сериозната нередност засяга само определена, обособима част от инвестицията, и това може да бъде обосновано, спира се само съответстващото за нейното изпълнение плащане.

При подозрение за измама, корупция или конфликт на интереси по отношение на длъжностно лице във връзка с изпълняваните от него служебни функции и касаещо изпълнението на инвестиция по ПВУ, лицето се отстранява от извършването на дейности по отношение на тази инвестиция.

Когато участник в процеса по изпълнение и контрол узнае обстоятелства, които могат да го поставят в конфликт на интереси по отношение на инвестиция от ПВУ, той е длъжен да си направи самоотвод от изпълнението на конкретно правомощие или задължение по служба, като уведоми прекия си ръководител.

Последващи действия във връзка с всеки случай на измама, корупция или конфликт на интереси с цел възстановяване на всички неправомерно изразходвани средства на ЕС са действията за възстановяване на неправомерно изплатени или неправилно използвани от КП суми съгласно приложимото национално законодателство за събиране на държавни вземания от Националната агенция за приходите. Процедурата за събиране на вземания е посочена в СУК.

5.2.4. Разследване

В зависимост от естеството на нередността (измама, корупция или конфликт на интереси) компетентните органи, които извършат проверка с цел установяване на престъпление или нарушение и последващо разследване по реда на Наказателно процесуалния кодекс, са:

- при съмнение за измама или корупция – Прокуратурата на Република България и Европейската прокуратура. При наличие на законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление се образува досъдебно производство по реда на Наказателно процесуалния кодекс с постановление на прокурора. Когато е убеден, че са събрани необходимите доказателства за разкриване на обективната истина и за повдигане на обвинение пред съда, прокурорът съставя обвинителен акт и делото се предава на съд;

- при съмнение за конфликт на интереси – Инспектората при съответния първостепенен разпоредител или КПКОНПИ. Производството се развива по реда на Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, като в предвидените от закона случаи (напр. неподаване на годишна декларация по закона от задължените лица) актовете за установяване на нарушенията и наказателните постановления се издават от инспектората при съответния първостепенен разпоредител. Извън тези случаи актовете за установяване на нарушенията се съставят от определени от председателя на КПКОНПИ длъжностни лица, а наказателните постановления се издават от председателя на комисията. КПКОНПИ се произнася по производството за установяване на конфликт на интереси с мотивирано писмено решение, с което може да бъде наложена и глоба.

5.3. Установяване на пропуски при прилагане на принципа на добро финансово управление

Когато в рамките на дейностите по наблюдение и контрол се установят индикатори за неспазване на нормативните актове, които уреждат бюджетната, финансово-стопанската или отчетната дейност, както и възлагането и изпълнението на обществени поръчки от КП - организации и лица по чл. 4 от Закона за държавната финансова инспекция (ЗДФИ), ДНФ/СНД сигнализират Агенцията за държавна финансова инспекция (АДФИ) за извършване на инспекционна дейност по реда на ЗДФИ, както и за установяване на нарушения по ЗОП. ДНФ/СНД информира ИА ОСЕС за сведение. В случаите, когато информацията към АДФИ се подава от СНД, органът уведомява ДНФ.

При установени административни нарушения и наличие на законови основания финансовите инспектори съставят актове за установяване на административни нарушения, по които административнонаказващият орган издава наказателни постановления за налагане на административно наказание „глоба“ или имуществена санкция. Когато в рамките на финансовата инспекция финансовите инспектори установят противоправно причинени вреди при условията на чл. 21 от ЗДФИ, съставят акт за начет. В хипотезата на умишлено причинена вреда актът за начет се изпраща на Прокуратурата на Република България. АДФИ уведомява ДНФ когато в рамките на своята инспекционна дейност във връзка с инвестиции по ПВУ изпрати сигнал на Прокуратурата. При установени административни нарушения и наличие на законови основания финансовите инспектори съставят актове за установяване на административни нарушения, по които административнонаказващият орган издава наказателни постановления за налагане на административно наказание „глоба“ или имуществена санкция.

В случаите на проверки на възложители на обществени поръчки, които не попадат в обхвата на ЗДФИ и констатирани нарушения на ЗОП и правилника за прилагането му, при наличие на законови основания финансовите инспектори съставят актове за установяване на административни нарушения, по които административнонаказващият орган издава наказателни постановления за налагане на административно наказание „глоба“. Изпълнението на наказателните постановления се извършва по реда на приложимото национално законодателство чрез Националната агенция по приходите.

В горепосочените случаи не се спират плащанията по инвестицията със средства от МВУ, тъй като констатираните пропуски при прилагане на принципа на добро финансово управление се коригират посредством приложимата въз основа на действащото национално законодателство система за управление и контрол на бюджетни средства.

5.4. Двойно финансиране

Всички участници в изпълнението и контрола на МВУ – КП, ДНФ и СНД – следят за избягване на двойно финансиране. Във всеки финансово-технически отчет, който представят КП/СНД, се дава актуална информация за свързани проекти или инвестиции, които КП изпълнява с финансиране от други програми/инициативи на ЕС с оглед недопускане на двойно финансиране на дейностите, които са част от инвестицията, финансирана от МВУ. Проверките за двойно финансиране се извършват както по отношение на разходите, така и по отношение на инвестициите в тяхната цялост.

По отношение на разходите се извършват проверки на представените разходооправдателни документи относно наличие на задължителните атрибути съгласно националното законодателство, както и, ако е приложимо – наличие на референция към конкретната инвестиция в документа.

По време на изпълнение на инвестицията ДНФ/СНД извършват следните проверки:

- Проверка за наличие на декларация за липса на двойно финансиране (ако е приложимо);
- Проверка на информацията в информационните системи за програмите от споделено управление (ИСУН и MIS) с цел потвърждаване на предоставената във ФТО информация за проекти по програмите за споделено управление/програмите за трансгранично сътрудничество по външните граници на ЕС. Проверката в тези системи включва дали КП е и бенефициент по програмите за споделено управление/програмите за трансгранично сътрудничество по външните граници на ЕС и ако е такъв, дали има дейности по съответния проект сходни или идентични с изпълняваните по инвестицията от ПВУ. В случай на последното се извършва проверка на отчетените по дейността фактури;
- Проверка във Financial Transparency System дали КП по ПВУ е бенефициент на средства по програми, директно управлявани от ЕК или други органи на ЕС. При положителен отговор се изисква допълнителна информация от КП с цел демаркация на изпълняваните по инвестицията и съответния грант или договор дейности. При съмнения за припокриване на дейности ДНФ/СНД може да поиска допълнителна информация от отговорната по програмата и съответния грант или договор европейска служба;
- Наличие на адекватна счетоводна система на КП, позволяваща аналитична отчетност/самостоятелен фирмен код за всички трансакции по МВУ, които да позволяват разграничаване на разходите и на финансовите потоци при финансиране от други източници.

Проверката на информацията във ФТО на КП/СНД, отнасяща се до свързани проекти, финансирани от източници извън МВУ, цели недопускане на двойно финансиране на

дейности. При необходимост се извършват консултации с компетентни структури – дирекция „Централно координационно звено“, дирекция „Държавни разходи“, дирекция „Финанси на общините“ и дирекция „Държавни помощи и реален сектор“ в Министерството на финансите и/или компетентното ресорно министерство.

При установяване на случаи на двойно финансиране разходът не се финансира със средства по МВУ и/или се изисква неговото възстановяване. Въз основа на сключеното споразумение между МФ и КП/СНД ДНФ предприема действия за възстановяване на неправомерно изплатени или неправилно използвани от КП/СНД суми съгласно приложимото национално законодателство за събиране на вземания и описания ред в СУК.

В случай, че дейностите, за които е установено двойно финансиране, представляват изпълнение на етап или цел, което предстои да бъде отчетено на ЕК, същото не се включва в искането за плащане към Комисията. В случай, че дейностите, за които е установено двойно финансиране, представляват изпълнение на етап или цел, отчетени на ЕК на предходен етап, в следващото искане за плащане се представя подробна информация.

5.5. Изготвяне и подаване на искане за плащане към ЕК

Преди стартиране на процеса по подготовка на искане за плащане към Европейската комисия дирекция „Национален фонд“ анализира следната информация:

- Информацията за изпълнени етапи и цели, представена от КП в техните регулярни финансово-технически отчети;
- Резултатите от извършените проверки от СНД, които включват одобрените финансово-технически отчети на КП и резултатите, отнасящи се до изпълнението на етапите и целите, представени в техните регулярни обобщени финансово-технически отчети;
- Резултатите от проверката на дирекция „Централно координационно звено“ във връзка с постигането на етапите и целите, свързани с изпълнение на реформите и инвестициите;
- Проверките на дирекция „Национален фонд“, включително проверки на място, отнасящи се до изпълнението;
- Резултатите от извършените одити на ИА „ОСЕС“, отнасящи се до изпълнението на етапите и целите;
- Информацията за постъпили сигнали в резултат на контролни и одитни проверки, както и становища на компетентни национални органи по отношение на конфликт на интереси, измами, корупция;
- Резултатите от проверките за двойно финансиране;
- Резултатите от извършен контрол/одит/проверки, свързани с изпълнението на инвестициите, извършени от националните контролни или одитни органи (Сметна палата, вътрешен одит, Агенция за държавна финансова инспекция, Агенция за

обществени поръчки, АФКОС, Комисия за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество).

Информацията, описана по-горе, ще е налична в ИС - МВУ, включително обобщените данни за напредъка и изпълнението на етапите и целите по ПВУ.

Информация за стартирала процедура на контрол/одит/проверка от националните контролни или одитни органи ще бъде получавана от КП при подаване на финансово-технически отчет.

Дирекция „Национален фонд“ извършва преглед на наличната информация съгласно чл. 22, ал. 2, т. г) от Регламент 2021/ 241 за създаване на МВУ в ИС за МВУ. В случай, че бъдат установени непълни или некоректни данни, се изисква от конкретния КП допълване на липсващата информация/коригиране на информацията преди подаване на заявлението за плащане.

Въз основа на извършените проверки дирекция „Национален фонд“ подготвя Искане за плащане и Декларация за управлението, които се подписват от оправомощено от министъра на финансите лице. Обобщението на одитните констатации се изготвя от ИА ОСЕС в съответствие с дадените от ЕК насоки, в т.ч. и по отношение на препоръчителната структура на обобщението. Обобщението, което се подписва от изпълнителния директор на ИА ОСЕС, се включва в пакета с документи по Искането за плащане.

5.6. Одит

5.6.1. Независимост на Одитния орган

Одитният орган притежава необходимата независимост за ефективно изпълнение на функциите си както при вземане на решения и организационно структуриране, така и при планиране (включително при определяне обхвата на одитите), извършване на проверките и представяне на резултатите чрез определените линии на докладване.

ИА ОСЕС е функционално и организационно обособена и независима, като не участва в координацията, управлението и изпълнението на ПВУ. Независимостта на ИА ОСЕС е изрично регламентирана в Закона за вътрешния одит в публичния сектор, Устройствения правилник на агенцията и Наредба № Н-2 от 30.06.2016 г. за реда и начина за осъществяване, координация и хармонизация на специфичните одитни дейности по фондове и програми на Европейския съюз.

Линиите на вземане на решения и докладване са независими от органите, определени да координират, управляват, изпълняват и контролират Националния план по МВУ. Функциите и отговорностите на ИА ОСЕС, начинът на тяхното изпълнение и разпределението на работата между дирекциите са ясно и изрично регламентирани в съответните нормативни актове и Наръчника за одитната дейност на Агенцията. Решенията за одитната дейност са изключително правомощие на ръководителя на Одитния орган – изпълнителния директор. Въведените актове и процедури не допускат намеса в работата на одиторите от ИА ОСЕС при изпълнението на техните задължения в рамките на одитния процес (планиране, изпълнение, докладване и проследяване на препоръките). Дейностите, извършени на всяка стъпка от одитния процес и одитните

документи (планове, работни документи, доклади и пр.), подлежат на контрол за качеството от страна на ръководителите на одиторски екипи, съответните директори на дирекции от специализираната администрация и изпълнителния директор. Одитните доклади се подписват и представят на висшето ръководство на одитираната организация/орган от изпълнителния директор, който носи и крайната отговорност за одобряването и подписването на годишните одитни доклади и становища.

С цел да се осигури независимостта и обективността, всеки служител при постъпването си в Агенцията подписва декларации за:

- запознаване и спазване на етичните правила;
- честно, безпристрастно и обективно изпълнение на задълженията си;
- липса на конфликт на интереси;
- запознаване с определението за измама и нередност.

Според етичните правила на служителите на Агенцията, одиторите се стремят не само да бъдат независими от одитираните организации и други заинтересовани групи, но и да бъдат обективни и безпристрастни в своята дейност и при справянето с проблемите и въпросите, предмет на проверка. Независимостта на одиторите не трябва да се нарушава от лични или външни интереси по всички въпроси, свързани с одитната дейност. Допълнителна гаранция за независимост, обективност и безпристрастност се осигурява чрез подписване от страна на ръководителя и всички членове на одиторските екипи (вкл. и лицата, осъществяващи контрол на качеството на одитните ангажименти) на декларация за липса на конфликт на интереси, поверителност и безпристрастност във връзка с всеки конкретен одитен ангажимент. Външните лица, на които се възлага да извършват специфични одитни задачи (ако е приложимо), също подписват декларация за липса на конфликт на интереси, поверителност и безпристрастност.

В допълнение към организационната независимост на ИА ОСЕС се осигурява и професионална независимост чрез разширяване на знанията на одиторите и чрез професионално обучение и повишаване на уменията им.

ИА ОСЕС прилага стриктна система за контрол на качеството, която гарантира, че одитната дейност се извършва в съответствие с международно признатите одитни стандарти. Агенцията разполага с одитна методология, която е потвърдена от ЕК и ЕСП, за планиране, извадки, проверки на рамката за изпълнение с етапни цели, крайни резултати и индикатори (performance framework - milestones, targets, indicators), проверки за съответствие с приложимите правила, включително спазването на принципа за добро финансово управление (избягване на двойно финансиране и конфликт на интереси и предотвратяване на измами и корупция), докладване и проследяване на резултатите.

Голяма част от участниците в изпълнението на ПВУ, които осъществяват функции по координация, мониторинг и докладване и изпълняват инвестиции и реформи в областите на цифровизацията, зелената икономика, енергийната ефективност, транспортната свързаност, създаването на работни места и борбата срещу безработица, подпомагането на МСП, образованието, иновациите и пр., са също органи и бенефициенти от ЕСИФ, ReactEU и Фонда за справедлив преход, по които ИА ОСЕС е Одитен орган. Това обстоятелство ще оптимизира одитната работа по ПВУ.

5.6.2. Одитна дейност

Одитната дейност по ПВУ ще бъде систематично планирана и обвързана с изпълнението на одобрените реформи и инвестиции. Одиторският подход ще обхване следните два основни стълба:

- Първи стълб - обхваща принципа на добро финансово управление чрез одити на системите за управление и контрол по ПВУ.

Целта на системните одити е да се предостави увереност, че системите за управление и контрол функционират правилно при спазване на принципа за добро финансово управление и осигуряват защита на финансовите интереси на Съюза. По време на системните одити ще се прави оценка относно: адекватно разделяне на отговорностите; подходящ избор на крайни получатели; адекватни процедури за верификация; ефективна система, гарантираща, че всички документи и доказателства за отчетените етапни цели и крайни резултати се съхраняват и осигуряват подходяща одитна следа; наличието на цялостна (информационна) система за събиране, обобщаване и отчитане на определените етапи/цели/индикатори за целите на мониторинга, верификацията и одита; прилагането на ефективни пропорционални мерки за борба с измамите. Обект на проверка ще бъде и пълнотата на данните в ИТ системата относно крайните получатели, съгласно изискванията на Регламент (ЕС) 2021/241. По отношение на информационната система ще бъдат извършвани проверки за съответствие с международните стандарти за ИТ сигурност, интегритет и защита на личните данни.

При системните одити ще бъде обърнато специално внимание на ефективното и пропорционално прилагане на правила за избягване на измами, корупция, двойно финансиране и конфликт на интереси (между кандидатите и служителите, участващи в процедурите за подбор на крайни получатели, както и между крайните получатели и изпълнителите/подизпълнителите по договори за доставки, услуги или строителство).

Съответните проверки за избягване на конфликт на интереси и двойно финансиране, включително по отношение на индикаторите за измама, ще бъдат извършвани също чрез предоставената от ЕК на държавите членки интегрирана и оперативно съвместима система за информация и мониторинг, включително единен инструмент за извличане на данни и измерване на риска, за получаване на достъп и за анализ на съответните данни с оглед на общо приложение от държавите членки (чл. 22, т. 4 от Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост).

Системните одити ще обхващат всички ключови участници в СУК – дирекция „Централно координационно звено“ (ИС-МВУ), Министерството на финансите, както и ресорните министерства и агенции, в качеството им на структури за наблюдение или структури за наблюдение и докладване. Конкретният обхват на всеки одит ще се планира въз основа на оценка на риска, като се вземе предвид спецификата на одобрените реформи/инвестиции в НПВУ и напредъкът по тяхното изпълнение. Хоризонтални/тематични системни одити ще бъдат извършвани с фокус върху рискови аспекти на вътрешните контроли (процедури за избягване на двойно финансиране, процедури за избягване конфликт на интереси и за превенция/ограничаване на риска от измами) и одит на ИТ системата (ИС-МВУ), когато е приложимо.

- Втория стълб: фокусира се върху одит на етапните цели и крайните резултати, както и изградените системи за тяхното отчитане.

При тези одити ще бъдат проверявани данните, включени в исканията за плащане и декларациите за управление с цел да се даде увереност, че отчетените етапни цели и крайни резултати са постигнати, верифицирани и коректно докладвани и за това има подходяща одитна пътека (свързаните данни и доказателства са пълни, точни и надеждни). Неразделна част от одитите е и оценката на изградените системи за събиране, съхранение и докладване на данните за етапните цели и крайните резултати.

Въз основа на извършената одитна работа и резултатите от нея Одитният орган изготвя одитно обобщение съгласно чл. 22, т. 2, б. „в“ ii) от Регламент 2021/ 241 и в съответствие с Насоките на ЕК за страните членки за подготовка на одитно обобщение по МВУ (27/09/2021), по образеца, предоставен от службите на ЕК. Одитното обобщение се предоставя на ЕК заедно с искането за плащане и декларацията за управление.

5.6.3. Одитна стратегия

Одитната стратегия за МВУ (както и за всяка оперативна програма от обхвата на Агенцията) отразява дългосрочните и краткосрочните цели, плановете и приоритетите на Одитния орган, както и резултатите от анализа на риска. Стратегията обхваща: одитната методология; информация за извадковите методи за одитните ангажименти и индикативно планиране на одитите, с цел да се гарантира, че основните органи ще бъдат одитирани и че подходящи одитни ангажименти ще бъдат извършвани през целия период на изпълнение на Плана за възстановяване и устойчивост.

За всяко полугодие ще бъде извършван поне един системен одит. На базата на информацията към момента и предварителното проучване на системата за управление и контрол, Агенцията планира първият системен одит да бъде извършен непосредствено след одобряването на ПВУ и преди подаването на първото искане за плащане към ЕК. Обхватът на одита ще включи дирекция „Централно координационно звено“ в МС (включително степента на изграждане на информационната система за събиране, обобщаване и отчитане на данните по ПВУ) и Министерството на финансите, както и структури, осъществяващи наблюдение и докладване. В рамките на този ангажимент ще бъде извършена проверка на административния капацитет и въведените основни контролни дейности за избягване на корупция, измами, двойно финансиране и конфликт на интереси. По отношение на информационната система ще бъде направена оценка за наличието на подходяща одитна пътека за данните относно етапните цели и крайните резултати и данните относно крайните получатели. Ще бъдат извършени проверки и за наличието на специфични правила, осигуряващи съответствието на ИТ системата с международните стандарти за ИТ сигурност, интегритет и защита на личните данни. Първият системен одит ще приключи преди подаване на първото заявление за плащане до ЕК.

Одиторските дейности относно етапните цели и крайните резултати ще се извършват заедно с проверките на системите за управление и контрол по ПВУ. При изпълнението на одитите ще бъдат взети предвид указанията на ЕК относно одитният подход и методология за изпълнение на проверките на етапните цели и крайните резултати от 28.01.2022 г. (Guidance on sampling methods for audit bodies under the Recovery and Resilience Facility for audits to ensure the effective functioning of Member State systems in

terms of collecting, storing, verifying and certifying reliable and accurate data on the achievement of milestones and targets).

В съответствие с указанията на ЕК (28/01/2022) одиторските процедури ще обхванат проверки на системата и детайлни тестове на отчетените данни за етапните цели и крайните резултати. За проверката на етапните цели и крайните разултати ще се прилага извадков подход на две нива.

При първото ниво, на база професионална преценка и в съответствие с международно приетите одитни стандарти, ще се подбере извадка от етапни цели и крайни резултати, отчетени в искания за плащане, която ще е нестатистическа. Горното решение се базира на обстоятелството, че очакваният размер на популацията от етапни цели и крайни резултати във всяко искане за плащане към ЕК няма да надвишава 100 единици и в този случай прилагането на статистически подход е неподходящо. Извадката ще се изготви въз основа на оценка на набор от рискови фактори и ще бъде комбинирана с единици, избрани чрез случаен подбор. В зависимост от характеристиките на популацията, извадката може да бъде стратифицирана, като високо рисковите единици ще се одитират на 100 %, а от средно и ниско рисковите единици ще се подбере случайна извадка, като се държи сметка за адекватното одитно покритие на всички единици в популацията.

Второто ниво на извадки, включва подбор на единици за детайлно тестване на нивото на избраните етапни цели и крайни резултати. За изготвянето на извадки от крайни получатели/операции/проекти, на базата на които са изчислени докладваните стойности на индикаторите за етапните цели и крайните резултати, ИА ОСЕС ще прилага указаните от ЕК подходи за ползване на проста случайна извадка (Simple random sampling) или метода по парична единица – стандартен подход (MUS (Monetary Unit Sampling) Standard), когато е приложимо.

При изготвянето на извадките и за двете нива ще се взимат под внимание и Указанията за одитиращите органи относно методите за формиране на извадки за програмен период 2007 - 2013 и 2014 - 2020, издадени от Европейската комисия (EGESIF_16-0014-00, 20/01/2017).

Проверките на етапните цели и крайни резултати ще имат за цел да се потвърди, че докладваните етапни цели/крайни резултати от крайните получатели са изпълнени и свързаните с тях данни са пълни, точни, надеждни, правилно обобщени, базирани на доказателства, регистрирани в националната информационна система и са обект на ефективни контролни механизми. Данните от одитната пътека ще подлежат на оценка както отгоре-надолу, така и отдолу-нагоре.

В случай на установени слабости, съответните препоръки за коригиращи действия ще бъдат адресирани до одитираните структури и докладвани на дирекция „Национален фонд“ с цел да се вземат предвид при изпращането на заявлението за плащане към ЕК. Изпълнението на препоръките ще бъде надлежно проследено и докладвано, като за целта Одитният орган ще поддържа регистър на извършените одитни ангажименти.

За целите на стратегическото планиране и приоритизирането на одитната работа по одитите на системите и проверките на етапни цели/крайни резултати, (audits of cases of support to investments and reforms), Одитният орган извършва цялостна оценка на риска, която обхваща системите за управление и контрол на всички структури, отговорни за

управлението на средствата от НПВУ. При избора на подход за оценка на риска са взети предвид Насоките за държавите членки относно стратегията за одит (EGESIF_14-0011-02 от 27/08/2015), Указанията за Комисията и държавите-членки относно обща методология за оценяване на системите за управление и контрол в държавите членки (EGESIF_14-0010 от 18/12/2014), Насоките за оценка на риска от измами и ефективни и пропорционални мерки за борба с измамите, приети от Европейската комисия, както и Насоките на ЕК за страните членки за подготовка на одитното обобщение по МВУ (27/09/2021).

Оценката на риска се извършва ежегодно, като се вземат предвид резултатите от извършените одити на системите и одити на отчетените етапни цели/крайни резултати, (audits of cases of support to investments and reforms), относими за предходната година, както и всяка друга релевантна информация. При оценката се вземат под внимание и настъпили съществени промени в системите за управление и контрол на ПВУ. Резултатите от оценката на риска се използват за актуализиране на одитната стратегия. Всички промени в подхода за оценка на риска и резултатите от нейната актуализация се документират и оповестяват в Годишния план на Одитния орган.

При анализа на риска се взимат под внимание правомощията и отговорностите на съответната структура, планираните етапни цели/крайни резултати, отчетените етапни цели/крайни резултати, размерът на финансовия ресурс, промени в приложимата нормативна уредба и/или в ръководните екипи на съответните структури, наличието на сигнали за сериозни нередности (измами, корупция и конфликти на интереси), други. Конкретните структури, които ще бъдат одитирани в рамките на годината, ще бъдат избирани на база оценка на риска.

Одитният орган ще одобри стратегия за одит на МВУ веднага след одобряването на ПВУ от ЕК и преди изпращане на първото искане за плащане към ЕК. В одитната стратегия ще бъде допълнително детайлизирана честотата и вида на одитите, които ще обхванат както установените системи за управление и контрол, така и отчитаните етапни цели/крайни резултати. При разработване на одитната стратегия Одитният орган ще вземе предвид всички изисквания за одитната дейност по МВУ, дадени от ЕК, като Насоките на ЕК за страните членки за подготовка на одитното обобщение по МВУ (27/09/2021). Проектът на Одитната стратегия по МВУ ще се консултира предварително със съответното звено в ЕК.

Към всяко искане за плащане до ЕК Одитният орган ще издава обобщение на извършените одити, което се подготвя от отговорния директор и се одобрява и подписва от изпълнителния директор. Обобщението включва информация относно: одитираните структури, одитиран период, обхват (проверените ключови контролни дейности, проверени етапни цели и крайни резултати, други), констатации и препоръки с висок и среден приоритет, дата на съответния одитен доклад, корективни мерки в изпълнение на препоръките. Одитното обобщение ще се изготвя по предвидения образец и в съответствие с всички изисквания на Насоките на ЕК за страните членки за подготовка на одитното обобщение по МВУ (27/09/2021).

5.7. Комуникация

Съгласно изискванията на частта *„Информация, комуникация и публичност“* от Регламент 2021/ 241 инвестициите, получили финансиране по Механизма в периода 2021 – 2026 и включени в ПВУ, е необходимо да бъдат популяризирани. Целта е да се постигне информираност на широката общественост относно процеса на изпълнение на всяка реформа и инвестиция, заложена в ПВУ.

5.7.1. Общи цели

- Популяризиране на ролята на Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ) като механизъм за икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от COVID-19 пандемията.
- Популяризиране на Плана като основополагащ документ за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на целите на Зелената сделка
- Осигуряване на максимална прозрачност в процеса на изпълнение и управление на набора от мерки и реформи за растеж на икономиката и конвергенция на икономиката и доходите като дългосрочна стратегическа цел.
- Изграждане и поддържане на високо обществено доверие към процесите по изпълнение и управление на Плана за възстановяване и устойчивост;

5.7.2. Специфични цели

- Популяризиране на четирите стълба на ПВУ - Иновативна България; Зелена България; Свързана България и Справедлива България;
- Осигуряване на максимална публичност и прозрачност на процеса на управление и изпълнение на ПВУ;
- Информиране на потенциалните бенефициенти и крайни получатели за възможностите за финансиране, предоставяни от ПВУ;
- Насърчаване на активното участие на всички секторни ведомства (проектоносители) в процеса на изпълнение на ПВУ.

5.7.3. Целеви групи

Популяризирането на ПВУ ще се осъществява с дейности по комуникация и информация с цел достигане на всяка една от следните основни целеви групи:

- Широка общественост – всички граждани на национално и регионално ниво;
- Бенефициенти и потенциални бенефициенти: организации, сключили договор за предоставяне на средства по политиките финансирани с европейски средства; допустими бенефициенти, отговарящи на условията за участие в конкретна политика; професионални организации и сдружения публични органи и институции, неправителствени организации, публичен сектор и обществени институции и организации и др.
- Секторни ведомства (проектоносители);

- Медиатори/разпространители на информация.

5.7.4. Изпълнение. Подход и инструменти за постигане на целите

Комуникационните дейности ще се изпълняват при спазването на следните основни принципи:

- Равнопоставеност – изпълнението на мерките за информация и комуникация трябва да осигури равен достъп до информация както на всички заинтересовани страни, така и на широката общественост като цяло.
- Навременност – всички мерки за информация и комуникация ще бъдат планирани и изпълнени с оглед своевременното задоволяване на идентифицираните нужди на целевите групи.
- Адаптивност – всички мерки за информация и комуникация ще бъдат съобразени със специфичните особености както на целевите групи, така и на конкретната ситуация, в която се изпълняват.
- Партньорство – всички мерки ще се изпълняват в взаимодействие с всички заинтересовани страни, с неправителствените организации и сдружения и медии.
- Прозрачност – предоставяне на информация за изпълнението на мерките по информираност и публичност, съгласно националното законодателство.

5.7.5. Комуникационни средства

При комуникиране на посланията на ПВУ към различните целеви групи и под-групи, ще се използва интегриран комуникационен микс, който да гарантира ефективността на комуникацията, както като дейности и форми, така и като канали.

5.7.6. Комуникационни канали

При изпълнението на дейностите по комуникация на ПВУ ще бъдат използвани следните канали:

- Основен комуникационен канал, който ще предоставя обобщена информация за ПВУ ще е Интернет порталът на МС https://www.nextgeneration.bg. Той ще бъде актуализиран текущо с помощта на служители на администрацията, ангажирана с ПВУ.
- Порталът https://www.nextgeneration.bg ще съдържа връзки към Интернет страницата на Представителството на ЕК в България, Министерството на финансите https://www.minfin.bg/ и Публичния модул на ИС-МВУ. На страницата на МФ ще има бутон за подаване на сигнали за корупция, измама, конфликт на интереси и двойно финансиране. Порталът ще препраща също към страниците на проектоносителите и отделни отраслови портали, например на тема екология.
- Ще бъде създадена Фейсбук страница nextgeneration.bg, която ще бъде поддържана с вътрешен ресурс. Информация за изпълнението на плана ще бъде разпространявана и през Фейсбук страницата Eufunds.bg, Фейсбук страниците на мрежата от 27 Областни информационни центрове и страниците на проектоносителите в

социалните мрежи. Регулярно ще бъде подавана информация за публикуване и на Фейсбук страницата на Представителството на ЕК в България.

- Ще бъдат организирани публични информационни дейности, насочени към широката общественост – откриващо при одобрението на Плана, междинно за отчитане напредъка в изпълнението му към 2024 г. и финално за представяне на постигнатите резултати. Събитията ще бъдат осъществявани със собствен ресурс.

Отделни ключови проекти от изпълнението на ПВУ ще бъдат популяризирани след координирана комуникация с ЕК, включително Представителството на ЕК и Бюрото на Европейския парламент в България. Проектите с висока обществена значимост ще бъдат комуникирани отделно чрез специални брифинги за медиите, бюлетини, презентации, специализирани Интернет канали, за да се осигури достигане на посланията до целевата аудитория.

В допълнение, съответните ресорни министерства ще бъдат „говорители“ по четирите стълба на ПВУ: Иновативна България, Зелена България, Свързана България, Справедлива България. Всички дейности по комуникация на ПВУ ще осигуряват единна визуална идентичност, а именно използване на емблемата на ЕС и слогана: „Финансиран от Европейския съюз – следващо поколение ЕС“.

ЧАСТ 4:
ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО

Укрепване на икономическата и социална устойчивост

За оценка на ефектите върху икономиката от Плана за възстановяване и устойчивост е използван Симулационен макроикономически модел[74]. Моделът е макроиконометричен и представлява система от уравнения, калибрирани с подходящ инструментариум, която реалистично описва структурата на българската икономика. Моделът е актуализиран с отчетни годишни данни публикувани към края на месец октомври 2021 г., и с допускания за външната среда от МВФ от месец октомври 2021 г.[75] Моделът позволява да се оценят ефектите върху икономиката от шокове както върху екзогенни променливи, така и върху ендогенни като инвестиции и правителствено потребление. В настоящия анализ е направена оценка на ефектите по линия на търсенето в три направления – правителствено потребление, правителствени инвестиции и частни инвестиции. Средствата, предвидени по Плана за възстановяване и устойчивост, са зададени като шок в положителна посока върху съответните индикатори. Грантове по Механизма за възстановяване и устойчивост са добавени към бюджетните приходи.

Въз основа на прогнози на отделните бенефициенти е направено разпределение на средствата в размер на 21.1 млрд. лева по години[76]. Направена е също експертна оценка на разпределението по компоненти на търсенето. Основна част от средствата ще бъдат реализирани под формата на публични инвестиции, част също е разпределена за публично потребление, а частното национално съфинансиране е включено под формата на частни инвестиции. По отношение на разпределението по години се очаква в периода 2021-2023 г. да бъдат усвоени близо 45% от разходите. Очаква се най-голямата сума да бъде изразходвана през 2024 г., след което делът на усвоените средства ще се понижи.

Резултатите от симулацията показват увеличение на нивото на БВП по постоянни цени с 3.6% в края на периода през 2026 г. Увеличението на нивото на БВП през целия прогнозен период ще отразява на първо място по-високите инвестиции в икономиката.

---

[74] https://www.minfin.bg/upload/46186/doc_minfin_sim_ed.pdf

[75] *Моделът е актуализиран с последни налични данни, които са използвани и при изготвянето на актуализираната есенна макроикономическа прогноза на МФ през ноември 2021 г.*

[76] *Информацията за средствата се базира на проекти, за които е съобщено до началото на ноември 2021 г. и включва 12.9 млрд. лева финансиране по МВУ и 8.2 млрд. лева национално съфинансиране.*

Те от своя страна ще генерират повече работни места, като се очаква допълнително увеличение на броя на заетите в края на периода от 1.1%. Нивото на безработица към 2026 г. се очаква да е с 0.5 пр.п. по-ниско в сравнение със сценария без инвестициите по плана. Ефектът от по-високите инвестиции ще се прояви и по линия на реалната производителност на труда, която се очаква да е с 2.5% по-висока в края на периода. Това ще подкрепи и нарастването на средната работна заплата, като оцененият акумулиран положителен ефект към края на 2026 г. е 2.2% в номинално изражение. По-високата заетост и доходи, в сравнение със сценарий без средства по НПВУ, ще стимулира частното потребление. Повишеното вътрешно търсене ще доведе до увеличение на вноса на стоки и услуги в страната, като водеща роля ще има вносът на стоки. Нивото на общия износ на стоки и услуги ще бъде положително повлияно от подобрението на икономическата ситуация в страната. По-високото равнище на БВП не се предвижда да бъде съпътствано от съществено ускоряване на инфлацията, като ефектът върху средногодишната инфлация е увеличение с 0.1-0.2 пр.п. и е най-вече във връзка с очакваното намаление на безработицата.

Граф. 4.1: Ниво на БВП по постоянни цени, разлика със сценарий без средства по НПВУ

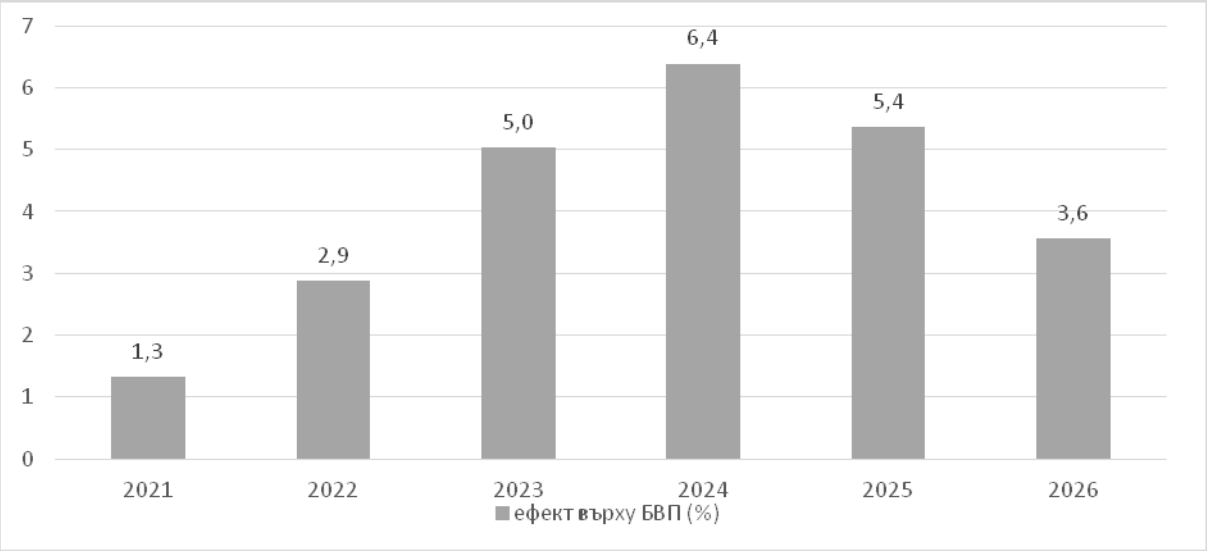

Граф. 4.2: Брой заети и коефициент на безработица, разлика със сценарий без средства по НПВУ

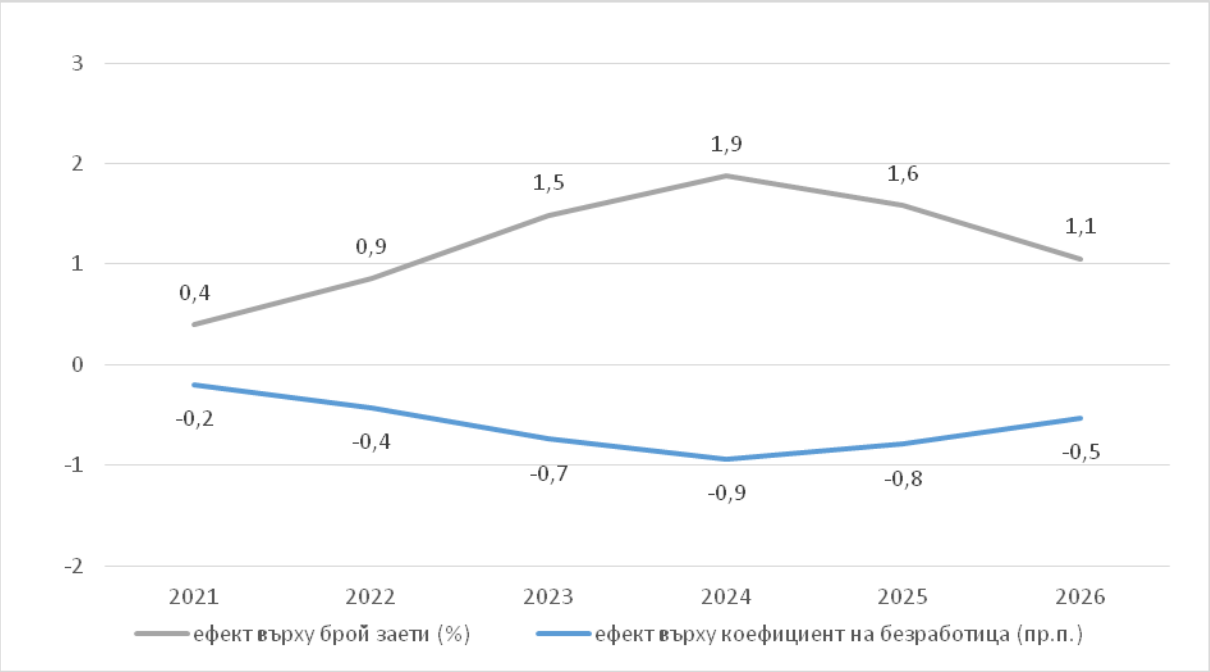

По-високите инвестиции в икономиката ще повишат физическия капитал. Очакват се положителни ефекти и по линия на фактора труд. В резултат е оценено, че потенциалният растеж ще бъде средно с около 0.7 пр.п. по-висок спрямо сценарий без ресурсите по Плана за възстановяване и устойчивост. Допълнително биха могли да се очакват и положителни ефекти от повишение на технологичния и човешкия капитал по линия на инвестициите и реформите, предвидени по отношение на научно-изследователска и развойна дейност, информационните и комуникационните технологии и обучението.

Изпълнението на плана ще доведе до допълнително разширяване на данъчната база и по-високи данъчни постъпления спрямо основния сценарий. Най-съществено ще бъдат повлияни приходите от корпоративен данък и ДДС. В същото време, предвид по-благоприятната икономическа конюнктура би могло да се очаква увеличение и на някои текущи разходи. Националното публично съфинансиране също ще увеличи публичните разходи. В резултат, изпълнението на плана ще доведе до постепенно подобрение на бюджетния баланс, който ще достигне 0.6% от БВП през 2025 г. Държавният дълг в отношение спрямо БВП ще бъде по-нисък с между 0.2-2.5 пр.п., което ще се дължи на по-високия номинален БВП и подобрения бюджетен баланс.

Представеният сценарий е зависим от степента на усвояване на средствата от Плана за възстановяване и устойчивост. При по-ниска усвояемост, очакваните положителни ефекти върху българската икономика ще са по-малки. Също така ефектите през отделните години зависят от разпределението на средствата. Като риск в положителна посока, който сценарият не взима предвид е, че изпълнението на плана в другите страни от ЕС ще стимулира тяхното търсене на стоки и услуги и съответно би могло да се очаква допълнителен положителен ефект по отношение на българския износ.

Табл. 4.2: Оценка на ефектите от Плана за възстановяване и устойчивост (разлика със сценарий без средствата по плана)

Основни макроикономически показатели	2021	2022	2023	2024	2025	2026
БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ						
БВП ниво по постоянни цени [%]	1.3	2.9	5.0	6.4	5.4	3.6
Потребление	0.3	1.4	3.0	4.8	5.5	4.9
Брутообразуване на основен капитал	6.6	14.4	24.9	32.2	28.5	20.8
Износ на стоки и услуги	0.0	0.2	0.6	1.3	2.1	2.5
Внос на стоки и услуги	0.3	1.6	3.7	6.3	8.2	8.4
ПАЗАР НА ТРУДА И ЦЕНИ						
Заетост [брой, отклонение в %]	0.4	0.9	1.5	1.9	1.6	1.1
Коефициент на безработица (НРС) [пр.п.]	-0.2	-0.4	-0.7	-0.9	-0.8	-0.5
Средна работна заплата [ниво, %]	0.1	0.4	0.9	1.5	1.9	2.2
Дефлатор на БВП [пр.п.]	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Средногодишна инфлация (ХИПЦ) [пр.п.]	0.1	0.1	0.2	0.2	0.1	0.0
ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС						
Текуща сметка % от БВП [пр.п.]	-0.3	-1.1	-2.3	-3.4	-3.8	-3.4
БЮДЖЕТЕН СЕКТОР						
Бюджетен баланс % от БВП [пр.п.]	0.0	0.1	0.3	0.5	0.6	0.5
Държавен дълг % от БВП [пр.п.]	-0.2	-0.6	-1.2	-2.0	-2.4	-2.5
Потенциален БВП						
Потенциален БВП ниво по постоянни цени [%]	1.8	2.8	3.8	4.7	5.1	5.2
Потенциален БВП [растеж, пр.п.]	0.8	1.0	1.0	0.8	0.4	0.1

Значителният шок, генериран от пандемията от COVID-19 няма да отклони България от тенденцията ѝ за сближаване с по-развитите икономики от Европейския съюз. Допълнителните средства от Плана ще ускорят този процес. През месец юли 2021 г., Европейската комисия представи последните си оценки[77] за ефекта от средствата предвидени по инструмента Next Generation EU върху икономиката на ЕС. Оценките на Комисията представят два сценария с равномерно разпределение (т.е. по 16.67% през всяка година) на ресурсите за период от шест години и бързо изпълнение от четири години. Симулациите включват също вторични ефекти от усвояването на средствата в другите страни-членки на ЕС при варианти с висока и ниска производителност. Според тези оценки ефектът върху БВП на България, при базовия сценарий с шестгодишен период на изпълнение, се очаква да бъде 3% (от които 0.6 пр.п. вторични ефекти) през 2026 г. В същото време нивото на БВП по постоянни цени за ЕС 27 към 2026 г. ще бъде с около 1.2% по-високо спрямо сценарий без средствата, включително 0.3 пр.п. вторични ефекти. Сценарият с бързо усвояване на средствата и висока производителност предполага, че най-големият ефект върху БВП на България ще достигне 3.8% през

[77] *https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/dp144_en.pdf*

2024 г., докато БВП на ЕС ще се увеличи с 1.5% през 2024 г. И за България, и за ЕС ефектите ще бъдат по-ниски към 2026 г., достигайки съответно 1.4% и 0.8%. Както според ЕК, така и според представените тук оценки се очаква по-висок положителен ефект за България спрямо средния за ЕС. Това означава, че средствата от Плана за възстановяване ще имат положителен ефект върху процеса на конвергенция на страната ни към средните за ЕС нива.

Изпълнението на плана ще подпомогне процеса на реална конвергенция на България и доближаването до средните за ЕС нива на БВП на глава от населението. Значителните инвестиции ще увеличат разполагаемия капитал на един зает, което ще подпомогне нарастването на производителността в икономиката и респективно на доходите. Увеличените средства и съпътстващите ги структурни реформи в областта на образованието и дигитализацията се очаква да имат допълнителен ефект върху квалификацията на работната сила и повишаване на технологичната интензивност на производството. По този начин ще се гарантира желаната структурна трансформация на икономиката и сближаване на жизнения стандарт на населението със средните нива в Съюза, като същевременно бъде поставена стабилна основа за продължаване на конвергенцията на страната в дългосрочен период.

Инвестициите по линия на плана се очаква да доведат и до значителни положителни ефекти в дългосрочен план. Според оценките на Европейската Комисия[78] към 2040 г. БВП на България ще бъде с 1.1% по-висок спрямо сценарий без средства по Плана. В тези оценки са включени ефектите само от инвестициите, но не се отчитат положителните ефекти от реформите, заложени в плана.

Повишаването на качеството на образованието, свързано с реализиране на реформите, заложени в компонент „Образование и умения“, ще доведе до подобряване на пригодността за заетост чрез засилване на уменията, включително на цифровите умения, намаляване на несъответствията между търсене и предлагане на труд, повишаване на производителността и икономическата активност. Потенциалният растеж ще бъде повлиян положително по линия на повишаване на заетостта и на човешкия капитал. Според оценки на Европейската комисия[79] реформа, свързана с повишаване на средното ниво на квалификация в икономиката чрез увеличение на дела на висококвалифицираните или намаление на нискоквалифицираните, би могла да доведе до увеличение на нивото на БВП от съответно 0.9% или 1.4% в период от 20 години.

Компонентът „Интелигентна индустрия“ ще подпомогне трансформацията на индустриалния сектор и ще осигури благоприятна среда за реализиране на нови инвестиции. Очакваните ефекти от интервенциите предвиждат нарастване на производителността на българските предприятия, което да рефлектира в по-висок темп на икономически растеж, по-висока заетост и доходи от труд в дългосрочен период.

---

[78] Pfeiffer, P, J Varga and J in ’t Veld (2021), “Quantifying Spillovers of NGEU investment”, European Economy Discussion Papers No. 144.

[79] Varga, J and J in 't Veld (2014), “The Potential Growth Impact of Structural Reforms in the EU: A Benchmarking Exercise”, European Economy Economic Papers No. 541.

Друг компонент, който ще повиши производителността и потенциалния растеж в дългосрочен план е „Научни изследвания и иновации“. Чрез изпълнението на инвестициите и реформите в този компонент ще се засили и стимулира научната дейност и ще се насърчат иновациите.

Подобряването на енергийната ефективност, заложено в компонент „Нисковъглеродна икономика“ също се очаква до доведе до дългосрочни положителни ефекти върху икономиката. Намаляване на енергийните разходи за потребителите и предприятията ще доведе до пренасочване на спестените средства към други сектори и до реинвестиции. Планираните интервенции ще допринесат и за повишаване на социалната устойчивост в много аспекти, подобрявайки условията на живот на домакинствата, повишавайки качеството на живот на населението във връзка с намалелите емисии на парникови газове.

Предложените реформи и инвестиции в компонент „Цифрова свързаност“ имат за цел да увеличат инвестициите в цифрова инфраструктура. Реформите в цифровата сфера също оказват положителен ефект върху икономиката в дългосрочен план[80], главно чрез по-ниските транзакционни разходи и по-високата производителност при получаването и обработката на големи количества информация.

Реформите и инвестициите в компонент „Бизнес среда“ целят подобряване качеството на институционалната рамка за правене на бизнес. Според изследвания на ОИСР реформи свързани с подобряване качеството на институциите, намаляване на времето на производство по несъстоятелност и намаляване на регулативните бариери имат значителен положителен ефект върху производителността и БВП в дългосрочен план.[81]

Сравнение с инвестиционния базов сценарий

Направено е разпределение на публичните разходи по функции и по години общо и на първо ниво според класификацията на функциите на държавно управление (COFOG). Средната стойност за годините 2017-2019 е референтното ниво, по което ще се сравнява общата сума на тези разходи в периода 2021-2026 г., при изключване на разходите, финансирани от Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ). Последната отчетна година по класификацията COFOG е 2019.

Прогнозната стойност на разходите по функции за периода 2021-2024 г. е базирана на планираната разходна политика на правителството за прогнозния хоризонт до 2024 г., а за последните две години е направено допускане за размера на общите разходи. През 2021 г. са в сила мерки в подкрепа на бизнеса и домакинствата, свързани с пандемията от COVID-19, както и такива за повишаване на доходите. Мерки в отговор на пандемията

---

[80] D. Lorenzani, J. Varga. (2014) "The Economic Impact of Digital Structural Reforms" European Economy. Economic Paper no. 529

[81] Balázs Égert, (2018). "The quantification of structural reforms," OECD Economics Department Working Papers 1482, OECD Publishing.

OECD (2021), OECD Economic Surveys: Bulgaria 2021: Economic Assessment, OECD Publishing, Paris

са планирани и през 2022 г., но в по-малък размер в сравнение с 2021 г., което позволява да започне плавна фискална консолидация.

Средното ниво на планираните публични разходи за периода 2021-2026 г., включително плащанията по Плана е 41.5% от прогнозния БВП с ефектите от Плана. При изключване на разходите, финансирани от МВУ, нивото на публичните разходи е в размер на 40% от прогнозния БВП, спрямо референтното ниво от 36% за периода 2017-2019 г.